

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ ім. К.Д. УШИНСЬКОГО
НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. МИКОЛИ ГОГЛЯ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ НІЖИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
МІСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
НІЖИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
НІЖИНСЬКА ГІМНАЗІЯ №3 НІЖИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛ.**

**ФОРМИ І ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

**06 квітня 2021 р.
м. Ніжин**

Ніжин – 2021

УДК 373.6

К 63

Рекомендовано Вченою радою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (Протокол № 10 від 25 березня 2021 р.)

Редакційна колегія

Кириленко С.В. – канд. пед. наук, начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»;

Самойленко О.Г. – канд. іст. наук, доцент, ректор Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Канішевська Л.В. – доктор пед. наук, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту проблем виховання НАПН України;

Кирилюк С.Д. – канд. пед. наук, науковий керівник дослідно-експериментальної роботи Ніжинської гімназії № 3 (*відповідальний редактор*);

Заліський А. А. – ректор Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського канд. філос. наук, доцент, заслужений працівник освіти України;

Самойленко Г.Е. – методист відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»;

Градобик В.В. – начальник Управління освіти Ніжинської міської ради Чернігівської області;

Пономаренко Н.О. – заступник начальника Управління освіти Ніжинської міської ради;

Кривенко І.О. – директор Міського центру професійного розвитку педагогічних працівників Ніжинської міської ради Чернігівської області;

Пушкіна В.В. – директор Ніжинської гімназії № 3 Ніжинської міської ради Чернігівської області.

Форми і засоби формування соціальної активності здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції / За заг. ред. Кирилюк С.Д. – Ніжин: видавництво НДУ, 2021 – 286 с.

Цей збірник містить матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Форми і засоби формування соціальної активності здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання», яка була проведена 06 квітня 2021 року на базі Ніжинської гімназії № 3 Ніжинської міської ради Чернігівської області. Авторами висвітлені проблеми формування соціально активної особистості в умовах дистанційного та змішаного навчання, розглянуто деякі теоретичні й методичні аспекти управлінської діяльності в закладах освіти та особливості виховної роботи під час дистанційного навчання. Також представлені авторські розробки уроків та виховних заходів учителів закладів загальної освіти.

Матеріали надруковані в авторській редакції. За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань та інших відомостей відповідають автори публікації.

ЗМІСТ

<i>Андрійченко Т.О.</i> СВЯТО «У КОЛІ ДРУЖНОЇ СІМ'Ї»	6
<i>Афоніна А.М.</i> ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	14
<i>Барбашина О.В.</i> ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: МОЖЛИВОСТІ СЬОГОДЕННЯ ...	18
<i>Біленко Т. О.</i> ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	21
<i>Бобро А.А.</i> СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА» В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ	24
<i>Булавенко О.Ю.</i> МОЖЛИВОСТІ РИТМОПЛАСТИКИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ САМОСВІДОМОСТІ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ ХОРЕОГРАФІЄЮ	29
<i>Вантух Т.М.</i> ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛІЦЕЇСТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЛІЦЕЮ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	33
<i>Василенко І.К.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	37
<i>Вергун І.В.</i> ПРОЄКТ: «НАМАЛЮЙ ЖИТТЯ В ЛЮБОВІ – УКРАЇНО!»	40
<i>Волкова О.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	43
<i>Гармаш О.А.</i> СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРОЄКТ «АКТИВНА ОСОБИСТІТЬ – УСПІШНА ОСОБИСТІТЬ»	45
<i>Гінда М.А.</i> ШЛЯХИ СПРИЯННЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	48
<i>Глузд Н.О.</i> СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ	51
<i>Голуб С.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ТА НАВИЧОК САМОВРЯДУВАННЯ УЧАСНИКІВ ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ	55
<i>Давидова Н.П.</i> УРОК ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ «КАЗКА – ЦЕ ДИВО, СПОВНЕНЕ КРАСИ», 2 КЛАС	64
<i>Дейкун І. О.</i> ІДЕЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	69
<i>Динька С.В.</i> СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	71
<i>Дуднік С.О., Нікитенко О.В.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В НІЖИНСЬКОМУ ФАХОВОМУ МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)	75
<i>Єсипенко Н.О.</i> ДИСТАНЦІЙНІ ТА ЗМІШАНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	77
<i>Забейда Ю.М.</i> УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА СФЕРИ ОСВІТИ	81
<i>Зеленько О.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	85

<i>Ікальчик А.П.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	88
<i>Канішевська Л. В.</i> УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	91
<i>Кардаш Л.Я.</i> ВИПУСКНИЙ ВІД А ДО Я	98
<i>Кириленко Л.О., Гордієнко Т.В.</i> ЗАОЧНА ІНТЕРАКТИВНА ЕКСКУРСІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ	109
<i>Кирилюк В.М.</i> НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧАСНИКІВ ХОРЕОГРАФІЧНОГО КОЛЕКТИВУ	114
<i>Кирилюк С.Д.</i> МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	120
<i>Кириченко Н.В.</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	128
<i>Кісельова Н. М.</i> ОСПІВУВАННЯ КРИЛАТОСТІ ДУШІ В ПОЕЗІЯХ Л. В. КОСТЕНКО «КРИЛА», «КРИГА НА ОДРІ»	130
<i>Клочкова О.А.</i> ГОРІННЯ ТА ПОВІЛЬНЕ ОКИСЛЕННЯ. УМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ГОРІННЯ (розробка уроку)	135
<i>Косовець Г.В., Пильник Н.М.</i> СЦЕНАРІЙ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ «ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ!» ДО ДНЯ ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ГЕРОЇВ НЕБЕСНОЇ СОТНІ	140
<i>Костриця Н.М.</i> ВПЛИВ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА ЗМІШАНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ	143
<i>Кульбеба Т.В.</i> УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО Й ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	147
<i>Лавріненко Л.І.</i> ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	151
<i>Ласа Л.М., Білан Н.В.</i> ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ – ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ	157
<i>Марущак П.Д.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АПК	163
<i>Ніжинець С.С.</i> ФЕНОМЕН УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА В СУЧАСНОМУ ПРОСТОРІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ЗНАННЯ	165
<i>Новгородська Ю.Г.</i> ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ.....	169
<i>Пархоменко Н. Ю.</i> ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ, ЯК ПРОЦЕС, ЩО СТВОРЮЄ КОМФОРТНЕ ОСВІТНЄ ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ.....	173
<i>Петруня В.В.</i> ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ – ОСНОВА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ	179
<i>Похила Л.І.</i> МАРКЕТИНГ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....	181
<i>Пришлюк А. В.</i> АСПЕКТИ ОНЛАЙН-СПІЛКУВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	185

<i>Пузанова Л.О.</i> РОЗРОБКА УРОКУ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 9 КЛАСУ «ШКІЛЬНЕ ЖИТТЯ»	188
<i>Пушкіна В.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА	198
<i>Ременюк Л.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПІД ЧАС УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В ОСНОВНІЙ ТА СТАРШІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО І ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ	203
<i>Рибак Н.В.</i> ПОЗАКЛАСНИЙ КРАСЗНАВЧИЙ ЗАХІД З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ЕЛЕМЕНТАМИ ОЧНОГО ТА ОНЛАЙН-ФОРМАТІВ РОБОТИ	206
<i>Рубленко В. М.</i> ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДМЕТНО-ТЕМАТИЧНИХ ОСВІТНІХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	209
<i>Самойленко Г. Е., Бойко С. М.</i> ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	212
<i>Свіріна І.А.</i> ІННОВАЦІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	222
<i>Соколенко О. П.</i> ТРЕНІНГ ДЛЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПАРЦІВНИКІВ ПО РОБОТІ З ДІТЬМИ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ «МИ ХОЧЕМО, ЩОБ НАС ЛЮБИЛИ».....	226
<i>Толочко Н.В.</i> СВЯТО ПЕЧЕНОЇ КАРТОПЛІ.....	238
<i>Хоменко Ірина, Стародуб А.В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА КАРАНТИНУ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ЛЮДИНИ.....	241
<i>Чорненко Ю. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ УМОВАХ.....	245
<i>Чутченко С.О.</i> РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ	250
<i>Шашенок Ю.А.</i> ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ СФЕРИ ОСВІТИ	253
<i>Шевченко С. П.</i> МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ДИСТАНЦІЙНОГО УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 8 КЛАСІ ЗЗСО НА ТЕМУ «ВИДИ ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ»	257
<i>Шпак О.Т.</i> ФІНАНСОВЕ ВИХОВАННЯ, ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	267
<i>Штайнеккер О.В</i> ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІСТОРІЇ, ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	271
<i>Якосенко Т.В.</i> СЕМІНАР-ПРАКТИКУМ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ «ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ»	275
<i>Ярешко В.В.</i> ЗНАЙОМСТВО З МЕТОДОМ «НАВЧАННЯ НА ЛОКАЦІЯХ».....	285

*Андрійченко Т.О.
Вчитель початкових класів Ніжинської гімназії №3
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

СВЯТО «У КОЛІ ДРУЖНОЇ СІМ'Ї»

Мета: познайомити між собою сім'ї учнів класу. Виявити інтереси, захоплення і вподобання кожної сім'ї, щоб у перспективі успішно використовувати їх в організації навчально-виховної роботи з дітьми; виховувати у школярів почуття любові до батьків, свого роду та бажання примножувати родинні традиції. Сприяти створенню дружної класної родини.

Ведучі

Добрий день, наші мами,
Добрий день, татусі.
Добрий день, любі діти, бабусі і дідусі
І звичайно гості всі
Сумний осінній вечір надворі,
Лиш в морозці ясніють ліхтарі,
І в цей осінній непогожий час,
«Будьмо знайомі», – звертаємось до вас

Учитель

-Ласкаво просимо до господи! Раді вітати вас. Хочеться, щоб всі познайомилися, ближче пізнали один одного, подружились. Вірю в те, що допоможете зробити шкільне життя дітей змістовним, захоплюючим і цікавим.

- Давайте запросим наших першокласників до сцени, вони з нетерпінням чекають, щоб привітати вас на святі.

Разом. Перший клас, перший клас,
Запросив на свято вас
Просимо всіх до господи.
І нас врятує від негоди
Щира пісня, рідна мова
Мудра бесіда-розмова.
Свято добрим вийти зможе,
Якщо кожен допоможе.
Від пісень і жартів, звісно,
Хай сьогодні стане тісно.
Ми концерт підготували,
В нього ми всю душу вклали.
Як сподобається вам,
То плещіть завзято нам.
*Учні виконують пісню
«Перший раз у перший клас»*

Як були ми дошкільнята,
то ходили в дитсадок.
А тепер вже інший час
Зустрічай – но, школо, нас.
В школі ми писати будем,
Вчити вірші із книжок.
Та ніколи не забудем
Наш веселий дитсадок.
На відмінно вчитись хочу.
Маю зошит з букварем.
Вчора був я просто хлопчик
Став сьогодні школярем.
Я прийшов до школи вчитись,
Бо поставив за мету,
Скоро стану інженером,
Тільки трохи підросту
Я також прийшов учитись,
Бо вже вирішив давно;
Стану, може, футболістом,
Може – зіркою кіно.
Скоро я навчусь писати,
Буду так багато знати!
Потім стану я студентом,
А тоді вже – президентом!
Буду вчитися як слід.
Виросту – побачу світ.
Хочу капітаном стати,
Пароплавом управляти.
Я банкіром хочу стати:
Полюбляю рахувати»
А я буду депутатом,
Бо люблю голосувати!
Я в лікарні після школи
Всім робитиму уколи.
Я в письменники подамся,
Або навіть, в моряки!
А я вчителькою стану
Буду вчити малюків.
Поки ще казати рано,
Може, в бізнес я піду.
Чи фотомоделлю стану
Як за зростом підійду.
Мрійте! Мріяти не рано!

Роки швидко-швидко мчать.
Якщо будете старанні,
В школі вас всього навчать.
На початок не лякайтесь
Що ми жваві та верткі,
Любі наші, пригадайте,
Що ви теж були такі.
Будем вчитись залюбки,
Берегти свої книжки,
Обіцяємо це вам,
Добрим вчителям й батькам.

Пісня

Учитель	Ой, що це за шум? хто це до нас прийшов?
Клякса	Я красива, брудна клякса. З неохайними дружу щосили Ви чого це нас на свято На своє не запросили?
Лінь	Сумно як і нецікаво Лінуватись- учнів справа Навіщо робити в країні знань кроки Вивчати науки, зубрити уроки, Не робіть нічого, пам'ятайте весь час: Прийдуть лінощі до вас, ще не раз.
Один Бал	А я почесний Один Бал. Хто мене не заробив? Знаю учнів тут багато. Попсуємо ми вам свято Якщо дуже я захочу І з першого дня – це так приємно- З вами буду невід'ємно
Клякса	І зі мною ви дружить, Клякс побільше розведіть Чим грізніше, тим гарніше, Бо поставлять бал вам вище
Першокласник	Мені щойно Один Бал Таке про школу розказав Що навчання- маячня Правда, вчителько моя?
Учитель	Заздрить всім вам Один Бал Друзів він знайти бажав Ви ж йому не довіряйте. І в щоденник не пускайте

Першокласниця	Ще розповіла нам лінь, Що знання в житті, як тінь. Краще стежити за модою. Та пишатись своєю вродою
Учитель	Є зараз мода... на знання Та на комп'ютерні уміння. І допоможуть вчителі Зрости вам мудрим поколінням В науках різних гарно орієнтуватись Тоді по справжньому усі вами будуть пишатись
Учень	А ще сказала Клякса, Що зошит з неї повинен починатись. І в щоденнику завжди Клякси жирні щоб були.
Вчитель	Кожен в школі добре знає Який учень - такий ти. Бруду, клякс не допускають. Бути охайними треба завжди.
Учениця	Країна знань сьогодні двері відчиняє, Багато років навчання цікавих вас чекає. Лише потрібно не лінуватись, На кожному уроці працювати, старатись. Учитись в школі ми готові, Вміємо уже читати. І мамі й тату дали слово, Відмінниками в школі стати.

- Діти, давайте нашим гостям розкажемо про наше шкільне життя.
- Одна з найголовніших дисциплін -- це математика.

МАТЕМАТИКА

І сувора, й солов'їна
Математика-країна,
Праця тут іде завзята.
Вмій лиш спритно рахувати
Вмій ділити, віднімати,
Множить швидко й додавати.
Вмій кмітливо все збагнути.
Першим в відповіді бути!
Ледарів у нас немає,
Хто руки не піднімає?
Вирушаймо в путь-
Нас цікаві справи ждуть.

Наша киця Мура
Справжня замазура.
8 черевичок забруднила,
Тільки двоє з них помила.
Скільки черевичків, діти,
Залишилося помити?

***

У Софійки 3 копійки,
А у Вані 5.
Швидше руки підіймайте,
Хто вміє гроші рахувати?

***

В різні ігри залюбки
Дружно грались малюки
4 дівчинки, 5 хлоп'ят.
Скільки разом всіх малят?

Питання для батьків

Ішов Кіндрат

У Червоно град,
А на зустріч йому
12 хлоп'ят.

У кожному кошику - кішка,
У кожної кішки - 12 кошенят,
У кожного кошеняти
У зубах по 4 мишеняти.

І задумався старий Кіндрат:

- Скільки мишей і кошенят.

Хлоп'ята несуть у Червоноград?

- Ще одна дисципліна – це навчання грамоти . На цих уроках ми вивчаємо літери. Вчимося їх читати і писати. Звукові схеми складати, скоромовки вивчаємо.

НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Веселе місто Алфавіт,
Йому сьогодні наш привіт!
До нього нам лягає путь —
У ньому літери живуть.
Живуть там літери в словах,
А кожне слово — звір чи птах,
Травиця чи барвистий цвіт.
Отож в похід за мною вслід.

ЧАСТІВКИ

- Але ми не тільки на уроках вчимося, а й ще на перервах відпочиваємо, жартуємо і веселимося.

- Послухайте жартівливі частівки про наше шкільне життя.

Частівки

Приготуйте фотоплівки
І зніміть на згадку нас
Заспіваєм вам частівки
Це і є наш перший клас.

Приспів:

Небо небо голубе,
Це веселий 1-й В (двічі),
Як були ми ще малими,
Всі казали: малюки!
А тепер, не малюки ми –
Ми вже справжні козаки.

Приспів

Ми навчилдись рахувати
І письмово, і в умі.
Нам не треба калькулятор,
Калькулятор - ми самі.

Приспів

Всі навчилися писати,
Ну і я навчився теж.
Кажуть вчителька і мати:
«З ліхтарем не розбереш».

Приспів

Я тружуся, наче бджілка,
Бач, як гарно я пишу
Дай мені до понеділка,
Завтра батьку покажу!

Приспів

Всі куплети доспівали,
От веселий перший клас.
Дознайомитись бажаєм
Привітайте дружно нас!

Приспів

ОДНОКАШНИКИ

Ми тепер – не просто діти,
Шестирічки-неумійки,
Шестирічки- перший клас,
Школярі тепер всі з нас
Якщо вчимося ми у школі,
То звемося – школярі
Радо в школі зустрічають
Однокласники мої.

- А раніше однокласників називали однокашниками. І ось чому. Колись діти вчилися у церковно-приходській школі. Жили вони часом далеко і приходили до

неї з різних сіл. Тому обідали діти всі разом. По черзі приносили горщик каші і їли з однієї миски. Так і називалися – однокашники.

- Ви, діти, теж навчаєтеся разом, тому ми прийматимемо вас в однокашники. Для цього треба пройти випробування:

Скільки мам у кожної дитини?

Скільки очей у людини?

Скільки вогників у світлофора?

Скільки ніжок у стільця?

Скільки пальців на руці?

Скільки ніг у жука?

Скільки кольорів у веселки?

Випробування пройшли. Молодці! А зараз приготуйтеся до урочистого моменту – прийняття клятви однокашників.

Ви у школі вже прижились, правил добрих ви навчилися,

І сердечно пообіцяйте, дружно повторяйте.

- Перше правило – учитися дуже старанно
- Друге правило – трудитися, батькам удома допомагати – клянусь!
- Бути чесним і правдивим, – третє правило у нас. Бути другом незрадливим: клас – за тебе, ти – за клас – клянусь!

- Мудре правило четверте – знай і друзям розкажи. Наполегливо й уперто економ і бережи: парту, книгу, кожну річ. Берегти, любити природу – це наказ твого народу – клянусь!

- П'яте правило – читати, малювати і співати, гратися з товаришами і дружити з малюками – клянусь!

Ви достойно пройшли всі випробування, тому прийміть від ваших батьків вітання

- Принесли вам мішечок гречки, щоб між дітьми в школі не було суперечки.

- А ми принесли в подарунок мішечок вівса, щоб шкільна родина була здорова уся!

Даруємо хліб і сіль, щоб всідалося у вас добро.

До схід сонця раненько вставала, у трьох водах крупу вимивала,

На жаркому вогні нашу кашу варила, щоб була у наших дітей сила.

Щоб ви гарно навчалися і добра набували.

- Хто скільки з'їсть крупинок, той матиме скільки відмінних оцінок.

А тепер діти хочуть вам подякувати за щирі вітання та смачне пригощання

Танок

Зібралась сьогодні велика родина.
Нам разом багато всіх свят
зустрічать.
І радісно нам в цю врочисту годину
Хороших і щирих батьків привітатъ.
Усе, що є найкраще у дитини:
Її талант, культура, доброта —
Від тата й мами йде і від родини —
Незаперечна істина свята.
Сім'я, родина — це велике диво,
Там є любов і ласка, і тепло.
Там дітям затишно і радісно, й
щасливо,
Тепер у нас і завжди так було.
Моя сім'я і дорога родина —
Це тато, мама, бабуся і дідусь,
Сестричка, братик і любов єдина,
І я у них також любити вчусь.
Мені тут тепло, затишно і тихо,
Надійно, світло, радісно завжди.
Мене в родині оминає лихо,
З усім на світі я біжу сюди.
Як тато є й матуся є рідненька,
Там добре дітям, є в них доброта.
В дітей тоді й сорочечка біленька,
І ластівкою мрія заліта.
Сім'я, родина в кожного хай буде,

В ній стільки щастя, мудрості й
тепла!
Живіть щасливо на землі цій, люди,
Й щоб доля ваша світлою була!
Життя по-різному складається в
людини,
бо це вже як судилося кому.
В одних воно я пісня лебедина
А в інших наче зовсім не було.
Та наша мова нині про родину,
Про дітвору й поважних їх батьків,
Про те, що має кожен з вас чудових
доньку й сина.
І хай так буде упродовж усіх віків.
Були у вас і зустрічі й чекання.
І, словом, все, що в кожній є сім'ї.
Ось тут сидять ніжні плоди кохання.
А поруч них їх стовбури міцні.
Та всі ви різні, трохи незнайомі.
Тож історії крихту послухать пора.
Як щаслива мама й гордий тато
Гордо зустрічали немовля.
Нас не можна роз'єднати
Ми тепер одна сім'я.
Дружбу будемо плекати,
Щоб були ми, як рідня!

Афоніна А.М.
вчитель біології Ніжинської гімназії №3
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Актуальність проблеми. Статтю присвячено дослідженню особливостей дистанційної форми навчання. Актуальність дослідження зумовлена тим, що як українські, так і закордонні навчальні заклади різного рівня акредитації у зв'язку з пандемією змушені впроваджувати дистанційну форму навчання як єдино можливу. Метою наукової розвідки є аналіз моделей навчання та розробка ефективної структурно-функціональної моделі організації мережевого курсу дистанційного групового навчання, яка відповідає потребам і реаліям сучасної української вищої школи.

Мета статті. Встановлено, що результативність дистанційної форми залежить і від зацікавленості та активності всіх учасників навчального процесу. З'ясовано, що дистанційне навчання – це перспективна форма організації навчання, яка потребує подальшого дослідження й аналізу.

Нові світові виклики та загрози змушують освітян оперативно реагувати й змінювати форму навчання, адаптовувати зміст та створювати необхідні умови. Навчальні заклади більшості країн світу активно впроваджують дистанційну освіту у зв'язку із заборонаю відвідувати навчальні заклади. Дистанційна форма як спосіб здобуття освіти – складник загальної системи освіти, що передбачає вивчення всіх дисциплін відповідно до навчальних планів. Поняття «технологія» грецького походження – форма реалізації людського інтелекту, сфокусованого на розв'язанні суттєвих проблем буття. Технологія – це способи діяльності й те, як особистість задіяна в цій діяльності.

Технологія передбачає взаємопов'язану діяльність учителя й учнів на договірній основі з урахуванням принципів індивідуалізації й диференціації, оптимальної реалізації людських і технічних можливостей, діалогічного спілкування. Педагогічна технологія – це продумана у всіх деталях модель спільної навчальної та педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя. Педагогічна технологія забезпечує реалізацію ідеї повної керованості навчальним процесом. Одним зі шляхів реформування сучасної освіти є використання педагогічних технологій, спрямованих на всебічний особистісний розвиток здобувачів освіти. Інноваційне навчання – це навчальна діяльність, яка спрямована на розвиток особистості, її творчих здібностей, мислення й зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі та особистісну ініціативу. Процес формування вмінь і навичок стає результативнішим, якщо організувати навчання у співробітництві, яке ґрунтується на спільній діяльності та взаєморозумінні вчителя й учнів. Саме таке навчання з використанням інноваційних технологій

сприяє формуванню ключових компетентностей учнів, підвищує інтелект дитини, зміцнює її віру у власні здібності, стимулює активність і творчість. Освітні інноваційні технології спрямовані на всебічний розвиток дитини. Інтерактивні форми і методи дають можливість створити на уроках природничого циклу комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою необхідність, зможе розкрити свої здібності й продемонструвати знання, відчути впевненість у собі. Під час уроку діти можуть вільно висловлювати свою думку і вислухати свого товариша, вчитель не є засобом «похвали і покарання», а другом, порадником, старшим товаришем.

Дистанційне навчання може бути вкрай ефективним. Проте, створення ефективної системи потребує не лише ретельної підготовки вчителем навчального матеріалу, а й досконалого вивчення використовуваної платформи, її можливостей для впровадження власних розробок. Успішність застосування можливостей сучасних технологій в освіті залежить від якості подачі матеріалу, моделі дистанційного навчання, розробленої на базі певного електронного освітнього середовища таким чином, аби це сприяло підвищенню продуктивності роботи здобувача освіти. Використання візуальних додатків, впровадження ігрових форм набуття певних знань і навичок, інші методи і прийоми дозволяють поліпшити якість і підвищити рівень засвоєваних знань. Проте, аби досягнути максимальних показників, учителю доведеться не просто бути предметним експертом. Підготовка якісного електронного курсу це об'ємна й кропітка робота, що включає адаптацію інструментів навчання до задач дисципліни, вивчення принципів візуального дизайну, відеоряду, ефективного текстового та аудіонаповнення, підготовки сценаріїв онлайн-квестів та ігор. Це дозволить якнайкраще організувати дистанційне навчання, сформувати у здобувачів освіти критично орієнтоване мислення.

Тому хочу поділитися технологією «Капелюхи мислення».

Едвард де Боно (1933р.н.) – відомий психолог, доктор медицини і філософії, номінант на Нобелівську премію у галузі економіки, викладач Кембриджського університету, автор 45 книг, засновник техніки „мислення про мислення”. Його методики широко використовуються як у дитячих 27 закладах, так і в діяльності міжнародних організацій і найбільших корпорацій, таких як IBM, DuPont, BritishAirways, Siemens, Microsoft та ін. Едвард де Боно формує мислення як навичку, яку можна і потрібно розвивати. Його вправи тренують і розвивають процес мислення і можуть застосовуватися в методичній роботі. Даний метод дозволяє структурувати і зробити набагато ефективнішою будь-яку розумову діяльність, як особисту, так і колективну, особливо для ситуацій розв'язання проблем та прийняття рішень. В основі «Шести капелюхів» лежить ідея паралельного мислення. Традиційне мислення ґрунтується на полеміці, дискусії і зіткненні думок. Однак при такому підході часто виграє не найкраще рішення, а те, яке найуспішніше пропагувалося в дискусії. Паралельне мислення - це мислення конструктивне, при якому різні точки зору і підходи не стикаються, а співіснують. Метод шести капелюхів - це простий і практичний спосіб розділення процесу мислення на шість різних частин, кожна з яких

представлена метафоричним капелюхом певного кольору. Переваги методу Зазвичай розумова праця представляється нудною та абстрактною. "Шість капелюхів" дозволяють зробити її яскравим і захоплюючим засобом управління своїм мисленням. Кольорові капелюхи - це метафора, яка добре запам'ятовується, яку легко застосовувати. Метод шести капелюхів можна використовувати на будь-якому рівні складності, від дитячого садка до науково-методичної ради. Завдяки структуруванню роботи та виключенню безплідних дискусій мислення стає більш сфокусованим, конструктивним і продуктивним. Метафора капелюхів є свого роду рольовою мовою, на якій легко обговорювати і переключати мислення, відволікаючись від особистісних переваг і нікого не ображаючи. Метод дозволяє уникнути плутанини, оскільки тільки один тип мислення використовується всією групою в певний проміжок часу. Метод визнає значимість усіх компонентів роботи над завданням – емоцій, фактів, критики, нових ідей, і включає їх в роботу в потрібний момент, уникаючи деструктивних факторів.

Як і будь який метод, він має недоліки, а саме: для ефективного застосування потрібні розвинена уява й ретельне тренування; велике психологічне навантаження; очікуваний результат. Як користуватися методикою?

Білий капелюх: інформація. Детальна і необхідна інформація. Тільки факти. Яка ще необхідна інформація? Використовується для того, щоб спрямувати увагу на інформацію. У цьому режимі мислення нас цікавлять лише факти. Ми задаємося питаннями про те, що ми вже знаємо, яка ще інформація нам необхідна і як нам її отримати.

Жовтий капелюх: позитив. Символічне відображення оптимізму. Дослідження можливих успіхів і позитивних сторін. Переваги. Чому це спрацює? Вимагає переключити свою увагу на пошук переваг і позитивних сторін ідеї, яка розглядається.

Чорний капелюх: критика. Застерігає і змушує думати критично. Що може статися поганого або що піде не так? Обережність. Дозволяє дати волю критичним оцінкам, побоюванням й обережності. Вона захищає нас від нерозважливих і непродуманих дій, вказує на можливі ризики і підводні камені. Користь від такого мислення безсумнівна, якщо, звичайно, нею не зловживати.

Червоний капелюх: почуття та інтуїція І не намагайтеся їх пояснити. Які почуття в мене виникають? У режимі червоного капелюха в учасників (якщо це колективне обговорення) є можливість висловити свої почуття та інтуїтивні здогади щодо питання, яке обговорюється, не вдаючись у пояснення про те, чому це так, хто винен і що робити далі.

Зелений капелюх: креативність. Зосередження на творчості, альтернативних рішеннях, нові можливості та ідеї. Це можливість висловити нові поняття та концепції. Перебуваючи під зеленим капелюхом, ми придумуємо нові ідеї, модифікуємо вже існуючі, шукаємо альтернативи, досліджуємо можливості, взагалі, даємо креативності зелене світло.

Синій капелюх: управління процесом. Керування розумовими процесами. Гарантія дотримання всіх шести капелюхів. Синій капелюх відрізняється від інших капелюхів тим, що він призначений не для роботи зі змістом завдання, а для управління самим процесом роботи. Зокрема, його використовують на початку заняття для визначення того, що належить зробити, і в кінці, щоб узагальнити досягнуте і поставити нову мету. Як це відбувається? У груповій роботі найпоширеніша модель — визначення послідовності капелюхів на початку роботи. Послідовність визначається виходячи зі змісту завдання або проблеми, що необхідно вирішити. Потім починається робота, під час якої всі учасники одночасно «одягають капелюхи» певного кольору у певній послідовності, і працюють у відповідному режимі. Модератор залишається під синім капелюхом і стежить за процесом. Результати роботи підсумовуються під синім капелюхом.

Висновки. Інноваційна педагогічна діяльність — заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики. Продуктами інноваційної педагогічної діяльності є нововведення, що позитивно змінюють систему освіти, визначають її розвиток і характеризуються як нові чи вдосконалені. Педагогічна діяльність завжди орієнтується на певний зміст, тобто на знання, які слід здобути у процесі навчання, та на якості особистості, які необхідно виховати. Залежно від того, які цінності домінують при цьому, педагогічна діяльність в освітніх перетвореннях може мати формуючий (традиційний) або розвивальний (гуманістичний) характер.

Список використаних джерел

1. Бех І. Особистісно-зорієнтоване виховання — нова філософія Педагогіка толерантності. — 2001. — № 1. — С.52-56. с.
2. Сучасний урок з використанням ІКТ URL: http://markove.ucoz.ua/load/suchasnij_urok_z_vikoristannjam_ikt_v_pochatkovikh
3. МЕТОДИЧНИЙ ПОРАДНИК Інноваційні технології в структурі внутрішньшкільної методичної роботи
4. Эдвард де Боно. Грамотей. Научите себя думать [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.gramotey.com>.
5. ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/tradyciyi-ta-innovaciyi-v-suchasnij-pedahohichnij-dijalnosti-yeuropejskyj-vymir-17-ljutoho-2017>

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: МОЖЛИВОСТІ СЬОГОДЕННЯ

Запровадження будь-якої інноваційної форми навчання завжди має палких прихильників і радикальних супротивників. Цей процес тривалий і проходить різні стадії свого становлення й утвердження. Однак такого стрімкого впровадження, яке відбулося із дистанційним навчанням, не було із жодною технологією навчання, оскільки об'єктивні обставини зробили дистанційну освіту єдиною можливою в умовах карантину.

Дистанційне навчання – це демократична й зручна система навчання, рівноцінна з очною, екстернатною формами тощо. Незаперечними перевагами дистанційного навчання є його масовість, доступність, відкритість, інтерактивність, комфортність, оперативність, економічність тощо. Таке навчання стало прийнятним навіть у повсякденному житті, адже більшість людей зверталися до нього на побутовому рівні.

Значна кількість учителів-предметників періодично використовували технології дистанційного навчання, зокрема в процесі організації роботи учнів над навчальними проектами, онлайн тестування тощо. Тому таким педагогам було нескладно адаптуватися до нових освітніх реалій. Важливим є розуміння того, як саме організувати дистанційне навчання, щоб забезпечити творчий, діалогічний, ефективний освітній процес. Відтак актуальною залишається проблема пошуку оптимальних форм застосування інформаційно-комунікаційних засобів, урахування їх дидактичних можливостей, а також використання різних інформаційних технологій, що відповідають сучасним викликам освіти. Коротко охарактеризуємо ті, які в реаліях сьогодення стали найбільш ефективним для організації дистанційного процесу навчання шкільного курсу літератури.

Чат-заняття – це навчальні заняття, що проводяться з використанням чат-технологій. Чат-заняття проводяться синхронно, тобто всі учні працюють онлайн одночасно. Кількість учасників може бути від 2 і до значної кількості. Однак для більшості видів занять продуктивність роботи онлайн з більш ніж 10–12 особами помітно знижується.

Веб-уроки – це дистанційні уроки, конференції, семінари, ділові ігри, віртуальні екскурсії, уроки розвитку мовлення та інші форми навчальних занять, організованих за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей інтернету. Для їх проведення використовують спеціальні освітні веб-форуми – форма роботи користувачів за допомогою записів, що викладають на одному із сайтів. На відміну від чат-занять веб-форуми надають можливість більш тривалої роботи, не вимагають синхронної взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Онлайн-конференція (веб-конференція, інтернет-конференція) – організації онлайн-зустрічей та спільної роботи в режимі реального часу через

інтернет. Така форма організації освітнього процесу доречна на підсумкових уроках, оскільки дозволяє учням поділитися враженнями про прочитаний художній твір, презентувати свої проекти чи творчі роботи, узагальнити вивчене тощо.

Аудіоконференція – вид електронної конференції, під час якої учасники використовують телефони або спеціальне обладнання для голосового спілкування. Цей вид дистанційної співпраці досить доступний, адже не має особливих складнощів в технічному забезпеченні. Його використання є виправданим на вступних заняттях для викладу нового матеріалу.

Відеолекція – подача матеріалу, за якої на екрані транслюється запис пояснення вчителя або ж його віртуального двійника (аватара). Відеолекції на уроках зарубіжної літератури максимально ефективні, якщо супроводжуються відеоматеріалами про життя та творчість письменника, показом кінофрагментів, театральних вистав, музичних творів та творів живопису за мотивами літературних творів тощо. Перевага такої форми презентації навчального матеріалу перед традиційною для учнів полягає в тому, що вони можуть самостійно регулювати перебіг відеолекції, повертатися до складних моментів; для вчителів – у можливості багаторазового використання та корекції матеріалу.

Будь-який вид дистанційного навчання передбачає контроль знань. За такої організації освітнього процесу оптимальною формою є *тестування онлайн*, оскільки такий спосіб не вимагає присутності учня в закладі освіти.

Організація дистанційного навчання потребує змін не лише в роботі вчителя, а й у діяльності учня. Тож важливо чітко окреслити алгоритм роботи школярів, озвучити правила співпраці тощо. Безпосередньому проведенню дистанційних занять повинні передувати тренінги як щодо технічних питань, так і щодо специфіки їх проведення. Для організації дистанційного навчання варто застосовувати різні форми, а їх продумане раціональне поєднання дозволить зробити цей процес динамічним, цікавим і продуктивним. На допомогу учням і вчителям розроблено проєкт «*Всеукраїнська школа онлайн*» – уроки з 11 предметів, що транслювалися за розкладом на телеканалах.

«*Google Classroom*» – це безкоштовний сервіс для дистанційного навчання. За його допомогою вчитель може створити власний віртуальний клас і окремі навчальні курси, до яких учні отримують доступ за спеціальними кодами. Учитель отримує можливість публікувати навчальні матеріали, оголошення в стрічці класу, зображення або відео, спілкуватися з учнями в чаті, проводити опитування, тестування, розміщувати тематичні завдання та встановлювати термін їх виконання. Водночас кожен учень може отримати індивідуальне завдання, що унеможливорює списування. У режимі реального часу педагог має можливість спостерігати за тим, як учні виконують завдання, бачити список виконаних робіт та оцінювати їх. Окрім того, ця інтерактивна платформа дозволяє вчителям ділитися досвідом, підвищувати кваліфікацію, спілкуватися з колегами.

Значну кількість прихильників серед суб'єктів освітнього процесу отримав «Zoom» – сервіс для проведення відеоконференцій (педрад, семінарів тощо), онлайн-зустрічей і дистанційного навчання школярів. Програма підходить як для індивідуальних, так і групових занять. Учні (вчителі) можуть користуватися комп'ютером, планшетом чи телефоном, підключати мікрофони й відео. До платформи вбудована інтерактивна дошка, що дозволяє швидко перемикається на неї з демонстрації екран, а також є чат для повідомлень.

Онлайн платформа «Всеосвіта» позиціонує себе як «Спільнота активних освітян». Така назва є цілком виправданою, оскільки на платформі транслюються вебіари, розміщуються матеріали курсів підвищення кваліфікації, новини освіти тощо. Завдяки додатку «Всеосвіта: Кабінет учня» школярі можуть легко проходити олімпіади й конкурси в зручний для них час. Сервіс «Конструктор тестів» на сайті «Всеосвіти» надає можливість учителю створювати завдання різних типів, зокрема з вибором одного чи кількох правильного варіантів, з відкритою відповіддю та крос-запитання. Значні можливості для організації дистанційної роботи, обміну досвідом між освітянами надає платформа «На урок». Зокрема затребуваним є потенціал безкоштовного сервісу онлайн-тестів для дистанційної перевірки знань учнів. Незаперечні переваги створеного сервісу полягають у можливості виконання школярами тренувальних тестових завдань для самоперевірки, у процесі чого теоретичні знання засвоюються без додаткових зусиль. Окрім того, у вчителя з'являється можливість швидко перевірити знання школярів, оперативно отримати об'єктивну картину кількості наданих відповідей, проаналізувати як загальні тенденції в класі щодо прогалин у знаннях, так і кожного окремого учня, а, отже, визначити й шляхи їх усунення.

У сучасному світі існує тенденція до швидкого оновлення вимог до організації освітнього простору та кваліфікаційного рівня педагогів.

Однією із причин недостатньо ефективної організації дистанційного навчання є незадовільна матеріально-технічна база закладів загальної середньої освіти, відсутність або низька швидкість доступу до інтернету, платні умови доступу до програмових засобів, відсутність персональних комп'ютерів в учителів та учнів.

Список використаних джерел

1. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації / Н. Клокар // Шлях освіти. – 2007. – №4 (46). – С. 38–41.

2. Ковальська К.Р. Дистанційне навчання як перспективна форма розвитку предметно-орієнтованих професійних компетентностей учителів. <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/>

3. Організація дистанційного навчання. <http://lutsk.osv.org.ua/metodichna-robotal1-46-58-25-09-2019/>

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: вчителів, учнів та батьків. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати й мотивувати учнів, давати раду технічним проблемам виявилось зовсім не просто. Але Україна не виняток — жодна держава, жодна освітня система у світі не була готова до цього.

Технології дистанційного навчання можуть використовуватись у закладі загальної середньої освіти при проведенні занять через мережу Інтернет під час карантину; участі в інтернет-проєктах, конкурсах; отриманні консультацій тощо.

Дистанційне навчання на уроках словесності організовується за умови наявності системотехнічного забезпечення та здійснюється через такі форми: самостійна робота; навчальні заняття; контрольні роботи.

Основними видами навчальних занять на уроках словесності за дистанційною формою навчання є лекція, семінар, урок, консультації та інші.

Завдання вчителя — зробити матеріал максимально доступним, цікавим, наочним і таким, що стимулюватиме до розширення знань. Під час вивчення мови та літератури більш виграшними є ілюстровані онлайн-уроки, що спонукають дитину до співтворчості, пошуку, перетворюють її на дослідника.

Зворотний зв'язок з учителем — важливий фактор засвоєння знань. Дитина повинна бачити свої успіхи і вчитися працювати над помилками. Мотивація досягнення реалізується в успішності освітньої діяльності учнів, у прагненні до поставлених цілей і виявленні наполегливості. Учні й учениці, орієнтовані на успіх, частіше досягають своїх цілей. Так працює і традиційна школа, але в умовах дистанційного навчання особливо важливо хвалити учнів, відзначати їхні досягнення й успіхи, навіть невеликі.

Певні педагогічні прийоми протягом роботи на уроках української мови та літератури можуть спонукати дітей чесно й самостійно виконувати завдання, якщо вчитель:

- заохочуватиме і хвалитиме дітей, коли бачитиме, що робота виконана самостійно, хоч і не ідеально;
- даватиме робочі завдання, де рівень складності наростає від елементарного до дуже складного (якщо дитина виконала завдання лише до половини, вчитель/ка дякуватиме за зроблену роботу і пояснить складніший матеріал додатково);
- даватиме індивідуальні завдання кожному хоча б раз на кілька тижнів, можна вибірково;

➤ даватиме завдання з готовими відповідями з проханням спробувати спочатку виконати завдання самостійно, не підглядаючи, а якщо щось незрозуміло — звернутися за роз'ясненнями до вчителя/вчительки;

➤ даватиме завдання, які передбачають власні міркування та висловлення власної думки дитини, а не вибір з готових відповідей.

Як організовується дистанційне навчання на уроках української мови та літератури? Дистанційне навчання впроваджується за допомогою таких засобів:

- засоби надання навчального матеріалу учню;
- засоби контролю успішності учня;
- засоби консультації учня з викладачем; засоби інтерактивної співпраці вчителя й учня;
- засоби для швидкого доповнення курсу новою інформацією, коригування помилок.

Обравши необхідні ресурси, учителю потрібно створити матеріали до уроку (план дій), який буде містити посилання на рекомендовані ресурси. Матеріали можуть містити також посилання на інші освітні джерела, які відповідають методичній меті уроку. Матеріали повинні також містити завдання практичного спрямування, які дають можливість учням краще зрозуміти навчальний матеріал та слугуватимуть формуванню життєвих компетентностей.

Здобувач освіти, як активна соціальна особистість, що бере участь в освітньому процесі, повинен мати доступ до мережі Інтернет зі свого ПК або мобільного пристрою (смартфона чи планшета). Учень у зручний для нього час переглядає навчальні матеріали, бере участь у вебінарах або переглядає їх записи, виконує завдання та надсилає (якщо це передбачено завданням) результати такого виконання у вигляді електронного листа на адресу, вказану в завданні.

З метою якісного дистанційного навчання варто розглянути можливості використання безкоштовного сервісу Google Classroom та/або безкоштовної, відкритої системи дистанційного навчання Moodle.

Створювати закриті спільноти в соціальних мережах (Вайбер /Телеграм/ Фейсбук /Інстаграм) за визначеними спільно з батьками, педагогами й здобувачами освіти принципами організації груп та правилами спілкування, навчання, тестування.

Практикувати уроки словесності через Skype; підготовку завдань на самостійне опрацювання через платформи Kahoot, Quizzz, IDroo, Miro.

Використовувати такі інструменти для спільної роботи вчителів та здобувачів освіти:

- <https://onlinetestpad.com/ua> — конструктор тестів, опитувань, кросвордів, ігор та комплексних завдань;
- <https://learningapps.org> – готові навчальні вправи та інструменти для створення тестів, завдань;
- Google-документи.

Активно використовувати інтернет-ресурси для самоосвіти: EdEra, iLearn, Prometheus, Розумники, Освіторія, Youtube-контент (освітні Youtube-канали, відеоролики і т.п.

Список використаних джерел

1. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / В.Ю. Биков // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби технології : монографія / [В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін.]; Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – К. : Атіка, 2005. – 140 С.

2. Волошко Л.Б. Дистанційна освіта як форма навчання студентів з особливими потребами / Л.Б. Волошко // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наукових праць. – К. : Університет «Україна», 2004. – 448

3. Воронкін О.С. Організація дистанційних технологій навчання на основі комп'ютерних інформаційних систем вищих навчальних закладів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuiv.gov.ua/ejournals/vsunud/2009-6E/09vosnzu.htm>

4. Воронова Т. А. Педагогические условия применения Интернет-технологий в очном обучении [Электронный ресурс] / Т. А. Воронова, И. А. Дельцова, Л. В. Куклина.- Иваново: Ивановский государственный университет - Режим доступа: http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php?a=vconf&c=getForm&r=thesisDesc&CounterThesis=1&id_thesis=229&PHPSESSID=9c8dc4cf5a5d1497c468cb4c214c3dfb

Бобро А.А.
*кандидат пед. наук, доцент кафедри педагогіки,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Україна*

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА» В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Проблема соціальної компетентності особистості є досить актуальною для соціології та соціальної психології. Вона несе безсумнівний інтерес для педагогічної науки, так як є інтегруючою складовою загальнокультурної, що забезпечує в сучасних умовах успішну соціалізацію дитини, оснащує її способами орієнтації в життєвому і соціальному просторі.

Становлення соціальної компетентності ми розглядаємо як взаємопов'язані процеси соціалізації і індивідуалізації, в результаті яких формується соціально активна індивідуальність дитини, здатної до ефективної взаємодії з середовищем, до самоактуалізації і самореалізації в ньому.

На сьогоднішній день соціальна компетентність стає все більш значущою у всіх сферах соціального життя людини і сама якість соціальної компетентності характеризує людину, яка успішно пройшла соціалізацію і здатну до адаптації і самореалізації в умовах сучасного суспільства.

В основі соціальної компетентності лежать знання про суспільство, його правила і способи поведінки в ньому.

Соціальна компетентність – це соціальні навички і обов'язки, що дозволяють людині продуктивно і відповідально виконувати норми і правила життя притаманні тому типу суспільства, в якому він існує [1].

Найбільш загальне визначення соціальної компетентності на наш погляд дає М. Форд. Він розглядає її як здатність досягнення соціально значущих цілей в конкретному культурному контексті з використанням допустимих засобів, в першу чергу для вирішення поставлених на даний момент задач розвитку [5].

Так А. Кидрон розглядає соціальну компетентність як необхідний навик спілкування [2]. Властивостями такої соціальної компетентності він вважає контактність, товарицькість, балакучість, силу переконання, готовність до обговорення, впевнену манеру тримати себе і ін.

В. Куніцина виділяє наступні види соціальної компетентності: вербальна; комунікативна; соціо-професійна; соціально-психологічна і самоідентифікація [4].

І. Зимняя розділяє компетенцію, що відноситься до соціального впливу людини і соціальної сфери на два види:

1) компетенція соціальної взаємодії з суспільством, спільнотою, колективом, сім'єю, друзями, партнерами, конфлікти та їх погашення, співпраця, толерантність, соціальна мобільність;

2) компетенція в спілкуванні - вміння передавати свої думки в усній і

письмовій формі; вміння вести діалог і монолог; знання і дотримання традицій, етикету; знання кроскультурного і іншомовного спілкування; вміння ввести ділову переписку; вміння вирішувати комунікативні завдання [1].

На думку Н. Калініної соціальна компетентність повинна розглядатися як сукупність знань і умінь, необхідних для соціальної діяльності, і особистісних якостей, що забезпечують адаптацію особистості в суспільстві і сприяють її самореалізації, самоактуалізації та самовизначенню [1].

Цікавий підхід в розумінні сутності соціальної компетентності представлений в роботах В. Масленнікова. Соціальна компетентність, на думку автора, об'єднує ціннісне розуміння соціальної дійсності, категоріальні конкретні соціальні знання в якості керівництва до самовизначення, як уміння індивіда здійснювати соціальні технології в головних сферах діяльності людини. В силу цього в центр процесу формування такої компетентності пропонується помістити розвиток у молодих людей локусу контролю (властивість особистості приписувати свої успіхи або невдачі внутрішнім, або зовнішнім чинникам) і їх інформування з усіх питань соціальної реальності [4].

Отже, незважаючи на існування різних визначень соціальної компетентності, можна говорити, що соціальна компетентність, по-перше, відображає взаємодію людини і соціального оточення; по-друге, має на увазі сформованість у людини способів міжособистісної взаємодії, які можуть ґрунтуватися на особистому соціальному досвіді, слідуванні традиціям, установкам суспільства або за допомогою отримання знань; по-третє, є інтегративною характеристикою, яка складається з декількох компонентів; по-четверте, має на увазі співвідношення власних цілей і потреб до цілей і потреб іншої особистості, групи людей і соціуму в цілому.

На думку Г. Білицької [1], в наш час соціальна компетентність стає все більш значущою у всіх сферах соціального життя людини і сама якість соціальної компетентності характеризує людину, що успішно пройшла соціалізацію і здатною до адаптації і самореалізації в умовах сучасного суспільства.

Науковці виділяють різні види соціальної компетентності.

Так, В. Куніцина визначає наступні види компетентності: вербальна, комунікативна, соціо-професійна, соціально-психологічна і самоідентифікація [4].

Вербальна компетентність являє собою вміння враховувати доречність виразів, їх контекст і підтекст, уміння без помилок користуватися письмовою мовою і вміння висловлюватися з використанням метафор.

Комунікативна компетентність – знання культурних норм і успішне володіння ними.

Соціо-професійна компетентність – цілісна система сформованих мотивів, ціннісних орієнтацій, особистісних властивостей, функціональних знань, усвідомлених умінь і навичок, що забезпечують успішне вирішення завдань соціальної взаємодії, адаптації та самореалізації в професійній діяльності.

Соціально-психологічна компетентність являє собою розуміння

різноманіття суспільних ролей і способів взаємодії, здатність вирішувати міжособистісні проблеми і вміння поводитися в конфліктних ситуаціях.

Его-компетентність – розуміння своєї статевої, національної приналежності, знання своїх сильних і слабких сторін, своїх здібностей і ресурсів, знання механізмів саморегуляції і здатність ними користуватися.

В. Масленнікова в змісті соціальної компетентності виділяє індивідуально-особистісний, соціологічний і життєво-футурологічний компоненти. Індивідуально-особистісний компонент зв'язується з духовним життям людини і включає в себе вміння самостійно будувати ієрархію цінностей, на їх основі здійснювати усвідомлений вибір поведінки, логічно мислити, володіти мовною грамотністю, саморегулювати свої дії. Зміст соціологічного компонента зв'язується з функціонуванням особистості в системі соціальних норм, суспільних відносин і соціальних інститутів. Даний компонент орієнтує людину на розуміння і засвоєння ціннісно-моральних основ, на прояв цих основ в реальній дійсності. Життєво-футурологічний компонент включає в себе сформовані особистісні вміння планувати життєвий сценарій, визначати життєвий шлях, вибудовувати життєву перспективу [4].

Завданням нашого дослідження є уточнення змісту поняття «соціальна компетентність молодшого школяра».

Початкова школа є першим обов'язковим ступенем загальної освіти. Якщо узагальнити її мету і основні завдання, то можна сказати, що її діяльність спрямована на вирішення завдань соціалізації дітей, формування і розвиток їх соціальної компетентності.

Ю. Коротіна розглядає соціальну компетентність молодшого школяра як інтегративну характеристику особистості дитини, яка відобразить систему знань, умінь і навичок, набутих ним в процесі освоєння навчальних предметів і необхідних йому для моделювання своєї поведінки, умінь адекватно сприймати навколишню дійсність, будувати систему відносин і спілкування з оточуючими людьми з урахуванням соціальної ситуації [1].

Соціальна компетентність школярів розуміється також як інтегративна якість особистості в єдності когнітивного (освоєння соціальних смислів, цінностей, норм), емоційно-вольового (прийняття і вольова готовність школярів слідувати соціальним цінностям, нормам) і діяльнісного (усвідомлювана дитиною продуктивна діяльність як соціально значуща подія, ефективна міжособистісна взаємодія) компонентів, що визначають здатність і готовність особистості до соціальної адаптації, творчої діяльності.

Соціальна компетентність – це «комплекс знань про соціальну дійсність, соціальних умінь і навичок, соціально-особистісних характеристик, рівень сформованості яких у кожної людини дозволяє їй вибудовувати свою поведінку, враховуючи особливості соціальної ситуації і ефективно виконуючи задану соціальну роль» [3].

Аналіз запропонованих трактувань дозволив нам визначити соціальну компетентність як компетентність в сфері соціальної взаємодії, яка проявляється в впевненій і конструктивній поведінці, характеризується

системою дії і набором способів функціонування в соціумі, спираючись на власний досвід.

Спираючись на концепції соціальної взаємодії і з огляду на неоднозначність трактувань самого поняття «соціальна компетентність», ми пропонуємо наступне визначення соціальної компетентності. Соціальна компетентність – це інтегральна характеристика соціальних якостей, що дозволяє людині проявляти активність в соціумі і суб'єктний досвід особистості. Характеристикою соціальної компетентності також є особистісно значущі соціальні якості, які людина проявляє в процесі взаємодії. Рівень сформованості соціальної компетентності особистості безпосередньо залежить від ступеня розвиненості суб'єктного досвіду особистості. Суб'єктний досвід утворюється в результаті активного практичного пізнання законів об'єктивного світу і суспільної практики, шляхом відображення пізнаного в свідомості людини.

У дослідженнях ряду авторів є багато спільного, що дозволяє виділити наступні компоненти соціальної компетентності молодшого школяра:

- когнітивний – наявність у людини комплексу знань про специфічні особливості взаємодії і сукупність умінь, які забезпечують ефективну взаємодію з людьми;
- мотиваційний – присутність у людини потреби взаємодіяти і спілкуватися з іншими людьми, проявляти себе в соціально схвалюваній діяльності, готовність бути позитивно налаштованим до співрозмовника;
- операційно-поведінковий (діяльнісний) – наявність у людини сукупності комунікативних умінь, прагнення і вміння розуміти інших і бути зрозумілим іншими, володіння різними стилями спілкування і вміння їх застосовувати відповідно до ситуації.

Порівняльний аналіз поняття «соціальна компетентність» дозволяє говорити про те, що:

- 1) існує безліч його визначень;
- 2) дане поняття може бути охарактеризовано тільки на міждисциплінарному рівні, так як воно за своєю природою поліфункціональним;
- 3) контент-аналіз свідчить про те, що ключовими підставами для досягнення його сутності є здібності, готовність, знання, вміння, навички, досвід діяльності;
- 4) доповнюючи характеристику поняття «соціальна компетентність», необхідно підкреслити, що вона включає в себе когнітивну, афективну і поведінкову складові.

Проаналізувавши вітчизняну і зарубіжну теорію з проблеми дослідження можна зробити висновок про те, що проблематика соціальної компетентності займає одне з провідних місць в структурі компетентностей особистості. Вона характеризує рівень взаємодії людини з суспільством, соціумом і іншими людьми, відображає різні соціальні ролі, виконувані нею протягом життя. Соціальна компетентність часто розглядається як продукт соціальної ситуації

розвитку і передбачає застосування соціальних умінь в головних сферах діяльності людини.

Соціальна компетентність молодшого школяра є інтегрованим комплексом компетенцій, що включають в себе систему особистісних психологічних особливостей, моральних цінностей і установок особистості, які дозволяють учню успішно взаємодіяти з суспільством і продуктивно виконувати власні різні соціальні ролі.

Список використаних джерел

1. Кортенева Ю. В. Особенности формирования социальной компетентности младших школьников. *Актуальные проблемы психологии личности*. 2017. № 4. С. 98-103.
2. Мудрик А. Б. Соціальна компетентність особистості: постановка проблеми і теоретичні аспекти дослідження. *Вісник чернігівського національного педагогічного університету*; гол. ред. Носко М. О. № 2. Вип. 94. ЧДПУ. Чернігів, 2011. С. 26-29.
3. Ніколаєску І. О. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів : наук.-метод. посіб. Черкаси : ОПОПП, 2014. 76 с.
4. Проценко О. В. Соціальна компетентність молодших школярів як предмет наукових досліджень. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : КПУ, 2014. Вип. 35 (88). С. 451-457.
5. Ford, M. E. The concept of competence: Themes and variations. *Competence development*. – Springfield, IL : Thomas, 1985. – P. 3-49.

Булавенко О.Ю.
вчитель хореографії Ніжинської ЗОШ № 10
м. Ніжин, Чернігівської обл. Україна

МОЖЛИВОСТІ РИТМОПЛАСТИКИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ САМОСВІДОМОСТІ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ ХОРЕОГРАФІЄЮ

Хореографічне мистецтво завжди приваблювало до себе увагу дітей. Воно набуло широкого поширення в закладах загальної середньої освіти, школах мистецького спрямування, установах додаткової освіти. Заняття хореографією показали себе на практиці як перспективна форма естетичного виховання, яке забезпечує більш повний розвиток індивідуальних творчих і фізичних здібностей, а також як засіб формування самосвідомості особистості [6; 12].

Дослідженням ритмопластики у хореографії займалися Фред Астер, Бренда Буфаліно, Тоні Вааг, Севіон Гловер, Джина Келлі, В. І. Кірсанов, С. О. Медведєва, Н. Я. Перн, В. В. Шпудейко та інші. Роль ритмопластичних умінь у формуванні хореографічних умінь та становленні особистості висвітлювалась у фундаментальних працях Ж. Новерра, М. Фокіна, Ф. Лопухова, М. Тарасова, К. Василенка, Л. Ярмолевич, В. Верховинця та ін.

Вплив ритмопластики на самосвідомість особистості досліджували А. Буреніна, Ф. Гельніц, І. Малкіна-Пих, О. Осипов та ін. Науково-психологічний аналіз формування і розвитку самосвідомості представлений в роботах багатьох психологів (Р. Бернс, А. Бодальов, Е. Еріксон, Є. Лісіна, А. Маслоу, Р. Мейлі, К. Роджерс, В. Столін, П. Чамата, Н. Чеснокова та інші). Питання формування самосвідомості, процесів самопізнання, вироблення емоційно-ціннісного ставлення до себе, саморегуляції аналізуються в роботах Г. Абрамової, М. Боришевського, О. Запорожця, О. Кононко, В. Котирло, В. Мухіної, М. Лісіної, Н. Непомнящої, Є. Панько, А. Сілвестру та ін.

Хореографія є одним із синтетичних видів творчості, включає в себе основи різних видів мистецтв і гімнастики [6; 39]. Заняття танцями сприяють як розвитку фізичних даних дитини, так і формуванню її внутрішнього світу, зокрема її самосвідомості.

Самосвідомість – це психологічна категорія, яка використовується для означення індивідуальності, неповторності особистості; те, з чим людина стикається, коли формує свої уявлення про себе та світ [2; 324]. Образ „Я” – це система уявлень людини про себе; результат процесу самосвідомості, форма, в якій самосвідомість відкривається особистості [7; 39].

Використовуючи специфічні засоби мистецтва танцю, зацікавленість дітей, викладачі хореографії мають можливість впливати на формування та розвиток самосвідомості вихованців. В основі педагогічних вимог до визначення змісту, методики і організаційних форм занять з дітьми по хореографії лежать принципи виховуючого та розвиваючого навчання. Виховання і навчання у нерозривній єдності формують гармонійну особистість. Педагогічний процес будується таким чином, щоб діти, здобуваючи знання, опановуючи навичками і

вміннями, покращуючи фізичні якості, одночасно формували б свій світогляд та набували кращих рис характеру [6; 48].

Таким чином, заняття танцями сприяють формуванню самосвідомості дітей, позитивно впливають на їх фізичний розвиток, сприяють зростанню їх загальної культури, соціалізації, тому можна стверджувати, що хореографічне мистецтво має багату можливість для широкого здійснення різноманітних виховних та освітніх завдань.

Важливою складовою уроку хореографії, яка має суттєвий вплив на формування самосвідомості, є формування ритмопластичних здібностей дитини. Ритмопластичне виховання – це процес розвитку особистості, який сприяє формуванню здатності дитини не тільки зрозуміти, а й глибоко пережити, відчути єдність музики і руху, так щоб вона надовго залишилася в емоційній пам'яті дитини, позначалася на її світовідчутті й поведінці. Тільки при такому сприйнятті мистецтво танцю розкриває свою художньо-етичну цінність, здійснює свої справжні завдання, які добре сформульовані Л. С. Виготським в його роботі «Психологія розвитку особистості»: «Мистецтво є організація нашої поведінки на майбутнє, установка вперед» [2; 815].

Ритмопластичні заняття дозволяють на думку І. Малкіної-Пих [5; 127]:

зрозуміти особистість через тіло;

поліпшити всі функції особистості, мобілізувати енергію в м'язах;

підвищити якість і обсяг переживання задоволення через вплив на ритмічну активність і окремі рухи.

Оскільки тіло – є основою всіх життєвих функцій, то будь-яке поліпшення контакту в системі «тіло-свідомість» призводить до значного поліпшення образу тіла і образу «Я», міжособистісних відносин, якість мислення і відчуття, задоволення від життя. Ритмопластичний напрямок спирається на розуміння того, що, то, що змінює тіло, змінює і свідомість, і навпаки [7; 216].

Ритмопластика спрямована, відповідно, на психологічне розкріпачення дитини через освоєння свого власного тіла, як виразного інструменту. На думку А. Буреніної ритморуки на уроках хореографії мають відповідати музиці, бути доступними для рухових можливостей дітей, поетапними за змістом ігрового образу, різноманітними, нестереотипними [1]. У сучасному ритмопластичному танці повна бути підпорядкованість внутрішнім закономірностям музичної форми, яка диктує ритмічну організацію рухів і свободу пластики.

І. Малкіна-Пих наводить аргументи того, що сучасні наукові експерименти довели залежність ритму буття людини та її психофізичного стану. Ритм важливий не тільки в тілі, а й для психіки: перехід від радості до печалі і назад, виникнення думок – вся робота мозку реєструється виникаючими ритмами, а стан розгубленості і безвихідності пояснюється відсутністю ритму [5; 523].

Як зауважила Є. Шутенко фізіологічна дія ритмопластики на людину заснована на тому, що нервова система, а з її допомогою і мускулатура має здатність засвоєння ритму [8; 92].

І. Малкіна-Пих стверджує, що, змушуючи людину рухатися певним чином, ми даємо відчути, як змінюється її внутрішня суб'єктивна впевненість [5]. За

словами Ф. Гельніца функція ритму в полегшенні ритмічної координації, стимуляції спонтанного руху, в енергізації скелетно-м'язової системи та зменшення тривожності, опору, напруги та агресії [3; 58].

І. Малкіна-Пих пропонує такий перелік напрямів, за якими можна проводити заняття в групах з ритмопластики:

робота з опорами або заземлення (стійкість);

робота з межами (встановлення меж з навколишнім світом – яку важливість це має для людини);

робота з міжособистісними відносинами (контакти і комунікація з іншими людьми); як контролювати себе та інших людей;

робота з образом «Я»;

спільна робота з блоками-«зажимами», необхідністю стримувати себе через встановлених правил в соціумі;

структурна інтеграція, подолання безладності дій [5; 606].

У цілому ж А. Буреніна зазначила, що в результаті занять ритмопластикою, набуваючи досвіду пластичної інтерпретації музики, дитина опановує не тільки різноманітні рухові навички та вміння, але музика руху змушує замислитися над сенсом своєї діяльності. Ритмічний рух дарує людині здоров'я – повноту і природність життя, самореалізацію. Ритмічний рух сприяє зменшенню локального м'язового напруження, воно тренує рівновагу і дихання, покращує рухливість і поставу – вчить володіти своїм тілом, допомагає скорегувати фігуру [1; 104].

Ритмопластика дозволяє навчитися максимально усвідомленому володінню тілом, що викликає в свою чергу, психологічне розкріпачення, з ефективною самоактуалізацією, відчуттями задоволення і радості від життя. Також ритмопластика сприяє усвідомленому встановленню меж фізичного «Я», на ефективну координованість становлення міжособистісних відносин, на самосвідомість, на максимально повну самоактуалізацію, прояв своїх індивідуальних особистісних якостей, прагнень, бажань, можливостей, на вироблення адекватних способів реагування, на зняття неефективного м'язового напруження, сприяння цілісності, гармонійності особистості [4].

Тож хореографічні заняття дозволяють одночасно працювати як над самопізнанням, усвідомленням своїх рухів, так і над розширенням експресивного потенціалу дитини. Танець в комплексі розвиває когнітивні, творчі, адаптаційні та комунікативні здібності дитини [4].

Рухова діяльність є однією з провідних у дітей різного віку. Бо саме в цей період дитина випробує різні соціальні ролі, вчиться підпорядковувати власні дії правилам. Це сприяє диференціації у свідомості дитини двох планів її образів „Я” – „Я”- реального і „Я”- ідеального.

Робота з ритмопластикою дитини є досить ефективною – насамперед тому, що це найбільш природна потреба у дітей (Л. Виготський, М. Лісіна). Причому, слід зауважити, що рухаючись, дитина розвиває свій мозок, який, як відомо, є в дитячому віці дуже пластичним (відбувається розвиток міжпівкулевої взаємодії) [7; 314].

Хочемо зауважити, якщо робота хореографа більшою мірою спрямована на відпрацювання послідовності танцювальних рухів, постійну оцінку та критику виконаних дітьми рухів, то це може привести до зниження самооцінки, відчуття розчарування та зневірення учнів у власних силах. Відпрацювання лише запропонованих хореографом рухів може призвести до зниження ініціативності дітей та розвитку дискомфорності. Тому роботу з дітьми необхідно будувати на психологічних основах, враховуючи особливості дітей певного віку.

Таким чином, ми прийшли до висновку про можливість позитивного впливу використання на хореографічних заняттях ротмопластичних вправ для становлення самосвідомості, образу «Я» дитини.

Список використаних джерел:

1. Буренина А.И. Ритмическая мозаика. – СПб.: ЛОИРО, 2000 – 220с.
2. Виготський Л.С. Психология развития личности. – М.: Смысл; ЭКСМО, 2005 – 1136 с.
3. Гельниц Ф.К. Ритмическая пластика для дошкольников. – М.: Педагогика, 1974. – 158 с.
4. Зінкевич-Євстигнеєва Т. Метод формокорекційної ритмопластики // Метод в теорії та на практиці. URL: <http://lib.mdpu.org.ua/nvsp/6/48.pdf>
5. Малкіна-Пих І.Г. Телесная терапия. Справочник практического психолога – К.: Вид-во Либідь, 2017. – 752 с.
6. Шутенко Е. Развитие самосознания личности в процессе психогимнастики // Развитие личности, 2010 - №2 - .87-101.
7. Фриз П. І. Хореографічна культура як чинник творчого розвитку особистості дитини: дис. канд. мистецтвознавства / П.І. Фриз. – Київ, 2007. – 181 с. – URL: <http://slovari.yandex/dict/krugosvet/article/d/d2/1006346.html>
8. Фурман А.В. Психологія Я-концепції: навчальний посіб. / А.В.Фурман, О.Є.Гуменюк – Львів: Новий Світ-2000, 2006. – 360 с.

Вантух Т.М.

заступник директора з виховної роботи

*Ніжинський обласний педагогічний ліцей Чернігівської обласної ради
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЛІЦЕЇСТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЛІЦЕЮ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Наш час потребує лідерів нової формації – людей компетентних, відповідальних, мобільних, здатних мислити неординарно. Сучасна молодь вимагає інноваційних підходів до організації освітнього процесу в позаурочний час, тому колектив нашого ліцею використовує в роботі з учнями інноваційні форми роботи.

Інновації в ліцеї є результатом творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем, який складається з виникнення ідеї, розробки нововведення, процесу впровадження інновації.

С. Сисоєва зазначає, що «сучасний педагог повинен усвідомлювати тенденції розвитку швидкозмінного світу, формувати свої навички та вміння протягом життя, розвивати інформаційну культуру та творчі якості особистості» [1, с.61].

Інноваційні методи навчання мають відповідати таким критеріям:

- формувати активну, самостійну та ініціативну позицію ліцеїстів у навчанні;
- розвивати загальнонавчальні вміння та навички: дослідницькі, рефлексивні, самооцінні;
- формувати не просто вміння, а компетенції, тобто вміння, безпосередньо пов'язані з досвідом їх застосування у практичній діяльності;
- бути пріоритетно спрямованим на розвиток пізнавального інтересу ліцеїстів;
- реалізовувати принцип зв'язку навчання з життям.

Інноваційний пошук нових засобів приводить педагогів ліцею до розуміння того, що потрібні діяльні, групові, ігрові, практико-орієнтовані, проблемні, рефлексивні та інші форми і методи навчання. Освітній процес повинен бути спрямований на досягнення такого рівня, який би був достатній для самостійного творчого вирішення світоглядних проблем теоретичного або прикладного характеру. У кожного ліцеїста є свої здібності, допитливість, бажання навчатися.

Робота з учнями спрямована на застосування різноманітних інноваційних технологій і засобів їх упровадження в освітньому просторі. Зокрема, це: метод проєктів, проблемні дискусії (круглий стіл, панельна дискусія, форум, дебати), брейн-ринг, конференції, складання та розв'язування кросвордів із предметів тощо.

Відвідуючи спецкурс «Дебати», ліцеїсти вчать не тільки визначати актуальні проблеми суспільства, але й діяти, самостійно планувати й здійснювати роботу поетапно, розвивати критичне і творче мислення, здійснювати волонтерську роботу. Учні набувають досвіду самоорганізації та співпраці, у них формується життєва позиція та світогляд, відповідальність за доручену справу, за колектив. При цьому розвивається вміння слухати й чути, спостерігати й аналізувати, систематизувати й робити правильні висновки, виявити ініціативу, вносити в будь-яку справу свої зусилля, думки, пропозиції. Під час занять учні набувають навичок аргументувати власну думку, співпрацювати з іншими людьми. На практичних заняттях моделюються життєві ситуації, використовуються рольові ігри, інтерактивні технології (міні-лекції, дебати, творчі майстерні). Працюючи над соціальними проектами, учні проводять зустрічі, інтерв'ю з цікавими людьми міста, представниками державних установ, знімають відеосюжети, готують інформаційні бюлетені, аналізують додаткову літературу, інформацію зі ЗМІ, проявляють організаторські здібності, що важливо для молоді майбутнього України. Успішно завершена робота над такими проектами, як «Чужих дітей не буває», у якому досліджувалася проблема безпритульних дітей Чернігівщини; «Від серця до серця», у якому розглядалися проблеми життя сучасних пенсіонерів; «Скажемо «Ні!» безробіттю!», стратегією якого було самостійне дослідження ліцеїстами проблеми безробіття в Україні та англomовних країнах.

Однією із форм інтелектуального виховання в ліцеї є написання наукових робіт. У 1995 році було створене ліцейське наукове товариство «Інтелектуал» – осередок Чернігівського територіального відділення МАН. Мета діяльності ліцейського наукового товариства – створення умов для розвитку учнів шляхом залучення їх до науково-дослідницької діяльності, формування творчого покоління молодих науковців та практиків в різних галузях суспільного життя.

На базі ліцею працює 6 гуртків обласного комунального позашкільного навчального закладу «Чернігівська мала академія наук учнівської молоді»: «Журналістика», «Українське літературознавство», «Історія України», «Правознавство», «Наукове дослідження у фізиці», «Математика». Участь у роботі гуртків сприяє розвитку мислення, дає можливість оволодіти основними мисленнєвими операціями (аналіз, синтез, порівняння, систематизація), формує світогляд особистості.

Учні ліцею отримують дипломи на II та III етапах Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН.

Участь учнів у конференціях під керівництвом учителя сприяє формуванню вмінь самостійно здобувати знання, розкриває пізнавальний інтерес, творчу активність, формує особистісний світогляд ліцеїстів. У ліцеї була започаткована та вже 4 роки поспіль проводиться Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми розвитку держави і права: історико-правовий дискурс».

Одним із інноваційних напрямів роботи в позанавчальній діяльності закладу є «Науково-методичний вісник Ніжинського обласного педагогічного

ліцею Чернігівської обласної ради», у якому педагоги й ліцеїсти активно діляться своїми напрацюваннями. Із кожним роком збільшується кількість авторів, які публікують результати власних досліджень.

За ініціативи учнівського самоврядування серед здобувачів освіти проводяться фоточеленджі «Мій вільний час без комп'ютера», які мають на меті демонстрацію світлин з прикладами раціонального використання учнівською молоддю свого дозвілля.

Золота осінь – найкраща пора року, щоб насолодитися всією красою природи, так вирішили здобувачі освіти ліцею, які залюбки брали участь у фоточеленджі «Колір настрою – осінній».

Час дистанційного навчання використовували не тільки для захисту здоров'я, а ще й для самовиховання та саморозвитку. З метою покращення емоційного стану та популяризації здорового способу життя, особливо в умовах поширення COVID-19, відбувся онлайн-марафон «Будьмо здорові!». Щодня учасники отримували індивідуальні челенджі на тему здорового способу життя, які допомагали «прокачати здоров'я» та провести вільний час із користю. Завдання відповідали двом темам: раціональне харчування, фізична активність.

Щорічно учні ліцею є активними учасниками акції «Одягни вишиванку». Хтось радів своїм новим вишитим обновкам, хтось вдягнув улюблену сорочку.

Вихованці ліцею мали можливість стати учасниками «Молодіжного діалогу» з депутатами Ніжинської міської ради. Учасники зустрічі з'ясовували проблеми Ніжинської територіальної громади та проектували варіанти їх вирішення відповідно до Молодіжних Цілей ЄС. Шляхом жвавого обговорення були озвучені цікаві ідеї для вирішення глобальних проблем громади.

Захоплюючим моментом є спілкування в режимі онлайн з учнями ліцею, що навчаються за кордоном як переможці Всеукраїнської програми культурного обміну «FLEX»: програма обміну майбутніх лідерів».

До Дня пам'яті жертв голодоморів, Дня пам'яті Героїв Небесної Сотні, Дня гідності та Свободи учнями ліцею підготовлено креативні відео. Дослідження старшокласників з теми Українського голодомору 1932-1933 рр. було відзначено дипломами I ступеня на Українсько-канадському конкурсі інноваційних проектів у галузі освіти імені Ореста Цапа.

Враховуючи досвід використання в педагогічній діяльності інноваційних методів, можна виділити деякі їх переваги:

- вони допомагають навчити активним способам здобуття нових знань;
- дають можливість опанувати вищий рівень особистої соціальної активності;
- створюють такі умови у навчанні, за яких ліцеїсти не можуть не навчатися;
- стимулюють творчі здібності ліцеїстів;
- допомагають наблизити навчання до практики повсякденного життя, формують не лише знання, уміння і навички з предметів, але й активну життєву позицію.

Ефективна організація роботи учнів у позанавчальний час у ліцеї дає можливість отримати багатий арсенал засобів усебічного розвитку особистості. Процес роботи з вихованцями в навчальному закладі здійснюється на принципах діяльнісного підходу, будь-яка теоретична ідея знаходить відображення в практичній діяльності за участі всіх охочих у реалізації заходів із позакласної роботи. За таких умов учні розвиваються гармонійно й цілеспрямовано відповідно до індивідуальних потреб, здібностей і бажань. Варто погодитися з думкою Л. Толстого, який вважав, що «впливати на духовну діяльність силою – усе одно, що ловити промені сонця: чим би ми не затуляли їх, вони завжди будуть зверху. Але у волі вчителя зробити так, щоб учні самі тягнулися до духовного джерела, як до сонця, разом із вчителем».

Дистанційне навчання дає змогу вчитися кожному, хто має бажання.

Усі напрями роботи Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради узгоджено взаємодіють між собою, ґрунтуються на принципах цілісності й безперервності. Колектив ліцею плідно застосовує інноваційні технології в роботі з молоддю в позанавчальний час, що дає можливість суттєво підвищити ефективність освітньої роботи на основі створення цілісного простору для гармонійного розвитку й повноцінної самореалізації особистості кожного учня.

Список використаних джерел

1. Сисоєва С. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 4. – С. 60 – 66.
2. Демчук М. Нетрадиційні форми навчання. // Рідна школа. – 2005. – №9. – С. 65 – 67.
3. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: Розвиток комунікативних і мовних умінь // Дивослово. – 2004. – № 10. – С. 2 – 11.
4. Бідоленко Л. Духовний розвиток особистості в освітньому інноваційному просторі/ Л. Бідоленко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2002. – № 4. – С. 12–16.

Василенко І.К.
вчитель англійської мови Ніжинської гімназії №3
м.Ніжин, Чернігівська область, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Метою іншомовної освіти є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток ключових компетентностей. Нові методики з використанням засобів ІКТ є альтернативними традиційному навчанню іноземних мов. Ця форма організації уроків є найбільш доступною для роботи в умовах карантину. Комп'ютерні навчальні програми дозволяють тренувати різні види мовленнєвої діяльності та поєднувати їх в різних комбінаціях, усвідомити мовні явища, сприяють формуванню лінгвістичних здібностей, створюють комунікативні ситуації, автоматизують мовленнєві дії, а також забезпечують реалізацію індивідуального підходу й інтенсифікацію самостійної роботи учнів.

Специфіка предмета «іноземна мова» передбачає опановування учнями іншомовного досвіду, який забезпечує у них сформованість іншомовної комунікативної компетентності. Пріоритет у навчанні іноземних мов належить виконанню вправ усного характеру. У цьому полягає особливість і основна складність викладання іноземних мов. Дистанційне навчання англійської мови із використанням комп'ютерних та телекомунікаційних технологій має забезпечувати реалізацію таких завдань: формування і розвиток умінь та навичок читання з безпосереднім використанням матеріалів мережі «Інтернет»; удосконалення умінь аудіювання на основі адаптованих та автентичних звукових текстів; формування і розвиток умінь монологічного та діалогічного мовлення; розширення активного та пасивного словників, ознайомлення з лексикою сучасної англійської мови; формування стійкої мотивації пізнавальної діяльності, потреби використання іноземної мови у реальному спілкуванні; формування культури спілкування. Працюючи з інтернет-ресурсом під час підготовки до уроків, педагоги мають можливість використовувати матеріали спеціалізованих сайтів для вчителів англійської мови. Безліч матеріалу для всіх видів діяльності на уроках англійської мови та різних рівнів володіння можна знайти на сайтах: <http://www.stickyball.net>, <https://breakingnewsenglish.com>.

При вивченні англійської мови технології дистанційного навчання можуть бути дуже ефективними. Для навчання таким видам мовленнєвої діяльності, як **читання і написання**, можна значною мірою обмежитися **асинхронним** видом дистанційного навчання, оскільки особливості цих видів мовленнєвої діяльності не вимагають самі по собі звукового супроводу. Проте при навчанні **говорінню, вимові й аудіюванню** необхідна опора на звуковий супровід, а

також створення різних ситуацій, що стимулюють усні висловлювання, тобто виникає потреба опори на ілюстративні та аудіоматеріали.

З точки зору навчання англійської мови усі освітні платформи надають достатньо можливостей для ефективної організації процесу дистанційного навчання: навички письма добре розвиваються при використанні учнями чатів та форумів, де вони можуть спілкуватися; є можливості для розвитку навичок аудіювання, оскільки учні не прив'язані до обмеженої кількості прослуховувань матеріалу; дуже легко робити перевірку якості виконання домашніх завдань; ефективний розвиток навичок говоріння.

Учні можуть зробити аудіозапис власного мовлення (наприклад, переказ тексту або підготовлений монолог). Застосування онлайн-сервісів може успішно й ефективно доповнити систему дистанційної освіти. Три основні принципи, на яких базується система: ***вчитися у носіїв мови, вчитися на автентичному матеріалі, вчитися безкоштовно***. Користування інтернет-ресурсами надає величезні можливості для дистанційного навчання і урізноманітнює форми роботи на уроці, зацікавлює здобувачів освіти до вивчення мови.

Дистанційна форма навчання може бути успішно реалізованою при вивченні іноземної мови на будь-якому етапі навчання. Ефективність такого навчання залежить, насамперед, від якості методичного наповнення кожного заняття. Методичні матеріали для дистанційного вивчення повинні бути спрямовані на самостійний розвиток іншомовної комунікативної компетенції учнів, набуття та тренування всіх необхідних лінгвістичних навичок, забезпечувати необхідні умови для засвоєння нового мовного матеріалу з подальшим практичним використанням, спонукати до активного творчого пошуку.

Відповідно до задач, які постали перед вчителем, методика дистанційного навчання іноземних мов повинна передбачати поєднання наступних технологій: педагогічних, інформаційних. Сучасні педагогічні технології мають бути спрямовані на розвиток пізнавальної та науково-пошукової діяльності учнів, відповідаючи при цьому дидактичним та практичним цілям та завданням навчального процесу. До них можна віднести дискусії, рольові та ділові ігри, ситуаційний аналіз, метод проєктів, кейс-технології, участь у конференціях з підготовкою презентацій тощо. Вони сприяють розвитку спонтанної та автентичної мови, спонукають учнів до активної участі у навчальному процесі, підвищують мотивацію до вивчення мови, дають можливість застосувати та оцінити власні комунікативні навички.

Ви можете вивчати англійську онлайн на спеціально розробленому вебсайті Британської Ради. Сайт містить сотні сторінок аудіо, тексту, відео і більш ніж 2000 інтерактивних вправ. Ви можете зареєструватися на сайті і додавати власні матеріали, спілкуватися з іншими користувачами й завантажувати безкоштовні ресурси. У розділі «Ігри» ви зможете знайти різноманітні ігри, що допоможуть вдосконалити англійську та просто весело провести час. На сайті також опубліковано безліч веселих та корисних жартів.

Британська Рада пропонує численні аудіо- та відеоматеріали для покращення мовної практики. Серед них є подкасти з оповіданнями, аудіосеріали, створена спільно з BBC добірка телепрограм для вивчення англійської, а також навчальне відео з поясненнями, як правильно використовувати мову в тих чи інших ситуаціях.

При використанні інформаційних ресурсів в учнів формуються навички читання, писання, аудіювання, удосконалюється монологічне та діалогічне мовлення, значно поповнюється словниковий запас, формується соціокультурна компетенція та мовний етикет. Для ефективного опрацювання учнями тем, передбачених для дистанційного навчання, слід застосовувати інтернет-ресурси, які сприятимуть забезпеченню формування навичок та вмінь читання, говоріння, аудіювання та письма. Діджиталізація освіти є невід'ємною складовою розвитку суспільства в цілому. Використання цифрових технологій, запровадження дистанційного навчання стало випробуванням і для закладів освіти, і для учнів, і для їхніх батьків. Будь-які технології, які приходять у наше життя не надають лише переваги, але й звертають нашу увагу на загрози.

Дистанційне навчання для всіх учнів одночасно стало викликом. Батьки зазначили труднощі, які виникають під час дистанційного навчання, у тому числі перенавантаження учнів. Учителі практично весь свій час витрачають на роботу, працюють понаднормово й взагалі не мають вільного часу. На думку респондентів, ефективність дистанційного навчання проти очної форми є нижчою. Особливо в цьому переконані батьки. Серед учителів більше, ніж серед учнів, тих, хто налаштований на навчання в школі. Досвід керівників, вчителів показав, що за умови організації дистанційного навчання у співпраці з батьками, створення сприятливого освітнього середовища взаємопідтримки всіх учасників освітнього процесу, навчанні вчителів, можна ефективно навчати і за дистанційною формою.

Список використаних джерел

1. Воротникова І.П., Якубов С.В. Упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посіб. К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 140 с.

2. Воротникова І.П. Інформаційно-освітнє середовище для реалізації різних форм навчання у сучасній школі. Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах, 2014. № 6. С. 3—10.

3. Організація дистанційного навчання в школі методичні рекомендації [Електронний ресурс]. URL: <https://qr.go.page.link/egEbD>

4. Положення про дистанційне навчання : Наказ М-ва освіти і науки України від 13.04.2013 № 466 із змінами [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>

5. Якубов С. Дистанційне навчання. Організація процесу. Директор школи. К., 2015. № 1(97). С. 11—17.

Вергун І.В.
педагог-організатор Ніжинської гімназії №3
м.Ніжин, Чернігівська область, Україна

ПРОЄКТ: «НАМАЛЮЙ ЖИТТЯ В ЛЮБОВІ – УКРАЇНО!»

**Я – людина,
ми – родина,
дім наш – вільна Україна!**

Мета міні-проєкту:

- сприяти вихованню у молодого покоління національно – патріотичних почуттів;
- поглибити знання вихованців з історії української державності й громадянства, культури народу, його традицій;
- формувати повагу до культурного та історичного минулого України, високий рівень національної, правової свідомості і самосвідомості, громадянської, соціальної відповідальності, готовності працювати в ім'я розквіту України, усвідомлення необхідності досконалого знання державної мови;
- розвивати інтелектуальні, духовні, трудові, художньо-естетичні риси, розумні потреби та установки, ініціативність, творчі здібності й таланти вихованців;
- виховувати високі моральні якості особистості, любов до рідної держави;
- стимулювати постійне зростання вихованців як особистостей, прагнення до самовираження, самореалізації та самоствердження, активної діяльності; здатність до виконання громадянського обов'язку.
- забезпечення створення умов для інтелектуального, культурного та фізичного розвитку.

Завдання міні- проєкту:

- підвищити статус патріотичного виховання в українському суспільстві загалом та в гімназії зокрема;
- вдосконалити виховну систему гімназії на визнання пріоритету національно-патріотичного виховання особистості;
- виявлення рівня сформованості в вихованців патріотичних і громадянських якостей;
- розвиток інтелектуальної, емоційно-почуттєвої та вольової сфери особистості;
- впровадження активних форм, методів і видів виховної діяльності;
- інформувати всіх учасників навчально – виховного процесу про досягнення і нововведення у сфері національно – патріотичного виховання;
- роботу педагогічного та учнівського колективу, органів учнівського самоврядування, батьківської громадськості з питань національно - патріотичного виховання;

- активізувати форми масової національно – патріотичної діяльності (пошукова робота, тематичних заходів, пов'язаних із знаменними та пам'ятними датами);

Учасники міні-проєкту: вчителі, учні, батьки.

Тривалість: травень-вересень 2021 року.

Актуальність проєкту:

патріотичне виховання підростаючого покоління – одне з найактуальніших завдань нашого часу. Проєкт «Намалюй життя в любові - Україно!» - це можливість донести до вихованців, вчителів, батьків, що патріотизм – основа духовного життя кожної людини, її прагнення до волі та процвітання своєї країни. Патріотизм становить одну з найважливіших складових частин національного світогляду і поведінки людини у її ставленні до рідного краю, до інших націй і народностей. Збереження історико-культурних традицій народу, знання героїчного минулого – це основа патріотичного виховання. Актуальність проєкту доведена самим життям. Спільна праця здобувачів освіти та педагогів сприяє формуванню духовно-етичних, патріотичних, моральних орієнтирів у підростаючого покоління.

Очікувані результати:

сформованість у здобувачів освіти високих моральних цінностей, патріотизму, етнічної та національної свідомості, любові до рідної землі, родини, народу, бажання сприяти історико-культурному розвитку України;

виховання дисциплінованості, сумлінності та чесності, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;

формування здорового способу життя, прагнення фізичного саморозвитку, сприяння протидії негативним впливам і явищам, які існують у сучасному суспільстві;

забезпечення єдності навчання, виховання і психологічної підготовки учнів до захисту Батьківщини;

вироблення єдиних поглядів на проблему виховання громадянина, патріота;

формування компетентної особистості, орієнтованої на загальнонародні традиції, з усвідомленою громадянською позицією;

залучення до співпраці щодо реалізації проєкту батьківську громадськість, громадськість міста, позашкільні установи.

Заходи в межах проєкту:

№	дата	захід	аудиторія
1	До Дня вишиванки	Флеш-моб «Рушник злагоди» - дефіле українського традиційного одягу.	5-11 класи, вчителі
2	Травень	«Я люблю свою країну – я люблю її людей» - конкурс малюнків на асфальті	1-4 класи
3	Травень	«Ти у мене єдина, моя Україно!» - виставка книг у бібліотеці	Учні та вчителі
4	Червень	Флеш-моб «Моя країна - Україна»	5-6 класи

5	Травень	Фотозона «З Україною в серці!»	менеджмент
6	Травень	«Незалежна Україна – обличчя епохи» - історичний екскурс.	7-11 класи
7	серпень	«Єдина мета – хай Україна процвіта» - святкова, концертна онлайн-програма	1-11 класи
8	Серпень	«З Днем Народження моя Україно! – вітальна відео-листівка»	1-11 класи
9	серпень	«Вільна й незалежна Україна» онлайн-виставка творчих робіт	Учні та вчителі
10	травень	«Моя Україна єдина та вільна» інформаційні виховні години	1-11 класи
11	серпень	«Квітни рідна земле!» - виготовлення святкового патріотичного віночка.	1-11 класи
12	серпень	«Нині свято нашого народу! Свято України, її роду!»	8-9 класи
13	травень	«Україна на тернистому шляху до незалежності» - відеолекторій	5-11 класи, вчителі
14	До Дня Державного прапора	«Під синім небом України позолотилися жита» - фотоконкурс	1-11 класи
15	До Дня Державного прапора	«Стильна українка» - створення синьо-жовтого образу або малюнку на тілі.	5-11 класи
16	Червень	«Земля багата на таланти» - конкурсно-розважальна програма	5-11 класи
17	серпень	«Люби, шануй, оберігай усе, що зветься Україна»	5-6 класи
18	Червень	«Мій сонячний дім – це моя Україна» - виставка малюнків	1-11 класи
19	Червень	«І пронесем через віки ми славу й силу козаків» - спортивні змагання	7-8 класи
20	Червень	«Я - українка», конкурсно-розважальна програма для дівчаток 7-10 років	1-4 класи
21	1 вересня	1 урок ДО 30-ї РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ «Нехай у кожній дитини живе любов до України»	1-11 класи

Волкова О.В.

викладач англійської мови

*КЗ «Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв
ім. Марії Заньковецької» Чернігівської обласної ради
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

В реаліях сучасних освітніх умов одним з найскладніших завдань є формування соціальної активності та емоційного інтелекту студентів. Навчання здебільшого спрямовується на науково-раціональне пізнання світу, яке є легшим в оцінці якості його здобування. В той час як міжособистісне спілкування та емоційна складова відходять на другий план. Такий стан справ особливо помітний у період дистанційного навчання, який саме й передбачає певну соціальну ізоляцію. Тому одним з першочергових завдань закладів освіти є формування та розвиток соціальної активності студентів у сучасному цифровому світі.

Суспільне – це всі формальні відносини, в які вступає людина з організаціями. Наприклад, "учень" і "студент" із "викладачем". У той час як соціальна роль закріплюється в формальних структурах поведінки, завдяки досягненню "висоти" формальної внутрішньої значущості [1, с. 142]. Тобто, людина як соціальна істота формує власну активність вступаючи у певні відносини та досягаючи соціальної значущості. Але знаходячись в умовах карантинних обмежень ці аспекти людської діяльності не можуть бути реалізовані звичним для нас чином: студенти не можуть збиратися в аудиторії для спілкування з викладачами та однолітками чи відвідувати місця громадського користування, вільно спілкуючись з іншими людьми. Тому на допомогу у формуванні соціальної активності в час тотального соціального дистанціювання приходять цифрове середовище.

Оскільки навчання та спілкування в умовах карантинних обмежень відбувається у дистанційному форматі, то і все різноманіття соціальної активності студентів також пов'язане з цифровим світом. Звичайно, організація навчання та спілкування в таких умовах має певні особливості, тому на дистанційних заняттях з англійської мови я намагаюся використовувати максимум можливостей для ефективної соціалізації студентів. Для організації навчального процесу в карантинних умовах наш коледж використовує цифрову платформу Google Suite, яка має досить широкий функціонал.

Серед робочих інструментів зазначеної платформи одним з ключових у формуванні соціальної активності студентів є Google Meet, за допомогою якого стає можливим проведення занять та позакласне спілкування у режимі реального часу. На заняттях з англійської мови ми дискутуємо на актуальні теми («Розвиток технологій в сучасному світі», «Як це – бути громадянином

сьогодення», «Працевлаштування та ділові стосунки» і т.п.) та обговорюємо нашу роль у суспільстві, таким чином підкреслюючи соціальну функцію та суспільну вагу кожного з нас.

Також за допомогою платформи Google Suite було проведено безліч заходів та конкурсів, серед них «Конкурс читців віршів Лесі Українки англійською мовою» присвячений 150-річчю з дня народження великої поетеси, який отримав щирий відгук у студентів.

Ще одним інструментом формування та підтримки соціальної активності студентів під час дистанційного навчання стають месенджери та соціальні мережі. Підлітки щоденно спілкуються з їх використанням, підтримують різноманітні челенджі та соціальні проекти, тому залучення цих елементів до процесу навчання відбулося досить природно та невимушено.

Через різноманітні англійські активності у соціальних мережах не тільки встановлюється та підтримується спілкування, а й значно урізноманітнюється навчальний процес. Ще одним плюсом соціальних мереж та месенджерів у вивченні іноземної мови є присутність у них англійського інтерфейсу: такий челендж як «Добу користуйся англійською у телефоні» досить сильно підвищує соціальну активність студентів, оскільки виникає бажання до додаткового спілкування для обміну результатами з одногрупниками та викладачем.

Отже, враховуючи зміни, інновації та перспективи розвитку сучасного світу, варто включати до процесу навчання цифрове спілкування, як постійний і впливовий чинник формування соціальної активності студентів.

Список використаних джерел

1. Ігор Карівець «ЛЮДИНА ЯК СОЦІАЛЬНА ІСТОТА: ПРОБЛЕМА ТРАНСЦЕНДЕНТНОСТІ». Режим доступу:

http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13784/Karivets_Liudyna_ya_k_sotsialna_istota_problema_transtsendentnosti.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Гармаш О.А.
практичний психолог Ніжинської гімназії №3,
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРОЄКТ **«АКТИВНА ОСОБИСТІТЬ – УСПІШНА ОСОБИСТІТЬ»**

лютий 2020 – квітень 2025 року

Обґрунтування вибору проблеми

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до Нової Української Школи, пов'язані з необхідністю підготовки майбутніх випускників до життя у світі, що швидко змінюється. Така підготовка не може обмежуватися лише засвоєнням дитиною певної суми знань із різних галузей, а має передбачати роботу, спрямовану на розвиток адаптаційних можливостей особистості, формування у неї системи знань про себе як про людину, розуміння себе та інших, формування навичок ефективного спілкування, взаємодії з іншими людьми, здійснення з ними спільної діяльності. У переліку навчальних предметів сьогодні, на жаль, відсутній предмет, що навчав би цьому дітей та підлітків.

Мета проєкту – мотивувати учнівську молодь до активної життєвої позиції, оволодіння навичками та вміннями, необхідними для повноцінної соціальної інтеграції, самопізнання, усвідомленого життєвого вибору, створення сприятливих і комфортних психологічних умов для особистісного розвитку учнівської молоді, психологічної просвіти всіх здобувачів освіти.

Основними завданнями проєкту є:

- сприяння підвищенню психологічної культури учнів як необхідної складової загальнолюдської культури особистості
- розвиток в учнів здатності до рефлексії та вміння критично ставитися до себе, здатності розуміти основні питання пізнання, моралі та етики;
- створення необхідних умов для підтримки обдарованих дітей, дітей соціально вразливих категорій.
- популяризація знань про психологію серед учнівської молоді, батьківської громадськості, педагогічного колективу;
- професійна орієнтація молоді на стадіях формування особистості;
- формування соціальної активності гімназистів;
- оволодіння навичками конструктивного діалогу, що дозволить в подальшому краще знаходити спільну мову з оточуючими, вільно спілкуватися і розвиватися як особистості;
- розробка інструментарію для оцінювання рівня соціальної активності та вихованості гімназистів;
- налагодження співпраці з державними та громадськими молодіжними організаціями і установами, що сприяють у професійному самовизначенню гімназистів;

- формування соціально активної життєвої позиції, розвиток комунікативної компетентності, загальний особистісний розвиток, поліпшення суб'єктивного самопочуття і зміцнення психічного здоров'я, коригування неадаптивних соціальних і особистісних установок.

Характеристика проєкту:

За кінцевим результатом: практико-орієнтований

Тип: змішаний (інформаційний, дослідницький, практично зорієнтований)

За кількістю учасників: колективний

За тривалістю: довготривалий

За ступенем самостійності: частково-пошуковий

За змістом: практичний

Термін реалізації проєкту: лютий 2020 р. – квітень 2025 року.

Етапи проєкту:

I етап – лютого – травень 2020 року.

II етап – вересень 2020 – травень 2023 року.

III етап – вересень 2023 – лютий 2025 року.

На кожному з етапів учням 9-11 пропонується певна тема:

Тема I етапу – «Я – це Я». Мета: усвідомлення своєї індивідуальності: світогляду, життєвих установок, ідеалів, переконань тощо.

Тема II етапу – «Я і світ навколо мене». Мета: ознайомлення із особливостями емоційно-вольової та мотиваційної сфери, вміння налагоджувати стосунки з іншими, проявляти лідерські позиції.

Тема III етапу – «Я – господар своєї долі». Мета: розуміння самостійності, відповідальності, організованості, вміння вирішувати життєві ситуації, навчатися планувати, визначати цілі та покроково їх досягати.

Завдання кожного етапу є відкритими. Їх виконання орієнтує учасників на власні версії, судження, дослідження, створення нового результату.

Очікувані результати проєкту: підвищення мотивації учасників навчально-виховного процесу до саморозвитку та самоосвіти; формування активної життєвої позиції, підвищення рівня психологічної культури учнів, батьків, педагогів, гуманізація освітнього середовища закладу

План реалізації проєкту:

№	Шляхи реалізації	Терміни
1.	Вивчення науково-педагогічної літератури з проблеми, засвоєння наявного досвіду	2020 р.
2.	Визначення очікувань учасників проєкту	Вересень 2021
3.	Виступ на батьківських зборах «Важливість соціальної	Жовтень 2021

	активності учнів в повсякденному житті»	
4.	Співпраця з молодіжними громадськими організаціями щодо формування соціальної активності учнів	Протягом періоду
5.	Створення галереї досягнень «Успішний учень – успішна країна»	Листопад 2022
6.	Проведення психологічного дослідження «Складові успішної особистості»	I семестр 2022
7.	Проведення молодіжних акцій, форумів, дискусій, обговорень, зустрічей з відомими успішними людьми для активізації творчого потенціалу гімназистів	2020-2025 рр.
8.	Продовжувати партнерську співпрацю із молодіжними центрами, установами, соціальними службами з метою формування відповідальної поведінки старшокласників	2020-2025 рр.
9	Поповнення методичної скарбнички «Сучасні форми, методи і прийоми роботи з формування соціальної активності учнів»	Протягом періоду
10	Проведення спільних квестів для учнів та батьків	Протягом періоду
11	Поширення напрацьованого досвіду.	2025 р.
12.	Створення команди активу з числа вчителів, учнів, батьків, яка взяла б на себе відповідальність за стратегію подальшого розвитку освітнього закладу	Травень 2025

База реалізації проєкту: Ніжинська гімназія №3

Учасники проєкту: практичний психолог, соціальний педагог, учні 9-11 класів, батьки, гімназійний менеджмент, класні керівники та класоводи.

ШЛЯХИ СПРИЯННЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У всьому світі педагоги, від вчителів початкової школи до викладачів закладів вищої освіти, вже другий рік поспіль працюють в дистанційному режимі. Така форма навчання швидко увійшла у повсякденне користування, облишивши статус «модної» та перетворившись на виключно необхідну в умовах пандемії. Вимушена ізоляція, утім, змусила педагогів переглянути ставлення до уроків «онлайн» і знайти в них ряд беззаперечних переваг. Тому маємо підстави думати, що й після завершення карантину дистанційне навчання залишиться у вдалій комбінації з очним.

Таким чином, усвідомивши невідворотність віддаленого режиму навчання, наше першочергове завдання – пом'якшити негативні його аспекти, чи не найголовнішим з яких є брак соціалізації.

Соціалізація – це невід'ємна потреба людини як біосоціальної істоти.

Однак в умовах дистанційного навчання учні не отримують соціального стимулювання, яке надає живе навчальне середовище.

Щоб допомогти учням подолати негативні наслідки дистанційного навчання, (тривога, відсутність мотивації або інтересу) важливо заохочувати спілкування учнів, як на заняттях, так і поза ними; залучати не лише групові онлайн проекти, а й командні онлайн ігри – вікторини та квести, які надають дітям чудову можливість співпраці і певний досвід соціальної взаємодії. Робота в парах теж сприятиме соціалізації [3, с. 15].

Виконання творчих завдань в парах і малих групах на уроках і в позаурочній діяльності дозволяє поступово сформувати основні комунікативні вміння – слухати, розуміти, самовиражатися, впливати [1, с. 8].

Технологія «обернений клас», основні форми якої розглянемо нижче, не менш ефективна в умовах дистанційного навчання.

1) дискусійно-орієнтований обернений клас:

Учитель надсилає лекційні відеоролики (будь-яке відео, позакласне читання з теми, як-от TED Talks, National Geographic, Animal Planet, відвідування online багатьох всесвітньовідомих галерей та музеїв тощо) заздалегідь, а в урочний час відводить на обговорення та проектну діяльність [4].

2) груповий обернений клас:

Ця модель поєднує дискусійно-орієнтований обернений клас з груповою роботою – учні об'єднуються в групи і працюють над завданнями разом. Такий формат спонукає дітей вчитися один у одного, вміти пояснити механізм роботи певного явища, довести правильність відповіді [4].

3) Обернений вчитель:

У цій моделі навчальні матеріали для уроку підбирає не вчитель, а учні, застосовуючи свої знання, уміння та навички. Фактично, це гра, де учень бере на себе роль вчителя [4].

Найбільших труднощів за умов дистанційного навчання завдає залучення учнів у віртуальне навчальне середовище. В онлайн режимі учні швидко «відключаються» від сприйняття інформації. Цифрові дидактичні ігри та вправи вирішують цю проблему, стимулюючи уважність та умотивованість. З одного боку, це засіб моделювання навколишньої дійсності, а з іншого – методичний прийом навчання. За такої форми роботи на уроці вчитель оцінює успішність учнів, базуючись на ступені їх участі в грі [6]. Творча атмосфера та свобода від шаблону сприяють вивільненню творчих резервів людської психіки, нейтралізують почуття тривоги, полегшують спілкування. Навчальна гра необхідна, по-перше, для активації і формування комунікативних навичок у взаємодії з учителем та дитячим колективом. По-друге, для подолання порогу пізнання, який виникає під час вивчення складних тем. Для їх кращого засвоєння використовують парадокси, головоломки, ігри на аналогію тощо, які дозволяють піти від стереотипів і шукати нові способи вирішення завдань [2].

За допомогою створення дистанційних проєктів освіта стає відкритою, виходить за рамки шкільних і домашніх стін. Це дозволяє об'єднувати дітей в творчі групи. У спільній роботі над інформаційним або творчим проєктом під керівництвом педагога учні вчать комунікативним навичкам, необхідним для життя в соціумі, отримують навички планування та командної співпраці, набувають вміння мислити, шукати нові, нестандартні рішення. Крім того, вони отримують орієнтири у виборі професії. Безперечно, позитивний вплив ігрової діяльності під час дистанційного навчання можливий за умови, що педагог грамотно і доцільно використовує можливості Інтернет-ресурсів. Тому вчителю необхідно володіти достатніми знаннями, щоб мати змогу обрати таку технологію і такі способи роботи, які б захопили, зацікавили, забезпечили сприятливі умови навчання і сприяли самостійній діяльності й соціалізації учнів [5].

Під час дистанційного навчання, особливо впродовж роботи з великими групами учнів, важливо відстежувати їх участь, щоб переконатися, що всі налаштовані на навчання і розуміють матеріал. У класних приміщеннях вчитель отримує зворотний зв'язок, який сигналізує, що учень неуважний, відволікається; в режимі онлайн доводиться продумувати такі сигнали. Учням важливо дати зрозуміти, що вони можуть звернутися до педагога у позаурочний час у соціальній мережі або на будь-якій іншій зручній платформі [2].

Таким чином, дистанційне навчання стрімко увійшло у повсякденне життя шкіл та закладів вищої освіти, що спричинило нагальну потребу вирішення основних проблем, пов'язаних з онлайн-режимом. Серед них виокремлюємо брак соціалізації, що провокує в учнів та педагогів відчуття тривоги, відчуженості, відсутності мотивації тощо. Подолати її можна, поєднуючи парну, групову, ігрову та проєктну форми роботи, що стимулюють залучення учнів до спілкування, обміну думками, творчої взаємодії. Роль педагога полягає

у вдалій організації колективної співпраці, доцільному доборі Інтернет-ресурсів для занять та підтримці учнів онлайн.

Список використаних джерел

1. Дистанционное обучение: реалии и перспективы [Электронный ресурс] / Материалы I республиканской научнопрактической конференции. Ижевск; : АУ УР «РЦИ и ОКО». — 2016. — 26 с. — Режим доступа : https://рциоко.рф/upload/iblock/482/sbornik_materialov_konferentsii.pdf
2. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник з досвіду роботи освітян міста Києва [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/8/19/90.pdf>
3. Организационно-методические основы использования системы дистанционного обучения : учебно-методическое пособие / [Скальсий И.А., Вострикова Е.А., Крылова Г.Г. и др.]. — Новокузнецк: МАОУ ДПО ИПК, 2015. — 96 с.
4. Основы дистанционного обучения [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://distanceeducation.narod.ru/olderfiles/1/Chapter1.html>
5. Полат, Е.С. Педагогические технологии дистанционного обучения [Электронный ресурс] / Е.С. Полат. — Режим доступа : <http://www.distant.ioso.ru/seminary/09-02-06/tezped.htm>
6. Чистков А.В. Социальная эффективность дистанционного обучения с использованием информационно-коммуникационных технологий интернета [Электронный ресурс] / А.В. Чистков. — Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-effektivnost-distantsionnogo-obucheniya-s-ispolzovaniem-informatsionnokommunikatsionnyh-tehnologiy-interneta/viewer>

Глузд Н.О.
магістрантка факультету психології та соціальної роботи
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна

СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Входження України до європейського освітнього простору актуалізує проблему професіоналізації студентської молоді в умовах університетської освіти. Особливої ваги щодо вирішення даного питання набуває реалізація ідей середовищного підходу, що ґрунтується на взаємодії та взаємовпливові середовища й суб'єкта освітнього процесу (студента). Суб'єктно-середовищний підхід передбачає організацію пізнавальної та практичної діяльності студентів, яка спрямовується на вивчення й використання розвиваючого потенціалу середовища й суб'єкта.

Дослідження «середовищної» проблематики у професійній підготовці менеджерів представлена наступними напрямками:

- обґрунтування методологічних аспектів середовищного підходу (А. Артюхіна, Ю. Мануйлов, Т. Менг, Л. Новікова, В. Ясвін);
- висвітлення різних семантичних конструктів освітнього середовища: акмеологічне середовище (А. Деркач, І. Соловйов), професійне середовище (А. Маркова), професійно-креативне середовище (З. Курлянд), контекстне середовище (О. Щербакова), рефлексивно-освітнє середовище (А. Бізяєва), інформаційно-освітнє середовище (Л. Панченко);
- розробка та теорії середовищно зорієнтованого навчання (С. Сергєєв) та моделей освітнього середовища (еколого-особистісна – В. Ясвін, комунікативно зорієнтована – В. Рубцов, антрополого-психологічна – В. Слободчиков, психодидактична – В. Панов).

Мета нашого дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні особливостей створення соціально-професійного середовища в університеті як засобу формування маркетингової компетентності майбутніх менеджерів.

Незважаючи на підвищений інтерес до проблеми реалізації середовищного підходу в умовах університетської освіти, на сьогодні немає єдності у розумінні змісту базового поняття проблеми. Необхідно констатувати той факт, що вивчення феномену середовища носить міждисциплінарний характер і залежить від теоретичних позицій конкретної науки (соціології, філософії, психології, педагогіки та ін.).

З позицій суб'єктно-середовищного підходу середовище – це не тільки засіб формування але й засіб розвитку, завдяки якому розширюється суб'єктивний досвід особистості.

О. Грибанова визначає соціально-професійне середовище як особливу систему впливів та можливостей, що містяться у соціальному і просторово-

предметному оточенні закладу вищої освіти [3].

Заслуговує на увагу дослідження Е.Заредінової, яка тлумачить освітнє середовище ЗВО як «систему різного рівня умов, можливостей та ресурсів об'єктивного та суб'єктивного характеру (соціокультурних, психологічних, дидактичних, просторово-предметних), які цілісно, інтегровано впливають на особистість студента з метою розвитку його особистісного потенціалу у всіх важливих сферах (мотиваційній, ціннісно-смысловій, суб'єктній, комунікативній); а також формування професійно-особистісних якостей, готовності до виконання соціальних ролей, самореалізації студента як суб'єкта соціуму і культури» [4].

Ми погоджуємося з думкою Г.Беляєва, який підкреслює, що маркетингова компетентність магістра може бути сформована в умовах такої організації освітнього процесу, який забезпечує трансформацію пізнавальної діяльності в професійну. Тому першочергову роль у реалізації даного питання, на думку вченої, відіграє створення соціально-професійного середовища, що представляє собою «сукупність впливів і можливостей заохочення активності соціального індивіда у напрямі залежно-керованого переходу від діяльності в навчальній ситуації до діяльності в життєвій і професійній ситуації у запропонованих обставинах і відношеннях» [1].

Доцільно звернути увагу на визначення соціально-професійного середовища, яке належить О.Васильєвій. Дослідниця під освітнім середовищем ЗВО розуміє «впорядковану цілісну сукупність компонентів, взаємодія та інтеграція яких обумовлює наявність в освітнього закладу вираженої здатності створювати умови і можливості для цілеспрямованого та ефективного використання педагогічного потенціалу середовища в інтересах розвитку особистості всіх її суб'єктів. Цими компонентами, на думку вченої є:

суб'єктно-об'єктний,
функціонально-цільовий,
технологічний,
діагностико-результативний [2].

Певний інтерес викликає трактування категорії «соціально-професійного середовища» запропоноване В.Новіковим. Учений розглядає даний феномен як професійно та особистісно стимулююче середовище і визначає його як «сукупність матеріальних, педагогічних і психологічних факторів вузівської дійсності, що спонукають суб'єктів освітнього процесу до професійно-особистісного розвитку і саморозвитку [6].

У контексті нашого дослідження слушною є думка Л.Манчуленко, яка виокремила критерії та показники для характеристики соціально-професійного середовища (табл.1) [5].

Вагоме значення для визначення змісту соціально-професійного середовища має виокремлення його компонентів. Зокрема, О.Грибанова у структурі досліджуваного феномену виділяє просторово-предметну, власне соціальну та навчально-професійну складові [3].

Таблиця 1

Характеристики соціально-професійного середовища

Критерій ефективності розвитку соціально-професійного середовища	Показники
<i>Широта освітнього середовища</i> – структурно-змістова особливість, що визначає, які суб'єкти, об'єкти, процеси та явища охоплює це освітнє середовище	<ul style="list-style-type: none"> • різноманітні освітні траєкторії; • інтеграція з іншими освітніми закладами; • міжуніверситетський обмін педагогами та студентами; • можливості вибору освітніх мікросередовищ та викладача; • доступність щодо отримання додаткової професійної кваліфікації
<i>Соціальна активність освітнього середовища</i> – соціально орієнтований потенціал в середовищі існування	<ul style="list-style-type: none"> • потреба у випускниках на ринку праці, • розвиток у майбутніх менеджерів компетенцій та особистісних якостей
<i>Мобільність освітнього середовища</i> – здатність до органічних еволюційних змін у контексті взаємодій із середовищем існування	<ul style="list-style-type: none"> • мобільність цілей, • зміст, засоби освіти, • кадровий склад.

Просторово-предметна складова соціально-професійного середовища університету виявляється у створенні правильного та креативного дизайну приміщення, характерними ознаками якого є: символічність, автентичність, індивідуалізованість. Дана складова спрямовується на створення умов для активізації мотивів майбутніх менеджерів, їх прагнення до соціальної взаємодії та спілкування, соціальної відкритості та мобільності, постійного професійного саморозвитку.

Основна мета *власне соціальної складової* передбачає побудову взаємодії усіх суб'єктів освітнього процесу на засадах співпартнерства, співробітництва, конструктивного вирішення проблем. Забезпечення даної складової сприяє актуалізації соціально-професійних знань та умінь студентів, формуванню індивідуального соціально-професійного досвіду майбутніх менеджерів.

Третя – *навчально-професійна* – складова характеризується спрямованістю змісту та методів навчання на формування маркетингової компетентності майбутніх менеджерів (знання з економічної теорії, маркетингу; уміння щодо організації) освітніх послуг [3].

Отже, соціально-професійне середовище університету будемо розглядати як сукупність психолого-педагогічних умов, що впливають на ефективність формування професійно важливих якостей та здібностей майбутнього

менеджера, які суттєво забезпечать успішність його майбутньої маркетингової діяльності.

Список використаних джерел

1. Беляев Г. Ю. Педагогическая характеристика образовательной среды в различных типах образовательных учреждений :автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 : Москва, 2000. 17 с.

2. Васильева Е.Ю. Образовательная среда вуза как объект управления и оценки. *Университетское образование: практика и анализ*. 2011. №4 (74). С.76-82.

3. Грибанова О.Є. Збагачене соціально-професійне середовище коледжу як умова формування соціальної компетентності майбутніх економістів. *East European Scientific Journal*. 2018. № 10(38). Р. 15-19.

4. Заредінова Е. Р. Освітнє середовище вищого навчального закладу: наукові підходи до трактування структури. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/296366879.pdf>

5. Манчуленко Л. В. Методика соціально-виховної роботи у сучасних умовах: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Чернівці: ЧНУ, 2012. 239 с.

6. Новиков В.Н. Электронный журнал «*Психологическая наука и образование*» www.psyedu.ru / ISSN: 2074-5885 / 2012. №1.

Голуб С.О.

директор Ніжинської ДМШ Ніжинської міської ради Чернігівської обл.,
Заслужений працівник культури
М. Ніжин, Чернігівська обл. Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ТА НАВИЧОК САМОВРЯДУВАННЯ УЧАСНИКІВ ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ

Нова концепція мистецької освіти дітей шкільного віку, що активно розробляється сучасними науковцями та учителями-практиками, обґрунтовує цілісну духовно-світоглядну модель навчання, виховання і розвитку творчої особистості, ознаками якої є розвинуті здібності, потреба у перетворюючій діяльності, достатньо великий обсяг засвоєних знань і умінь, поєднання аналітичного та інтуїтивного мислення, здатність і прагнення до життєтворчості. У цьому контексті хорове виховання посідає провідне місце, оскільки сприяє зростанню дитячої творчої ініціативи; розширенню особистісного смислопокладання; зміцненню ціннісних орієнтирів особистості; формуванню музичної культури особистості [6].

Проблема відродження хорової культури в Україні, залучення дітей до хорової діяльності є актуальною в наш час, адже це традиційний вид дитячої творчості, за допомогою якого вирішуються важливі психолого-педагогічні проблеми виховання підростаючого покоління.

Адже діяльність дітей в освоєнні хорового мистецтва сприяє процесу активного включення в соціальне середовище, розвитку у них соціально значущих особистісних якостей і творчих здібностей. Музична діяльність дітей в області хорового співу виступає як активна специфічна форма соціалізації через освоєння здобутків хорового мистецтва, в процесі якої розвиваються соціокультурні, психофізичні особистісні якості дітей на основі оволодіння навичками музичної діяльності, формування уявлень про засоби музичної виразності і про музику як соціальне явище. Зайняття хоровим співом сприяє пробудженню у дітей адекватного сприйняття соціуму, моральної позиції, позитивного відношення до національних традицій і загальнолюдських цінностей [1].

Осмислення дітьми того, що вони беруть участь у спільному виконанні, і що музичний твір, виконаний колективно, звучить експресивніше, ніж заспіваний сольо, – усвідомлення цієї сили хорового виконання здійснює на дітей-співаків значний вплив. Найважливіша особливість хору – діяльнісне начало. Хор завжди існував як засіб трансляції і ретрансляції вищих цінностей [6].

Хор – сфера універсалізму й інтегративності, спілкування й узагальнення, що виражає фундаментальні вектори самого життя. Основою хору стають організовані й об'єднані спільною метою і відповідальністю співаки, здатні у своєму виконанні відтворити хорову партитуру різної складності й різних

музичних жанрів від простого фольклорного твору до складних зразків хорової літератури. Відзначу, що нині провідні дитячі колективи нашої країни цілковито відповідають таким завданням – показують володіння усім арсеналом вокально-хорового виконання [8].

Вітчизняними та зарубіжними науковцями констатується значна місія хору для новочасного суспільства. Американський громадський діяч, філософ К. Гарднер, відзначаючи особливе положення дитячого хорового ансамблю та його високу місію, як для музичного мистецтва, так і для сучасного суспільства в цілому, констатує: "Світ – це багатоголосий хор несхожих одна з однією людей і народів, залучених в діалог" [5]. Застосування ним поняття "хор" в цьому контексті є не випадковим. У соціальному аспекті воно виражає універсальні виміри людського існування, ідею "єдності в множині".

Універсальний загальнолюдський феномен хору – своєрідна мистецька модель суспільства, ґрунтована на діалогічному спілкуванні. Відзначаючи унікальне значення дитячого хору для збільшення соціального досвіду, оновлення життєвих переживань, Г. Струве відзначає: "Хор – це прообраз ідеального суспільства, ґрунтованого на єдиному спрямуванні і злагодженому диханні, суспільства, в якому важливо почути іншого, прислухатися один до одного" [2].

Отже, значення хорового співу постає виховним фактором. Сприяє піднесенню рівня усіх занять дітей. На відміну від дорослих виконавців, навчених життєвим досвідом, осіб які ставляться до мистецтва не тільки емоційно, але й на основі власного життєвого досвіду, діти, що з самих ранніх років залучаються до світу мистецтва, засвоюють естетичні судження одночасно зі сприйняттям оточуючого світу. Діти, що співають у хорі, де ставляться певні художньо-виконавські завдання, виконують їх водночас з виконанням, нехай маленьких, але для них дуже важливих, "дитячих" життєвих завдань.

На мою думку, сьогодні актуальною є запропонована Вішленковим М.П. ідея роботи з хором, яка полягає в тому, що пріоритетним необхідно вважати відкриття для дитини потенціалу її нових творчих можливостей над навчанням. Коли йдеться про творчу роботу, а хорове виконавство – це завжди творчість, учителя (тобто того, хто навчає) в колективі співаків немає. Є хормейстер, який визначає завдання, й однодумці, котрі активно беруть участь у мистецькому процесі, створенні того чи іншого музичного образу. Тобто насамперед ідеться про співтворчість. Такий підхід до роботи з дітьми є доцільним для них і зумовлює головне завдання для керівника: зацікавити й навіть «заразити» його учасників ідеєю спільного мистецтва [11].

Теоретичним підґрунтям для цього стала концепція трансгресивної людини (Я. Козелецький, М. Мосс і Р. Кайуа, М. Фуко), центром якої є вільна, відповідальна й творча особистість [6]. «Трансгресія» як одне із ключових понять постмодернізму означає перехід межі між можливим і неможливим. Вона є алгоритмом переходу від старого до нового і, на нашу думку, — загальним принципом творчості, що притаманно саме людському

світосприйняттю. Зважаючи на те, що кожен малюк від народження обдарований великими можливостями, а трансгресія завжди спрямована на зміну себе або оточення, здійснюється прагнення до використання можливостей дитини та розвитку її власного «я».

Сфера мистецтва в цьому сенсі є сприятливою, оскільки саме тут здійснюється процес творчого переборення природи і осягається краса як мрія про свободу. У мистецтві поєднуються естетичні й евристичні засади, емоції стають матеріалом для творчості, а творчий процес – це велика радість осягнення світу прекрасного й духовного самовираження дитини [13].

Основним завданням керівника у роботі дитячого хорового колективу повинно стати створення умов для перманентного процесу засвоєння дітьми моральних цінностей, норм і правил, формування культурної, високоморальної людини, здатної самотійно, творчо мислити, відповідати за прийняті рішення, позитивно перетворювати навколишній світ. Таким чином, навчання співу дітей є дієвим засобом їх виховання та розвитку. Дитячий хоровий колектив – це не тільки творчий проект. Він має ще й велике суспільне значення. У єдиному колективі виступають діти з різних соціальних прошарків та національностей. Вони навчаються слухати і чути один одного і поза мистецтвом, відчувати себе дітьми єдиної країни і передаватимуть це відчуття єдності іншим [5].

Прямий обов'язок керівника дитячого хору полягає в тому, щоб удосконалювати методи та методологію роботи з хоровим колективом, щоб вони відповідали не тільки музично-освітнім, а й виховним в найширшому сенсі цілям. На мій погляд, така життєва позиція заслуговує бути екстрапольованою на наше суспільство в цілому. Розуміння методології репетиційно-виконавського процесу з хором засновано, насамперед, на досконалому вивченні хорознавчих проблем, на усвідомленому застосуванні непорушних методів хорової роботи. Кожен момент репетиційної діяльності, чи то ознайомлення з твором або його художнє опрацювання, має власне місце в послідовності дій диригента. Зміщення моментів репетиційного ходу виучування репертуару ставить у залежність від непродуманих рішень музично-виховний процес, який, безумовно, важливий в естетичному розвитку дітей та формуванні їхньої соціальної активності [3].

Практична реалізація підходу, що описаний вище, потребує сприятливих внутрішніх і зовнішніх умов. Але перш ніж почати роботу з дітьми, кожен керівник дитячого колективу повинен зважати на певні обставини [8].

У сучасних дітей значною мірою змінилися пріоритети. Великого бажання співати в хорі вони не мають, як це було, наприклад, тридцять років тому. Нині різні гаджети для дітей є головним джерелом інформації, музичних уподобань, засобом для комунікації тощо. Не маю на меті аналізувати користь й шкоду електронних пристроїв, ця проблема широко обговорюється психологами, педагогами й іншими фахівцями. Для мене важливо не обмежувати спілкування дитини із сучасною технікою, а використати їх корисні властивості й знайти оптимальний баланс між практичним інтересом дітей до неї і можливостей гаджетів для підготовки до хорових занять. Наведу декілька прикладів.

Для прискорення вивчення тексту нового твору (особливо іноземною мовою) як домашнє завдання пропоную співакам посилення на відповідне електронне джерело. Прослуховування його через навушники сприяє не тільки запам'ятовуванню тексту, а й правильній його транскрипції. Щоб розвинути інтонування в складних хорових партіях зі «стрибками» на консонуючі й, особливо, дисонуючі інтервали, пропоную дітям записувати їх виконання на смартфони чи мобільні телефони і наступну репетицію починаю з контрольної перевірки домашнього завдання. Запис концертного виступу розміщую на YouTube для того, щоб кожен учасник хору мав можливість почути себе і на колективному обговоренні проаналізувати результат за принципом: що прозвучало добре і над чим ще потрібно працювати.

Окремо відзначу захопленість дітей сучасними молодіжними музичними напрямами, що прослуховуються з електронних пристроїв. Відсутність мелодійності та текстового сенсу (наприклад, у піснях американського репера Каньє Омарі Уеста чи Єгора Крида, котрий співає в стилі R'n'B) не тільки не сприяє, а й перешкоджає розвиткові естетичного смаку дитини. Тому до репертуару хорового колективу долучаю твори різних жанрів, починаючи з духовної і класичної музики і завершуючи кращими зразками джазової, популярної музики, класичного хард-року тощо. Зауважу, що на концертних виступах такі твори разом з хором співає весь зал.

Зауважу, що фундаментальним завданням виховання в хоровому колективі є соціалізація, соціальна адаптація й активність підростаючого покоління, тобто поступове залучення молоді людини в систему суспільних і творчих відносин.

Учнівське самоврядування є універсальною формою активності учнів, яку можна з однаковим успіхом вважати, як засобом життя хорового колективу, прикладом творчої самореалізації особистості, так і ефективних засобом соціалізації, тобто органічного входження в соціум.

Цінність самоврядування полягає в тому, що воно відкриває для учнів широкі можливості для самореалізації, орієнтує їх на досягнення соціально корисної мети – індивідуальної і суспільної, залучає до реформаторських процесів у хоровому колективі, розвиває організаторські та лідерські якості. Важливість роботи самоврядування також полягає в тому, що відбувається досить інтенсивно формування в учнів почуття відповідальності, громадянської й соціальної активності [4].

Організація учнівського самоврядування у хоровому колективі передбачає наявність взаємозалежних ознак з одного боку ініціативи, активності, самостійності учнів та з іншого боку педагогічного керівництва на засадах педагогіки співробітництва. Така взаємодія ґрунтується на принципах гуманізації та демократизації, що передбачає рівноправність учасників освітнього процесу, їх взаємоповагу, відкритість до сприйняття громадянських цінностей; самоактивності й саморегуляції, що передбачає формування здатності до критики й самокритики, формування почуття відповідальності за реалізацію особистісної позиції в діях та вчинках [7].

У контексті формування навичок самоврядування виокремлю ще одну важливу проблему, вирішенню якої суттєво допомагають хорові заняття. Це – брак реального спілкування однолітків через надмірне проведення часу з електронними пристроями, що позначається на відносинах дітей, зокрема з батьками. Така комунікація найчастіше є формальною. Перебуваючи у віртуальному світі діти «випадають» із реальності, як зазначають спеціалісти, спостерігається різке зниження фантазії й творчої та соціальної активності [4].

Колективність хорového мистецтва і співучасть дітей у творчому процесі сприяють розвиткові почуття відповідальності за спільний результат. Цю якість можна посилювати, довіряючи учасникові хору виконання відповідальних доручень, наприклад, контроль за наявністю нотних текстів і вишколом своєї хорОВОї партії, станом концертних костюмів і своєчасною явкою на концертні виступи тощо.

Залучення хористів до формування репертуару, складання концертних програм, обговорення перспектив участі колективу в різних конкурсах і фестивалях, аналізу внеску кожного учасника в результати такої діяльності, підбиття творчих підсумків за рік з обов'язковим аналізом динаміки розвитку кожного співака і спільні святкування днів народжень сприяють посиленню творчої взаємозалежності й згуртуванню колективу, коли один за всіх, а всі за одного – для досягнення конкретної мети.

Наприклад, у процесі роботи з хором над творами та їх сценічним виконанням доручаю одному з учасників роль керівника, іншому – контроль за своєчасним виконанням сценічних рухів та інших дій. У різних творах «керівний склад» змінюю. Таким чином, кожен з учасників має можливість здійснити особистий внесок і долучитися до творчого процесу.

Така співтворчість допомагає подолати і ще одну серйозну проблему – дитячої самотності й непотрібності. Найчастіше причиною такого горя в дітей є економічне становище в сім'ях. З одного боку, різні матеріальні можливості позначаються на соціальній роз'єднаності дітей. З іншого – недостатній добробут окремої сім'ї нерідко ускладнює взаємовідносини між дорослими: «кожен сам по собі». Для дитини – це приклад для наслідування й основа для формування комплексу власної неповноцінності. На таких дітях я уваги спеціально не акцентую, але частіше за інших залучаю до різних видів «громадської» діяльності, тобто допомагаю відчувати себе затребуваним.

Виховуючи майбутнього соціально активного громадянина України, необхідно його долучати до найкращих зразків вітчизняної музичної культури, зокрема народної музики. Саме національне підґрунтя М. Костомаров, О. Потебня, М. Драгоманов, М. Сумцов, І. Франко, М. Лисенко та ін. розглядали як основу для формування національної самосвідомості [10]. У контексті останніх подій в Україні цей фактор є надзвичайно актуальним. Зрозуміло, що в кожному хорОВОМУ колективі обов'язково є декілька народних пісень. Але для сучасної дитини, як свідчить досвід, вони не завжди цікаві. Тому здійснюю аранжування або обробку народних українських пісень, що передбачають театралізацію. Такі інтерпретації викликають ширший інтерес дітей до народної

культури і бажання фантазувати. У них виникає безліч пропозицій щодо підсилення національного колориту, різноманітності рухів і дій.

У процесі спільного обговорювання можливих варіантів діти активно долучаються до процесу: «А давайте спробуємо зробити так ... Чи може, краще змінити ...». За моїми спостереженнями, підлітки втомлюються через півгодини безперервної роботи над одним твором із класичного репертуару і протягом півтори години (у процесі активної підготовки до конкурсу) з повною віддачею працюють над театралізованою народною піснею: співають, рухаються, імітують рідну мову, її просторіччя та узвичаєні мовні форми. При цьому самі контролюють дії один одного і роблять зауваження.

Іншою важливою проблемою є втрата дитячого інтересу до хорових занять. Як свідчить мій досвід, це спричинено одноманітністю форм, нецікавим репертуаром, відсутністю перспектив для концертної діяльності, традиційним підходом до роботи з дітьми: хормейстер – учитель, хорист – учень. Але співтворчість як головний принцип у роботі з дитячим хором потребує постійного оновлення форм роботи. Саме тому поряд з традиційними використовуюю оригінальні методи і методики. Останні є найцікавішими для юних музикантів і найрезультативнішими для їх художнього розвитку.

Ці методи запропоновані зарубіжними педагогами-музикантами: М. Шафером, Е. Сайклером, К. Дітріхом, К. Гофманом, Ф. Лисеком і З. Кодаї відповідно з Канади, США, Німеччини, Чехії та Угорщини.

Метод «звукового оточення» (М. Шафер) [15] передбачає інтерпретацію навколишнього середовища як світового звукового пейзажу, як велетенського макрокосмічного «твору». Суть методу – допомогти дитині навчитися чути не тільки під час музичного заняття та в концертній залі, а й за їх межами. Слух сприйнятливої людини, вважає М. Шафер, завжди в дії. Звукове оточення є важливим джерелом інформації, але в сучасному світі воно стає гучнішим. Значне збільшення машин і техніки, за даними досліджень, щорічно посилює світовий звуковий пейзаж на один децибел, унаслідок чого сучасна людина поступово глухне. Шумове забруднення атмосфери є серйозною проблемою охорони навколишнього середовища. Тому всі, хто цікавиться музикою, повинні зважати на цей факт. Одним із способів збереження слуху, на думку канадського педагога, є вміння чути звуки, які ми навчилися ігнорувати [15].

У зв'язку з цим, М. Шафер розглядає світовий звуковий пейзаж як гігантський макрокосмічний твір, головним композитором якого є людина. Вона здатна поліпшити або погіршити це творіння. Тому першим завданням є навчитися слухати цей звуковий пейзаж саме як твір музики. Навчившись, можна висловлювати критичні судження. Які звуки сподобалися? Чи не загрожують гучніші або брутальні звуки ніжнішим?

У процесі роботи з дітьми виявилось, що вони не можуть розрізняти звуки птахів, коли проїжджає автомобіль. Висновок очевидний: потрібно докладати певних зусиль, щоб чути природний світ, щоб навчити дитину точно слухати і чути будь-які звуки, зокрема й шумові, корисні вправи з використання звуків оточення. Перед початком репетиції дітям можна задавати запитання.

Наприклад, який звук був найцікавішим серед тих, що ви чули вранці? Хто у вашому класі (сім'ї) має найкрасивіший голос? Назвіть усі звуки, що ви чули по дорозі в школу (на річку, на дачу) тощо.

Інший метод, який теж пропонує М. Шафер, є логічним продовженням попереднього. Це – метод «естетично-синаестетичного калейдоскопа, який передбачає нерозривну цілісність світу, що природно сприймається дитиною, тобто в єдності всіх органів чуття, які є джерелом уявлень про оточуючий світ. Діяльність сенсорної системи відображає зовнішній світ і надає змоги дитині адаптуватися в навколишньому середовищі. Для неї життя це – мистецтво, а мистецтво – це життя. Саме тому діти штучно не поділяють заняття на окремі види діяльності, як у сучасних школах із традиційними програмами навчання: у вівторок – спів, у четвер – малювання тощо. Такий принцип, на думку М. Шафера, розхитує сенсорну систему дитини, є найбільшою травмою в її життєвому досвіді. Тривале видалення почуттів одне від одного призводить до подрібнення досвіду [15].

У роботі зі старшим хором ДМШ використовую елементи майже всіх видів мистецтва: рухові (диригування мелодії, елементи танцю), звукові (шумові та музичні), літературні (поетичні, прозаїчні), зорові (колірні, лінеарні, графічні, малюнкові) та ін. асоціації.

Метод слухового аналізу музичних творів, який Е. Сайклер називав найперспективнішим методом музичного виховання ХХ ст. [14], не є новим. Але його використання дозволяє розвивати в дітей єдність звуковисотних і просторових уявлень, сприймати особливості високих і низьких, «тихих» і «гучних» звуків. Цій метод використовую на початковому етапі своєї роботи з дітьми, коли вчу їх співати за рукою: *piano pianissimo – forte fortissimo, sforzando, piano – forte, pianissimo – fortissimo, piano – crescendo – forte – diminuendo – piano* тощо.

Метод синтетичної імпровізації, що сприяє формуванню цілісного уявлення дитини про художній світ, поєднує різноманітні асоціації [13]. Такими імпровізаціями на основі синтезу мистецтв можуть бути зображення голосом чи музичне втілення персонажів казок, природних стихій (грому, дощу, вітру); поетичний, прозаїчний, пластичний супровід вокальної мелодії; рухові асоціативні імпровізації за музичною темою для засвоєння жанрових основ музичних творів – народний танок, марш, колискова; складання простих мелодій до улюблених віршів, підбір наслух; малюнки пейзажу, про який співається, наприклад, у творі М. Лисенка «Тихесенький вечір», А. Вахнянін «Садок вишневий коло хати» тощо.

Такі заняття, звичайно, потребують додаткової підготовки до роботи і часу, якого постійно бракує для репетиції. Але результати таких зусиль того варті.

Отже, аналіз сучасного стану дитячого хорового виконавства і власного досвіду практичної роботи з хором уможливив виявити основні сучасні проблеми щодо його діяльності та визначити основні шляхи формування в учнів соціальної активності й навичок самоврядування у хоровому колективі.

Крім суто професійних, існують і інші, не менш важливі щодо життєдіяльності дитячих хорових колективів. Серед них: зміна пріоритетів у сучасних дітей, пристрась до гаджетів, які є головним джерелом інформації, музичних уподобань, засобом для комунікації та ін.; захопленість не найкращими зразками сучасної молодіжної музики, які прослуховуються з електронних пристроїв; брак спілкування однолітків у реальному часі, що позначається на відносинах дітей; утрата дитячого інтересу до хорових занять, що є наслідком використання одноманітних форм, застарілого репертуару, відсутністю перспектив для концертної діяльності тощо.

Посиленню дитячого інтересу до хорової творчості сприяє трансгресія як загальний принцип творчості, прагнення до всебічного використання можливостей дитини та розвитку її власного «я». Відкриття потенціалу нових творчих можливостей для дитини може відбутися за умов співтворчості хормейстера та дітей як одnodумців у художньому процесі.

Такий підхід сприяє зацікавленню учасників хору в спільному мистецтві, духовному самовираженню дитини, формуванню соціальної активності й сприйняттю творчого процесу як радості осягнення світу прекрасного. Дитячий інтерес до хорових занять значно підвищується за умови формування навичок самоврядування та використання не тільки традиційних, а й сучасних методів роботи: «естетично-синаестетичного калейдоскопа», «звукового оточення», синтетичної імпровізації, слухового аналізу музичних творів тощо.

Список використаних джерел

1. Асафьев Б. В. О хоровом искусстве: Сб. статей / Сост. и коммент. А. Павлова-Арбенина. Ленинград: Музыка, 1980. 216 с.
2. Венгрус Л. А. Начальное интенсивное хоровое пение : автореф. дис. ... д-ра искусствоведения / Л. А. Венгрус. — СПб., 2001. — 44 с.
3. Венгрус Л. А. Пение и «фундамент музыкальности» : монография / Л. А. Венгрус ; М-во образования Рос. Федерации, Новгород. гос. ун-т им. Ярослава Мудрого. — Великий Новгород : НовГУ, 2000. — 204 с.
4. Вішленков М. П. Сучасні проблеми роботи з дитячими хоровими колективами. – Культура України. Випуск 53. 2016. с. 89 - 99
5. Горбенко С. С. Дитяче хорове виховання в Україні. Навчально-методичний посібник. – К. : ІЗМН, 1999. – 253 с.
6. Ковалик П. А. Хорове виконавство як феномен творчої взаємодії (з досвіду Київської хорової школи) [Текст] : дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.03.. Київ : Національна музична академія України ім. П.І.Чайковського, 2002. 159 арк. арк. 143–159.
7. Кречко Н.М. Хорова культура України у системі культурологічних та музико логічних // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку Випуск 16, Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету Том I. Рівне, 2010.
8. Пуфаль-Струзик И. Творческий путь в «трансгрессивной концепции личности» Я. Козелецкого / И. Пуфаль-Струзик // Психол. наука и образование. — 2002. — № 2. — С. 75–85.

9. Ролло М. Мужество творить [Электронный ресурс] / Мэй Ролло. — Режим доступа: http://lib100.com/book/superlearning/the_courage_to_create/html/
10. Сайклер Э. Творческое музицирование — основная тенденция музыкального воспитания XX века / Э. Сайклер ; сост. О. А. Апраксина // Из истории музыкального воспитания. — М. : Просвещение, 1990. — С. 198–200.
11. Сверлюк Л. І. Формування гуманних взаємин у дитячих хорових колективах [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.02 /— Київ : Київський національний ун-т культури і мистецтв, 2006. 206 арк. арк. 156–182.
12. Соколова А. В. Питання вокально-хорової термінології як підґрунтя формування дитячої хорової культури [Електронний ресурс] / А. В. Соколова. — Режим доступу: http://nauka.hnpu.edu.ua/sites/default/files/fahovi%20vudannia/2010/Pedagogika_ta_psukhologia_35/17.html.
13. Соколова А. В. Проблеми навчання школярів хоровому співу у 20-х роках XX століття. – с. 86–90 [Електронний ресурс] А. В. Соколова – Режим доступу : http://конференция.com.ua/files/image/konf_13/doklad_13_3_1_23.pdf
14. Хорова культура України та його подвижники : матер. другої міжнар. наук.-практ. конф. / ред.-упор. П. Грушоватий, З. Гнатів. — Дрогобич, 2012. — 308 с.
15. Шафер М. Мысли по поводу музыкального воспитания / Мюррей Шафер ; сост. О. А. Апраксина // Из истории музыкального воспитания. — М. : Просвещение, 1990. — С. 202–205.

Давидова Н.П.
вчитель початкових класів, «старший учитель»
Авдіївської загальноосвітньої школи I-III ступенів №7
Авдіївської міської ради Донецької області
м.Авдіївка, Донецька область, Україна

УРОК ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ
«КАЗКА – ЦЕ ДИВО, СПОВНЕНЕ КРАСИ»
2 КЛАС

Тема. Казка – це диво, сповнене краси.

Мета: поглибити знання учнів про українські народні казки, вдосконалювати вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, оцінювати взаємини, щоб зрозуміти глибинні причини поведінки, знаходити альтернативи виходу з ситуацій, висловлювати оцінні судження; розвивати читацький інтерес до казок, акторську майстерність; виховувати прагнення до добра і справедливості, любов до краси слова, доброзичливість, чуйність, створити атмосферу радості та насолоди від творчості, вчити працювати в команді, досягти хороших міжособистісних відносин, демократичного рівня взаємин у колективі.

Тип уроку: узагальнення і систематизація знань, умінь, навичок.

Обладнання: листок очікування, план мандрівки, комп'ютер, маски (хазяїн, кіт, лиса, заєць, вовк, ведмідь, кабан), персонажі для лялькового театру (баба, дід, ведмідь, лиса, вовк, заєць), ілюстрації до казки «Дві вивірки», кросворд, книжки з українськими казками.

Хід уроку

I Організація класу. Створення емоційного фону

Казка стукає у двері-

Привітаємо її.

Казко, казко, ти з'явись!

Урок казковий, розпочнись!

II Мотивація

- Епіграфом нашого уроку служить прислів'я :

Казка вчить, як на світі жити.

- Діти, як ви його розумієте?

-Як ви вважаєте, чому присвячений наш урок?

III Актуалізація опорних знань

1. Вправа «Очікування»

Відкриваємо скарбничку,

Скринька зовсім невеличка.

В ній скарби, проте безмежні.

Будьте дуже обережні!

Їх ніколи той не згубить,
Хто народну мудрість любить.
І багатства ці безцінні,
Їх збирали по краплині.

- Напишіть на листочках, чого ви очікуєте від уроку.

2. «Хвилинка- цікавинка»

- А чи знаєте ви, звідки прийшло до нас слово «казка» і що воно означає?

- Скіфський міф говорить, що нашим предком був Манай, а дружину його звали Казка. Казка - та, що навчила людей мови, дала ключ до спілкування з усім світом, відкрила таємниці буття.

3. Вправа «Мозковий штурм»

- Що таке казка?

- Пригадайте, які бувають казки за жанрами?

- На які дві групи поділяються?

IV Повідомлення теми

- Мені дуже цікаво, чи є серед вас діти, які не люблять казок?

- Я точно знаю, що кожен з вас хоча б раз у житті мріяв потрапити у казку.

- Сьогодні на уроці ми здійснимо цікаву подорож до палацу українських народних казок. Мандрувати будемо за таким планом:

1. Казкова скринька

2. Вікторина «Казковий світ»

3. Казкові презентації

4. Палац казок

V Узагальнення і систематизація знань

1. Вікторина «Казковий світ»

- Ми наближаємось до вікторини «Казковий світ». Слухайте питання, а відповіді записуйте у робочих зошитах.

- Яку домашню тварину дід зробив із соломи?

- Що спекла баба дідові на сніданок?

- Що знайшов Півник, коли прибирав на подвір'ї?

- Що загубив дід у лісі?

- Як звати хлопчика, врятованого від Баби Яги гусенятком?

- А тепер перевірте відповіді за слайдами на екрані.

- Чи були у когось помилки? Які?

- Зверніть на це увагу і перечитайте ці відомі казки ще раз.

2. Презентації команд

- Мандруємо далі, і на шляху у нас «Казкові презентації».

Перша команда - ляльковий театр «Казка про ведмедя, лисичку, вовка і зайця».

2.1 Вправа «Змістовний штурм»

- До якого жанру належить казка?
- Як вирішив розбагатіти дід?
- Хто потрапив у яму першим?
- А хто - останнім?
- За що дід вигнав звірів?
- Хто виявився хитрішим?
- Запропонуйте діду і бабі, як їм можна розбагатіти.

2.2 Руханка

- Щось не хочеться сидіти, треба трішки відпочити.
- Діти, ви повинні імітувати рухи і додавати пропущені слова.

Діти ходили, діти гуляли,

Дружно у парку казку ... (шукали).

Може, під кущиком, чи під місточком,

Може, накрилась кленовим ... (листочком).

Хлопці гасали, бешкетували.

Що ви? Це казку вони ... (доганяли).

Казко, постій, гей, озовися

Та не жартуй з нас, в клас ... (повернися).

Казка із сонечком в небо злетіла,

Ні, нашу казку кізонька ... (з'їла).

Та, слава Богу, казка знайшлася.

Будем старатись, щоб гарно ... (вдалася).

Друга команда – інсценізація казки «Пан Коцький».

2.3 Вправа «Змістовний штурм»

- Чому господар вигнав kota?
- Кого зустрів у лісі пан Коцький?
- Що приготували звірі для пана Коцького?
- Які негативні риси характеру висміює казка?

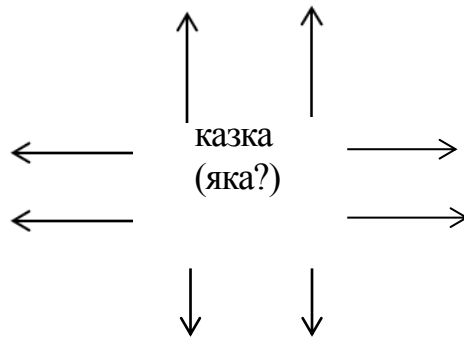
Третя команда – презентація казки в малюнках «Дві вивірки» .

2.4 Вправа «Змістовний штурм»

- Хто такі вивірки?
- Де вони жили?
- Чим різнилися ці тваринки?
- Чи зустрічали ви в житті людей з такою поведінкою, як у першої білки?
- Як ви ставитеся до таких людей?
- Що можете їм порадити?
- Чому вчить казка?

3. Вправа «Асоціативний куш»

- Ось ми і потрапили до Палацу казок. Скажіть, яка для вас казка?

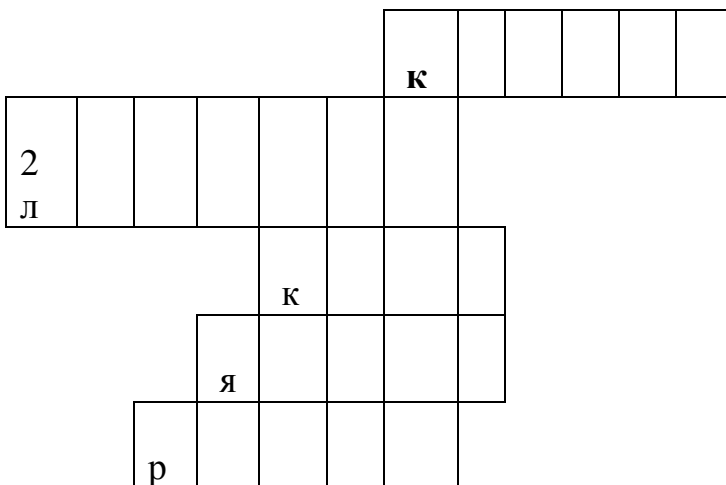

Малюнок 1 «Асоціативний куш»

4. Робота з виставкою книг

- Які книги ви бачите?
- Що об'єднує ці книги?
- Чим вони різняться?
- Хто читав такі казки?
- Обов'язково візьміть ці книжки у бібліотеці і прочитайте. Впевнена, вам буде цікаво.

5. Розгадування кросворду

Малюнок 2 «Кросворд»

Питання до кросворду:

1. Яке ім'я казкового кожум'яки?
2. Хто приходив до журавля у гості?
3. Хто був куплений за три копи?
4. Що розбила мишка хвостиком?
5. Який коренеплід витягли семеро?
6. Робота з прислів'ям
  - Час завершувати подорож. Це ми зможемо зробити, якщо складемо з розсипаних слів прислів'я:
  - них маленькі багато казки а розуму в (Казки маленькі, а розуму в них багато)
  - Що означає це прислів'я?

- Пригадайте епіграф нашого уроку. Знайдіть спільне в цих прислів'ях.

VI Підсумок уроку

- Добігає кінця наш урок. Діти, чи справдилися ваші очікування?
- Чи сподобався наш урок?
- Назви яких казок зустрілися сьогодні під час мандрівки?
- Які позитивні риси характеру виховують у нас казки?
- Чи зможете ви розказати нову казку своїм батькам, братикам та сестричкам?
- І на останок звертаюсь до вас з проханням - читайте! Нехай сторінки казок переносять вас у дивовижний світ. Хай вони вчать нас, як треба жити!

VII Домашнє завдання

- На наступний урок позакласного читання ви повинні підготуватися до теми «Народ скаже — як зав'яже» і дібрати загадки, прислів'я, скоромовки про працю.

Список використаних джерел

1. Вимоги до уроків позакласного читання [Електронний ресурс] - Режим доступу <https://studopedia.org/index.php?vol=1&post=34126>
2. Всеосвіта. Бібліотека. Образотворче мистецтво. Малювання композиції „Герої казок” [Електронний ресурс] - Режим доступу <https://vseosvita.ua/library/maluvanna-kompozicii-geroi-kazok-31378.html>
3. Українська література - статті та реферати «Казка про калинову сопілку» Оксани Забужко як розповідь про нежіночу землю [Електронний ресурс] - Режим доступу <https://ukrlit.net/item/1107.html>
4. Українські народні казки. [Електронний ресурс] - Режим доступу <https://proridne.org>
5. Освітній проект «На урок». Бібліотека. Фізична культура. Інші матеріали. Веселі руханки для учнів початкової школи. [Електронний ресурс] - Режим доступу <https://naurok.com.ua/veseli-ruhanki-dlya-uchniv-pochatkovo-shkoli-205578.html>

ІДЕЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Якісного, успішного навчання та соціальної активності здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання можливо досягти під час взаємодії трьох сторін освітнього процесу: вчителів, батьків, учнів. Передусім у цій взаємодії «первинною» є сумлінність учня і вчителя щодо отримання знань, дотримання всіх графіків і принципів освітнього процесу. Щоб уникнути непорозумінь, потрібно знати свої права, обов'язки і дотримуватись етичних норм. На сучасному етапі розвитку освіти спілкування набуває дедалі більшого значення, а однією з проблем дистанційного навчання є дотримання правил поведінки в мережі, так званого «**нетикету**»:

- *за екраном – жива людина, тож все, що ви йому повідомляєте, – ви йому говорите прямо обличчя;*

- *дбайливо ставтеся до інформації;*

- *не зловживайте часом, будьте лаконічні;*

- *уважно слухайте і не перебивайте;*

- *дотримуйтеся ділового етикету: ввічливість, тактовність, доброзичливість, витриманість;*

- *подбайте про власний зовнішній вигляд, фон, зайвий шум, сторонні люди чи предмети.*

Водночас батькам слід теж усвідомити такі обов'язки під час дистанційного навчання:

- *сприяти виконанню дитиною освітньої програми та досягненню передбачених нею результатів навчання;*

- *виховувати у дітей повагу до гідності, інтересів людини;*

- *дбати про фізичне, психічне здоров'я і розвиток здібностей дитини;*

- *формувати у дитини культуру діалогу, культуру життя у взаєморозумінні, мирі і злагоді з групами різного соціального походження, сімейного та майнового стану;*

- *особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, працелюбства;*

- *виховувати в дитини повагу до державної мови та символів України, культурних цінностей.*

Дистанційне навчання з географії – це можливість навчатися та розвивати свої компетентності в домашніх, комфортних умовах. Під час інтеграції географії та медіаосвіти використовуються основні форми компетентнісних технологій: презентації, дослідження, віртуальні екскурсії та подорожі,

проектна діяльність, тестування, показ процесів, практичні роботи, періодична преса, телевізійні передачі, аудіо-, відеозаписи, музичні твори, довідкова та енциклопедична література [1].

На уроках географії за умови застосування медіаосвітніх ресурсів в учнів формується вміння критично мислити, тобто здатність самостійно сприймати та аналізувати інформацію. Велике значення тут має і притаманна українському менталітетові індивідуалізація навчання, а також налагодження постійного зворотного зв'язку. Тому й зростає значення принципу зв'язку теорії з практикою, адже практика – критерій істини, джерело пізнавальної діяльності та застосування знань у повсякденному житті для вирішення практичних завдань [2, с. 3-5].

Традиційними шляхами реалізації цього принципу є виконання практичних робіт, організація спостережень з метою вивчення природних та суспільних об'єктів, проектна діяльність, у ході якої формуються більш міцні знання, порівняно з «переданими» вчителем. Створити атмосферу зацікавленості кожного учня як у власній роботі, так і в роботі колективу допоможе групова форма роботи, яка може проходити в режимі кооперації, а саме взаємодії в Skype.

Спільні дії позитивно впливають на атмосферу співробітництва, дружнього спілкування та дозволяють розвивати соціальну активність, самостійність, активно виявляти себе як особистість [2, с. 4-5]. Робота в колективі розвиває мову, вміння формувати думки, розуміти партнера, домовлятися з іншими. У групі однолітків учні вільно висловлюють свою думку, висувають нові пропозиції, несподівані варіанти розв'язання завдань. Для створення загального освітнього продукту в групі розвивається самоврядування. Учні розподіляють обов'язки, наприклад, *координатор, дослідник, еколог, економіст, секретар, доповідач*. Суттєву роль відіграють і такі чинники як налаштування учасників групи на співробітництво та взаємодопомогу.

Застосовуючи на практиці ці форми та методи, можна навчити учнів колективній роботі, критичному мисленню, щоб особистість реалізувала себе в соціумі, мала чітке уявлення про сфери докладання своїх здібностей і творче ставлення до життя, знайшла високу мету. Це сприяє найкращій соціальній та громадській активності школярів у сучасному суспільстві, яке вимагає виховання дієвих, самостійних людей, здатних вирішувати повсякденні виклики.

Список використаних джерел

1. Стадник О. Г., Піткевич В. В. Методика навчання географії в школі / О. Г. Стадник, В. В. Піткевич. – Х. : ВГ «Основа», 2019. – 128 с.
2. Стадник О. Г. Принципи навчання та шляхи їхньої реалізації засобами шкільної географії за сучасних вимог освіти. – Х. : ВГ «Основа», 2020. – 72 с.

Динька С.В.
вчитель біології Ніжинської гімназії №3
м.Ніжин, Чернігівська область, Україна

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Соціологи визначають соціалізацію як процес розвитку соціальної природи індивіда, що відбувається як у результаті стихійного впливу оточення, так і керованого впливу суспільства.

Соціалізація (від латин. *socialis* – суспільний) – це складний і тривалий процес включення індивіда до системи соціальних зв'язків і відносин, його активної взаємодії з оточенням, унаслідок якої він засвоює зразки поведінки, соціальні норми та цінності, необхідні для його успішної життєдіяльності у цьому суспільстві [1].

Соціалізація охоплює всі процеси залучення до культури, комунікації і навчання, за допомогою яких людина набуває соціальну сутність і здатність брати участь у соціальному житті. Таким чином соціалізація виступає як процес взаємодії індивіда із соціальним оточенням.

Процес соціалізації пов'язаний із системою інформаційних обмінів між членами суспільства. Таким чином, соціальні потреби пов'язані з потребами інформаційними. Задоволення інформаційних потреб із суспільних інформаційних ресурсів забезпечує певний рівень соціалізації, формує основні властивості особистості, що відображаються в рівні її життє- діяльності в суспільстві.

Якісно нову специфіку в ці процеси внесли електронні інформаційні технології, зокрема розвиток Інтернету. В умовах глобальної інформатизації неможливо уявити сучасне суспільство без новітніх інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), під якими розуміють «сукупність програмних, технічних, комп'ютерних і комунікаційних засобів, які надають можливості входження до сучасного інформаційного простору з метою накопичення, аналізу, обміну вже існуючої інформації та створення нової». ІКТ стають одним з найважливіших інструментів формування інтересів, потреб, поглядів, впливу на світогляд особистості [2].

Дистанційне навчання засноване на комп'ютерній техніці відкрило якісно нові умови зручного та майже необмеженого спілкування у синхронному та асинхронному режимах учасників навчального процесу. Завдяки цьому воно перетворюється із переважно самостійного навчання у переважно дистанційно-діалогове; потрете, дистанційні технології як ніколи раніше дозволяють зробити цей процес прозорим.

Дистанційна форма навчання дає сьогодні можливість створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією, незалежно від годинних і просторових поясів. Крім того, системи дистанційної освіти дають рівні можливості всім людям незалежно від соціального статусу в

будь-яких районах країни і за кордоном реалізувати права людини на освіту і отримання інформації. Саме ця система може найбільш адекватно і гнучко реагувати на потреби суспільства і забезпечити реалізацію конституційного права на освіту кожного громадянина України. [3].

Школа - один із інститутів соціалізації дитини. Я – шкільний вчитель і класний керівник, основним завданням якого є навчання культурним нормам і зразкам поведінки та контроль за тим, як міцно, правильно та глибоко засвоєно соціальні норми і ролі.

Карантин поставив учителів у скрутне становище, але він же здатен підштовхнути нас адаптуватися до нових умов та покращити власні інтернет-компетенції. Варто зазначити, що онлайн-уроки значно відрізняються від звичайних, тож адаптація до карантину включає не лише опанування додатків, але і вироблення манери подачі матеріалу, актуальної в умовах дистанційного навчання.

Згідно з принципами біоадекватного навчання, учні не мають проводити за гаджетами більш 4 годин на добу. Тому навантаження (уроки, домашні завдання) варто планувати і розраховувати, звертаючи увагу на наведені цифри. Тим паче, що постійно сидючи за монітором, діти навіть менше схильні слухати довгі пояснення, ніж у офлайн. Саме тому короткі пояснювальні відео у форматі скрайбінгу та сторітелінгу, чи інші креативні рішення, можуть стати як ніколи у пригоді [4].

Під час ізоляції вчителі і учні можуть відчувати брак спілкування та вражень. Можна додати більше емоцій у заняття, використовуючи візуалізацію, особливо моделі рослин чи органів, що можна знайти у 3D додатках чи програмах доповненої реальності (програма mozabook).

Для того, щоб діти відчували менше тривожності через карантин необхідно створити для дітей чіткий розпорядок, аби учні знали, о котрій годині відбуватиметься онлайн-зустріч, чого чекати від уроку та викладача.

Звісно, зробити лабораторну роботу онлайн складніше, ніж у класі, але це можливо. На сервісі YouTube зберігається чимало уроків, лабораторних та відео-дослідів, що можна переслати учням у якості домашнього завдання через Google Classroom, та попросити записати результати досліду чи власні спостереження у зошит.

Корисними стануть інструменти для майндмепінгу, які можна використати просто під час уроку: Mind meister, Coggle, Popplet. Також не варто забувати про інтерактивні дошки, що містять такі сервіси як: Zoom, Twiddla, Scrumblr, Whiteboard

Можна скористатися інтернет-ресурсами для дистанційного навчання вчителів біології і екології та підготовки учнів:

1. «Едера», студія онлайн-освіти. Містить проблемні дистанційні курси для підвищення кваліфікації вчителів всіх фахів (має ліцензію МОН), онлайніві семінари, тренінги, матеріали для підготовки до ЗНО <https://www.ed-era.com/>

2. Уроки від кращих вчителів України по телебаченню, онлайнві конкурси, проекти, розіграші призів, цікава інформація для учнів, вчителів і батьків від медіа-платформи «Освіторія» <https://osvitoria.media/>

3. Електронна освітня платформа «МійКлас» пропонує широкий спектр матеріалів – завдання, теорія та тести у шкільних предметах. Кожне завдання має кроки розв'язання, таким чином учень може самостійно вивчати предмет і вчитися на своїх помилках <https://miyklas.com.ua/>

4. Освітній проект для вчителів «На урок» запрошує на онлайнове тестування вчителів і учнів, пропонує участь в дистанційних олімпіадах, надає цікаву інформацію для вчителів, пропонує обмін розробками уроків чи іншого навчально-методичного забезпечення <https://naurok.com.ua/>

5. Дистанційний курс «Шкільний курс біології (методика навчання біології)» для студентів від Грицай Наталії Богданівни, доктора педагогічних наук, професора кафедри біології, онкології та медичної фізіології Рівненського державного гуманітарного університету <http://grytsai.rv.ua/?cat=73>

6. Сайт Міжнародного інтерактивного природничого конкурсу «Колосок» пропонує матеріали для підготовки до конкурсу «Колосок-весняний 2020», котрий відбудеться 16 квітня 2020 року, доступ до архіву журналу «Колосок» і газети «Колосочок», участь у дистанційному конкурсі «Вчитель року – 2020» за версією «Колоска» <http://kolosok.org.ua/>

7. Сайт Міжнародної природознавчої гри «Геліантус» пропонує інтерактивну природознавчу гру для учнів, розіграш призів, дистанційний конкурс «Геліантус-учитель», участь у конкурсі <http://www.helianthus.com.ua/>

8. Сайт «3D Human Anatomy» допоможе розібратися з будовою тіла людини на найвищому рівні з допомогою 3D моделей <http://www.3dscience.com/>.

9. Онлайнна карта будови тіла людини від платформи «Health Line» буде цікавою всім вчителям <http://www.healthline.com/human-body-maps>

10. Візуалізація з біології і медицини: мікрофільми, анімація ілюстрації на світовому рівні від сайту «Scientific Animation», сайт містить безкоштовний контент, але вимагає реєстрації <http://www.xvivo.net>.

11. Всеукраїнський біологічний сайт, присвячений висвітленню деяких аспектів біологічної освіти та науки в Україні. Тут можна знайти історію проведення та архів завдань всеукраїнських біологічних олімпіад і турнірів, інформацію про Нейроконкурс та екологічну олімпіаду. У бібліотеці сайту зібрана непогану добірка літератури для підготовки до біологічних конкурсів. Крім цього, тут є архів завдань ЗНО з біології <http://www.biology.org.ua/>

12. Сторінка «Школярам» сайту Інституту біології і медицини Київського національного університету імені Тараса Шевченка пропонує інформацію про Всеукраїнську олімпіаду з біології, Всеукраїнський турнір юних біологів, Всеукраїнську біологічну школу, Всеукраїнську біологічну школу вихідного дня, Міжнародну олімпіаду з біології <https://biology.univ.kiev.ua/for-schoolchildren.html>

13. Сторінка на Facebook «Хімія та біологія дистанційно» містить цікаві матеріали для вчителів та учнів https://www.facebook.com/Biochem291/?eid=ARAV_t9KO00gi-zBSHkn1cttZWisu0kdXB-pXFEqv_MOrUc6brmCfXJmj_fjOLQffJQjMkPOuRFTDdu

14. Сайт кафедри біохімії та біотехнології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника містить інформацію для учнів та абітурієнтів, пропонує участь у біохімічній школі <https://kbb.pnu.edu.ua/>

15. Сайт кафедри біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника містить інформацію завдання Малої академії наук України, III етап Всеукраїнської олімпіад з біології та екології, цікаву інформацію для вчителів та учнів <https://kbe.pnu.edu.ua/>

16. Ютуб-канал Тетяни Чічковської містить створені нею навчальні мікрофільми зі всього курсу шкільної біології <https://www.youtube.com/channel/UCvcdUaQnYBLFWAs1d7CgQ8g>

17. Ютуб-канал «Онлайнний курс «Автостопом по біології» для підготовки до ЗНО з предмета та узагальнення знань https://www.youtube.com/playlist?list=PL_zDp5rG6HquhkY3FrR_oQOv_7TZmr6gc

18. Ютуб-канал про створення контенту дистанційного навчання, саме дистанційне навчання, платформи дистанційного навчання для навчання репетиторства, тощо <https://www.youtube.com/watch?v=gTrcoSILpAI>

Список використаних джерел

1. Загальна соціологія : навч. посіб. – Київ : Професіонал, 2004. – 592 с.
2. Жилкін В. В. Інфосоціалізація в умовах інформатизації свідомості особистості [Електронний ресурс]
3. Околесов О. П. Системний підхід до побудови електронного курсу для дистанційного навчання // Педагогіка. -1999. - № 6. -С. 50-56
4. І. Дядюшкіна, Біоадекватне та ефективне дистанційне навчання в умовах карантину

Дуднік С.О.

*директор Комунального закладу «Ніжинський фаховий медичний коледж»
Чернігівської обласної ради*

Нікітенко О.В.

*заступник директора з навчальної роботи Комунального закладу
«Ніжинський фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В НІЖИНСЬКОМУ ФАХОВОМУ МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Пандемія COVID-19 змінила життя українців та внесла значні корективи в організацію освітнього процесу в усіх навчальних закладах України.

В таких нових умовах навчальні заклади повинні забезпечити учасників освітнього процесу якісною освітою з урахуванням потреб особистості, суспільства та держави в цілому. Саме тому організація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання стала серйозним викликом для багатьох навчальних закладів. Основними труднощами з якими стикнувся наш заклад були організація системного підходу до проведення навчальних занять та забезпечення професійної свободи викладачів, з метою створення умов за яких вони зможуть максимально розкрити свої педагогічні здібності.

Проаналізувавши велику кількість ресурсів, за допомогою яких можна впроваджувати елементи дистанційного навчання в освітній процес, ми зупинились на додатках Google. В першу чергу через їх безкоштовність, доступність та легке опанування, а також враховуючи особливості змісту освітньої діяльності нашого навчального закладу та систему матеріально-технічного забезпечення.

З метою впровадження та формування внутрішньо-коледжевої системи дистанційного навчання, члени адміністрації, керівники структурних підрозділів пройшли курси з впровадження в навчальний процес безкоштовного сервісу від компанії Google G-suite for Education, а викладачі закінчили навчальні тренінги з використання додатків Google в освітній діяльності. Загалом впровадження та використання додатків Google допомогло ефективно організувати в Ніжинському фаховому медичному коледжі мережеву взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу (Google-календар, Google Classroom) та налагодити спільну діяльність, комунікацію (Google Drive). А завдяки можливості отримати безкоштовний домен для навчального закладу ми отримали електронну пошту корпоративного рівня на базі імені закладу. Що в свою чергу дозволило обмежити коло користувачів Google Classroom, Google Drive лише викладачами та студентами Ніжинського фахового медичного коледжу, що вирішило проблему входу в систему сторонніх осіб та чіткої ідентифікації студентів, які раніше використовували нікнейми, що заважало розпізнати їх під час дистанційного навчання.

Наступними перевагами використання G-suite for Education стали необмежений дисковий простір на Google Drive, вбудований чат та відеозв'язок Google Meet, можливість спільної роботи в Google Docs.

Таким чином викладачі коледжу отримали захищений веб ресурс для ефективного проведення навчальних занять, а використання різноманітних додатків Google (Google Classroom, Google Meet, Google Form, MindMap, Jamboard) та широкий спектр інтернет сервісів мультимедійних дидактичних вправ та інтерактивних полотен, дошок (LearningApps, Ianoit, Padlet) дозволяє викладачам широко використовувати свої педагогічні здібності при організації як теоретичних так і практичних занять. Ще однією ініціативою адміністрації коледжу стало налагодження додаткової комунікації з батьками студентів, адже в умовах пандемії ускладнилась можливість відвідування ним навчального закладу з метою ознайомлення з результатами навчання їх дітей.

Саме тому цього року ми під'єднались до безкоштовного ресурсу від Міністерства освіти і науки України з ведення електронних журналів atoms.ua.

Даний ресурс дав можливість батькам безперешкодно, в будь-який зручний для них час ознайомитись з результатами навчання, статистикою відвідування занять студентом (слід зауважити, що батьки мають доступ до інформації що стосується лише їх дитини), а керівникам груп відслідковувати активність батьків в зацікавленості моніторингу результатів навчання їх дітей.

Освітній процес в сучасних умовах – це комунікація не тільки на рівні викладач-студент та викладач-батьки, а й комунікація структурних підрозділів коледжу, викладачів та адміністрації, членів циклових комісій. Тому в Ніжинському фаховому медичному коледжі впроваджені та активно використовуються додатки Google (Google Classroom, Google Meet, Google календар) за допомогою яких успішно проводимо засідання педагогічної ради, засідання адміністрації та засідання циклових комісій.

В сучасному світі і викладач, і адміністрація навчального закладу повинні йти в ногу із сучасністю, постійно вдосконалюватись, шукати нові шляхи та методи вирішення складних завдань, тому що основною ознакою сучасної освіти є інноваційність. Адже за своїм змістом, формами та методами освітній процес не є сталим явищем, а весь час повинен реагувати на нові суспільні виклики та реалії. Сьогодні стає очевидним, що традиційна освіта побудована лише на передаванні знань, умінь та навичок від викладача до студента не встигає за швидкими темпами розвитку сучасного світу. Для того, щоб підготувати фахівця який буде конкурентоспроможним на ринку праці, викладачам необхідно активно вивчати та впроваджувати новаторські зміни, які будуть готувати особистість до динамічних змін в суспільстві, а також формувати здатність до активного співробітництва з іншим людьми. Пандемія COVID-19 та запроваджене в зв'язку з цим дистанційне навчання, показало, що ефективна сучасна освітня діяльність повинна бути орієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі і без вивчення, опанування та впровадження сучасних освітніх ресурсів неможливо організувати ефективне управління як навчальним закладом, так і освітнім процесом.

ДИСТАНЦІЙНІ ТА ЗМІШАНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Актуальність проблеми. Навчальний 2020/2021 рік істотно відрізняється від попередніх. Насамперед тим, що учасники освітнього процесу змушені докорінно змінювати і форми та методи навчання, і форми міжособистісного спілкування. Причина цього — карантинні заходи, зумовлені поширенням пандемії COVID-19. Тому діяльність усіх працівників освіти також потребує суттєвих змін, як у змістовому, так і в організаційно-методичному плані. Освітняни зараз активно працюють над опануванням нових форм роботи з учнями та іншими учасниками освітнього процесу. Передусім опановуються дистанційні форми освітньої діяльності та форми змішаного навчання.

Дистанційне навчання розкриває нові обрії освіти і дозволяє практично реалізувати одне з провідних соціальних завдань — забезпечити рівні права для кожної людини в сучасному освітньому просторі. Воно має інтегрувати психолого-педагогічні, педагогічні, інформаційні та телекомунікаційні технології, відповідати рівню їх розробки та можливостям ефективної взаємодії у створенні дистанційного навчального середовища (інколи його ще називають віртуальним). Провідним соціальним завданням дистанційного навчання є забезпечення можливостей здобуття неперервної освіти будь-якого рівня та якості й створення умов для безперервного саморозвитку кожній людині незалежно від віку, статі, стану здоров'я і матеріального становища, індивідуально-психологічних особливостей [4 с.6].

Проблематику змішаної та дистанційної освіти у своїх роботах вивчали Дж. Мунен, А.С.Бурмістрова, Н.М.Болюбаш, В.П.Демкин, В.Ю.Гнезділов, В.П. Голубева, І.М.Ільїна, О.Г.Кіріленко, М.В.Коваль, Н.І. Муліна, В.Г.Маняхіна, О.В.Мірзабекова, О.Ф.Мусійовська, Н.Ю. Найденова та ін.

Мета статті – проаналізувати психологічний аспект дистанційного та змішаного навчання.

Отже, **дистанційне навчання** — сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) від тих, хто навчає (викладачів, вчителів, визначних постатей у певних галузях науки, політиків), до тих, хто навчається (студентів, учнів чи слухачів). Застосовується під час підготовки як у закладах загальної середньої освіти і закладах вищої освіти, так і в бізнес-школах. Основними принципами дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія у процесі роботи, надання учасникам освітнього процесу можливості самостійного засвоєння досліджуваного матеріалу, а також консультаційний супровід у процесі дослідницької діяльності. Дає змогу навчатися на відстані, за

допомогою диспутів експертів із кількох країн, за відсутності викладача. Основну роль у здійсненні дистанційного навчання відіграють сучасні інформаційні технології [7].

Назва "**змішане навчання**" набула популярності після появи й публікації книги "Довідник змішаного навчання" Бонкома і Грема. Для здійснення змішаного навчання потрібно поєднати традиційні та ІКТ технології [6 с.284№3]. Мається на увазі не просто використання сучасних інтерактивних технологій, схожих до традиційних, а якісно новий підхід до навчання, що трансформує, а іноді й «перевертає» клас. Змішане навчання дуже часто називають гібридним.

У даний час опановуються дистанційні форми освітньої діяльності та надання психологічної і соціально-педагогічної допомоги. У зв'язку з можливим запровадженням таких форм навчання набуває актуальності і робота з формування стійкості до стресу в учасників освітнього процесу. Важливість різноманітних заходів обумовлена і вимогами, що їх висуває МОЗ України (носіння масок, застосування антисептиків, соціальне дистанціювання, розклеювання листівок про коронавірус тощо). Усе це може посилити тривожні настрої в учасників освітнього процесу.

Потрібно визнати, що діяльність системи освіти загалом і працівників психологічної служби зокрема відбувається в умовах надзвичайної ситуації [2]. Основні завдання фахівців психологічної служби у цей період:

- формування конструктивних способів вирішення складних життєвих ситуацій та адаптивних копінг-стратегій у всіх учасників освітнього процесу;

- стабілізація емоційної сфери особистості, формування позитивної життєвої перспективи;

- активізація процесів самопізнання, самосприйняття, саморегуляції й самоконтролю, побудова позитивного образу майбутнього;

- формування психосоціальної стійкості до стресу;

- профілактика дискримінації і стигматизації людей, які хворіють або перехворіли;

- надання своєчасної психологічної допомоги жертвам булінгу і цькувань;

- запобігання емоційному вигоранню батьків і педагогів;

- підвищення адаптаційних можливостей учителя до нових умов організації освітнього процесу;

- здійснення посередництва між закладом освіти, сім'ями та територіальними місцевими громадами щодо вирішення та запобігання міжособистісним конфліктам, домашньому насильству тощо та вирішенню цих проблем (2 Рибалка, Самодрін, 2020).

Одним з важливих аспектів навчання є мотивація. Мотивацію поділяють на зовнішню й внутрішню. І тоді, в окремих випадках, комунікативний бар'єр виступає захистом від психологічного впливу іншої людини, що виникає в процесі обміну інформацією між учасниками спілкування. Отже, необхідно враховувати те, що будь-яка інформація, що надходить до реципієнта, впливає на його поведінку, мислення, установку. А

оскільки самостійна робота в системі дистанційного навчання є основним елементом навчальної діяльності, то необхідно акцентувати особливу увагу на розвиток здібностей, учня, студента самостійно працювати з інформацією [7].

Бурхливе поширення в останні роки дистанційного навчання спричинило появу великої кількості навчальних програм і систем, а також освітніх середовищ. Проте багато з цих електронних ресурсів розробляються спеціалістами з інформаційних технологій на власний розсуд, без участі спеціалістів з дидактики і психологів, а отже, і без урахування психолого-педагогічних принципів навчання і психологічних особливостей навчання в нових ситуаціях, відмінних від традиційного класного навчання. В результаті програмний продукт часто є неефективним, а інколи може завдати шкоди учням.

Тому створення навчальних програм (систем, середовищ) вимагає ретельного проєктування з позицій психологічно грамотного підходу до процесу навчання. Для цього слід проаналізувати складові цього процесу і виявити, які психологічні вимоги має задовольняти комп'ютерне навчальне середовище. Перш за все, відзначаю, що метою комп'ютерно-опосередкованого навчання, так само, як і традиційного навчання, є досягнення цілей навчання, як найближчих, так і віддалених. До найближчих цілей навчання належить засвоєння учнем конкретного способу дій у процесі розв'язання задачі певного типу, що передбачає також засвоєння певних декларативних і процедурних знань. Віддаленими цілями навчання вважається досягнення змін в структурі особистості учня, зокрема, в когнітивній і особистісній сферах. Загальною метою навчання є навчити людину аналізувати, робити висновки, усвідомлювати сутності й зв'язки між ними, встановлювати відношення між поняттями, генерувати нові знання, проводити пошук інформації, а також сформулювати в особистості самостійність дії та мислення, готовність до прийняття рішень, відкритість до сприйняття нового. Навчання можна назвати ефективним, якщо воно дозволяє досягти поставленої мети [4 С.147].

Висновки. Застосування змішаної та дистанційної форми навчання може стати одним із ключових напрямків модернізації освіти у школі, оскільки відкриває широкі можливості для здійснення самостійної роботи учнів, студентів під керівництвом викладача, учителя, сприяє розвитку творчої діяльності, стимулює одержання додаткових знань та їх закріплення, що дає змогу готувати конкурентоспроможних фахівців. Завдання змішаного та дистанційного навчання не в тому, щоб витиснути традиційне навчання "учень-вчитель", а в тому, щоб ефективно інтегруватися в нього. В той же час із впровадженням моделі змішаного навчання з'являється низка завдань організаційного характеру, вирішення яких потребує спеціального теоретичного дослідження та практичних розробок щодо створення системи управління навчальним процесом при змішаній та дистанційній формі навчання [4 с.133].

Таким чином, у дійсності дистанційне та змішане навчання за своїми характеристиками сильно відрізняються від традиційного. Підготовка до

використання дистанційних навчальних курсів повинна починатися із глибокого аналізу: цілей навчання, дидактичних можливостей нових технологій передачі навчальної інформації, вимог до технологій дистанційного навчання з погляду навчання конкретним дисциплінам. Ефективність дистанційного навчання безпосередньо залежить від викладачів. Це повинні бути фахівці з універсальною підготовкою, що володіють сучасними педагогічними та інформаційними технологіями, а головне – психологічно готові до роботи з учнями в новому навчально-пізнавальному мережевому середовищі.

Список використаних джерел

1. Болюбаш Н. М. Використання сучасних інформаційних технологій у професійній підготовці економістів [Електронний ресурс]. Інформаційні технології і засоби навчання. 2009. № 5 (13). URL: [http://www.nbu.gov.ua/e-ISSN: 2414-0325](http://www.nbu.gov.ua/e-ISSN:2414-0325). Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету, № 3 (2017) 285 journals/ITZN/em13/ content/09bnmetv.htm
2. Горленко та ін., 2017; Панок, 2017; Панок, 2020b; Рыбалка, Самодрин, 2020; Furman et al., 2020.
3. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник / Упоряд. Воротникова І.П. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2020. 48 с.
4. Дистанційне навчання: психологічні засади: монографія/ [М.Л. Смульсон, Ю.І. Машбиць, М.І. Жалдак та ін.]; за ред. М.Л. Смульсон .- Кіровоград: Інекс – ЛДТ, 2012 .- 240 с.
5. Науковий журнал "Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво " Луцьк, 2013. Випуск №11
6. ISSN: 2414-0325. Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету, №3 (2017)
7. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

Забейда Ю.М.
магістрантка факультету психології та
соціальної роботи Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна

УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА СФЕРИ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку вітчизняної освіти вимагає нових підходів і принципів управління закладами освіти. Пріоритетними у цьому процесі стають основи теорії підготовки професійного керівника, який володіє навичками стратегічного проектування, здатного працювати в нестандартних ситуаціях під час он-лайн управління. Тому професійна діяльність менеджера закладу освіти потребує спеціальної підготовки, певних професійно значущих якостей, професійної компетентності, управлінської культури. Вона проявляється в усвідомленому плануванні своєї діяльності, в здатності співвідносити цілі власної діяльності з цілями інших людей, в умінні відстежувати виконання поставлених цілей і коректувати подальшу діяльність, аналізувати успіхи і труднощі в досягненні особистих цілей, «поглянути зі сторони» на процес формування своїх професійних умінь.

Мета статті – аналіз проблеми управлінської культури менеджерів сфери освіти як психолого-педагогічного феномену, узагальнення наукових джерел, в яких висвітлена дана проблема.

Розвиток управлінської культури, на думку В. А. Коноваленко, забезпечує професійно-особистісне зростання і підвищення ефективності рішення творчих завдань, успішність вирішення проблемно-конфліктних ситуацій міжособистісного спілкування та ділової взаємодії в колективі, конструктивність моделювання та проектування різних інфраструктур управління в умовах дистанційного навчання, творчу унікалізацію людини як професіонала [2, с. 108].

Т. Ю. Медведєва розглядає управлінську культуру як інтегроване явище, що включає чотири взаємопов'язані компоненти (когнітивний, мотиваційний, особистісний, комунікативний і оціночно-регулятивний), кожен з яких може виступати предметом усвідомлення, переосмислення і вдосконалення в професійній діяльності керівників.

Погоджуємося з думкою Р.В. Сущенко про те, що управлінська культура – це «системна соціально-професійна якість і зрілість спеціаліста, практичне завдання якого – цілеспрямований саморозвиток, формування вміння професійно мислити, ухвалювати управлінські рішення» [3]. Учений акцентує увагу саме на відповідальності професіонала за ухвалені управлінські рішення, що є невід'ємною складовою управлінської культури керівника будь-якого рівня.

О.М.Хомік, досліджуючи управлінську культуру майбутнього фахівця, розглядає даний феномен як «динамічне системне утворення, що охоплює сукупність знань, умінь і навичок, а також особистісних якостей людини, які забезпечують ефективність здійснення різноманітних видів управлінської діяльності» [5].

Деякі науковці розглядають управлінську культуру через категорію управлінської діяльності. Даний феномен трактується як процес засвоєння фахівцем тих ціннісних орієнтацій, які дозволяють йому реалізувати себе в управлінській діяльності та функціональні обов'язки і повноваження, а також свій творчий управлінський потенціал.

Отже, управлінська культура – це система ділових, професійних і особистісних якостей керівника, які виявляються важливими для успішної реалізації адміністративних і соціально-психологічних функцій управління, а також комплекс заходів управлінського впливу, спрямованих на формування розвинутої організаційної культури організації.

Управлінська культура – це інтегральна властивість менеджера як суб'єкта управління, яка проявляється у процесі професійної управлінської діяльності, характеризує особливості його професійної свідомості, підсвідомості, поведінки, спілкування та управлінської діяльності, а також стимулює його творчий розвиток як суб'єкта управління у процесі реалізації посадових компетенцій.

Намагаючись більш ретельно з'ясувати сутність наукового поняття «управлінська культура менеджера освіти» як психолого-педагогічного феномену, важливо враховувати, що воно є інтегративним явищем, складовими якого виступають когнітивний, мотиваційний, особистісний, комунікативний та оціночно-регулятивний компоненти.

Когнітивний компонент складає знання принципів, методів, організаційних форм і методичних прийомів управління підлеглими, які спрямовані на їх успішне функціонування. До управлінських умінь можна віднести аналіз відповідності змісту діяльності поставленим завданням, ефективності способів діяльності, причин успіхів і невдач, помилок і проблем в процесі виконання діяльності, а також самооцінку.

Мотиваційний компонент передбачає готовність менеджера, яка виражається в ступені розвитку прагнення до самопізнання. Показником управлінської готовності є сила мотивації до рефлексії. Особливу роль відіграє рівень активності до самопізнання і перетворення себе в плані діяльності в умовах дистанційного управління [1, с. 230].

Особистісний компонент пов'язаний з цілою низкою особистісних властивостей, що інтегруються зі спостережливістю і проникливістю, комунікативними вміннями, відповідальністю тощо.

Комунікативний компонент передбачає осмисленням своїх дій з позиції інших людей в ситуації взаємодії. Він забезпечує такі компетенції, як уміння працювати з людьми, виражати і захищати їх інтереси і завойовувати довіру й авторитет у колег [2, с. 63-67].

Оціночно-регулятивний компонент включає позитивну Я-концепцію, яка характеризується гнучкістю мислення, постійним випробуванням себе, відчуттям значущості, самодостатністю. Рефлексію пов'язують з можливістю творчого потенціалу особистості. Майбутній менеджер у процесі входження в професійне середовище співвідносить себе з вимогами майбутньої професії і будує програму подальшого самовдосконалення. Мотивація професійної та особистісної рефлексії визначає ступінь усвідомленого прийняття молодим фахівцем своєї майбутньої професійної ролі і планування власного просування на шляху до неї.

Вивчення і розвиток такої інтегральної якості, як управлінська культура, вимагає комплексного підходу і врахування динаміки її формування. У контексті нашого дослідження заслуговують на увагу праці М. В. Швидкого, де виділені й описані структурно-функціональні рівні розвитку управлінської культури.

На *адаптивному рівні* виникає прагнення усвідомити й переосмислити свої особистісні та професійні особливості, свої цінності і дії. При цьому усвідомлення необхідності своєї зміни не призводить до прагнення розвивати свої управлінські вміння [4, с. 285-291].

На *моделюючому рівні* встановлюється управлінська готовність до самостійної творчої постановки й професійного вирішення проблем, розвитку проектної культури, управлінсько-перетворюючого ставлення до власної діяльності. Тут в основному формуються управлінські механізми діяльності та поведінки, які виконують функцію саморегуляції. Починають здійснюватися управлінський пошук індивідуального стилю професійної діяльності, спроби створення власних управлінських моделей майбутньої життєдіяльності, виробляються індивідуальні способи рефлексії творчого самовираження в професії.

Конструктивний рівень характеризується високим ступенем розвитку управлінської культури. Суб'єкт здатний ефективно осмислювати і усвідомлювати наявний рівень розвитку своїх управлінських якостей і здібностей, які починають виступати як управлінсько-творчий потенціал, що забезпечує саморозвиток. Людина прагне відрефлексувати власну особистісну й професійну індивідуальність. На цьому рівні оформляється і розгортається цілісна управлінська позиція керівника як особистості і фахівця, система його управлінських установок щодо власного життєвого і професійного шляху.

Найвищим рівнем розвитку управлінської культури вважається *творчий*, що відрізняється управлінсько-конструктивною позицією у вирішенні управлінських завдань. Людина готова до проектування своєї діяльності, здатна самостійно ставити професійні цілі і формулювати професійні проблеми й завдання, визначати ефективність використовуваних методів і прийомів управлінського впливу; прагнути до постійного вдосконалення себе як суб'єкта професійної діяльності.

Отже, важливе значення для підготовки майбутнього менеджера сфери освіти має формування у нього управлінських умінь, оскільки ступінь їх

розвитку відображає не просто діяльнiсну готовнiсть, а вмiння професiйно, обґрунтовано здiйснювати управлiнську діяльнiсть. Важливим засобом досягнення нової якостi управлiння є управлiнська культура. У цьому контекстi керiвник стає не тiльки адмiнiстратором, а й людиною, здатною створювати умови для творчої самоорганiзацiї в діяльностi педагогiчного колективу.

Список використаних джерел

1. Комаров С. В. Рефлексия в рамках интеллектуальной системы управления организацией. *Вопросы современной науки и практики*. Тамбов, 2012. № 4. С. 230-240.

2. Немченко С. Г. Концепция спрямованої самоорганiзацiї магістранта – майбутнього керiвника навчального закладу. *Science and Education a New. Pedagogy and Psychology / Editor-in-chief dr. Xenia Vamos*. Vol. 9.2013. Budapest, 2013. 188 p.

3. Сущенко Р. В. Форсайт управлiнської культури – вектор професiйної пiдготовки iнженера залiзничного транспорту. *Вiсник Днiпропетровського унiверситету iменi Альфреда Нобеля. Серiя «Педагогiка i психологiя». Педагогiчні науки*. 2015. № 2 (10). С. 216-222.

4. Управлiння освiтою: управлiнський пiдхiд. / За заг. ред. проф. В. Крижка. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2016. 608 с.

5. Хомiк О.М. Значення управлiнської культури для розвитку пiдприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/235.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Проблема організації дистанційного навчання у початковій школі є надзвичайно актуальною в умовах тривалого карантину. Перед педагогами виникли нові запитання: як ефективно взаємодіяти з учнями дистанційно; які додатки допоможуть просто і дієво взаємодіяти з учнями; у чому особливості онлайн-уроків; як якісно доносити матеріал; як перевіряти завдання тощо.

Карантин став справжнім викликом для освітньої та інших сфер життя. Утім, мусимо працювати в тих реаліях які несе нам світ. Перш за все, варто усвідомити, що для дітей перехід на дистанційну форму навчання теж значний стрес, хоч і здається, що це все "дивні канікули". Уроки мають повністю трансформуватися, бути цікавими й конкурувати з ігровими чи медіа-розвагами на які учні можуть відволікатися на карантині.

Сьогодні вчителі початкової школи використовують viber – групи, телефонний зв'язок, skur, онлайн-уроки «Віртуальної школи «Ранок», програму «Дистанційне навчання від виробництва «Країна мрій» – відео-уроки з усіх навчальних дисциплін; електронні підручники, мультимедійні навчально-методичні матеріали; платформи Classroom, Всеосвіта, «На урок», відео-уроки та матеріали на каналі You Tube тощо.

Онлайн-сервіси, які використовую у своїй роботі, переважно це: viber, Zoom, Google Classroom тощо.

Viber

Перевага цього застосунку у тому, що його можуть використовувати учні початкових класів. До прикладу, я створила два чати: один з батьками, а другий – зі школярами. Якщо діти ще не дуже добре вміють писати, вони можуть записати аудіоповідомлення. У viber багато різноманітних наклейок, можна надсилати картинки також.

Його переваги:

- чат з батьками;
- чат з учнями;
- надпростий інтерфейс;
- наймолодші учні можуть використовувати;
- записувати аудіоповідомлення.

Я дуже часто користуюся навчальними відео, які є на youtube. Наприклад, нещодавно ми з учнями проходили тему тексту і я попросила їх переглянути відповідне відео. А в одній з освітніх груп у фейсбуці я побачила, що вчителі створюють подібні картинки із завданнями.

Вітаю! Виконай завдання та відправ учителю.

1. Обери та підкресли букву, яку потрібно вставити у слово.

в_тер	ко_абель	ри_а
а_о_і	Д_Р_С	н_к_б

2. Побудуй звукову схему до малюнка.

3. Підкресли слова, в яких 2 склади.

урок	торт	лялька
день	пісня	

Вітаю! Виконай завдання та відправ учителю.

1. Впиши числа від віконця, щоб рівності були правильними.

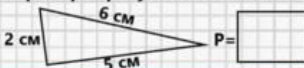
$3 \cdot \square = 12$ $\square : 2 = 16$

2. Розв'яжи задачу за коротким записом. Підкресли відповідь.

Синіх - 3 ручки
 Червоних - у 7 р. > } ? р.

а) 24 (р.)   б) 13 (р.)   в) 10 (р.)

3. Знайди периметр трикутника. Запиши в клітинці.

Учні зберігають картинку на телефоні, відкривають редагування та вписують відповіді.

Google Classroom

Безкоштовний веб-сервіс створений Google для навчальних закладів з метою спрощення створення, поширення і класифікації завдань безпаперовим шляхом. Основна мета сервісу – прискорити процес поширення файлів між педагогами та здобувачами освіти.

Переваги:

- моніторинг роботи вчителя;
- оцінювання;
- встановлення deadline;
- можливість повернути роботу учню;
- конфіденційність оцінювання.

Файли, які надсилають учні не зберігаються на вашому пристрої, а на google диску.

Google Hangouts

Це програмне забезпечення для миттєвого обміну повідомленнями та відеоконференціями, розроблене компанією Google.

Його переваги:

- легкий у використанні;
- всі гаджети «потягнуть»;
- буде працювати зі слабким стаціонарним або мобільним інтернетом;
- ідеальний для конференції з 10 осіб;
- не підходить для великої кількості людей.

Zoom

Це сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей. Організувати зустріч може будь-який користувач, що створив обліковий запис. Безкоштовна версія програми дозволяє проводити відеоконференцію тривалістю 40 хвилин, однак на період пандемії сервіс прибрав це обмеження.

Переваги:

- мій фаворит;
- чудово підходить для великої кількості учасників конференції;
- увімкнення і вимкнення відео і звуку усім учасникам;
- учасники можуть «підняти руку»;
- демонстрація екрану;
- відеозапис уроку;

- часто перевантажений.

Periscope

Це додаток для Android, iOS та tvOS, що призначений для трансляції потокового відео в реальному часі. Користувачі Periscope можуть розміщувати повідомлення у твіттер з посиланням на онлайн-трансляцію. Вони, також можуть зробити своє відео доступним тільки для окремих користувачів. У додатку є функція відправлення «сердечок» стримеру – як жест вподобання, заохочення.

Його переваги:

- мало хто використовує, не висне;
- трансляція відео;
- зберігається відео трансляції;
- учасники можуть лише коментувати;
- ваші відео не можна нікуди надсилати, пересилати;
- моніторинг роботи вчителя.

Також важливим є те, що ми зберегли шкільне спілкування всередині класу. Перед уроком, поки всі входять у програму, а я перевіряю відео та звук, хтось налаштовується і співає для всіх пісень, хтось приносить свого домашнього улюбленця, щоби всім його показати, хтось знайомить з молодшим братом або сестрою, хтось робить коротку екскурсію своєю кімнатою... Наприкінці занять діти просять: "Можна нам лишити увімкненою конференцію хоч на п'ять хвилин, ми побалакаємо одне з одним?".

Щоб зацікавити дітей та урізноманітнити навчання, я підбираю різні дидактичні активності (ігри за принципом передач, вікторин, пазлів, колеса фортуни і т.д.), що також допомагають закріпленню теми. Наприклад, ми працюємо у конструкторі навчальних ігор LEARNINGGAPPS. Створили гру за мотивами "Хто хоче стати мільйонером" і заробити мільйон!

Деякі виконані роботи діти через вайбер пересилають мені, так я отримую зворотній зв'язок у зошитах. Перевіряю, роблю позначки, пишу рекомендації, а замість оцінок, коли робота доведена до кінця та ми разом домоглися повної правильності, кожен учень отримує від мене ♥.

Намагаюсь зберігати спокій, бадьорість, транслювати це дітям, бо впевнений спокійний вчитель – це велика частина успішного дистанційного навчання.

Ікальчик А.П.
вчитель початкових класів
Ніжинської гімназії №3
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Актуальність проблеми. В сучасних умовах глобальних соціальних перетворень, розвитку соціальної й економічної сфери в українському суспільстві постає потреба «в соціально активних членах зі стійкою особистісно значущою позицією, що вільно орієнтується в складній соціально-економічній та політичній ситуації, здатних ухвалювати рішення і досягати результату відповідно до поставленої мети, брати на себе відповідальність за свої вчинки, не утискаючи прав і свобод інших» [3]. Тому інновації навчально-виховного процесу Нової української школи спрямовані на формування в особистості соціальної активності, від якої залежить розвиток усього суспільства, держави, етносу.

Мета статті: обґрунтування формування «соціальної активності особистості» як важливої складової освітнього процесу НУШ, зокрема в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Поняття «соціальна активність» і «соціально активна особистість» досить широко використовуються у працях філософів, психологів і педагогів, проте в науковій літературі досі не існує єдиного підходу в розумінні цього феномену. Поняття соціальної активності особистості розглядається як явище, як стан особистості й водночас як її ставлення до різних аспектів життєдіяльності[3].

Особистість – це активний суб'єкт життєдіяльності, така особа, що свідомо реалізовує свій потенціал, оцінює ризики, самостійно приймає рішення, несе відповідальність за власні дії та наслідки своїх вчинків.

Згідно Державного стандарту початкової освіти вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу, в основу якого покладено ключові компетентності.

Важливими з них для формування соціальної активності особистості є:

вільне володіння державною мовою інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо),

формування знань, умінь, ставлень, що забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади;

екологічна компетентність, що передбачає усвідомлене екологічне природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки,

ощадного використання природних ресурсів, розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства;

«громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність у житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних із різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя» [6] тощо.

В умовах дистанційного та змішаного навчання яскравим прикладом формування соціальної активності учнів можуть бути такі форми роботи: малюнки, схеми, ментальні картки, що ввійдуть до таких розділів учнівського портфоліо як «Мій режим дня» (за умови дистанційного навчання він скорегований, змінений в часових рамках, групові форми роботи замінено на індивідуальні); «Мої малюнки» (через неможливість перебувати у класі під час дистанційного навчання учням замінено певну кількість колективних, групових, робіт у парах на індивідуальні); «Мої захоплення» (під час дистанційного навчання захоплення здобувачів освіти можуть стати прикладом для ровесників, що на певний час втратили можливість відвідувати гуртки, секції, клуби. Це, наприклад, обмін у класному чаті відео-роліками «Моє щоденне тренування», онлайн-виставка робіт у чаті класу з оригамі, бісероплетіння, ліплення з легкого пластиліну, інших матеріалів). Також варто обрати індивідуальні креативні форми навчальної діяльності: малювання на вивчену на уроці тему з предмету «Я досліджую світ» чи «Математика».

Соціальна активність на уроках ЯДС формується при вивченні тем «Ми- підприємливі. Чи кожна людина може бути підприємливою? Як отримати добрі результати?», «Мода. Що таке власне «Я»? Чому здоровим бути модно?», «Ми- українці, ми- європейці» та багатьох інших. Тут доречно втілити такі форми роботи: гра «Конструктор» (побудуй речення за поданими малюнками, збери речення зі слів, побудуй із цеглинок Lego тваринку, яку слід захищати).

Слід зазначити, що описані приклади з формування соціальної активності під час дистанційного навчання - це досвід періоду березня 2020 - січня 2021 років.

Висновки. Соціальна активність особистості – це особистісна якість людини, яка полягає у вияві ініціативи й відповідальності, самостійності й незалежності. Соціальна активність – один з найважливіших чинників соціального розвитку, під час якого людина усвідомлює себе в суспільстві як особистість, що свідомо засвоює соціальні норми та цінності, на основі яких формуються моральні, духовні, інтелектуальні якості людини.

Список використаних джерел

1. Біленький Є.А., Козловець М.А., Саух І.В. та ін. Соціологія: словник термінів і понять / За ред. Біленького Є.А. і Козловця М.А. – К.: Кондор, 2006. – 370 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376с.
3. Никитина С.В. Социальная компетентность как задача современной школы в условиях модернизации // Проблемы педагогической инноватики. Профильное образование: Матер. VIII регион. науч.-практ. конф. / Под ред. Т.А. Ярковой: В 2 ч. Тобольск: ТГПИ, 2004. Ч. 2. С. 37-40.
4. Оржеховська В. Формування соціальної відповідальності учнів у сучасній школі // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4. – С. 25–31.
5. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. — Київ : Літера ЛТД, 2018. — 160 с.
6. Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.

Канішевська Л. В.
доктор педагогічних наук,
заступник директора з науково-експериментальної роботи
Інституту проблем виховання НАПН України,
Київ, Україна

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність обраної теми обумовлена надзвичайним завданням сьогодення – своєчасною підготовкою молодого покоління до нових умов життя. Особливо актуальною є проблема соціалізації учнів сучасної школи, виховання і розвитку у них соціально значущих якостей, активної громадянської позиції особистості. Потрібен принципово новий підхід до організації всієї педагогічної роботи з учнівською молоддю, використання сучасних джерел її інформування, способів комунікації, включення школярів в учнівське самоврядування, наділене реальними повноваженнями.

Мета статті – розкрити функції та організаційну структуру учнівського менеджменту.

Учнівське самоврядування у сучасній педагогічній науці викликає особливий інтерес. Адже воно у шкільному середовищі дозволяє включати дітей у соціальні ситуації, що формують певну поведінку, і дає не тільки знання, вміння і способи діяльності, а й можливість орієнтуватися у нестандартних ситуаціях [7]. Тому учнівське самоврядування розглядається педагогами Т. Доценко [3], Л. Канішевською [4], В. Оржеховською [6], М. Шимановським [7] та ін., як засіб формування соціально-моральної орієнтації, соціальної активності та зрілості.

Сенс учнівського самоврядування у сучасному закладі загальної середньої освіти полягає не в управлінні одних дітей іншими, а у навчанні всіх учнів основам демократичних відносин у суспільстві.. Учнівське самоврядування як форма організації життєдіяльності колективу школярів, забезпечує розвиток їх самостійності у прийнятті та реалізації рішення для досягнення суспільно значущих цілей, сприяє вирішенню проблеми формування і розвитку соціальної активності особистості [1].

Учнівське самоврядування дає можливість учню: набути досвіду управлінської діяльності; розкрити та реалізувати організаторські і творчі здібності учнів; відчути свою зацікавленість та причетність щодо вирішення проблем школи [4, с. 120].

Одним з основних чинників розвитку учнівського самоврядування є підготовка учнів до організаторської діяльності.

Ще однією умовою розвитку учнівського самоврядування є педагогічне стимулювання лідерства. Важливо формувати у дітей готовність до прояву лідерських якостей, проте внутрішня готовність до лідерства може бути заблокована відсутністю ситуації, що дозволяє реалізувати цю готовність.

Створення педагогами ситуації, яка стимулює прояв лідерського потенціалу вихованців, – це своєрідне «поле лідерства», що розуміється як особлива інтегративна властивість, що створюється педагогом для стимулювання лідерського потенціалу вихованця. Найважливішими компонентами поля лідерства є: стиль відносин, що складається у групі, морально-психологічний клімат, у якому проходить життєдіяльність вихованців; конструювання ситуацій, що сприяють максимальному прояву лідерського потенціалу у більшості вихованців [3].

Таким чином, в ефективній системі самоврядування закладів загальної середньої освіти, одним із завдань якого є активізація учнівського самоврядування, бере участь тією чи іншою мірою майже весь педагогічний колектив. Для розвитку учнівського самоврядування доцільно ширше використовувати можливості шкільних ЗМІ (шкільні стінгазети, радіо тощо), а також сучасні комп'ютерні технології, можливості всесвітньої мережі Інтернет.

На нашу думку, у сучасних умовах найефективнішою для формування соціальної активності особистості моделлю самоврядування є учнівський менеджмент. Ця модель дозволяє особистості повною мірою набути управлінських знань і вмінь, сформувані лідерські якості, самореалізуватись та отримати соціально значимий досвід співжиття у соціумі. Проте, для втілення цієї моделі, у першу чергу необхідно підготувати педагогічний колектив закладів загальної середньої освіти, сформувані в учителів знання і вміння менеджменту, які вони мають передати учням [7].

Учнівський менеджмент – це, перш за все, складна система взаємовідносин, у результаті яких розвивається здатність перетворювати неорганізований натовп в ефективну, цілеспрямовану і продуктивну групу через формування вмінь планування, мотивування, організації, приведення в дію та контроль учнівського колективу з метою досягнення координації наявних ресурсів, необхідних для ефективного виконання поставлених цілей, не порушуючи при цьому соціально-культурних норм відносин як всередині колективу, так і з зовнішніми системами.

Основними функціями учнівського менеджменту є:

постановка цілей (аналіз і формування загальних цілей);

планування (розробка планів й альтернативних варіантів діяльності);

мотивація;

прийняття рішень;

реалізація і організація (розпорядок і організація трудового процесу для здійснення задач);

контроль (самоконтроль і контроль підсумків, корекція цілей);

моніторинг;

функція інформації та комунікації (пошук і обмін інформацією, здійснення комунікаційних зв'язків, необхідних на всіх фазах процесу учнівського менеджменту).

Окрім виконання основних функцій, розвиток учнівського менеджменту супроводжує процес постійного збільшення зони самостійної діяльності та

демократичної взаємодії школярів, який сприяє зменшенню адміністративного простору закладу загальної середньої освіти цілим рядом специфічних функцій:

адаптаційної, яка забезпечує гармонію у взаємовідносинах «особистість-колектив»;

інтегративної, яка здійснює поєднання колективних та індивідуальних видів діяльності;

рефлексивно-прогностичної, яка передбачає перспективи існування та розвитку колективу на основі діагностування і моніторингу;

управлінської, яка здійснює введення учнів в управлінську культуру.

За допомогою учнівського самоврядування педагогічний колектив зможе домогтися того, щоб були задіяні творчі здібності дітей.

Проте, як показує практика, педагоги у більшості випадків виявилися не готовими до якісної зміни стилю взаємовідносин із сучасними дітьми. Так, у результаті проведеного моніторингу в закладах загальної середньої освіти Чернігівської області готовими до демократичних відносин з учнями виявилось лише 22 % педагогів, 36 % – частково готові змінити свій стиль взаємовідносин з дітьми, не готовими виявились – 30 %, проте зовсім не готові до змін і не бажають змінюватись – 12 %. Серед причин не бажання змінюватись були такі: «демократизм завадить при навчанні учнів», «дисципліна перш за все», «сучасні діти потребують жорсткого керівництва», «демократії дітям достатньо й у сім'ях».

Проте, серед учнів ситуація виявилась протилежною. Переважна більшість учнів (74 %) хотіли б встановити демократичні взаємини і з учителями, і з батьками, 26 % ще не визначились, проте не бажаних таких змін зовсім не виявилось.

Стосовно прагнення займатися у гімназії громадською діяльністю учні розділилися на групи: ті, хто хотів би займатися – 61 %; ті, хто не хотів би, – 10 %; ще не визначились із цього питання – 29 %.

Серед загальної кількості бажаних брати участь у громадському житті своєї гімназії хотіли б: брати участь у самоврядуванні – 46 %, брати участь у волонтерських заходах – 13 %, брати участь в організації та проведенні культурно-розважальних заходів – 34 %, брати участь в інших видах діяльності – 7 %.

Результати показали, що майже половина гімназистів хоче брати участь у громадському житті гімназії. Аналізуючи результати анкетування з виявлення ступеня активності учнів, ми виявили, що дітям не вистачає суспільного визнання, вони не вірять у позитивні зміни у суспільстві, не впевнені, що їх діяльність потрібна одноліткам і дорослим.

Тому з метою зміни ситуації, що склалася, були проведені тренінги для педагогів і дітей з метою підготовки їх до нової форми самоврядування – учнівського менеджменту.

Процес модернізації учнівського самоврядування в учнівській менеджмент відбувався в 3 етапи:

I етап (2012 – 2013 н.р.) (діагностичний) – вивчення громадської думки про нову модель учнівського самоврядування та шляхи її розробки; діагностування внутрішньошкільного простору відносин.

II етап (2013 – 2014 н.р.) (реалізація і розвиток учнівського менеджменту) – вдосконалення моделі учнівського менеджменту з урахуванням пропозицій членів гімназійного колективу; положення, оцінка розробленої моделі та формування на її основі органів учнівського менеджменту.

III етап (2014 – 2017 рр.) (практико-узагальнювальний) – моніторинг реалізації програми з подальшим коригуванням, підготовка активу до реалізації та вдосконалення моделі учнівського менеджменту шляхом навчання у «Школі креативного менеджера». Обробка й інтерпретація даних за 3 роки; співвідношення результатів реалізації програми з поставленими цілями і завданнями; розробка рекомендацій та навчально-методичного комплексу (НМК).

Перший етап передбачав постановку питань щодо розвитку учнівського самоврядування на засіданнях методичних об'єднань педагогів гімназії, педагогічних радах, нарадах класних керівників, учителів-предметників, батьківських і учнівських зборів. На цьому етапі була проведена діагностика міжособистісних, міжвікових та інших взаємин дітей у рамках закладу загальної середньої освіти. Результати опитування показали, що серед різних видів участі у громадській діяльності на рівні школи більше третини учнів готові брати участь в учнівському менеджменті: позитивно – 79 %, негативно – 12 % і не визначилися – 9 %.

Також у процесі діагностики виявлено труднощі щодо впровадження учнівського менеджменту: низький рівень знань учнів про можливість гімназійного учнівського менеджменту; низький рівень мотивації педагогів щодо розвитку учнівського самоврядування і, як наслідок, – низький рівень шкільного учнівського самоврядування при середньому рівні класного учнівського самоврядування; необ'єктивність гімназистів в оцінці своїх якостей.

Другий етап передбачав аналіз й узагальнення зібраних пропозицій у ході вивчення громадської думки. Відбувалося формування творчої групи для розробки конкретних документів, що визначають структуру і зміст діяльності органів учнівського менеджменту у гімназії, залучення до розробки конкретних документів учнів, батьків, педагогів; обговорення розробленої моделі учнівського менеджменту та документів, що визначають зміст діяльності у педагогічному, батьківському й учнівському колективах. Творча група збирала пропозиції і практичні зауваження щодо вдосконалення розроблених документів. Була здійснена експертна оцінка розроблених документів; проведено вибори органів учнівського менеджменту.

Обговорення моделі самоврядування відбулося в педагогічному, батьківському й учнівському колективах.

Так, було проведено педраду «Педагогічна підтримка учнівського менеджменту», метою якої було: мобілізація дитячого колективу навколо

єдиної мети гімназії і особистих інтересів дітей, розвиток суб'єктності учнів: здатності до самоаналізу, самопланування, самоорганізації своєї життєдіяльності.

У ході педради вирішувалися наступні завдання: виявити конкретні пропозиції щодо створення органів учнівського менеджменту закладу загальної середньої освіти; провести експертизу основних гімназійних документів, що визначають зміст й організацію діяльності учнівського активу.

У результаті обговорення була сформована творча група, яка зайнялася розробкою конкретних документів, що визначають структуру і зміст діяльності органів учнівського менеджменту. У цю групу увійшли не тільки члени педагогічного колективу, а й батьки, учні, а також представники громадськості. На цьому етапі було розроблено: Положення про загальногімназійну конференцію, Положення про Раду менеджерів, Статут учнівського менеджменту тощо.

Здійснюючи педагогічну підтримку старшокласників, педагоги стимулювали у вихованців самопізнання своїх позитивних рис; формували моральні якості школяра у процесі оцінювання власної поведінки; акцентували увагу на позитивних вчинках учнів; підтримували ініціативу, активність, сприяли проявам відповідальності, толерантності, солідарності; виявляли довіру до вихованців; формували у школярів віру у власні сили [5, с. 219].

Третій етап включав: підготовку виборного учнівського активу до організаторської роботи в органах учнівського менеджменту; навчання учнівського активу у «Школі креативного менеджменту»; складання пам'яток роботи активу і підрозділів органів учнівського менеджменту; випуски гімназійної газети «Пульс гімназії»; озброєння активу методикою самоосвітньої діяльності; організацію учнівського менеджменту як особливого середовища, що дозволяє соціалізувати кожного учня; виявлення потенціалу особистості учнів та облік їх можливостей; надання учням реальних можливостей участі в управлінні гімназією спільно з педагогами (планувати, прогнозувати, організовувати, мотивувати, виконувати, контролювати й аналізувати освітній процес); консультування педагогів, класних керівників щодо їх участі у підготовці органів учнівського менеджменту.

У ході третього етапу реалізовувались наступні завдання:

- сформувані у гімназистів особисту готовність до самореалізації в умовах сучасного суспільства шляхом освоєння навичок соціальної взаємодії;
- набути учнями та педагогами навичок менеджменту та самоменеджменту;
- створити умови для повноцінного розкриття і реалізації творчих здібностей школярів;
- забезпечити підтримку ініціативи і соціальної активності учнів у вирішенні проблем організації гімназійного життя;
- сформувані культуру міжособистісних відносин і спільної діяльності;
- реалізувати права учнів на участь в управлінні гімназією шляхом

залучення у суспільні відносини й організацію життєдіяльності учнівського колективу.

Крім того, узагальнювався досвід роботи учнівського менеджменту, оформлявся і описувався досвід роботи з формування органів самоврядування у гімназії.

У ході реалізації Програми розвитку учнівського менеджменту були досягнуті наступні результати:

1) зближення інтересів особистості і суспільства, їх поєднання, взаємозв'язок, взаємопроникнення і взаємозбагачення;

2) здійснення можливості гімназистів відстоювати свою думку, право на поширення й отримання достовірної інформації.

Таким чином, гімназійний учнівський менеджмент зробив процес виховання цікавішим і результативнішим, допоміг педагогічному колективу в організації та управлінні учнівським колективом.

Управлінськими формами роботи були:

засідання відділів учнівського менеджменту з питань планування, мотивації, організації та підведення підсумків роботи;

захист прав та інтересів учнів;

створення законів, указів, що регулюють життя дитячої організації;

організація учнівських гімназійних справ;

співпраця з органами самоврядування міста;

проведення загальногімназійних заходів;

виступи на батьківських зборах, Раді школи, загальношкільних лінійках.

Проведений моніторинг після закінчення третього етапу виявив, що впровадження учнівського менеджменту в гімназії дозволило:

– зайняти активну соціальну позицію;

– набути навичок спілкування у режимі реального часу;

– виробити особисту відповідальність;

– сформувані управлінські вміння; згуртувати класні учнівські колективи.

Варто відзначити, що самоорганізація, що є основою учнівського менеджменту, дала можливість школярам органічно зрозуміти й прийняти систему цивільних взаємовідносин у суспільстві, сприяла виробленню навичок соціальної взаємодії, закріпила вміння виконувати взяті на себе зобов'язання, підпорядковуватися колективній дисципліні і, в той же час, відстоювати власні права, розставляти акценти між особистими інтересами і груповими або громадськими.

Таким чином, учнівський менеджмент є не спеціальною «діяльністю з управління», а способом організації спільної і самостійної діяльності, що забезпечує динаміку демократичних відносин в освітньому середовищі, що визначає можливості самоактуалізації, громадянського самовизначення та соціальної активності учнів.

У подальших наукових розвідках доцільно з'ясувати вплив учнівського самоврядування на формування соціальної активності особистості.

Список використаних джерел

1. Бачинська Є. М. Організація учнівського самоврядування в закладах освіти Київської області: Навчально-методичний посібник. Біла Церква : КОШОПК, 2002. 90 с.
2. Гессен С. И. Основы педагогики. Введение в прикладную /Отв. ред. и сост. П. В. Алексеев. М. : «Школа-Пресс», 1995. 448 с.
3. Доценко Т.М. Організація навчання лідерів самоврядування дітей та учнівської молоді : методичний посібник. Біла Церква, 2009. 248 с.
4. Канішевська Л. В. Організація соціально-культурної діяльності старшокласників шкіл-інтернатів з формування соціального досвіду. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць. Ін-т проблем виховання НАПН України. – Кіровоград : ТОВ «Імекс–ЛТД», 2010. Вип. 14. Кн. 1. С. 116–124.
5. Канішевська Л. В. Дослідження проблеми виховання соціальної зрілості старшокласників шкіл-інтернатів. *Педагогічний альманах*: зб. наук. праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – Вип. 16. С. 213–220.
6. Оржеховська В. М., Ковганич Г. Г. Учнівське саморядування: пошук ефективних моделей і технологій. К. : Навчальний посібник, 2007. 268 с.
7. Шимановський М. М. Самоврядування в школі: моя позиція *Шкільний світ* : Всеукраїнська газета для вчителів. 2008. № 40. С. 19–20.

Кардаш Л.Я.
заступник директора з виховної роботи
КЗЗСО І – ІІІ ст. «Варвинський ліцей №2»
сmt Варва, Чернігівська область, Україна

ВИПУСКНИЙ ВІД А ДО Я

*Святкове дійство розпочинається танцювальною композицією,
діти формують фразу «Випускний від А до Я»*

Заступник директора з виховної роботи.

Все має свій кінець і свій початок,
І все ж дивують всіх роки-чарівники
Як із маленьких хлопчиків, дівчаток
Так швидко вирости випускники. *Виходять випускники*

Випускник. Невже це дійсно сталося? Стільки мріяли про цей вечір, про завтрашню свободу, а тепер не віриться.

Випускниця. І так чомусь тривожно як складеться наше життя далі?

Випускник. В школі все простіше: уроки, екзамени і заповітна мрія: свідоцтво. До речі, свідоцтва нам ще не вручили, тож заповітна мрія ще не здійснилася.

Випускниця.

А час летить від вечора до рання,
В минуле вже немає вороття.
І переносить від шкільного нас навчання
До самостійного, дорослого життя.

Заступник директора з виховної роботи. Шановні присутні! Щирими посмішками, добрими поглядами, гучними оплесками вітаємо цікавих і кмітливих, усміхнених, веселих, жартівливих, задуманих, закоханих, мрійливих, серйозних, серцю милих, сучасних, прогресивних, заповзятих, старанних, працьовитих і крилатих, призерів, переможців, активістів, спортсменів, силачів, баскетболістів, простих, земних, красивих, світлооких випускників 20__ року! *(Випускники заходять на сцену)*

Для урочистої церемонії вручення свідоцтв на сцену запрошуємо директора освітнього закладу _____, заступника директора з навчально-виховної роботи _____.

Вручення свідоцтв, вітальні слова заступника директора

Пісня «Молодь змінює світ», на приспіві випускники сходять у залу

Вітальні слова директора

Різнокольоровим хороводом промайнули 11 шкільних років. Шкільна історія... Тут було стільки всього пам'ятного: цікаві уроки, справжня дружба, яскраві перемоги, перше кохання, ніжний поцілунок. Нам дорогі ті люди, з

якими були прожиті ці миті. І ось вона. Найяскравіша, хвилююча та незабутня подія: випускний бал. Це остання нота дитинства і перші акорди вступу у доросле життя.

Життя людини. Що це? Довга дорога в дюнах, вічний поклик чи іронія долі? Не знаю, але в одному упевнена точно: життя – це цікава подорож із дитинства в юність та в самостійне, доросле життя.

Танець «Човен»

Всі ми прийшли до школи для виконання особливої місії. Хлопці активні, спортивні, в міру агресивні і... прогресивні.

Улюблений шкільний предмет – перерва, коли життя б'є ключем, правда іноді по голові. На уроках впадають в сплячку або піддаються глибоким роздумам на тему «Що далі?»

Дівчата загадкові, красиві, в міру серйозні та капосні. Улюблений шкільний предмет – дзеркало. Люблять вирішувати важкі завдання, головне з яких – у чому завтра піти до школи.

Також люблять виконувати вправи зі стрільби: немилосердно сріляють очима направо і наліво.

Нам судилося пройти одинадцять найскладніших рівнів. Досягти головної наміченої мети, знешкодити ЗНОатестатовича і перейти до не менш складного завдання: визначитись з місцем нашого подальшого перебування.

- А пам'ятаєте той далекий вересень 11 років тому?

- Я не боявся йти до школи.

- А я так переживала, всю ніч не спала. Форму хотіла ще раз приміряти.

- А мене всі родичі проводжали, а потім зустріла вона – перша вчителька.

Колись давно взяла мене за руку

І повела в казковий дивосвіт:

У світ добра, любові та науки

Найперша вчителька, що вчила жить.

Читати вчила буковка до букви,

Проклала стежку в це складне життя.

Роки пройдуть, а ми вас не забудем

Найперша рідна вчителько моя.

Учителі найперші наші, рідні.

Ну як же вам не дякувати в цей час?

За те, що розум, щедрість, вміння,

Все віддавали ви для нас.

Зустрінете інших. Як ми вже не буде ніколи

Ви душі відкрили, даруючи дітям знання

Якими малими колись нас зустріли ви в школі,

Якими дорослими йдемо сьогодні в життя.

Пісня «А ми повернемося»

Що перетворює дошкільнятко у першовересневого школярика? Найомріяніший символ іншого, дорослого життя.

Звичайно це він: універсальний та багатофункціональний портфель.

Портфель – це річ, яка з роками стає все менших розмірів, а у студентів він взагалі трансформується у зошит з ручкою.

Взимку портфель може слугувати чудовими санчатами, а влітку штангою для футбольних воріт чи самим м'ячем.

Ще це чудовий засіб самооборони. Сховище іграшок, цукерок, соків та бутербродів, а в майбутньому косметичок чи цигарок.

Через рік портфель стає скарбницею археологічних артефактів, де можна розшукати все: від вдало засушеного качанчика яблука...

До наборів різноманітних мандаринових шкірок, вкритих небесно-блакитною пліснявою залишків бутерброда та безслідно зниклого півроку тому хом'ячка.

Наступна необхідна річ в арсеналі школяра – ручка.

З кожним роком цей предмет викликає все більше здивування. Навіщо вона, якщо є клавіатура? Проте наївно було думати, що її єдине призначення – писати. Розберемося детальніше.

По-перше ковпачок у ручки вдало присмоктується до язика.

По-друге верхню її частину дуже зручно гризти, що стимулює діяльність мозку, а не втамовує голод, як дехто помилково вважає.

По-третє, основна її частина легко перетворюється на найпоширенішу шкільну зброю – трубочку-плювачку.

І четверте – найголовніше та найцікавіше – паста. Шляхом нехитрих маніпуляцій у вас буде вагома причина вийти з уроку.

- Щоденник.

- Що?

- Ну щоденник.

- А що це?

- Що ти постійно ховала від батьків?

- Чіпси ховала, цукерки ховала, шоколадки...

- Та ні, пам'ятаєш, книжечка така була ще на початку року, оцінки туди виставляли, подяки і зауваження записували.

- А-а-а.

Щоденник – річ необхідна, але мінлива, має здатність зникати і з'являтися у найнесподіваніші моменти.

Сучасні видавці намагаються зробити його оформлення якомога привабливішим, але вчителі не завжди підтримують їх ідею.

І, нарешті, вчителі. Вони створюють для нас бентежну казкову країну, сповнену відкриттів, пізнань, здивувань, спостережень.

Вони – невід'ємна частина нашої шкільної родини, без мудрості і досвіду яких не було б нас такими, які ми сьогодні.

Танець «Ангели»

Працю вчителя ні з чим не можна порівняти. Ткач уже через годину бачить плоди своїх турбот. Орач, сівач, хлібороб через кілька місяців милується колосками і жменею зерна, вирощеними в полі. А вчителеві треба працювати роки, щоб побачити предмет свого творіння. Ми вдячні нашим учителям за отримані знання та безцінний життєвий досвід, який отримали у школі, адже ми вже не будемо:

- приходити до школи з невивченими уроками,
- розв'язувати задачі, списуючи їх у сусіда по парті,
- робити домашні завдання під час перерв та уроків фізкультури,
- писати твори, перекачуючи їх з Інтернету,
- відчиняти дверей школи після дзвінка.

Пісня «Випускний»

Учителю, твої уроки
То сплав любові і вогню.
Нам віддаєш свої ти роки
Без упереджень і жалю.

Сьогодні свято, посміхайся,
Для тебе літо у танку.
Ти найщасливіший, зізнайся,
Хто ще пізнав любов таку?

Свята і праведна учительська дорога.
І ви на ній чимало літ!
А справжній вчитель — це від Бога!
Ви не йдете — ви летите у світ!

Танець Джайв

Наші вчителі. Строгі та ласкаві, мудрі та чуйні, ви ведете нас крізь роки дитинства до юності, вкладаєте у кожного з нас не лише знання, а й часточку свого серця.

Багато подій ви переживаєте разом з нами, а свій перший день у школі, мабуть, ніхто з учителів забути не зможе.

Сценка

Доброго дня, діти. Сідайте, давайте познайомимось. Мене звати Гертруда Йосипівна... Ваші прізвища я буду зачитувати з журналу. Той, кого я назву, встає і говорить «Я тут». Зрозуміло? *(Піднімається дитина)*

Дитина. Я

Учитель. Хто я?

Дитина. Зрозуміло.

Учитель. Що тобі зрозуміло?

Дитина. Прізвище у мене таке Настя Зрозуміло. *(Сідає)*

Учитель. А, зрозуміло. *(Дитина знову встає)*

Учитель. Я зрозуміла. Сідай. *(Встає Сідай)*

Учитель. А ти чого встала? Як твоє прізвище?

Дитина. Сідай.

Учитель. Сідай сідай, хоча ні, вставай. *(Піднімається дитина Вставай)*

Учитель. А ти у нас хто?

Дитигна. Света Вставай.

Учитель. Добре. Вставай сідай, а Сідай вставай. Сідай сідай, а Вставай
вставай

Вставай сідай, а Сідай вставай. Де ж вас таких набрали? Йо майо. *(Встає
дитина Йо майо)*

- Тут

Учитель. А ти хто ?

- Йо майо

Учитель. Йо майо сідай. *(Встає Сідай)*

- Тууут.

Учитель *(сердито)* Ану сіла *(Встає дитина Анусілій)*

- Тут.

Учитель. Ти хто?

- Саня Анусілій

Учитель. Анусілій, сідай *(Повільно піднімається мовчки дитина Сідай)*

Учитель. Ану сіла. *(Піднімається Анусілій)*

- Да тут я.

Учитель. Ви що, знущаетесь наді мною, чи як?

(Дитина Чияк кладе ноги на лавочку)

- Салам пополам.

Учитель. Що салам? Що пополам? Прізвище як?

- Чияк.

Учитель. Ану, Чияк, вставай. *(встає Вставай)*

- Тут.

Учитель. Ану сіла *(Встає Анусілій)*

- Тут я.

- Зрозуміла. *(Встає дитина Зрозуміло)*

Учитель. Сідай *(Сідай встає)*. Та що ж за морока? *(Встає Морока)*

- Здрастє.

Учитель. А ти хто?

- Поліна Морока.

Учитель. Сідай. *(Встає сідай)*. Анусіла. *(Встає Анусіло)*. Я не тобі, я їй.
Зрозуміло? *(встає)*. Що ж за йо майо таке?

- Я тут.

Учитель. Ану сіла.

- Тут.

Учитель. Ану сіла, от Морока. Да надоїли ви *(встають 2 дітей)*

- Ми.

Учитель. Хто ми?

- Брати Надоїлові.

Учитель. Перш, ніж влаштовуватись учителем до школи наберіться терпіння. Зрозуміло?

- Тут.

Учитель. Ану сіла. Урок закінчено.

Всі. І школу закінчено!!!

Пісня «Рідна школа»

Важко навіть уявити скільки енергії, мудрих порад, щирих слів, лагідних посмішок і витримки треба докласти, щоб виховати таких різних і несхожих між собою дітей.

Тут присутні знавці теорії ймовірності успішності складання іспитів, люди, які легко визначають похідні учнівських відносин та інтегральні суми випускників.

Люди, що кожного дня знають все про свій клас, навіть перебуваючи за межами освітнього закладу.

На сцені учень, що імітує папугу, накритий покривалом, заходить класний керівник (дитина сидить на стільці, на голові корона з пір'я)

Кл. керівник. Доброго дня. Як ваші справи?

Випускники. Доброго дня. Дуже раді вас бачити. А що ми? Ми як завжди. Слухняні, охайні, самостійні. Ми на вас так чекали.

Кл. керівник. Я дивлюся у вас так чисто в класі. Ви, мабуть, всі разом прибирали?

Випускники. Ми просто так боялися Вас підвести, що прибирати почали одразу після того, як ви поїхали.

Кл. керівник. А чому Кеша накритий?

Випускник. Кеша стомився і вирішив відпочити. Давайте йому не заважати.

Кл. керівник. Я просто знаю, що він не любить спати (відкриває папугу)

Папуга. А-а-а, світло у очі, не бийте, не бийте.

Кл. керівник. Що з ним?

Випускник. Не бійтесь, все в нормі. Краще ніж раніше.

Кл. керівник. Раніше... (Сердиться) Та раніше на ньому хоч пір'я було.

Випускники. Нам здається, що він був не досить сучасним, от ми й вирішили його прикрасити.

Папуга. Двієчники, двієчники, не вчать, не вчать, не вчать...

Кл. керівник. Що він каже?

Папуга. Двієчники, двієчники, не вчать, не вчать, не вчать...

Кл. керівник. Що тут коїлося?

Випускник. Ну ми просто Ірині Данилівні з семи годин ранку...

Папуга. Двієчники, двієчники.

Випускник (продовжує) вірші здавали

Папуга. Достали, достали, достали

Кл. керівник. Це ви його навчили?

Випускники.(хитають головами) Ні просто в класі ... (кл керівник перебиває)

Кл. керівник. Кеша який у нас?

Папуга. Хороший.

Кл кер. А одинадцятий клас?

Папуга. Зайчики.

А Надія Андріївна і Тетяна Андріївна?

Папуга. Класні керівники зайчиків.

Кл. керівник. Українська мова

Папуга. Пишем тести, пишем тести, пишем тести....

Кл. керівник. А де ваша дошка? А де ваші штори?

Учні. А ми вирішили їх випрати і здали в хімчистку

Папуга. Туши, туши, накривай, туши.

Кл. керівник. Що туши? Ви що вирішили шторами пожежу тушити?

Випускник. Ні, ви що, тут був невеликий вогник. Зовсім маленький. Але це ж не ми. Прийшла Ірина Дпнилівна...

Папуга. Двієчники, двієчники, не вчать, не вчать, не вчать...

Випускник. Так, прийшла наша улюблена вчителька і у нас виникла невелика дискусія. Ми і вона не витримали. І невеликий вогник пішов на штори. Ну з ким не буває?

Кл. керівник. А дошка тоді ж де?

В ремонт здали

Кл. керівник. В ремонт?!!!

Папуга. Машина, машина, машина.

Кл. керівник Ви що викинули дошку на чийось машину?

Випускник. А так би клас згорів

Кл.керівник. І яким чином ви збираєтеся компенсувати ремонт автомобіля?

Папуга. Тринажери, металобрухт, металобрухт

Кл. керівник. Що він каже? Які тренажери, який металобрухт?

Випускниця. Та не слухайте ви його, то він оголошення в газетах начитався (*показують кулаки*) і балакає тепер.

Папуга. Металобрухт, металобрухт

Кл. керівник. Здається я розумію. Спортзал знищили?

Випускники. Хто як не ми змінить спортивне обладнання на нове?

Кл керівник. Я шокована

Папуга. Тук-тук, тук-тук

Кл. керівник. Хто ще приходив?

Випускники Ніхто не приходив

Папуга. У вас порядок? У вас порядок?

Кл. керівник. Так, я зрозуміла Людмила Яківна приходила.

Випускниця. Так, Людмила Яківна зайшла буквально на секундочку.

Подивилася що ми тут робимо і пішла.

Кл. керівник. І пішла?

Випускниця. Так, ми запропонували їй залишитись, але вона відмовилась і пішла.

Папуга. Аврал. Прибирайте, прибирайте.

Кл. керівник Наскільки я розумію після цього всього ви почали прибирати в класі.

Випускниця. Ну так, якщо б ми не почали прибирати ви б про все і без Кеші дізналися.

Кл. керівник. Ви хоч розумієте що ви накоїли?

Випускниця. Так, вибачте нас, будь ласка, ми більше не будемо.

Кл. керівник. Та я не про це. Ця порода папуг взагалі розмовляти не вміє.

Папуга. Що ви дивитесь на мене? Сам в шоці, сам в шоці.

Випускниця. Все це, звичайно, жарти. А ми Вас, наші любі класні керівники дуже любимо, цінуємо і поважаємо.

Випускниця. Промайнули безжурнії літа,

Нас життєва ріка понесе,

Але сьогодні ми хочемо сказати:

Щиро дякуємо вам за все.

Пісня «Одинадцятикласниця» та танцювальна композиція

Тато і мама. Ми не пам'ятаємо коли і як вперше промовили ці слова. Ми не пам'ятаємо їх усміхнених облич над нашими колисками у дитинстві. Але чим доросліші стаємо, тим сильніше відчуваємо їхню турботу про нас. Їх усмішка наймиліша, любов найщиріша, а обійми – найніжніші. Вони подарували нам одне з найдорожчих скарбів та чудес світу – життя.

Виходять донька й мама, мама й син, тато і донька, тато й син

Донька. Задивляюся в очі твої, потону в океані любові,

Ти не просто мама мені, ти берегиня моєї долі.

Пригорнусь до твого плеча, стану знову маленьким дівчиськом

І утішна твоя рука знову стане надійним прихистком.

Пам'ятаєш, як роки тому ти вела до школи дитину?

Тут знайшла я юність свою, тут свідомість зросла до людини.

Рідна нене, пробач мені все, що робила, і все, що сказала,

Знаю, серце твоє золоте наперед все мені пробачало.

Рідна мамо, не плач, не журися, нині я вирушаю в дорогу.

Не сумуй і жалю не корися, я вертатимусь знову і знову.

За твоєю підтримкою я повернусь, за піснями і за порадою,

Ти даси мені руку якщо я спіткнуся, бо ти моя рідна, ти моя мама.

Підходить мама

Мама. Підросла моя крихітка-донечка,

Зовсім інша: і вчинки й думки.

А мені, а мені так не хочеться

Щоб невпинно минали роки.

Пролетіли вони, наче хвилечка,

Ніби зовсім життя не було,
Розправля моя донечка крилечка,
Кришталеве моє джерело.
Прихилюся, мов трави до сонечка,
Поцілунком долоньки зігрію.
Не хвилюйся, ріднесеньке сонечко,
Я тебе захистити зумію.
Присягаюсь, що стану опорою,
Стану світлом у темряві ночі,
Хоч нерідко буваю суворою
Лиш тому, щоб не плакали очі.
Мама іде з сином, стають біля мікрофонів
Мама. Ти пробач мені, сину, за всі поцілунки,
Нескінченність обіймів і лагідних слів.
На долоні із ліній ти став візерунком,
Моїм змістом у кожному із прожитих днів.
Ти пробач мені, сину, за те, що я знаю,
Що ніколи ти більше не будеш малим.
Все міцніше до серця тебе пригортаю,
У якому ти житимеш завжди таким:
Трішки впертим, маленьким, сміливим дитятком
З допитливим поглядом на життя,
Тим маленьким пустунчиком і янголятком
Що змінив весь мій світ, моє майбуття.
Ти пробач мені, сину, надмірну турботу.
Поважаю завжди самостійність твою.
Бути матір'ю – це найтяжча робота
І найкраща, яку я безмежно люблю.
Син. Ти моя душа, моє серденько,
Ти моя любов, моя рідненька,
Ти прости за вчинки і слова,
Що тебе образили бува.
Ти прости за ночі недоспані,
За турботи і за хвилювання,
Що тобі прийшлося пережити,
Щоб я зміг щасливо жити.

Підходять донька з татом і тато з сином

Донька. У першу подорож на татових плечах,
І перші сльози в татові долоні.
Сувора ніжність в лагідних очах,
І тепла сивина на його скронях.
М'яка колючість рідної щоки,
І посмішка в промінчиках любові.
Легенький дотик дужої руки,

І справжня мудрість батьківського слова.
Тато. Листаю, доню, твій альбом дитячий.
Роки летять, мов тополиний пух.
Тебе ще вчора запевняв я наче
Ти знай, що тато твій найкращий друг.

Четверта пара говорить

Тато. Ти вже такий дорослий, любий сину,
Ще трохи й вилетиш з під рідного крила
Та я ніколи не забуду днини
Як тебе доля нам в дарунок принесла.
Які б шляхи життя не були звивисті
Батьківські заповіді пам'ятай,
Дотримуй слова і живи по совісті,
Шануй Родину, мову й рідний край.

Син. Я тату, стану у житті Людиною,
Знайду дорогу в своє майбуття,
Проте для вас я завжди буду дитиною
Уже дорослим, а не малим хлоп'ям.

Пісня «Дорослий син»

Два слова чарівних це мама і тато
А скільки любові у них і тепла...
Вони для дітей означають багато
Щоб щастя іскрилось і радість цвіла.

Бо тато і мама- це рідні нам люди,
Рідніших у цілому світі нема,
З батьками дитина захищена буде
І душу дітей не остудить зима.

Два слова крилатих і серце радіє
Й летить, наче пташка, в ясне майбуття.
Вони нам дали і натхнення, й надію,
Й найбільше у світі – це наше життя.

Спасибі вам, наші батьки, за теплоту й любов родинну
За мир і спокій у сім'ї і за турботу щогодинну.
За вашу відданість святу своїм уже дорослим дітям,
За людяність і доброту, ми вдячні вам за все на світі.

Виступ батьків

Наша рідна школа, країна дитинства. Вона подарувала нам і перше кохання, і вірних друзів, і радість пізнання того, що створено людським розумом.

Було усе: падіння,злети,
Літали високо на крилах мрій,
З цікавістю читали Шекспірівські сонети,
Навчилися переходити від слів до дій.
Відчули ейфорію перемоги,
Поразку спробували на смак,
Дізнались, що назад нема дороги
Є шлях вперед і тільки так.

Ми обіцяємо, що через усе життя пронесемо переливи шкільних дзвінків,
неповторність першого шкільного уроку, світлий смуток випускного балу, дух
шкільного товариства, сердечну подяку і вдячність вчителям.

Пісня «Школа»

У кожного із нас висоти власні,
У кожного свій обрій і зеніт,
Нехай любов'ю в хмурі дні й прекрасні
Благословляє небо наш політ.
Танцює доля вальс, красиво так танцює.
І зупинився час, у скронях кров пульсує.
Танцює доля вальс піднесено, натхненно
Хай все складеться в нас не сіро, не буденно.
Нехай звучать в тобі, в мені, у ній, у ньому
Ті звуки чарівні у ритмі чарівному.
І кожну щастя мить хай кожен з нас цінує,
Хай музика звучить, хай доля вальс танцює.

Вальс

Замало слів, лишилися почуття
Жалю і щастя, радості й печалі.
Зупинись, його величносте життя,
Не мчи так швидко в невідомі далі.
Ти розфарбуй веселкою буття,
Відкрий найкращі нам шляхи й дороги,
Щоб світлим видалося майбуття
Ступаєм від шкільного ми порогу.
Абетка, алфавіт від А до Я,
Шкільне життя від формул до кохання...
І скрізь тут Я, моя шкільна сім'я,
Мій світ, мій бал і сонце на світанні!

Фінальна пісня «Світ, який потрібен нам»

Кириленко Л.О.
*магістрантка Ніжинського державного університету імені Миколи
Гоголя
спеціальності «Початкова освіта»*

Гордієнко Т.В.
*кандидат педагогічних наук,
докент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього
менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
м.Ніжин, Україна*

ЗАОЧНА ІНТЕРАКТИВНА ЕКСКУРСІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Актуальність проблеми. Сьогодення йменується часом інформаційного суспільства, коли передача й отримання певної інформації в будь-якій кількості зводиться до декількох секунд, а реалізується це шляхом використання новітніх технічних пристроїв, з якими в ХХІ ст. стикається більшість членів сучасного суспільства. Тому в даній статті ми зробимо акцент на використанні такої форми роботи, яка нероздільно пов'язана з використанням ТЗН. Це заочна інтерактивна екскурсія, або віртуальна екскурсія.

Дослідження інформаційних ресурсів показало, що таке поняття як інтерактивна екскурсія є одне чи з не найновіших питань, так як саме наукових обґрунтувань цього питання вдалось виявити зовсім мало. Проте, не дивлячись на нерозроблене з наукового погляду дане питання, сама форма роботи досить широко використовується для реалізації освітньої мети стосовно сучасних школярів і навіть має певну типологізацію.

Мета статті: дати визначення поняттю інтерактивна екскурсія, визначити її мету, завдання, позитивні сторони та недоліки.

Виклад основного матеріалу. Для висвітлення нашого питання, спершу ми б хотіли з'ясувати саме поняття інтерактивної екскурсії. Для цього спочатку звернімося до визначення, яке пояснює що таке власне екскурсія. Деякі словники пропонують нам наступні визначення:

- екскурсія – це поїздка або похід куди-небудь з метою відвідати, оглянути що-небудь; відвідування визначних місць, огляд експонатів музею, виставки і т. ін. [16];

- екскурсія (від лат. *Excursio* – прогулянка, поїздка, похід) – колективне відвідування музею, пам'ятного місця, виставки, підприємства тощо; поїздка, прогулянка з освітньою, науковою, спортивною або розважальною метою. Показ об'єктів відбувається під керівництвом кваліфікованого спеціаліста – екскурсовода, який передає аудиторії бачення об'єкта, оцінку пам'ятного місця, розуміння історичної події, пов'язаного з цим об'єктом. [1].

Форма інтерактивної екскурсії входить до класифікації інтерактивних методів. Вияснимо значення інтерактивних методів.

Інтерактивний метод – це певний підхід до навчального процесу, пов'язаний з вивченням навчального матеріалу в ході інтерактивного уроку. Основою інтерактивних методів є інтерактивні вправи та завдання, які виконуються учнями. Основна відмінність інтерактивних вправ і завдань від звичайних в тому, що вони спрямовані не тільки і не стільки на закріплення вже вивченого матеріалу, скільки на вивчення нового. [2].

Інтерактивні методи характеризуються діалогом та взаємодією між усіма учасниками. [4, с. 157].

Отже, можемо вивести тлумачення терміну інтерактивна екскурсія.

Інтерактивна екскурсія – це форма роботи для заочного чи реального відвідування групою людей певних визначних місць, культурних пам'яток, ознайомлення з пам'ятками історії у формі активної взаємодії екскурсорода ІЕ та візитерів, яка спрямована на активне засвоєння нових знань останніми, спираючись на їхній життєвий досвід, пов'язуючись з попередньо надбаними знаннями та, у більшості випадків, підкріплюючи це певними практичними завданнями. Такі завдання інколи покликані спонукати здогадатися, самостійно виявити певні відомості й під час практичної діяльності, залишити якомога більше нейронних зв'язків для збереження інформації в пам'яті.

Ще одне визначення пропонує нам Гаврилова О. В.: «Інтерактивна екскурсія – це організація екскурсійного процесу таким чином, що практично всі його учасники стають залученими до процесу пізнання, мають можливість розуміти та рефлексувати з приводу того, яку інформацію вони отримують. Упровадження інтерактивних методів передбачає самостійне сприйняття інформації клієнтами, орієнтуючись на їх життєвий досвід, а також на їх активну взаємодію між собою та експозицією». [4, с. 156–157].

Послугуючись засобами мережі Інтернет, нам вдалось віднайти різноманітні види проведення інтерактивної екскурсії. Ними є:

- інтерактивна екскурсія-презентація;
- інтерактивна екскурсія-гра [8; 9; 10];
- театралізована інтерактивна екскурсія або інтерактивна екскурсія-інсценізація та театралізована інтерактивна екскурсія-гра [17; 18; 19];
- інтерактивна екскурсія-детектив [15];
- музейні інтерактивні екскурсії / музейний інтерактив [12];
- інтерактивна екскурсія туристична [5; 20];
- інтерактивна екскурсія день відкритих дверей [6];
- інтерактивна екскурсія-квест або ІЕ з елементами квесту [3; 9; 11; 22]
- інтерактивна лекція-екскурсія [14];
- інтерактивна екскурсія віртуальна [13; 21] – проводиться за допомогою мережі Інтернет;
- інтерактивна мультимедійна екскурсія – не потребує підключення до Інтернету [13];
- пізнавальний інтерактив. [7].

Наша стаття покликана зробити акцент на такому виді ІЕ як заочна інтерактивна екскурсія. Тому далі будуть представлені переваги саме такого виду роботи.

У випадках, коли ми використовуємо заочну інтерактивну екскурсію, реалізовану через відео-репортажі, презентацію, документальний фільм, учасники мають змогу відвідати всі цікаві місця, місцевості та пам'ятки і т. ін., не витрачаючи на це занадто багато часу чи додаткові матеріальні резерви. Це є однією з головних позитивних рис, так як в багатьох сільських школах та навіть і в міських, виїзд в деякі місця може спровокувати низку проблем та труднощів або взагалі виявити неможливість зробити це. ЗІЕ являється ще більшою перевагою тоді, коли погода для звичайних екскурсій зовсім несприятлива.

Наступною перевагою заочної інтерактивної екскурсії є те, що невелику за обсягом ІЕ можна включити в певний етап уроку. Це урізноманітнить його ще однією формою роботи, яка містить яскравий реалістичний наочний матеріал та відповідний звуковий супровід.

У структуру заочної ІЕ можуть входити ілюстрації, карти, порівняльні таблиці, графіки, діаграми, відеоролики, елементи документального фільму.

Ще одна корисна сторона проведення заочних інтерактивних екскурсій є те, що, при необхідності, завжди можна зупинити процес на деякий час і повернутися до матеріалу, на якому зупинилися, без шкоди для навчально-пізнавального процесу. При необхідності, ЗІЕ можна розділити на декілька частин, які можна використовувати на декількох уроках.

При використанні ЗІЕ, можна використовувати, мабуть, всі звичайні форми роботи (бесіда, лекція, диспут, круглий стіл, виконання вправ, обговорення, інтерактивні методи роботи та ін.), а ЗІЕ може служити для уточнення певних відомостей, пояснення на реальних прикладах тих чи інших явищ, поглиблення матеріалу і т. ін.

Завершивши роботу по ЗІЕ, учитель відразу може дати певний тест, міні-контрольну роботу чи практичні завдання для закріплення пізнаного під час попередньої форми роботи.

ЗІЕ переважає над звичайною екскурсією тим що відзначається своєю компактністю. Це значно економить час в освітньому процесі. Також в умовах дистанційного навчання це метод актуальний і доречний.

Таким чином, бачимо, що заочна інтерактивна екскурсія має більше переваг, ніж недоліків. Проте, варто пам'ятати, що для ефективного використання будь-якої форми роботи треба мати розумний підхід, враховуючи тему, мету, завдання уроку, специфіку матеріалу, який треба подати, а також вікових особливостей і готовності школярів до певних видів діяльності.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія / Екскурсія. – 2016. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D1%8F>;

2. Вікіпедія / Інтерактивний метод. – 2017. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4>;

3. Войцехівська Л. «Гаємнича Полтава» запрошує усіх на безкоштовну екскурсію Полтавою. – Полтава: Трибуна, незалежна преса Полтави. – 2017. – Режим доступу : <https://tribuna.pl.ua/news/tayemnica-poltava-zapros-huye-usih-na-bezkoshtovnu-ekskursiyu-poltavoyu/>;

4. Гаврилова О. В. Сучасні тенденції розвитку туризму / О. В. Гаврилова // Застосування інтерактивних методів роботи у екскурсійній практиці. – 2016. – Миколаїв : ВП «МФ КНУКіМ». – С. 156–159;

5. Дашевська І. М. Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка / І. М. Дашевська, О. І. Томкович // Інтерактивні методи навчання та їх застосування в екскурсійній діяльності. – 2012. – № 4 (239). – Ч.ІІ. – С.129–134;

6. День відкритих дверей: інтерактивна екскурсія Академією. – К. : Академія праці, соціальних відносин і туризму. – 2016. – Режим доступу : <https://www.socosvita.kiev.ua/node/1745>;

7. Запрошуємо на екскурсії та інтерактивні заняття. – К. : Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара». – 2015. – Режим доступу : <https://honchar.org.ua/p/zapros-hujemo-na-ekskursiji-ta-interaktyvni-zanyattya/>;

8. Інтерактивна екскурсія в будинку-музею Яворницького. – Дніпропетровськ : Музейний простір. – 2014. – Режим доступу : <http://prostir.museum.ua/post/33470>;

9. Інтерактивна екскурсія: Дари богів. – К. : НМІУ. – 2016. – Режим доступу : <https://nmiu.com.ua/component/content/article/145-interaktyvni-kvesti/1/250-kvest-dari-bogiv>;

10. Інтерактивна екскурсія для школярів у НМТШ. – К. : Національний музей Тараса Шевченка. – Режим доступу : <http://prostir.museum.ua/post/33470>
<http://museumshevchenko.org.ua/post.php?id=183>;

11. Інтерактивні екскурсії. – К.: НМІУ. – 2016. – Режим доступу : <https://nmiu.com.ua/dlia-simi/ditiam/interaktivni-ekskursiji/145-interaktyvni-kvesti/1/247-kvest-kozatskimi-stezhinami>;

12. Інтерактивна екскурсія. – Режим доступу : <http://megasite.in.ua/55255-interaktivna-ekskursiya.html>;

13. Кулінка Ю. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи / Ю. Кулінка // Підготовка студентів до проведення віртуальних екскурсій на уроках трудового навчання (технології). – 2015. – Випуск 52. – С. 44–50;

14. Науково-освітня робота / «Родинний день» у музеї. Програма заходів. – Львівський музей історії релігії. – Львів. – 2017. – Режим доступу : <http://www.museum.lviv.ua/naukovo-osvitnia-robota>;

15. Нова інтерактивна екскурсія-детектив для підлітків «В пошуках втраченої реліквії» з'явиться в МІКУ 16 липня. – К. : Національний музей історії України. – 2016. – Режим доступу : <https://nmiu.com.ua/anonsy->

[museum/494-nova-interaktyvna-ekskursiia-detektyv-dlia-pidlitkiv-v-poshukakh-vtrachenoj-relikvii-ziavytsia-v-miku-16-lypnia;](#)

16. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980;

17. Театралізована екскурсія-гра «З Ваською та Рохлею в гості до Д. Яворницького». – Дніпро: Дніпропетровський національний історичний музей. – Режим доступу: http://museum.dp.ua/news_0748.html;

18. Театралізована екскурсія «Таємниці степових курганів». – К. : Музей історичних коштовностей України. – 2017. – Режим доступу : <http://kyiv-online.net/events/outing/teatralizovana-ekskursiya-tajemnytsi-stepovyh-kurhaniv-5/>;

19. Театралізована інтерактивна екскурсія для дітей. – К. : Діти в місті. – 2017. – Режим доступу : <https://kyiv.dityvmisti.ua/natsionalnij-muzej-meditsini-ukrayini-the-national-museum-of-medicine-of-ukraine/teatralizovana-interaktivna-ekskursiya-dlya-ditej-6-12-rokiv/>;

20. Трофименко Т. М. Сумцовські читання. Музей як соціокультурний інститут суспільства / Т. М. Трофименко // Інтерактивні методи роботи з відвідувачами як різновид музейної комунікації (із практики Харківського літературного музею). – Харків. – 2012. – Режим доступу : <http://museum.kh.ua/academic/sumtsov-conference/2012/article.html?n=5>;

21. У Google Earth з'явилися віртуальні екскурсії і 3D-зображення. – 2017. – Режим доступу : <https://dt.ua/TECHNOLOGIES/u-google-earth-z-yavilisya-virtualni-ekskursiyi-i-3d-zobrazhennya-240266.html>;

22. Шуткевич О. Екскурсія – як пригода. Державний історико-культурний заповідник «Буша» включив до екскурсійної програми інтелектуальні квести для школярів. – К. : ТОВ «Українська прес-група». – 2017. – Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/uk/article/podorozhi/ekskursiya-yak-prygoda>.

Кирилюк В.М.
*Заслужений артист України, доцент,
вчитель хореографії Ніжинської гімназії № 2,
викладач Ніжинської дитячої музичної школи – початкового
спеціалізованого навчального закладу Ніжинської міської ради Чернігівської
області
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна*

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧАСНИКІВ ХОРЕОГРАФІЧНОГО КОЛЕКТИВУ

Основною метою національного виховання на основі народного мистецтва у позашкільних закладах освіти – є передання вихованцям соціального досвіду, успадкування ними духовних надбань українського народу, досягнення високої національної культури особистості [3].

Мета національного виховання конкретизується через систему виховних завдань. Головним завданням національного виховання, на основі народного мистецтва, є формування у вихованців національної свідомості, самосвідомості. А також необхідно: сформувати почуття любові до рідної землі, родини, українського народу, бажання працювати задля розквіту України, високу національну культуру, світоглядну позицію; забезпечити повноцінний особистісний розвиток, можливість зміцнення духовного, психічного і фізичного здоров'я; розвивати індивідуальні здібності і таланти вихованців; створити умови для самореалізації [2].

Не можна виховати людину-гуманіста і патріота з широкими інтересами та серйозними духовними запитами, до того ж здатну до творчої праці в будь-якій галузі, без опори на народне мистецтво й національну культуру. Художній фактор формування естетичного ставлення до хореографічного мистецтва тісно пов'язаний із громадським життям і визначається його розвитком [3]. Сьогодні склалися умови, при яких мистецька практика обновляється, іде переосмислення історичного минулого, пробудження національної самосвідомості, усвідомлення проблем етнічної ідентифікації особистості.

Основним напрямом національного виховання на основі народного мистецтва є формування свідомості й самосвідомості – усвідомлення вихованцями своєї етнічної спільності, національних цінностей, відчуття своєї національної причетності до розбудови України, патріотизм, що сприяє утвердженню власної гідності, внутрішньої свободи, гордості за Батьківщину [3].

Відродження національної самосвідомості у закладах позашкільної освіти необхідно здійснювати через мистецтво, що впливає на формування духовно-моральних якостей особистості. Унікальні витвори народних майстрів мають велику художньо-естетичну цінність, відображають досвід, який віками

формував уявлення про прекрасне. Ці твори покликані пробуджувати у вихованців естетичний смак, інтерес і потребу творити красу.

Фольклор довгий час був єдиною формою художнього мислення й естетичної культури багатьох народів, у ньому відображені загальноестетичні ідеали, якісні особливості націй.

Породжувався фольклор суспільно-історичним життям народу, виражаючись у специфічних, властивих даному народові способах художнього мислення, де зливалися воедино праця й мистецтво. У процесі трудової діяльності, проникаючи в таємниці природи, люди постійно створювали необхідні, корисні й одночасно гарні речі. Удосконалюючи рухи, пластику, намагалися відобразити навколишні явища та предмети в імітаційній чи пантомімно-руховій формі, розвивали й удосконалювали свою художню уяву, творчі задатки.

Морально-естетичні ідеали українського народу виражалися в прекрасних народних піснях, танцях, казках та інших здобутках фольклорного жанру. Стислість, виразність, краса складу вдало передають досвід попереднього покоління нащадкам. Український фольклор є невичерпним джерелом ідей, образів, сюжетів, поетичних та хореографічних засобів, що збагачують культуру й наближають її до народу. Ніщо не дає таких різнопланових відомостей про культуру, історію, побут, звичаї, обряди, вірування, етичні норми й естетичні ідеали, як фольклор. Народна творчість вражає силою своїх образів, мовним ладом, музичністю, пластикою, віртуозною технікою рухів, багатством і красою.

Так фольклорні танці пробуджують глибини національної самосвідомості, розвивають уявлення й естетичний смак, долучають до таємниць народних вірувань, традицій і звичаїв, допомагають зрозуміти специфіку життя наших пращурів [2].

Український народний танець, коріння якого йде у сиву давнину, має багату й цікаву історію, нерозривно пов'язану з історією України. Танці відрізняються різноманіттям жанрів, різних за походженням, характером, тематикою, роллю в побуті. Український танець – це прекрасний матеріал для виховання виконавської, хореографічної культури, необхідний засіб формування в дітей почуття прекрасного, патріотизму, любові до рідної культури й мистецтва. Вивчення фольклору не треба розглядати як реанімацію минулого в нашому повсякденному побуті. Головне – учити цінувати минуле, розкривати, пізнавати красу народного танцю.

Особливу значимість для формування національної самосвідомості особистості відіграє фактор етнічності в рамках позашкільної освітньої установи, особливо орієнтованість на традиційну народну культуру й рівень сформованості на її основі естетичної і національної культури особистості. Найбільш продуктивно вона формується через виховну систему на основі традиційного народного мистецтва [1].

Перший напрямок – поглиблене вивчення вихованцями духовно-моральних і естетичних досягнень людства й українського народу, зокрема,

відображених у добутках традиційного народного мистецтва [2]. Мета подібних занять – доповнення об'єктивних подань і понять про прекрасне, формування естетичного смаку вихованців, розвиток і закріплення національно-естетичних поглядів, цінностей і переконань, що виражають особистісне ставлення вихованців до реалій буття.

Інсценізація обрядів – це один із видів виховної діяльності у хореографічному колективі, що має на меті створення максимально сприятливих умов для розкриття й розвитку здібностей вихованців, задоволення їхніх потреб у спілкуванні, розвитку духовного світу, у формуванні високих моральних і естетичних принципів.

Цінність інсценізації обрядів багато в чому визначається успіхом підготовчих етапів. Зіткнення, пізнання й занурення у світ народного мистецтва й творчості формують естетичні й моральні ідеали. Через народні танці, обряди, усну народну творчість і художні предмети побуту передаються і зберігаються естетичні погляди й дух народу, здійснюється зв'язок між поколіннями, інакше оцінюється внесок української національної культури в загальнолюдську [1].

У підготовці обрядодії знайдеться справа для всіх учасників колективу та їхніх батьків, починаючи від написання сценарію до виготовлення макетів, декорацій, реквізиту, костюмів, розучування ролей, а також у внутрішній технічній і хореографічній підготовці.

Відродження народного мистецтва й традицій — основна думка, що пронизує підготовку інсценізації обряду. Для показу народних обрядів збираються (по можливості) справжні витвори народних промислів, посуд, швейні вироби, гончарні й дерев'яні предмети народної творчості.

Приклад такого роду виховної справи – інсценізація «Андріївських вечорниць», «Маланки», «Веснянок», «Русальних свят». Учасники зразкового фольклорного дитячого вокально-хореографічного театру «Калинонька» Ніжинської дитячої музичної школи Чернігівської області знайомлять глядачів із традиційною формою спілкування й дозвілля селянських поселень у минулому – вечорницями й вулицями, гаданнями та різноманітними обрядодіями. Були підготовлені костюми з урахуванням особливостей стилю одягу Чернігівщини, оформлена «світлиця», причому використовувалися стилізовані елементи української хати – на стінах розвішані вишиті рушники, поставлена піч, оформлений «красний» куточок.

Аукціон народних мудростей сприяє закріпленню знань про жанри й види народного мистецтва, народної хореографічної лексики, збагаченню словника, естетичному розвитку й формуванню моральних ідеалів. За правилами «торгів», на даному аукціоні за продаваний хореографічний елемент (що показує педагог) або певну кількість балів, потрібно платити загадками, прислів'ями чи приказками, знаннями звичаїв, іншими малими формами усної народної творчості.

Другий напрямок – залучення учасників до різноманітних видів пошуково-дослідницької діяльності в галузі народного хореографічного мистецтва чи етнографії. Педагогічна мета тут фокусується на пробудженні й культивуванні

потреби приносити користь колективу своєю особистою участю у фольклорних і етнографічних пошуках. Можна дати дітям завдання розпитати своїх бабусь, чи тих старожилів, яких вони знають, про танці, звичаї, традиції, обряди, які вони пам'ятають чи, можливо, їм колись розповідали їхні батьки. По можливості діти мають усе записати, а танець чи хореографічні комбінації вивчити. Потім цей матеріал можна використати при інсценізації обрядів. Можна з дітьми середнього шкільного віку організувати невеликий похід, у вихідний день, для вивчення духовних завітів предків, або зробити міні-експедицію зі збору фольклорного матеріалу. Потім варто його обробити й висвітлити в спеціальному інформаційному збірнику, дітям можна запропонувати записати свої міркування на різні етнокультурні теми. Узагальненням роботи даного типу стали оформлені альбоми народної творчості прилеглих населених пунктів.

Третій напрямок – «уживляння» вихованців в атмосферу народних традицій, звичаїв, обрядів. Метою якого є систематичне підкріплення вербальних впливів на свідомість вихованців. Надбаннями емоційно-вольової сфери в цьому випадку є соціальна й особиста значимість почуттів, ідеалів, художніх цінностей. Тут практикується вивчення народних звичаїв і обрядів, дотримання традицій, сценарна розробка й проведення фольклорних свят, виставок народних іграшок, змагань у традиційних іграх українського народу.

Традиційними в даному напрямку є огляди й виставки дитячої творчості, фольклорні фестивалі, ярмарки, знайомство з фольклорними колективами, екскурсії до краєзнавчих музеїв, музеїв народної творчості тощо. Особливо результативними є підготовка і проведення народних свят.

На «Андріївських вечорницях» відтворюється атмосфера загадкових святкових днів. Протягом усього свята звучать пісні, виконуються танці, проводяться різноманітні гадання і відтворюється обряд випікання, піднесення і кусання «Калити». Основними характеристиками подібних вечорниць є велика емоційна насиченість, ліризм і яскравість образів. У ході свята вихованці довідаються про історію народного свята, стануть учасниками дійства з відродження традицій і обрядів, долучаться до скарбниці народної мудрості тощо.

Четвертий напрямок – стимулювання вихованців до участі в організації й проведенні масових заходів серед ровесників, молодших школярів, дорослих. Педагогічний задум полягає в пробудженні й формуванні в дітей всієї гами, потреб з поширення знань народного мистецтва, широка їхня агітація й пробудження національного духу. Для реалізації поставленої мети широко використовуються здобутки малого жанру української народної творчості (приказки, прислів'я, загадки, забавлянки, триндички тощо). Тобто на уроках танців викладач має використати увесь арсенал народної мудрості і заохотити дітей до знаходження і залучення друзів, батьків, однокласників і знайомих до фольклорної творчості.

П'ятий напрямок – організація творчих акцій вихованців для місцевого населення. Тут реалізується висунута педагогікою ідея співробітництва.

Стимулювати творчу активність учасників хореографічного колективу можна за допомогою залучення їх до організації просвітницької роботи з населенням відносно фольклорних традицій українців. Для цього дитячий колектив може долучитися до творчих звітів фольклорних колективів, організація багатоступінчастих і багаторівневих фестивалів і оглядів, проведення конкурсів масовиків-вітівників, юних танцюристів.

У межах реалізації програми естетичного впливу на особистість вихованця найважливіше місце займає технологія організації й проведення дитячого фольклорного свята як однієї із традиційних форм національно орієнтованої моделі виховної діяльності підростаючої особистості.

Народні свята – це багатогранне суспільне явище, що відображає буття кожної людини й суспільства в цілому [2]. Будучи невід'ємною частиною соціального життя, свята впливають на життя особистості й виступають як особливий вид людської діяльності, що виражає гармонію людини й суспільства або прагнення до неї.

Про соціальну значимість свят пишуть багато дослідників цієї проблеми (Г.П.Чорний, Я. Белоусов, Т. А. Бернштан, А. І. Мазаєв, К. Жигульский). Г. П. Чорний зокрема відзначає: «Свято саме по собі представляє етико-соціальне явище. Масовість, барвистість, піднесеність і романтична забарвленість свят, доступність сприйняття закладених у них моральних, естетичних ідей роблять їх ефективним засобом формування моральних почуттів і навичок правильного поведіння» [1, 37]. К. Жигульский відносить поняття «свято» і «свята» до соціально-художніх цінностей, які сприяють формуванню особистості, духовному розвитку людини й суспільства [1]. Із створюваних народом свят можна дізнатися про політичне, історичне й духовне життя суспільства, визначити ідеї, інтереси й прагнення різних соціальних верств.

У житті кожного народу свята займають особливе місце. Вони пов'язані зі святковим станом людини, що спонукає її до участі в тім або іншому святково-обрядовому дійстві. Відчуття святковості – це відчуття радості, бадьорості, піднесеності духу.

Таким чином, свято й святкова діяльність є потужним педагогічним засобом, використання якого дозволяє сформувати у вихованців навички правильного поведіння, морально-етичні якості особистості, поліпшувати мікроклімат у колективі, виховувати культуру спілкування і етнокультуру. Свято дозволяє дитині розкритися для інших людей.

Висловлені вище положення дозволяють зробити висновок, що святкова діяльність сприяє соціалізації особистості, тобто її «ефективній адаптації в суспільстві й здатності деякою мірою протистояти суспільству, частині тих життєвих колізій, які заважають її саморозвитку, самореалізації й самоствердженню» [1,18]. Однак соціально-педагогічна цінність свят визнається педагогами не завжди. Висловлюються припущення, що масове свято нівелює індивідуальність, не робить належного педагогічного впливу на кожную особистість. Дійсно, це відбувається в тому випадку, коли святкові дії

організуються й проводяться без продуманого аналізу, психолого-педагогічних потреб спільноти людей, без врахування мотивів участі дітей у святі.

Звернення до можливостей істинно народних свят дозволяє уникати цих помилок, тому що сама природа свят передбачає взаємодію, спілкування й співпрацю всіх його учасників. Зазвичай народні свята мають виховне значення, адже вони формують особистість, створюючи довкола неї постійне «поле етнопедагогічного впливу» [1, 56]. Народні свята пройшли перевірку часом, завоювали своє право на життя, тим самим довівши свою актуальність. Спроби відродження й розвитку самобутньої етнокультури, етнічної ідентифікації особистості дозволяють використати найкорисніше з народного досвіду. У цьому сенсі роль батьків, традицій, родини, змісту й значення рідної домівки, відродження пам'яті предків, трепетності до кровних родичів, повернення до релігії предків, культ природи будуть сприяти становленню гуманістичної, національно орієнтованої системи виховання.

Одна з головних переваг дитячого фольклорного свята полягає в тому, що, використовуючи найбагатший арсенал емоційно-виразних засобів, воно забезпечує різноманіття прийомів і методів педагогічного впливу, створює для кожного вихованця, відповідно до його індивідуальних і статевовікових особливостей, схильностей та інтересів, умови для самостійної й колективної творчої діяльності.

Література

1. Бондаренко Л. Методика хореографічної роботи в школі і позашкільних закладах / Л. Бондаренко. - К.: Музична Україна. 1985. – 248 с.
2. Кирилюк В.М. Основи хореографічного фольклору України: Навчально-методичний посібник / В.М. Кирилюк. – Ніжин; Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2009. – 427 с.
3. Лізинський В.М. Прийоми та форми в навчальній діяльності / В.М. Лізинський. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2007. – 160 с.

Кирилюк С.Д.
кандидат педагогічних наук,
докторант Інституту проблем виховання НАПН України,
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Вступ. Сучасне українське суспільство висуває високі вимоги до рівня соціалізації особистості. Рухливість і мінливість соціуму викликають необхідність активної взаємодії і перетворення особистості.

Свідченням недостатнього розвитку соціальної активності сучасної молоді є статистичні дані соціологічного дослідження проведеного у 2017 році (Молодь України, 2017). За результатами зазначеного соціологічного дослідження, у ціннісних пріоритетах молодих українців спостерігається комбінування постматеріалістичних цінностей, орієнтованих на самореалізацію і соціальний престиж матеріальних цінностей з орієнтацією на прагматичність.

За цієї ситуації особливого значення набуває проблема соціального виховання підростаючого покоління, зокрема, формування соціальної активності школярів, про що зазначається у Законах України “Про охорону дитинства” (Про охорону, 2001), “Про освіту” (Про освіту, 2017), Концепції “Нова українська школа” (Концепція НУШ, 2018), Державному освітньому стандарті початкової загальної освіти (Державний освітній стандарт, 2018), Державній цільовій соціальній програмі “Молодь України” на 2016-2020 роки (Програма “Молодь України”, 2016), Конвенції про права дитини (Конвенція, 1990).

Проте, як показує практика, у багатьох закладах загальної середньої освіти виховання здебільшого формалізоване. Це призводить до різкого падіння рівня вихованості та зростання бездуховності, соціального егоїзму дітей і підлітків. Фактично формується покоління зі споживацьким ставленням до життя.

Таким чином, актуальності набуває проблема формування соціальної активності учнів закладів загальної середньої освіти.

Педагогічний аспект формування соціальної активності особистості відображено у працях сучасних українських науковців (Безпалько, 2012), (Бех, 2012), (Гавриш, 2016), (Kanishevskaya, 2018), (Канішевська, 2011), (Уйсімбаєва, 2014) та ін.

Формування соціальної активності підростаючого покоління як складової частини соціалізації особистості розглянуто у працях закордонних вчених (Audiquier, 1999), (Brim, Wheeler, 1986), (Starnes, 2002), (Katz L. G. & McClellan D. E., 1997) та ін.

Мета та завдання. Метою статті є висвітлення найбільш важливих методичних аспектів процесу формування соціальної активності учнів.

Завдання статті: уточнити сутність феномена “соціальна активність учнів”; схарактеризувати змістове і методичне забезпечення процесу формування

соціальної активності в учнів.

Методи дослідження. Для досягнення мети та реалізації завдань дослідження нами було використано комплекс методів: *теоретичні* – аналіз, порівняння, класифікація, узагальнення з метою уточнення сутності феномена “соціальна активність учнів”; систематизація й узагальнення теоретичних та емпіричних даних для розроблення змістового і методичного забезпечення процесу формування соціальної активності учнів; *емпіричні* – діагностичні методи (бесіди, опитування, анкетування; вирішення ситуаційних завдань, програма педагогічних спостережень, ранжування, методика незакінчених речень).

Результати дослідження. Активність є основоположним принципом педагогічної діяльності та необхідною умовою розвитку особистості учня. Сучасна школа, як важливий агент соціалізації, є своєрідною моделлю суспільства, в якому відбувається засвоєння основних соціальних цінностей, норм, зразків поведінки в групі.

Нами визначено, що соціальна активність учнів – це складне особистісне утворення, яке визначається і регулюється комплексом установок, уявлень, переконань, звичок, стереотипів поведінки, які реалізуються в соціальній сфері суспільства й пов’язані з діяльністю в соціумі та дозволяють їм успішно адаптуватися і здійснювати його перетворення, рівень сформованості яких визначає самоактуалізацію та соціальну поведінку підростаючого покоління з метою самореалізації.

Формування соціальної активності є найважливішою передумовою розвитку суспільних функцій особистості та її успішної адаптації до життя в соціумі. Таким чином, соціальна активність виступає як стимул до діяльності, як властивість особистості на певному етапі її розвитку, як результат соціально значущої діяльності.

Ми переконані, що у шкільному віці формування соціальної активності має відбуватися у цілісній системі, що включає наступні компоненти: знання про людину, природу, суспільство; набуття досвіду громадських і особистих відносин у різних видах діяльності; формування ціннісних орієнтирів особистості, вміння адекватно оцінити себе й інших тощо.

Важливими ознаками сформованості соціальної активності учнів є сталие прагнення впливати на соціальні процеси та безкорислива дієва участь у колективних суспільних справах, прагнення змінити, перетворити або, навпаки, зберегти освітнє середовище.

Наші спостереження свідчать, що соціальна активність учня в закладі загальної середньої освіти проявляється в поведінці, спрямованій на підтримку й виконання правил, обов’язкових для учнів, у прагненні допомогти виконувати ці правила своїм одноліткам. Дитина починає систематично залучатися до громадського життя, у неї розвивається мотивація соціально значущої діяльності, в межах якої орієнтація на успіх є позитивною основою для формування соціальної активності дитини, оскільки вона спрямована на досягнення конструктивних і позитивних результатів.

На основі з'ясування сутності феномена “соціальна активність”, врахування особливостей учнів визначено такі критерії сформованості соціальної активності: *когнітивний* (знання про соціальну дійсність як частину довкілля; розуміння певних соціальних процесів та явищ, соціальне мислення; знання про сутність таких соціальних якостей, як: відповідальність, самостійність, толерантність, ініціативність, солідарність); *емоційно-ціннісний* (наявність позитивної соціальної мотивації до соціальних дій; ставлення до соціальних норм, до інших людей; мотивація на набуття відповідальності, самостійності, толерантності, ініціативності, солідарності); *поведінково-діяльнісний* (дотримання соціальних норм; прояв: відповідальності, самостійності, толерантності, ініціативності, солідарності; здатність до вирішення задач у повсякденній практичній діяльності; здатність робити адекватний вибір та нести за нього відповідальність; уміння організовувати ділову партнерську взаємодію з ровесниками і дорослими).

Для виявлення рівнів сформованості соціальної активності в учнів розроблено комплексну методику діагностування, яка містить такі методи, як бесіди, опитування, цілеспрямовані педагогічні спостереження; методики: “Бесіда про школу” (Т. Нежної), “Незакінчена розповідь” (Г. Урунтаєва), “Вивчення особливостей сприйняття і розуміння емоційного стану зображувальної людини” (А. Щетініної), “Рукавичка” (Г. Цукерман), “Два будинки” (З. Василюскайте), “Вивчення мотивів участі школярів в діяльності” (Л. Байбородової), “Три вчительки” (А. Ліпкіна), “Намалюй себе” (А. Пригожина, З. Василюскайте), проективна методика “Вирішення ситуацій” (адаптована Р. Жилем) (Анастасі, 1982), (Горбатов, 2008), (Жуков, 1999).

У процесі долідження визначено, що більшість здобувачів освіти характеризується фрагментарними знаннями про соціальну дійсність, не розумінням соціальних процесів та явищ, недостатніми знаннями щодо сутності таких соціальних якостей, як відповідальність, самостійність, толерантність, ініціативність, солідарність. Ці учні мають викривлені ціннісні орієнтації, не виявляють потреби в соціальній діяльності; виявляють негативне ставлення до соціальних норм, до інших людей. Вони не дотримуються соціальних норм, виявляють безвідповідальність, нетерпимість, часто провокують конфлікти, не вміють здійснювати адекватний вибір.

З'ясовано, що причинами недостатнього рівня сформованості соціальної активності в учнів є: неефективність використання одноманітних та неефективних форм і методів виховання; недостатнє використання потенціалу навчальної та позаурочної діяльності; відсутність змістового та методичного забезпечення процесу формування соціальної активності в учнів початкової школи.

Нами з'ясовано, що такі засоби освітньої діяльності, як інтеграція соціального навчання і виховання учнів, суспільно корисна праця, волонтерство використовуються недостатньо. Саме під час освітньої діяльності, спрямованої на формування соціальної активності, в учнів формуються емпатія, альтруїзм,

відповідальність, товариськість, толерантність, розвиваються відносини співробітництва і взаємодопомоги.

Ми вважаємо, що залучення учнів до різноманітних видів соціально значущої діяльності має забезпечувати максимальну реалізацію їх активності, самостійності, ініціативності. Це, в свою чергу, передбачає здійснення моніторингу різних видів діяльності учнів, вивчення динаміки рівнів сформованості їхньої соціальної активності. Обробка даних педагогічного моніторингу дає можливість забезпечити регулювання й корекцію процесу формування соціальної активності учнів.

Отримані результати констатувального етапу експерименту зумовили необхідність розроблення та впровадження змістового і методичного забезпечення процесу формування соціальної активності в учнів.

Слід зазначити, що формування соціальної активності учнів потребує суттєвої оптимізації всього освітнього процесу, оновлення та осучаснення існуючих форм виховних і навчальних заходів, запровадження інноваційних методів у втіленні соціального виховання та створення відповідних педагогічних умов. Серед форм і методів процесу формування соціальної активності учнів пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямованій на самостійний пошук істини, сприяють формуванню свідомості, критичного мислення, ініціативи і творчості.

До таких методів належать: ситуаційно-рольові ігри; соціограма; метод відкритої трибуни; соціально-психологічні тренінги; інтелектуальні аукціони; «мозкові атаки»; метод аналізу соціальних ситуацій; ігри-драматизації; метод проєктів тощо. Окрім цих методів доцільно долучати також традиційні: бесіди, диспути, лекції, семінари, різні форми роботи з книгою, з періодичною пресою, самостійне рецензування, вікторини, брейн-ринги, конкурси тощо.

Застосування наведених форм та методів соціального виховання сприятиме ефективній роботі по формуванню соціальної активності учнів в умовах закладів загальної середньої освіти, покликане формувати в особистості когнітивні, нормативні та поведінкові норми, що включають у себе вироблення вмій міркувати, аналізувати, ставити питання, шукати власні відповіді, критично розглядати проблему з усіх боків; робити власні висновки, брати участь у громадському житті, набувати вмій та навичок адаптації до нових суспільних відносин адекватної орієнтації; захищати свої інтереси, поважати інтереси і права інших, самореалізовуватися тощо.

Формувати соціальну активність особистості неможливо без широкого залучення учнів до управління шкільними справами через діяльність в органах учнівського самоврядування. Тож з метою залучення учнів до соціальної діяльності в ЗЗСО та формування в них соціальної активності, розроблена нова форма самоврядування – учнівський менеджмент, який покликаний сприяти формуванню у дітей здатності до управлінської діяльності, яка включає в себе планування, організацію, мотивацію, контроль та рефлексію.

Формування соціальної активності учнів у ЗЗСО, у позаурочний час, відбувається за допомогою залучення учнів в різні види соціально значущої діяльності, цікаві особисто їм і такі, що задовольняють їхні потреби. Учні мають активно долучатися до волонтерської діяльності.

Організація позакласної та позашкільної роботи сприяє не тільки збагаченню учнів знаннями й уміннями, а й залученню учнів до безпосередньої діяльності, яка розвиває громадянські чесноти.

Важливою умовою виховання соціальної активності учнів є співпраця закладу освіти та сім'ї, спрямована на формування високого рівня педагогічної культури батьків. Партнерська взаємодія закладу освіти та сім'ї може розвиватися завдяки педагогічній освіті батьків і залученню їх до освітньої роботи. Налагодження співпраці між членами родини й колективами експериментальних ЗЗСО – це прилучення до освітнього процесу закладу значної кількості соратників, партнерів, від взаємодії з якими стає можливим усебічний вплив на соціалізацію учня. Тож основними формами взаємодії вчителя з родиною є індивідуальна співпраця та робота з групами батьків чи родичів. До групових форм відносимо: батьківські збори, лекторії, тренінги, конференції, практикуми, семінари, «круглі столи», зустрічі з психологами, педагогами, фізіологами, лікарями, кінозал з обговоренням тощо.

Ефективність процесу формування соціальної активності учнів залежать від повноти реалізації усіх його складових. Тому конкретними *шляхами реалізації* можуть бути: розробка і впровадження навчально-методичних комплексів інноваційного змісту навчання, орієнтованих на інтеграцію широкого кола питань щодо формування соціальної активності учнів, забезпечення реалізації цих комплексів за допомогою посібників, технічних засобів навчання й наочного дидактичного матеріалу тощо; проведення діагностики рівнів сформованості в учнів показників соціальної активності, діагностики педагогічної компетентності вчителів закладів освіти з проблеми; створення серед освітньої громадськості атмосфери зацікавленості у формуванні соціальної активності, активізація спільних зусиль науковців і педагогів з метою здійснення теоретико-методологічного забезпечення розв'язання проблеми на рівні досягнень психолого-педагогічної науки і практики (розробка і впровадження відповідних навчально-методичних комплексів інноваційного змісту навчання, викладання соціально спрямованих спецкурсів тощо); активне використання засобів масової інформації та інших джерел для пропаганди та розповсюдження вітчизняних та зарубіжних новітніх теоретичних розробок, здобутків учителів-новаторів, власного досвіду з проблеми; поширення просвітницьких, культурно-мистецьких, соціальних та волонтерських акцій для дітей та молоді, спрямованих на формування соціальної активності; забезпечення якісної підготовки педагогічних кадрів для формування соціальної активності учнів; створення інформаційно-ресурсного центру для самоосвіти вчителів з проблеми формування соціальної активності учнів; створення належної матеріально-технічної бази у закладах загальної середньої освіти.

Обговорення. Формування соціальної активності учнів є досить складною проблемою. Вітчизняні дослідники (Бех, 2012), (Уйсімбаєва, 2014) розглядали теоретичні аспекти проблеми формування соціальної активності школярів.

Пристаємо до думки І. Беха (Бех, 2012), що соціальна активність є своєрідним розкриттям певного відсотка засвоєння та реалізації здобутків суспільства, що характеризується мірою активних виявів, презентацією власних здібностей окремої особистості.

Вважаємо слушною думку М. Уйсімбаєвої (Уйсімбаєва, 2014), що соціальна активність учня виявляється в усвідомленні та прийнятті інтересів суспільства й шкільної спільноти, готовності та вмінні реалізовувати ці інтереси та активно діяти, у стратегії його соціальної поведінки, що базується на суспільних установках, які виконують по відношенню до поведінки мотиваційно-спонукальну, орієнтуючу, прогностичну, регулюючу, контролюючу, результативну та інші функції. Відзначимо, що сьогодні бракує вітчизняних досліджень, які б розкривали проблему формування соціальної активності учнів закладів загальної середньої освіти. Проте, деякі аспекти даного питання проаналізовано у працях (Булавенко 2019), (Булавенко, Коваленко, 2018), (Канішевська, Булавенко, 2018), (Канішевська, 2012), (Канішевська, 2014).

Дослідниками розглянуто педагогічно систему й освітньо-інформаційний простір формування соціально активної особистості, проаналізовано роль учнівського самоврядування у формуванні активної життєвої позиції, розроблено модель формування соціальної активності учнів закладів загальної середньої освіти тощо. Вітчизняні вчені (Коваленко, 2017), (Ніколаєску, 2014) досліджували проблему формування соціальної компетентності школярів.

Дослідниками розглядалися теоретичні аспекти соціальних компетентностей учнів, проблеми використання інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні соціальної компетентності тощо. Науковці стверджують, що соціальна компетентність школяра передбачає такі здатності: аналізувати механізми функціонування соціальних інститутів суспільства, визначаючи в них власне місце та проектувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп, індивідуумів відповідно до соціальних норм і правил, наявних в українському суспільстві та інших чинників; продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні ролі й функції в колективі, виявляти ініціативу, підтримувати й керувати власними взаєминами з іншими; застосовувати технології трансформації та конструктивного розв'язання конфліктів, досягнення консенсусу, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання; спільно визначати цілі діяльності, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти і стратегії індивідуальних і колективних дій; визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації, вміти емоційно налаштовуватися на спілкування з іншими.

Проблема формування соціальної активності учнів розглядалась в окремих статтях (Гавриш, 2016), (Колесник, Ярмола, 2012). Ми підтримуємо їхню думку, що вдосконалювати методику формування соціальної активності школярів можливо шляхом включення в урок технологій інтерактивного навчання. Доцільність використання нестандартних форм проведення уроків полягає в тому, що такі уроки дозволяють зробити процес навчання більш цікавим та різноманітним для учнів. Нестандартні форми сприяють створенню умов співпраці, що важливо для початкової школи. Дослідники також зазначають, що формуванню соціальної активності школярів сприяє залучення їх до добродійної діяльності, розвиток активного спілкування, здійснення школярем добродіянь.

Російськими дослідниками (Зінченко, 2002), (Жданова, Саффіуліна, 2016) відзначається значимість соціальної діяльності як простору розвитку соціально активної особистості у взаємозв'язку навчального й позакласного аспекту, з опорою на принцип бінарності духовного й матеріального та особистого й громадського в сутнісному пізнанні реальності. Соціально-педагогічний сенс розвитку соціально активного школяра, на їхню думку, полягає в здійсненні цілеспрямованого соціалізованого впливу суспільно значущих справ на становлення світогляду учня, його загальнокультурних і громадянських компетенцій. Соціальна активність учня як особистісна якість, виявляється в невідчуженому відношенні й освоєнні світу, реалізується в товариськості, предметності, осмисленості, вибірковості в процесі реалізації потреб, здібностей, інтересів у навчанні, праці, спілкуванні, поведінці.

Педагоги-дослідники (Audiquier, 1999), (Brim, Wheeler, 1986), (Starnes, 2002), (Katz L. G. & McClellan D. E., 1997) виокремлюють маркери сформованості соціальної компетентності учнів, якими керуються у своїй роботі вчителі, соціальні педагоги, практичні психологи, батьки задля визначення рівнів її сформованості. Маркери сформованості соціальної компетентності учнів початкової школи систематизовані дослідниками у чотири блоки: індивідуальні атрибути, соціальні атрибути зовнішньої характеристики; атрибути взаємодії з дорослими. Автори маркерів сформованості соціальної компетентності у молодших школярів доповнюють їх особистісними характеристиками соціальної поведінки: дружелюбність, кооперативність, дотримання традиційних моделей поведінки й навичками самоконтролю. Причиною низького рівня сформованості соціальних компетентностей, за даними дослідників, є: непродуктивні способи міжособистісної взаємодії, відсутність цілісної системи формування соціальної компетентності в учнів.

Наші дані підтверджують результати досліджень (Audiquier, 1999), (Brim, Wheeler, 1986), (Starnes, 2002), (Katz L. G. & McClellan D. E., 1997), (Зінченко, 2002), (Жданова, Саффіуліна, 2016), оскільки вчені зазначають, що причинами низького рівня сформованості соціальної активності є: недостатнє використання потенціалу навчальної та позаурочної діяльності; недостатня

готовність педагогів до інноваційної педагогічної діяльності; відсутність цілісної системи формування соціальної активності в учнів.

Висновки. У статті уточнено сутність феномена “соціальна активність учнів” як складного особистісного утворення, яке визначається і регулюється комплексом установок, уявлень, переконань, звичок, стереотипів поведінки, які реалізуються в соціальній сфері суспільства й пов’язані з діяльністю в соціумі та дозволяють їм успішно адаптуватися і здійснювати його перетворення, рівень сформованості яких визначає самоактуалізацію та соціальну поведінку підростаючого покоління з метою самореалізації; визначено критерії, показники та рівні сформованості соціальної активності учнів; схарактеризоване змістове і методичне забезпечення процесу формування соціальної активності учнів.

До ефективних методів формування соціальної активності учнів належать: проблемний метод навчання, метод проєктів, дискусії, рольові ігри, приклад, бесіди, переконання, привчання, тренінг тощо; з педагогами: тренінгові, диспуту, рольові ігри, робота в групах, рефлексія-роздум тощо. Стабільна динаміка підвищення рівнів сформованості соціальної активності учнів свідчить про педагогічну доцільність та ефективність розробленого та впровадженого змістового та методичного забезпечення процесу формування соціальної активності учнів. Проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних і практичних пошуків розв’язання проблем. Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на екстраполяцію здобутих результатів досліджень на гендерні відмінності формування в учнів соціальної активності.

Список використаних джерел

1. Безпалько, О.В., (2012). *Розвиток соціальної активності особистості у дитячому об’єднанні*. <http://www.psyh.kiev.ua>
2. Гавриш, І.І., (2016). *Становлення соціальної активності молодших школярів під час включення у добродійну діяльність*. <file:///C:/Users/Valeriy/Desktop/Havrysh.pdf>
3. Ніколаєску, І.О., (2014) *Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів* : наук.-метод. посіб. Черкаси : ОПОПП.
4. Уйсімбаєва, М., (2014). Соціальна активність особистості як чинник суспільного розвитку. <http://www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/konferentsiy/2ю.pdf>

Кириченко Н.В.
практичний психолог, соціальний педагог
Ніжинської загальноосвітньої школи I-II ст. №11
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Поняття «соціальна активність» є одним із таких яке використовують у своїх працях науковці різних напрямків, але водночас у науковій літературі відсутнє його єдине трактування. Це означає, що соціальну активність особистості можна розуміти як стан індивіду і в той же час як його відношення до різноманітних складових життєдіяльності.

Згідно визначення українського педагогічного словника, з педагогічної точки зору особистість – це певне поєднання психічних (включаючи психофізіологічні і соціально-психологічні) властивостей: спрямованості (потреби, мотиви, інтереси, світогляд, переконання тощо), рис темпераменту й характеру, здібностей, особливостей психічних процесів (відчуття, сприймання, пам'яті, мислення, уяви, уваги, емоційно-вольової сфери) [3].

Інший підхід запропонований соціолого-педагогічним словником щодо особистості як соціально-педагогічної категорії. У такому підході особистість розглядається як цілісність соціальних властивостей людини, продукт суспільного розвитку і залучення індивіда до системи соціальних відносин за допомогою активної предметної діяльності і спілкування. Індивід стає особистістю у процесі освоєння соціальних функцій і розвитку самосвідомості, тобто усвідомлення своєї самототожності і неповторності як суб'єкта діяльності й індивідуальності, але саме як член соціуму [6]. Враховуючи вище зазначене можна стверджувати про те, що особистість є активним суб'єктом життєдіяльності. Це означає що вона спроможна реалізовувати свої потенційні можливості, робити на власний розсуд певний вибір, здійснювати вчинки і розуміти та нести відповідальність за них.

На розвиток особистості впливають різноманітні чинники. Особливо варто відмітити вплив зовнішніх умов, які зазнають суттєвих змін в період соціальних перетворень. Крім того, вагомою складовою формування особистості є усвідомлення цінностей, які функціонують у суспільстві і відображають культуру нації. Сучасний світ розвивається швидкими темпами, а це спонукає до внесення змін у абсолютно усі напрямки розвитку суспільства. Безумно це стосується і освітнього напрямку і спонукає всіх надавачів освітніх послуг постійно вдосконалювати свій рівень знань, що приводить до впровадження у освітній процес сучасних технологій навчання, які направлені на забезпечення можливості навчатися протягом усього життя. Особлива роль відводиться сучасному молодому поколінню, як такому, яке є тією соціальною групою, що має великі потенційні можливості майбутнього. Оскільки при умові вступу в

доросле життя вони будуть мати відповідний інтелектуальний рівень та певний ступінь соціальної активності і стануть спроможними підняти свою державу на вищі шаблі розвитку у всіх напрямках, включаючи і соціальний. Тому завданням сучасних закладів освіти має бути розвиток соціальної активності особистості, формування у неї вмінь та навичків роботи у колективі, бажання реагувати на зміни у суспільстві та безпосередньо долучатися до цих змін. Початок ХХІ століття відзначається інноваційними реформами у педагогіці. Зокрема, у сучасному педагогічному просторі активно стали впроваджуватися комп'ютерні технології навчання, удосконалюються методи та прийоми їх запровадження. В останні роки активно розвиваються технології дистанційного освіти.

Поняття «дистанційна освіта» взаємопов'язане з явищем безперервної освіти, яке інтерпретують як «навчання індивіда протягом усього життя, зумовлене інтенсивним оновленням знань і умінь, необхідних для успішної та ефективної діяльності». А тому висвітлення питання формування соціальної активності здобувачів освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання є актуальним.

Комунікація є невід'ємною складовою педагогічного процесу і має суттєвий вплив на формування соціальної активності особистості. в умовах дистанційного навчання комунікація є електронною. Здійснення електронної комунікації є непростим процесом, оскільки визначає взаємодію комунікантів у системі «людина-комп'ютер». Але для повноцінного процесу комунікації система має бути змінена на «людина-комп'ютер-людина». Адже комп'ютер виступає у цих випадках лише технічним пристроєм, що виконує функцію ретранслятора «людина-комп'ютер-людина». Але саме лише при цій системі є змога здійснити інтерактивну суб'єкт – суб'єктну педагогічну взаємодію. Наприклад, отримувач освітніх послуг самостійно опрацьовує матеріал за допомогою електронного підручника. Але тільки при тісній співпраці з педагогом може сформована його соціальна активність. Уміння застосовувати сучасні комп'ютерні технології, володіти методами та прийомами спілкування в Інтернет просторі є важливою складовою комунікації, що в кінцевому результаті приводить до розвитку соціальної активності особистості.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376с.
2. Прокоф'єв Є. Г. Психолого-педагогічні аспекти навчальної діяльності в умовах дистанційного навчання. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstre9.pdf>
3. Уйсімбаєва М. Соціальна активність особистості як чинник суспільного розвитку. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Педагогічні науки. 2014. Вип. 132. С. 247-250.

Кісельова Н. М.

*учитель української мови та літератури, «старший учитель»
Авдіївської загальноосвітньої школи I-III ступенів №7
Авдіївської міської ради Донецької області
м. Авдіївка, Донецька область, Україна*

ОСПІВУВАННЯ КРИЛАТОСТІ ДУШІ В ПОЕЗІЯХ Л. В. КОСТЕНКО «КРИЛА», «КРИГА НА ОДРІ»

Мета: ознайомити учнів із біографією поетеси, з її віршами, на їх прикладі з'ясувати різницю між матеріальним і духовним багатством; розвивати уміння грамотно формувати свої думки, почуття, спостереження, дискутувати, висловлювати власну точку зору (на прикладі вивчення диптиху Л. В. Костенко «Крига на Одрі» та «Крила»); виховувати любов та повагу до своєї родини, цінувати кожну миттєвість життя.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет Л. Костенко, збірки її творів, аудіозапис поезії «Крила»

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

1. Для забезпечення ефективного включення учасників в інтерактивну діяльність необхідно дотримуватися певних правил:

- ✓ уміти працювати в команді;
- ✓ говорити по черзі, з повагою ставитися до інших, не перебивати;
- ✓ аргументовано висловлювати власні переконання під час дискусії;
- ✓ бути позитивним і толерантним до думки іншого,
- ✓ уміти узагальнити та підсумувати висловлене під час обговорення,

зробити власні висновки.

II. Актуалізація опорних знань

1. Бесіда за питаннями:

- що вам відомо про життя і творчість Л. Костенко?
- за що українці шанують та поважають поетесу?
- назвіть риси характеру, які, на вашу думку, цінує Л. Костенко в людині, аргументуйте.

2. Робота з епіграфами:

Вона працює, як каторжна (Б. Олійник)

Я дерево, я сніг, я все, що я люблю.

І, може, це і є моя найвища сутність. (Л. Костенко)

III. Повідомлення теми, мети уроку

1. Під час ознайомлення з біографією письменниці застосовується інтерактивна вправа «Прес–конференція»

Журналіст:

— Де і коли ви народились?

Ліна Костенко:

— У народі говорять, що 19 березня прилітають із вирію лелеки, мабуть, саме вони принесли мене в цей день у далекому 1930 році в місті Ржищеві на Київщині.

Журналіст:

— Ким були ваші батьки?

Ліна Костенко:

— Батько – педагог від Бога, поліглот-самородок (знав 12 мов), високоосвічений фахівець, який за потреби міг на найвищому рівні викладати всі предмети в школі.

Діти, а хто з вас знає, що таке рід ,родове коріння? (етнологічна спільнота. Форма спільності людей за первіснообщинного ладу, господарське й соціальне об'єднання кровних родичів. Ряд поколінь, що походять від одного предка, усі родичі, рідні, родина; належність за народженням до якої-небудь соціальної групи, національності).

Учитель: діти, найбільшим дарунком для кожної людини є родина. Це той поріг і оберіг, куди повертаєшся з далекої дороги ,те місце, де можна спочити, зігріти душу. І. Огієнко стверджував, що «сім'я — це домашня це, на якій стоїть цілий світ». І справді, «нема сім'ї — нема держави», «без сім'ї немає щастя на землі», — говориться в українській народній творчості. Тут людина робить свої перші кроки, звідси вона виходить у широкий світ, У сім'ї вона навчається любові й добра ,тут вона вчиться шанувати свій рід, свою землю, берегти пам'ять свого роду. Батько й мати в дитячій долі — це ті два гарячі сонця ,які дарують любов, щастя, добро й тепло. Сім'я — це пам'ять роду, а рід — запашна гілка на пишній кроні української державності. Отже, батьки для Л. В. Костенко були справжнім прикладом, надійним причалом і джерелом безмежного натхнення, продовжимо інтерв'ю.

Журналіст:

— Яку освіту ви здобули?

Ліна Костенко:

— В 1956 році закінчила Московський літературний інститут імені М. Горького з відзнакою.

Журналіст:

— Як склалося ваше особисте життя?

Ліна Костенко:

— Мала два шлюби: перший — з Єжи-Яном Пахльовским — з польським письменником, який навчався зі мною в Московському літературному інституті імені Горького; другий — з керівником Київської кіностудії імені Довженка — Цвіркуновим Василем.

Журналіст:

— Скільки дітей ви маєте? Хто вони за освітою?

Ліна Костенко:

— У мене двоє дітей. Донька — Пахльовська Оксана Єжи-Янівна. Зараз вона працює культурологом. Цвіркунов Василь Васильович — це моя молодша дитина, за освітою він — програміст.

Журналіст:

— Які почесні відзнаки ви отримували?

Ліна Костенко:

— Не люблю хвалитися своїми відзнаками, але найдорожчі для мене: Державна премія імені Т. Шевченка та медаль Святого Володимира.

Журналіст:

— Дякуємо Вам за цікаве змістовне інтерв'ю. Ми бажаємо вам подальших творчих успіхів! З нетерпінням будемо чекати Ваших нових творів!

Ліна Костенко:

Спасибі вам за побажання злетів
Лечу на перебитому крилі
В Червону книгу запишіть поетів
Поети теж зникають на землі!

2. Робота з текстом підручника с.169–170.

3. Асоціативний диктант «Життя і творчість Ліни Костенко».

Дата	Подія
19 березня 1930 р.	
	Переїзд родини до Києва
1952 – 1956 рр.	
	З'явилася перша поетична збірка «Проміння землі»
1979 р.	
	З'явилася збірка «Неповторність»
1987 р.	
	З'явилася збірка «Вибране»

4. Виразне читання поезії «Крига на Одрі».

5. Прослуховування аудіозапису «Крила» у виконанні Богдана Ступки.

6. Ознайомлення з літературознавчим поняттям–диптих (робота в парах).

7. Питання до класу:

○ Перекажіть розмову людини і чайки.

○ Перерахуйте всі ті чесноти, які роблять людину окриленою.

○ Спробуйте розвинути думку Ліни Костенко: завдяки чому виростають у людини крила?

○ Які слова рефреном повторюються у вірші «Крила»? Як ви гадаєте, навіщо?

○ Доведіть, що Ліна Костенко мала на увазі духовність людини, її внутрішню «окриленість».

- Створення асоціативного куща до слова «крила».
- Як би ви скористалися крилами, якщо б мали їх?
- Як ви гадаєте, мати крила для людини — це обов'язок чи власне бажання?

8. Творче завдання:

- Скласти твір–мініатюру за картиною Д. Шавикіна «Чайки». Під час виконання завдання звучить музика Вівальді «Пори року».
- Виразне читання учнів своїх творів.

IV. Узагальнення та систематизація знань.

1. Інтерактивна вправа «Незакінчене речення»:

- Мене найбільше вразило на уроці...
- Мене найбільше зацікавило у біографії Ліни Костенко...
- Я вважаю себе «крилатим», бо...
- Поезія Ліни Костенко надихнула мене на...

V. Домашнє завдання (пропонується різнорівневе)

1. Відповідати на питання с.172–173.
2. Скласти акровірш або сенкан до творчості Ліни Костенко.
3. Створити диптих «Пори року».
4. Підібрати прислів'я та приказки про рід, родину.

VI. Рефлексія

Приємно усвідомлювати, що ми живемо в один час з такою талановитою та неординарною особистістю, яскрава самотність творчість якої спонукає до дії, змушує побачити прекрасне у буденному, збагачує душевний світ, закликає не втрачати оптимізму:

В житті найперше – це притомність духа.

Тоді і вихід знайдеться з нещастя.

Сподіваюсь, що життєвий приклад Л. В. Костенко надихне вас на добрі справи, змусить по–іншому поглянути на навколишній світ, пробудить бажання радіти кожній дрібниці, цінувати кожну миттєвість життя, бути соціально активними, небайдужими, чуйними, щедрими на любов, ніжність, турботу.

Продовжіть фразу: «Я хочу мати крила, для того щоб...»

Додатки

Лунає голос у віках

І кличе уперед, до боротьби!

Несхитна сила в трепетних руках,

А серце не витримує ганьби.

Коли б тоді дозволили творити!

О, скільки ще б могла зробити!

Свій голос в шорах не тримати

Та вільно на весь світ сказати...

Енергія твоя, кипуча і нестримна,

Не дозволя тобі по-зрадницьки мовчати.

Козацька кров тече у жилах вільна,

Огненне серце й чиста совість їй під стать.

Ліна Костенко

Талановита, яскрава, неповторна;

Мислить, творить, зачаровує;

Світ її поезії полонить кожного;

Справжня поетеса.

Коли у людини душа крилата,

Радість та щастя круг неї завжди

Й так повелося від мами і тата

Любов і надію слід усюди нести

А крила у серці маєш знайти!

Щастя.

Омріяне, жадане.

Захищає, підтримує, окриляє.

Спонукає любити весь світ.

Крила.

Життя.

Різноманітне, миттєве.

Випробовує, загартовує, дарує незабутні емоції.

Жити — добро творити.

Бумеранг.

Прислів'я та приказки про родину:

✓ У кожної держави свій плід, а в кожної людини свій рід.

✓ Хоч і по коліна у воду, аби до свого роду.

✓ Своя хата — своя правда, своя стріха — своя втіха.

✓ Своя хата не ворог, коли прийдеш, тоді й прийме.

Список використаних джерел

1. Авраменко О. М. Українська література: підручник для 7 класу. — К.: «Грамота», 2016.
2. Костенко Л. В. «Неповторність». — К.: «Молодь», 1980.
3. Чупринін О. О. Уроки української літератури в 7 класі. Харків: «Основа», 2011.

Клочкова О.А.
учитель хімії Ніжинської гімназії № 3
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна

ГОРІННЯ ТА ПОВІЛЬНЕ ОКИСЛЕННЯ. УМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ГОРІННЯ. (розробка уроку)

Мета: поглибити знання учнів про окиснення та горіння; порівняти процеси горіння, повільного окиснення, вибуху, дихання; пояснити умови виникнення та припинення горіння; розвивати логічне мислення учнів, пам'ять а також уміння самостійно працювати на уроці; виховувати культуру розумової праці, комунікативні якості особистості.

Формування ключових компетентностей: комунікативна, основна компетентність у природничих науках і технологіях, інформаційна, уміння вчитися впродовж життя, громадська відповідальність, екологічна грамотність, математична.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності:

Знаннєвий компонент: формує поняття про повільне окиснення, вибух, горіння, оксиди, реакції сполучення, умови виникнення горіння.

Діяльнісний компонент: складає рівняння хімічних реакцій, що ілюструють окиснення простих речовин.

Ціннісний компонент: усвідомлює умови виникнення та припинення горіння, заходи протипожежної безпеки, правила поведження з вогнебезпечними речовинами, наслідки небезпечного поведження з вогнем,

Наскрізні змістові лінії: «Громадянська відповідальність» є усвідомлення учнями відповідальності за результати навчання, які можуть у майбутньому вплинути на розвиток країни.

Обладнання: періодична система хімічних елементів, підручник, презентація

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

ЗМІСТ УРОКУ

I. Організаційний момент

Є декілька речей, на які людина може дивитись довго. І одна з них – вогонь.

Ось він ! Палає язиками,
Гарячі промені втрачає.
Багаття з жовтими краями
З теплом і жаром нас стрічає.
Вогонь спокійний та слухняний.
І непокірний і жертовний,
Вогонь Олімпу, вогонь Слави
Вогонь Богів, війни, драконів.

Енергія тепла велична!

І міць вогню нам непідвласна.

Він легко може просто знищить.

А може стати другом вчасно.

Діти! Нехай іскорки ваших знань перетворюються з кожним роком в потужній вогонь розвитку та інтелекту.

II. Актуалізація опорних знань

Люди здавна замислювались над природою горіння речовин. За тисячоліття накопичення знань і розвитку науки висувалось чимало гіпотез, які намагались пояснити, чому одні речовини горять, а інші – ні! Сьогодні будь-який школяр зможе пояснити, завдяки ж чому відбувається горіння.

Вірно, завдяки кисню.

«Мозковий штурм».

Давайте пригадаємо, що це за речовина? Пригадайте всі слова, формули, цифри, які асоціюються у вас із словом «кисень». Поясніть свої асоціації.

III. Повторення домашнього завдання

Отже, кисень, як будь-яка речовина має фізичні та хімічні властивості.

Що називається хімічними властивостями речовини?

З якими речовинами реагує кисень?

Як називається процес взаємодії речовин з киснем?

Які ознаки хімічних реакцій можуть спостерігатися під час взаємодії речовин з киснем? (виділення тепла та світла)

А як називається такий процес? (горіння)

Фото – загадка 1 (Слайд 2)

Горіння якого металу зображено на слайді? Де дана реакція знаходить застосування? А раніше як її використовували?

Складіть рівняння хімічної реакції взаємодії: магнію з киснем, заліза з киснем, натрію з киснем, алюмінію з киснем

Фото – загадка 2 (Слайд 3)

На схилах індонезійського вулкану Іджен вночі гарно помітно блакитне світіння. Тут згорає величезна кількість простої речовини..... (сірки). Але підходити близько до вулкану і тим паче довго перебувати в районі горіння сірки не можна, бо утворюється..... (отруйний газ SO_2)

Фото – загадка 3 (Слайд 4)

Горіння цього неметалу нагадує «лампу Аладіна» і використовують як димову завісу, а також при виробництві сірників. (P)

Складіть рівняння хімічних реакцій окиснення сірки, фосфору та вуглецю.

✓ До якого типу хімічних реакцій належать всі вищевказані процеси? (реакції сполучення)

✓ Дайте визначення реакціям сполучення. А який тип хімічних реакцій вам ще відомий? (розкладу).

✓ Які реакції називаються реакціями розкладу? Наведіть приклад відомих вам реакцій такого типу.

✓ Що вам відомо про окиснення вугілля? Які дві речовини можуть при цьому утворюватись?

✓ Як називаються продукти реакцій окиснення?

IV. Мотивація навчально – пізнавальної діяльності. Постановка проблеми.

Отже, окиснення – це взаємодія речовин з киснем. Внаслідок цього процесу може відбуватися виділення тепла та світла. Та чи завжди? Чи завжди при взаємодії з киснем речовина горить? (взаємодія міді з киснем) Чи дійсно міць вогню непідвласна людині? Чи можна його приборкати?

Щоб відповісти на ці та інші питання, з'ясуємо, в чому подібність та відмінність процесів повільного окиснення та горіння. Розглянемо умови виникнення та припинення горіння.

(Слайд 5) Оголошення теми та мети уроку.

V. Вивчення нового матеріалу.

Робота з підручником на стор. 138 (повільне окиснення)

(Слайд 6) Питання для учнів:

1. Що називається повільним окисненням? (занотуйте визначення в зошит)

2. Наведіть приклади таких процесів повільного окиснення.

3. Чи виділяється при повільному окисненні тепло? Чи утворюється полум'я?

4. Чи може повільне окиснення переходити в горіння? А горіння в повільне окиснення?

(Слайд 7) Перехід якого процесу в який зображено на слайді?

(Слайд 8) Яких правил пожежної безпеки потрібно дотримуватись у лісі?

Яке значення процесу повільного окиснення в природі та житті людини? (позитивне чи негативне?)

Діти, ви вірно зрозуміли процес повільного окиснення. Воно часто є небажаним явищем в нашому житті. Наприклад, бронзові пам'ятники, які містять мідь з часом вкриваються синьо - зеленим нальотом внаслідок таких процесів. Залізо піддається корозії. (Слайд 9 -10)

Раніше на зернохосвищах зерно постійно перелопачували і не зберігали в великих купах. Як ви гадаєте, чому? (Слайд 11)

А от деякі тварини прекрасно використовують процес повільного окиснення в своєму житті. (Смітникові кури) (Слайд 12)

(Слайд 13) Робота з підручником на стор. 138 (вибух)

1. Що таке вибух?

2. Які речовини здатні до вибуху і за яких умов?

(Слайд 14) Вибух гримучого газу.

(Слайд 15) Вибух дирижабля «Гінденбург»

(Слайд 16) Наслідки вибуху природного газу.

Яке значення процесу вибуху в житті людини? (Позитивне чи негативне)

(Слайд 17) Позитивне значення процесу вибуху.

Процес вибуху людина застосовує під час прокладання тунелів, будівництва дамб, видобування руди в кар'єрах, у військовій справі.

Отже, речовини з киснем реагують і, навіть згорають, по – різному.

Які ж умови необхідні для виникнення та перебігу реакцій горіння?

1. Наявність горючої речовини
2. Доступ кисню або повітря, концентрація кисню. Якби в повітрі містилося 15 % кисню, то горіння було б неможливим. А якби вміст кисню перевищував би 30 %, то загасити вогонь було б дуже складно.
3. Нагрівання речовини до температури самозаймання.

Навіть якщо речовина має здатність горіти, вона не займеться, поки її не нагріти. Наприклад, папір спалахує на повітрі в разі нагрівання до 230 С, а бензин треба нагрівати до 300С. Для досягнення температури займання речовину підпалюють. Потім речовина продовжує горіти самостійно, бо в процесі горіння виділяється велика кількість тепла. Температура займання деяких речовин близька до кімнатної. Такі речовини спалахують на повітрі самостійно. Це явище називають самозайманням. До самозаймистих речовин належить білий фосфор, тому його зберігають під водою.

(Слайд 18) Самозаймання білого фосфору.

Маркування вогнебезпечних, вибухонебезпечних та легкозаймистих речовин.

Знаючи умови виникнення горіння, можна припинити цей процес. Для цього потрібно позбутися однієї з умов. На цих наукових знаннях базуються різноманітні методи гасіння пожеж. (Слайд 19)

VI. Осмислення матеріалу

Дослід

Запалювання спирту в порцеляновій чашці. Накриття картоном.

✓ Чому перестав горіти спирт? Чому не загорівся картон?

Прослухайте уривок літературного твору Богдана Лепки «Мазепа». Визначте, які умови виникнення горіння описано в ньому та які умови припинення горіння застосовували для гасіння полум'я дійові особи епізодів.

Сліпий дідусь з бандурою втікав. Бандура горіла, він її руками гасив, від бандури зайнялася борода. Дід робився подібним до огненного стовпа. Мотря припала до нього. Скинула жупан і обгорнула бандуру, Любов Хведорівна долонями гасила обсмалене дідове волосся. Огнений стовп погасав.

✓ Які засоби гасіння пожежі вам відомі?

✓ Яких умов виникнення горіння ви позбуваєтесь, якщо гасите полум'я водою, піском?

✓ Чи всі речовини можна гасити водою?

Пожежі на піротехнічних заводах гасити водою не можна, бо магній гарно горить у воді. Пожежникам також необхідні знання з хімії.

✓ Чи існують речовини, які не горять, або погано горять?
(ПОВІДОМЛЕННЯ УЧНЯ)

До негорючих речовин відносять: пісок, азбест, вапно, глину, цемент, азот, воду, вуглекислий газ. Останній не підтримує процесу горіння. Тому його використовують як засіб для гасіння пожеж. Азбест – це природний мінерал. Його використовують в будівництві, зокрема в місцях роботи електроплиток, котлів, газових плит, камінів, тощо.

✓ Чим небезпечні звалища сміття в природі? (Слайд 22)

А ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ? ЦІКАВІ ФАКТИ.

1. В місцях скупчення органічних решток (листя, гілочки, трава, сіно, гній) накопичується тепло внаслідок процесів гниття (окиснення). Тому деякі тварин знаходять собі зимівлю в таких «теплих містечках». Наприклад, турукало – злісний шкідник рослин. Саме тому гній – органічне добриво слід вносити в ґрунт восени, а не навесні, бо можна занести дорослих шкідників на город.

2. Поверхня алюмінію вкрита оксидною плівкою, бо цей метал швидко окислюється. Оксидна плівка має високу температуру плавлення. Тому алюміній при плавленні знаходиться ніби – то в мішечку з оксидної плівки.

3. Дихання - це також повільне окиснення. Про нього ми дізнаємося на наступному уроці, вивчаючи процес окиснення складних речовин.

V. Домашнє завдання

Прочитати § 19, повт. §18, № 7 – 9 ст 143 (усно)

Косовець Г.В.
заступник директора з навчально-виховної роботи
Михайло-Коцюбинської гімназії
смт. Михайло-Коцюбинське, Чернігівська область, Україна

Пильник Н.М.
педагог-організатор
Михайло-Коцюбинської гімназії
смт. Михайло-Коцюбинське, Чернігівська область, Україна

СЦЕНАРІЙ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ «ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ!» ДО ДНЯ ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ГЕРОЇВ НЕБЕСНОЇ СОТНІ

В зв'язку з карантинними обмеженнями, рій «Пластуни» Михайло-Коцюбинської гімназії стали учасниками Всеукраїнського онлайн-конкурсу ватр «Слава Героям» роїв Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») для роїв середньої вікової групи відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України «Про проведення у 2020/2021 навчальному році Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»)» від 11.09.2020 № 1132, та листа Міністерства освіти і науки України від 22 січня 2021 року № 1/9-29 «Про проведення Всеукраїнських онлайн-конкурсів ватр гри «Джура».

Тема ватри : «Герої не вмирають!»

Мета : вшанувати пам'ять героїв Небесної сотні, прищеплювати любов до Батьківщини; формувати у здобувачів освіти ціннісне ставлення до України; прав та свобод людини, європейського вибору українців; розвивати в учнів почуття національної самосвідомості та громадянської активності; виховувати патріота, громадянина, готового захищати свою Батьківщину; сприяти усвідомленню дітей необхідності бути гідними громадянами України.

Форма проведення: виховний захід (створення відеоконтенту патріотичного змісту)

Обладнання: куточок пам'яті Небесної Сотні, предмети інсталяції: Прапори України та Євросоюзу, шини, каска; музичний супровід.

Хід заходу

I частина:

Під музичний супровід (пісня «Ми Вкраїни діти» Наталії Май) джури рою «Пластуни» виконують танцювальну композицію. Візуалізація мирного життя до буремних подій на Майдані 2013-2014 років.

II частина:

Декламування:

Учень I: Моя Україна – то мамина ласка,
Червона калина, бабусина казка.
Це соняхи в цвіті, горобчиків згря...
Я кращої в світі країни не знаю.

(Л. Савчук «Моя Україна – це пісенька мами...»)

Учень 2: Почуття гідності та честі, право на самовизначення є головними цінностями українців.

Учениця 1: Ці риси об'єднують наших героїв – борців за свободу та незалежність України різних часів.

Учень 3: Євромайдан увійшов в історію України як символ жертвності, патріотизму та героїзму.

Учениця 2: Усміхнулось молоде обличчя,
На щоді сніжинка розстає...

Учень 4: Так Майдан національно звичним
Символом країни постає [1].

Створення інсталяції «Революція Гідності» учасниками рою під музичний супровід пісні «Вставай» (Океан Ельзи) (рис. 1) та відео куточка пам'яті Героїв Небесної Сотні «Душу й тіло ми положим» Михайло-Коцюбинської гімназії («Не твоя війна» Океан Ельзи).

Рис.1. Інсталяція «Революція гідності»

III частина:

Вшанування пам'яті загиблих земляків на сході України.

Учениця:

Всіх до одного ми повинні пам'ятати,
Хто нас в цей час тяжкий на сході захищав,
Щоб знала кожна вбита горем мати,
Що не даремно син життя своє віддав [2].

Фото пам'ятних дошок Івана Томилка та Володимира Брешинського на стіні гімназії.

IV частина:

Візуалізація сьогодення.

Декламування віршів:

Учень 1: І зима не зима

І війна не війна

Назбирала смертей

Як зерна на жнива.

Учень 2: І відважні доньки

І найкращі з синів

Від'їжджають на Схід
У обійми війни. (Анатолій Хромов «Повернись живим», 2017)

Учениця: Будем разом до правди іти!

Сила наша - у єдності й вірі!

Що настане той час золотий -

Коли світ буде жити у мирі!!! [3]

Разом: Без людей - України нема!

І народу нема - без України!!!

Танцювальна композиція за участю джур рою під музичний супровід «Укроп» Гайдамаки (рис. 2).

Рис.2. Заклучна частина танцювальної композиції «Україна – це ми»

Посилання на відео офіційної сторінки Михайло-Коцюбинської гімназії у соціальній мережі Facebook

<https://www.facebook.com/329272077406753/videos/255785906137601>

Список використаних джерел

1. <https://vseosvita.ua/library/virsi-pro-gidnist-i-svobodu-58175.html>
2. <https://sites.google.com/site/geroienevmiraut/mi-prisvacuemo-geroam-nasi-virsi>
3. <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=543149>

Костриця Н.М.
педагог-організатор
Ніжинської загальноосвітньої школи I-II ступенів №11
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна

ВПЛИВ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА ЗМІШАНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ

На виконання Державної цільової соціальної програми “Молодь України”, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 № 41 педагогічним колективом Ніжинської загальноосвітньої школи I-II ступенів № 11 проводиться робота, спрямована на формування соціальної активності та громадянської самосвідомості молоді через розвиток органів учнівського самоврядування в умовах дистанційної та змішаної форм навчання.

Головне завдання шкільного самоврядування, на нашу думку, полягає в тому, щоб через розвиток соціальної активності учнів виховати в них почуття власної гідності, відповідальності, толерантності, критичності та конструктивності мислення, поваги до власної та чужої праці, оптимізму, гуманізму, здатності до самоаналізу і самовиховання.

Мета учнівського самоврядування:

- формування і розвиток соціально активної, гуманістично спрямованої особистості з глибоко усвідомленою громадською позицією, почуттям національної гідності, надання учням можливості виявити себе на ділі;

- розвиток організаторських здібностей в учнів школи, залучення їх до проведення освітнього процесу;

- виховання національної свідомості, соціальної активності особистості;

- любові до рідної землі свого народу;

- формування правової культури, естетичного світовідчуття; прищеплення та розвиток моральних почуттів;

- організація здорового способу життя.

Функції самоврядування у школі можуть бути такими:

- участь у складанні плану роботи школи на навчальний рік;

- проведення соціологічних досліджень з проблем життєдіяльності учнівських колективів;

- забезпечення порядку, організація чергування в школі, в класі;

- участь у проведенні педагогічних рад, на яких розглядається питання життєдіяльності учнівських колективів;

- організація дозвілля учнів: підготовка і проведення конкурсів, виставок, творчих свят, змагань, дозвілля на перервах;

- проведення загальношкільних лінійок, зборів, конференцій;

- організація роботи по благоустрою школи та шкільної території;

- організація роботи із збереження шкільного майна, підручників, економії води, електроенергії;
- організація роботи із дотримання санітарно-гігієнічних вимог та самообслуговування;
- організація літнього відпочинку учнів.

Структура учнівського самоврядування в сучасній школі повинна бути гнучкою, варіативною і залежати від можливостей педагогічного та учнівського колективів, інтересів та запитів школярів, традицій школи тощо.

Вищим органом самоврядування нашого закладу є загальношкільна конференція, яка скликається не рідше одного разу на рік і вирішує поточні важливі справи шкільного життя.

Доручення у шкільній раді учнівського самоврядування такі:

- голова учнівської ради (президент);
- заступник голови ради;
- відповідальні за роботу секторів.

Кожен сектор має свої завдання, наприклад:

Сектор науки і освіти:

-здійснює роботу, спрямовану на вироблення в учнів свідомого ставлення до навчання (особливо в умовах дистанційного навчання), дотримання академічної доброчесності;

- організовує консультаційну допомогу з вивчення предметів в умовах офлайн та онлайн режимах (вайбер, скайп) ;
- організовує день самоврядування;
- допомагає в організації предметних тижнів, олімпіад;
- проводить анкетування, опитування школярів щодо їхніх пізнавальних інтересів;

- сприяє залученню учнів до участі в науково-пошуковій, дослідницькій діяльності.

Сектор дисципліни і порядку:

- піклується про виховання в учнів свідомої дисципліни;
- організовує чергування в школі;
- перевіряє зовнішній вигляд учнів;
- пропагує норми культурної поведінки, правила етикету;
- організовує чергування під час розважальних свят;
- веде облік відвідування;
- надає допомогу в роботі бібліотекарю, перевіряє стан підручників;
- дбає про збереження шкільного майна.

Прес-центр:

- забезпечує гласність у діяльності органів самоврядування;
- організовує випуск шкільної газети “Класні новини”;
- організовує художнє оформлення свят та відео репортажі шкільних заходів;
- оформляє оголошення, вітання, запрошення;
- випускає тематичні стіннівки;

- бере участь в художньому оформленні школи.

Сектори культури, спорту та відпочинку:

- організовує змістовне дозвілля учнів школи з урахуванням їхніх інтересів;

- залучає школярів до підготовки та проведення творчих справ, свят;

- через мережі інтернет інформує школярів про новини культурного життя міста;

- допомагає в організації спортивних заходів.

Сектор трудових справ та екології:

- організовує роботу з охорони довкілля;

- організовує проведення трудових операцій, десантів, заходів екологічного спрямування;

- турбується про зелені насадження на території школи;

- створює та розповсюджує буклети та відео ролики екологічного спрямування;

- пропагує здоровий спосіб життя.

Учнівське самоврядування у своїй діяльності сприяє головній меті освіти: створенню сприятливих умов для особистісного становлення дітей; забезпеченню їх збалансованого розвитку; узгодженості основних тенденцій до самореалізації, саморозвитку та самозбереження; формуванню життєвої компетентності; розвитку ціннісного ставлення до світу природи, культури, людей, самих себе.

Для ефективної діяльності учнівського самоврядування необхідні такі умови:

- подолання формалізму в діяльності учнівського самоврядування і педагогічного керівництва ним. Актив школи має займатися конкретними справами, з його рішеннями повинні рахуватися і педагогічний колектив, і адміністрація школи, і не вважати їх дитячими забавами;

- залучення членів самоврядування до процесу оновлення змісту діяльності школи, боротьби з негативними явищами в учнівському середовищі;

- надання самоврядуванню реальних прав і обов'язків. Визначення прав і обов'язків для кожного учня;

- підбір до органів самоврядування найавторитетніших неформальних лідерів учнівського колективу;

- повага педагогів до самостійних рішень учнівського колективу і його органів;

- кваліфікована, тактовна педагогічна допомога учнівському активу, навчання його складної справи управління з використанням інтерактивних форм, методів, прийомів;

- запровадження практики зміни функцій керівника і підлеглого в дитячому колективі.

Педагогічно доцільно, щоб у роботі органів учнівського самоврядування брало участь якомога більше учнів, і їхній склад постійно оновлювався. Це дасть змогу значній частині школярів набути організаторських навичок.

Систематичне звітування членів самоврядування перед колективом дає можливість здійснювати контроль за їх діяльністю, а також запобігає можливим зловживанням становищем у колективі.

Налагодження дієвої системи учнівського самоврядування в навчальному закладі сприяє набуттю учнівською молоддю необхідних знань, умінь і досвіду соціальної дії.

Отже, підсумовуючи все вище сказане, можна зробити такий висновок: цінність учнівського самоврядування полягає в тому, що учні глибоко і всебічно проникають у сутність своїх прав та обов'язків, у результаті чого підвищується їхня громадянська активність, самосвідомість, життєва компетентність.

Список використаних джерел

1. Ділові папери в роботі органів самоврядування дітей та учнівської молоді: методичний посібник / автор-упоряд. Т.М. Доценко. – Біла Церква, 2009. – 240 с.
2. Доценко Т.М. Організаційно-правова база діяльності органів самоврядування дітей та учнівської молоді: методичний посібник . – Біла Церква, 2009. – 256 с.
3. Єрмаков І.Г., Кириченко В.І., Ковганич Г.Г., Спіжева Д.В. Учнівське самоврядування: структура, зміст і концепція розвитку, проектна діяльність, досвід організації – Х.: Основа, 2008. – 112 с.
4. Приходько М.І. Учнівське самоврядування в сучасному навчальному закладі.– Х.: Основа, 2008. – 176 с.
5. Кравець Р.В. Організація учнівського самоврядування у школі: [Добірка статей] // Позакласний час. – 2001. – №22. – С.2-21.
6. Організація дитячого самоврядування у школі: [Добірка статей] // Позакласний час. – 2000. – №18. – С. 34-57.

Кульбеба Т.В.

*заступник директора з навчально-виховної роботи Ніжинської гімназії № 3
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна*

УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

У концептуальних засадах реформування освіти „Нова українська школа” говорить, що педагогіка партнерства і компетентнісний підхід потребують оновленого середовища. Тому триває пошук таких методик і технологій навчання, які б відповідали вітчизняному та світовому стандартам освіти, забезпечували б підготовку майбутніх поколінь на належному рівні. Впровадження технології дистанційного та змішаного навчання є одним з можливих рішень цієї проблеми.

Актуальність впровадження технологій дистанційного та змішаного навчання полягає у новій формі організації освітнього середовища на уроках української мови та літератури, враховуючи індивідуальні потреби кожного учня шляхом поєднання онлайн та оф-лайн навчання у один ланцюжок.

Метою сучасної педагогічної роботи є створення персоніфікованого інтерактивного освітнього середовища для учнів, де відбувається розвиток життєвих компетентностей, необхідних для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Сьогодні, під час підготовки до уроків, варто звертати увагу на дистанційну технологію, яка дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерно-технічній системі графічне зображення, текст, відеозображення, анімацію, а саме: мультимедійні презентації, електронні довідники, підручники, окремі типи файлів (зображення, відео-, аудіо-, анімації), конструктори уроків, посилання на цікаві сайти вчителів, вікі-сторінки, вебсторінки блоги, веб-сайти.

Варто використовувати найбільш затребувані методи для дистанційного навчання:

пояснювально-ілюстративний, дослідницький, репродуктивний, частково пошуковий (евристичний);

програмованого навчання.

Під час дистанційного навчання можна використовувати такі інтерактивні методи, які використовуються під час дистанційно-очного навчання:

„Керована лекція”,

„Коло ідей”,

„Бажано. Обов'язково. Не можна”.

Водночас, можна застосовувати методи, що забезпечують оволодіння мовою:

практичні, репродуктивні, проблемні, пошукові, словесні, наочні, дедуктивні, індуктивні);

мотиваційні, контролю й самоконтролю.

Вивчення програмового матеріалу за технологією дистанційного навчання можливо здійснювати в таких формах:

- оприлюднювати завдання з відповідної теми з української мови та літератури для самостійної роботи учнів на сайті закладу освіти (можна й у Google Classroom, Gmail);

- організувати щоденне навчальне спілкування з учнями через Skype, Zoom, Gmail тощо;

- розміщувати в мережі Інтернет (Google Диск) мультимедійні матеріали (презентації, відеоролики тощо), які допоможуть учневі у вивченні зазначеної вчителем теми;

- надавати учням перелік інтернет-джерел, які сприятимуть засвоєнню програмового матеріалу (на каналі YouTube є відеоуроки за програмою з української мови для всіх класів).

З метою систематизації та узагальнення знань можна також створювати ментальні карти, використовувати хмарні сервіси для побудови: Mind Maister, Popplet, Mind, Сассо. У процесі побудови ментальних карт учні навчаються вибирати, структурувати та запам'ятовувати ключову інформацію, аналізувати, узагальнювати та систематизувати, розвивають креативне та критичне мислення, пам'ять і увагу.

Під час дистанційного навчання варто використовувати такі технології, як-от:

- кейс-технологія (пропонувати учням набори кейсів, які учень повинен опрацювати; вони складаються з різних текстових, аудіовізуальних та мультимедійних навчальних матеріалів);

- ТВ-технологія (використання навчальних матеріалів системи телебачення);

- Інтернет–мережева технологія (використання сайтів Інтернет та соціальних мереж для забезпечення навчально-методичними матеріалами та інтерактивної взаємодії між суб'єктами навчання);

- змішана технологія навчання.

У зв'язку з розвитком сучасної системи дистанційної освіти перспективною стає платформа електронного навчання (e-learning), що й визначило новий напрям в освіті – змішане навчання (ЗН) (blended learning). У зв'язку з цим дистанційне навчання почало рухатися в новому напрямі.

Змішане навчання дає можливість зробити процес навчання більш індивідуалізованим чи особистісно орієнтованим, оскільки дає учням змогу здобувати знання у власному темпі, в зручний час і комфортному місці. Крім того, учень одразу може ознайомитися з додатковими джерелами інформації з теми, поставити запитання вчителю чи однокласникам на форумі й отримати відповіді, не чекаючи уроку.

Крім того, змішане навчання допомагає учням навчитися працювати з новим джерелом інформації – Інтернетом. Саме за допомогою змішаного навчання в учнів з'являється більше необхідності для постійного самоконтролю і самокорекції, а також мотивація для якомога довшої концентрації уваги.

Зазвичай при такому навчанні:

- матеріали можна подавати в електронному вигляді;
- існує можливість здавати роботу в електронному вигляді;
- відбувається регулярне оцінювання з коментарями;
- надається можливість групової роботи;
- існують засоби електронного відслідковування успішності;
- очне навчання базується на принципах інтерактивності.

У викладанні української мови дієвими є методи „перевернутий клас” і „ротація за станціями”. У першому випадку можна пропонувати учням відео лекції з теми, що в подальшому буде розглядатися на уроці. Цю відео лекцію можна знайти або створити і дати учням на неї посилання. Учні переглядають лекцію вдома, потім розв’язують короткий і легкий тест на усвідомлення переглянутого (це сприяє їх самоконтролю), а прийшовши у клас, учні з учителем розглядають питання, що виникли в процесі перегляду, виконують завдання, що є складнішими, ніж ті, що були в тесті, або ж такі, що вимагають роботи в парах і групах. Відтак, опрацювавши теоретичний матеріал вдома самостійно, учень приходить на урок підготовленим і мотивованим.

Важливо, щоб запропоновані вчителем завдання в класі були орієнтовані на такі види робіт, що найкраще виконувати за участю інших учасників освітнього процесу, або такі, що потребують додаткових пояснень учителя. Зазвичай, це завдання, що потребують аналізу, критичного чи креативного мислення учнів, обговорення, дискусії або ж такі, що краще виконувати в парі чи в групі.

У методі „ротація за станціями” окремо є можливість працювати з маленькою групкою оф-лайн, віч-на-віч, бачити рівень дітей, можна дати окремій дитині індивідуальну консультацію. У цей час друга група працює онлайн, третя – працює над якимось творчим проектом. Потім учні міняються.

Групи учнів встигають відвідати декілька станцій – пограти в ігри он-лайн чи оф-лайн, попрацювати з учителем, виконати творче завдання.

Змішане навчання означає поєднання традиційних методик викладання із сучасними засобами інформаційних технологій, що дозволяють продовжувати навчання вдома, у подорожі, на канікулах, у будь-якому зручному місці та часі.

Змішане навчання є проміжним між звичайною класно-урочною системою навчання та дистанційним навчанням, що відбувається без очних зустрічей вчителя та учнів.

Слід зазначити, що змішане навчання передбачає не просто викладання матеріалів у електронному вигляді, а обов'язковий зворотній зв'язок учнів з учителем, або в електронній, або в очній формі. Зазвичай воно також включає певну роботу з електронними ресурсами протягом уроку.

Отож можна побачити такі переваги дистанційного та змішаного навчання, як-от:

- дані технології дають нові можливості при вивченні української мови та літератури;
- можливість аналізувати зібрану інформацію;

- пристосувати процес навчання та оцінювання відповідно до індивідуальних особливостей кожного учня;
- отримання позитивного навчального досвіду як при індивідуальній роботі, так і під час спільного навчання у віртуальному класі, що призводить до відчуття успіху.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. (затверджено Постановою МОН України В.Г.Кременем 20 грудня 2000р.)
2. Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби технології : монографія / [В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін.] / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – Київ : Атіка, 2005. – С. 77–140.
3. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації / Н. Клокар // Шлях освіти. – 2007. – №4 (46). – С. 38–41.
4. Ковальська К.Р. Дистанційне навчання як перспективна форма розвитку предметно-орієнтованих професійних компетентностей учителів. <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/>
5. Організація дистанційного навчання. <http://lutsk.osv.org.ua/metodichna-robotal1-46-58-25-09-2019/>

Лавріненко Л. І.
канд. істор. наук, доцент кафедри педагогіки,
корекційної освіти та менеджменту
Чернігівський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського
Чернігів, Україна

ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті акцентується увага на питанні збереження психічного здоров'я учнів початкових класів в умовах дистанційного навчання

Постановка проблеми. У Державному стандарті початкової загальної освіти поряд з іншими визначено такі ціннісні орієнтири, як збереження міцного здоров'я та добробуту, яких можливо досягти шляхом формування здорового способу життя і створення умов для гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку.

У Новій українській школі завдання вчителя полягає не у «передачі» готових знань учням (знаннєвому підході), а у формуванні в них ключових компетентностей через діяльність (компетентнісному підході). Володіння цими компетентностями і визначає якість сучасної освіти [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі здорового способу життя як важливого чинника особистості, методиці впровадження оздоровчої освіти та виховання присвятили свої дослідження науковці О. Дубогай, С. Жупанин, В. Туташинівський та ін.

Багатоаспектність проблеми формування здоров'язберезувальної культури є предметом міждисциплінарних наукових пошуків. Так, проблема формування психічного здоров'я в зростаючій особистості знайшла втілення в дослідженнях І. Беха, Л. Божович, Б. Братуся, О. Запорожця, І. Коцана, Г. Ложкіна, С. Максименка, М. Мушкевич, Г. Нікіфорова та інших.

Метою статті є теоретико-методичне обґрунтування щодо збереження психічного здоров'я учнів початкової школи в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Формуванню здоров'язберезувальної компетентності у початкових класах відводиться особлива роль у Концепції Нової української школи яка має за мету:

- розвиток активної мотивації щодо дбайливого ставлення до власного здоров'я; усвідомлення значущості здорового і безпечного способу життя;
- виховання в учнів потреби в здоров'ї як важливої життєвої цінності;
- підготовка учня як суб'єкта власної здоров'язберезувальної діяльності [1].

В умовах дистанційного навчання більшу частину доби діти проводять удома. Тож основним завданням процесу навчання є не тільки навчити, сформуванню вміння та навички, розвинути творчий потенціал, а й максимально зберегти здоров'я учнів.

До загальної кількості факторів, що негативно впливають на здоров'я школярів, на думку науковців Є. Вайнера, О. Дубогай, К. Іванова, А. Куликова та інших належать перевантаження дітей навчальними заняттями, авторитарний стиль взаємин між педагогами та учнями, недостатнє врахування їх вікових та індивідуальних особливостей під час навчання та виховання.

Особливої уваги потребує стан здоров'я молодших школярів. Серед умов, що впливають на погіршення здоров'я дітей можна виділити:

- гіподинамію (недостатня рухова активність);
- значне навчальне навантаження в школі та вдома;
- нераціональне харчування;
- недотримання режиму сну, навчання, відпочинку [4].

Державним стандартом початкової загальної освіти визначено освітню галузь соціальну і здоров'язбережувальну, де головною метою є застосування моделі здорової та безпечної поведінки, збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, добробуту та сталого розвитку. Очевидно, що важлива роль у досягненні цієї мети відводиться впровадженню здоров'язбережувальних освітніх технологій у освітній процес початкової школи.

Формування навичок здорового способу життя реалізується в початковій школі через інтегрований курс «Я досліджую світ». Завдання школи – зберегти, зміцнити здоров'я учнів, сформувати в них відповідальне ставлення до власного здоров'я.

За сучасними науковими підходами структурними складовими здоров'я визначено:

1) фізичне здоров'я, що розглядається як поточний стан функціональних органів і систем організму;

2) соціальне здоров'я – система цінностей, настанов і мотивів поведінки в соціальному середовищі.

3) психічне здоров'я – стан психічної сфери людини, який характеризується загальним душевним комфортом, забезпечує адекватну регуляцію поведінки й обумовлений потребами біологічного й соціального характеру;

4) духовне здоров'я, що розкриває сутність духовності як провідної засади здоров'я, вплив духовного життя людини на життєвий вибір, різнобічний розвиток індивіда шляхом самовизначення, самопізнання, самовиховання [4].

Діяльність учителя на кожному уроці, в тому числі й дистанційному повинна бути орієнтована на формування в дітей стійкої позиції, що передбачає визначення цінності здоров'я, почуття відповідальності за збереження й зміцнення власного здоров'я, поглиблення знань, умінь та навичок, пов'язаних з усіма складовими здоров'я. Реалізація психічної складової здійснюється через:

- створення сприятливого психологічного клімату на уроці;
- дотримання позитивного мислення;

- демонстрацію ненасильницьких засобів навчання;
- навчання вміння керувати своїми емоціями, почуттями;
- навчання самовпевненості у своїх можливостях, задатках;
- здійснення самооцінки, самоконтролю;
- здатність аналізувати наслідки дій шкідливих звичок тощо;
- навчання вміння відмовлятися від пропозицій, які шкідливі для здоров'я;
- навчання вміння приймати самостійно рішення в різних ситуаціях;
- навчання підтримувати дружні стосунки з усіма учнями класу;
- музикотерапію;
- Кольоротерапію [4].

Особливого значення в процесі формування здорового способу життя молодших школярів набувають систематичність, безперервність та послідовність їх навчання та виховання, які дають можливість поступово ускладнювати та проводити оздоровчу роботу з ними.

Соціально-економічні події, що відбуваються останнім часом у нашій країні, віддзеркалюються не лише на долі Української держави, а й долі кожної людини. Вразливою категорією населення є діти молодшого шкільного віку, у яких ще недостатньою мірою сформовані психічні процеси, в результаті чого вони досить часто неадекватно діють у складних ситуаціях, не в змозі належно аналізувати події та робити правильні висновки, а це у свою чергу призводить до виникнення дискомфорту і стресів.

Молодший шкільний вік вважається основним періодом розвитку особистості, її природних задатків, формування моральних якостей, рис характеру та набуття соціального досвіду. У віці 6-10 років активно формується прагнення на все мати своє бачення, з'являються думки про власну соціальну значущість, розвивається самооцінка, формується самосвідомість та зворотність зв'язку з оточенням. Важливим новоутворенням цього віку вчені вважають рефлексію, за якої діти навчаються оцінювати свою діяльність, поведінку.

Водночас розвиваються й дитячі страхи, що відображають сприйняття ними подій, інформації, навколишнього світу загалом, межі якого у нинішніх умовах розширюються. Нез'ясовані та вигадані страхи минулих років змінюються іншими, більш усвідомленими. Страх може набувати форм тривоги або занепокоєння, які необхідно навчитися долати, як самостійно, так і за допомогою дорослих людей (вчителів, вихователів, керівників гуртків, батьків) [2].

Психічне здоров'я – це стан рівноваги між людиною і зовнішнім світом, адекватність його реакцій на соціальне середовище, а також на фізичні, біологічні й психічні впливи, відповідність нервових реакцій силі й частоті зовнішніх подразників, гармонія між людиною і оточуючими людьми, узгодженість уявлень про об'єктивну реальність цієї людини з уявленнями інших людей, критичний підхід до будь-яких обставин життя [3].

У психологічній літературі виділяють три рівня психічного здоров'я людини це: психофізіологічний (визначається станом і функціонуванням центральної нервової системи); індивідуально-психологічний (характеризується

станом і функціонуванням психічної діяльності); особистісний (визначається співвідношенням потреб людини з можливостями та вимогами соціального середовища).

У науковій літературі виділяють п'ять етапів розвитку психічного навантаження: 1) оптимальний; 2) стан норми; 3) стомленість; 4) втома; 5) перевтома. Два перших етапи не порушують психічне здоров'я дитини, тоді, як наступні три його руйнують.

Для кращого розуміння питання розвитку етапів психічного навантаження доречно з'ясувати сутність понять «стомлення», «втома», «перевтома».

Поняття «стомлення» характеризується, як суб'єктивне виявлення втоми, яке супроводжується ослабленням організму, відчуттям деякої розбитості, небажанням працювати. У свою чергу «втома» – відсутність, чи зниження працездатності всього організму або окремих органів і систем органів у результаті виконаної роботи. «Перевтома» – хронічний стан, який може перейти у захворювання, яке виявляється низкою ознак: ослаблення психічних функцій (мислення, сприймання, засвоєння, пам'ять, увага, головний біль, порушення нормального сну, безсоння, погіршення апетиту, апатія) [3].

Уже другий рік відтоді як наші учні та вчителі середньої і старшої школи знаходяться на дистанційному навчанні. Не оминуло це лихо і початкову школу. Це практично новий досвід як для одних, так і для інших. Адже дистанційне навчання до карантину знаходилося у стані незатребуваності в масштабах країни й поволі еволюціонувало. Зараз ситуація змінилася, що, у свою чергу, викликало цілу низку дидактичних, методичних, організаційних питань.

Не менш важливими серед них є і питання, пов'язані з психологічними аспектами дистанційного навчання: як зробити так, щоб удома діти не закинули навчання і водночас не відчували себе напружено, як учителю налагодити зв'язок з учнями, підтримати їх і вдало спланувати роботу, як налагодити комунікацію між вчителями, учнями й батьками та багато інших.

Нижче наведемо ряд психологічних рекомендацій, які, сподіваємося, допоможуть при організації дистанційного навчання.

1. Перші два-три тижні – це період адаптації, коли тільки напрацьовується новий життєвий досвід. При цьому комусь потрібно два тижні, а комусь – місяць. Це індивідуально. Загалом адаптація до нових умов життєдіяльності в нормі триває до 2 місяців. Тому досить важливо у цей час бути дуже терплячими й обережними як до себе, так і до дітей.

2. План онлайн-навчання не може повністю повторювати план очного навчання. Учням потрібно більше часу, щоб опанувати навчальний матеріал дистанційно. Важливо зменшити обсяг навчального матеріалу на 50% у молодших класах і принаймні на 10% у старших, запланувати час для консультацій з учнями. Крім того, слід враховувати можливості учнів і сімейний розпорядок дня.

3. На початку онлайн-уроку важливо робити перекличку між учнями. Це дасть можливість кожному щось сказати, поділитися думками, а відтак

поспілкуватись одне з одним (хоча б 10 хвилин на день). Адже в умовах карантину діти відвикають від колективу та вчителя, і якщо не намагатись «втримати» їх, після карантину доведеться вкладати час і зусилля в адаптацію, «повернення» дітей.

Якщо немає такої можливості, то достатньо буде, якщо вчитель скаже персональне слово кожному або просто назве всіх у загальному чаті. Дітям треба відчувати себе частиною загалу. Чудово, якщо у класі був спільний ритуал, наприклад, вітання або прощання, чи якась особлива фраза. Якщо цього не було – вчителю важливо було б такі ритуали напрацьовувати.

4. Під час уроку важливо частіше збирати зворотній зв'язок. Це важливо з огляду на те, що увага і втома біля комп'ютера проявляють дещо інакше, ніж у класі. Зворотній зв'язок у цьому випадку може активізувати увагу чи дати можливість дещо зменшити напругу.

Зворотній зв'язок важливий і з огляду на те, що він є своєрідною вчительською підтримкою для учнів. У тому сенсі, що вчитель має розуміти, як їм (учням) складно – насамперед, не спілкуватись не тільки одне з одним, а й з вчителем. Дітям важливо бачити свого вчителя, говорити з ним, слухати його, обмінюватися з ним репліками – а не просто дивитись на «голову, що говорить» на екрані.

5. Під час онлайн-уроку важливо виділяти час для «глибокої» роботи: принаймі до 20 хв. учні мають працювати самостійно.

6. Кожен урок має закінчуватися зворотнім зв'язком (вербальним чи невербальним).

7. Важливо перевіряти домашні завдання. Якщо дитина зробила домашнє завдання й бачить, що вчитель його не перевірів, – у неї знижується мотивація. Тому, якщо вчитель дає домашнє завдання, то обов'язково треба дати й зворотній зв'язок у зручному для вчителя та дитини вигляді. Також важливо обговорити, що буде, якщо дитина не виконає завдання [5].

Очевидно, що важлива роль у досягненні позитивного результату навчання відводиться впровадженню здоров'язбережувальних освітніх технологій у освітній процес початкової школи. Серед психотерапевтичних та психогімнастичних вправ та технік виокремимо такі: психогімнастика, казки та казкотерапія, сміхотерапія, арт-терапія, кольоротерапія, ліплення, аромотерапія, природотерапія (уроки в природі), музичний супровід уроку тощо.

Висновки. Сподіваємося, що врахування цих рекомендацій сприятиме налагодженню оптимального дистанційного навчання в умовах карантину, збереженню психічного здоров'я учнів, вчителів, батьків. Бережіть себе та своїх рідних

Результатом сформованості здорового способу життя є культура здоров'я як інтегративна якість особистості й показник вихованості, що забезпечує певний рівень знань, умінь і навичок щодо формування, відтворення та зміцнення здоров'я й характеризується високим рівнем культури поведінки стосовно власного здоров'я та здоров'я людей, які оточують.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи [Текст] / Група упоряд. Л. Гриневич, О. Ельконін, С. Калашнікова та ін. Під заг. ред. М. Грищенка. – К.: МОН України. – 2016. – 34.
2. Костиця, А. С., Сорочинська, О. А. Психічне здоров'я учнів початкової школи та умови його збереження під час навчально-виховного процесу. *Materials of the XI International scientific and practical conference, "Science and civilization", Pedagogical sciences., 11. pp. 79-83.*
3. Коцур Н. І. Психогігієна: Навчальний посібник. [Текст] / Н.І. Коцур, Л.С. Гармаш (ред.). Чернівці: Книги-XXI. – 1983. – С. 57 – 90.
4. Лавріненко Л. І. Здоров'язбережувальні технології в початковій школі: Навч.-метод. посібник для вчителів початкових класів та вихователів ГПД. [Текст] / Л. І. Лавріненко. – Чернігів: Чернігівський національний технологічний університет. – 2015. – 147 с.
5. Працюємо дистанційно: успішно без зайвої психологічної напруги, уміло та конструктивно комунікуючи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [osvita.sm.gov.ua > index.php](http://osvita.sm.gov.ua/index.php). – Назва з екрану.

Ласа Л.М., Білан Н.В.
учителі початкових класів Ніжинської гімназії №3
м.Ніжин, Чернігівська область, Україна

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ – ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ

Дистанційне навчання-одна із форм навчання, яка виникла й удосконалювалася разом із розвитком інтернет-технологій, і на сьогодні має чіткі характерні ознаки, принципи і певні методичні напрацювання. Методика проведення дистанційних занять знаходиться у процесі формування, а принципи дистанційного навчання стали серйозними викликами для освіти. По-перше - умотивованість учнів. Класичне дистанційне навчання передбачає наявність усвідомленої мотивації у тих, хто навчається, тому що постійний контроль із боку педагогів неможливий. По-друге - здатність учнів до самоосвіти. Дистанційне навчання передбачає, що більшість навчального матеріалу здобувачі освіти опановують самостійно. Для учнів початкової школи навички самостійної навчальної роботи майже не сформовані. По-третє - комунікація в процесі навчання. За умов традиційного очного навчання відбувається постійна вербальна й невербальна комунікація між учителем і учнями, учнів поміж собою. Під час дистанційного навчання соціальна комунікація різко зменшується. А це негативно впливає на формування важливих соціальних комунікативних та кооперативних умінь школярів. Четвертий виклик - це індивідуалізація навчання, що є однією з головних переваг і принципів дистанційного навчання, тобто можливість для кожного учня самостійно обирати темп навчання, час проведення занять і виконання завдань. Виклик п'ятий - використання цифрових технологій. Сучасні учні, навіть учні початкової школи, швидко опановують електронні засоби навчання. Для вчителів ця проблема ускладнюється тим, що їм потрібно не просто опанувати новий засіб, а й змінити власну відпрацьовану роками методику навчання, знайти та застосувати нові методи і форми так, щоб досягти обов'язкових результатів навчання. Наступна проблема - це необхідність ідентифікації учнів. Дистанційне навчання надає більше можливостей для фальсифікації результатів.

Істотною рисою дистанційної педагогічної діяльності є її орієнтування на освіту здобувачів освіти, яка базується на організації пізнавальної діяльності в індивідуальних і колективних формах у вигляді діяльності самоосвітньої; системну діагностику особистих якостей учня підтримка його індивідуального зростання. У дистанційному навчанні важливо знати кожного учня, його особливості: інтроверт ваш учень чи екстраверт. Мислить він більш логічно, раціонально чи дуже емоційний, спирається більше на відчуття, емоції. Отже, варто організувати ситуацію для активної участі у дискусіях, інтроверту-індивідуальне письмове завдання, у якому він проявиться більше. Створення комфортних умов полягає у відборі відповідного змісту з предмету,

розширення його інформаційного поля за рахунок міжпредметної інтеграції з урахування індивідуальних особливостей, інтересів і нахилів здобувачів освіти.

Дистанційне навчання дозволяє реалізувати такі принципи:

- Доступність навчання, а саме подолання фізичних обмежень людини, розширення аудиторії учнів;

- Індивідуальна спрямованість навчання, створення комфортних умов для школярів і вчителів, урахування індивідуальних психологічних особливостей;

- розвиток інформації культури, навичок роботи із сучасними засобами інформатизації і телекомунікації;

- соціалізація навчання. Урахування особистісно-комунікативних особливостей учнів;

В ситуації, що склалася, реалізація ідей і завдань дистанційного навчання є корисною. Оскільки дозволить розв'язати низку завдань:

- забезпечення доступності різноманітних навчальних ресурсів;

- здобування освіти в зручній, адекватній і відповідній формі для того, хто навчається;

- важливість для психологічного розвитку дитини-його залучення в систематичну навчальну діяльність під безпосереднім керівництвом дорослого, процес володіння культурою і соціалізація проходять за допомогою вчителя;

- розвиток творчих та інтелектуальних здібностей дитини за допомогою відкритого і вільного використання всіх освітніх ресурсів і програм, у тому числі, доступних в Інтернеті;

- обмін даними, комунікативна діяльність на базі спільних інтересів, перш за все професійних і освітніх;

- організація дозвілля, відпочинку і розвитку;

Дистанційне навчання передбачає, що обов'язково мають враховуватися інтереси учнів під час дистанційного навчання:

- організація освітнього процесу має забезпечувати регулярну та змістовну взаємодію вчителів з учнями;

- під час дистанційного навчання мають створюватися умови для забезпечення повноцінної участі в освітньому процесі осіб з ООП з обов'язковим урахуванням індивідуальної програми розвитку;

- заклад освіти забезпечує регулярне відстеження результатів навчання учнів, а також за потреби надання їм підтримки в освітньому процесі;

- для учнів, які не можуть взяти участь у синхронному режимі взаємодії з поважних причин, заклад забезпечує використання інших засобів комунікації, доступних для учнів-телефонного, поштового зв'язку тощо;

- організація освітнього процесу обов'язково здійснюється з дотриманням вимог щодо захисту персональних даних, а також санітарних правил і норм щодо формування розкладу навчальних занять, вправ для очей та постави, безперервної тривалості навчальної діяльності з технічними засобами навчання, часу для виконання домашніх завдань тощо.

Дистанційне навчання дасть результати, лише якщо буде посильним для всіх учасників освітнього процесу. Вчитель зобов'язаний виконувати освітню програму для досягнення навчального матеріалу, завдань на його закріплення, перевіряти й оцінювати їх та надавати відгуки на виконані завдання. Саме вчитель співпрацює з усіма учасниками освітнього процесу. Він має розуміти мету, план виконуваних завдань та методику оцінювання виконаної роботи. Зі свого боку, батьки зобов'язані забезпечити належні умови для навчання, сприяти виконанню дитиною завдань та досягання передбачених результатів. Батьки можуть стати найкращими друзями для вчителя. Ефективне спілкування батьків і вчителів завжди має вирішальне значення.

Дистанційне навчання може здійснюватися у двох режимах: синхронному чи асинхронному. Відмінністю між синхронним і асинхронним режимами є миттєві повідомлення та негайний зворотний зв'язок.

Асинхронний режим не дає можливості такого типу взаємодії. Синхронний режим дозволяє співпрацювати в режимі реального часу. Перевага синхронного режиму в тому, що можна залучати учасників миттєво та у визначений час. Не потрібно копіювати класно-урочну систему в онлайн-формі.

В дистанційному уроці ефективніше запланувати: мінімум пояснень, максимум інтерактиву. Не варто починати дистанційне навчання з нової теми. У ході підготовки до онлайн-уроків учителю слід урахувати, що надати в повному обсязі навчальний матеріал, як це передбачено в реальному часі, не вдасться. Виокремте найголовніше, те, про що дитина має дізнатися та чого навчитися саме в цьому класі, не говоріть загальних фраз і не давайте матеріалу, який ви планували включити в очне навчання з пропедевтичною метою. Завдання варто створювати таким чином, щоб вони були орієнтовані на взаємодію з учнями. Учням надаються чіткі інструкції. Частина уроку можна використати для відеопояснення нового матеріалу залежно від теми, з урахуванням вікових особливостей дітей.

Важливо прорахувати свої дії та види робіт, передбачити час на розв'язування практичних завдань, використовуючи при цьому різні інструменти дистанційного навчання, врахувати результати роботи та зворотний зв'язок.

Під час дистанційного навчання в синхронному режимі, коли діти нерухомо сидять біля екрану, не забуваймо про чергування розумової активності з фізичною, пропонуючи руханки та ігри, приводячи гімнастику для очей. Решта роботи відбувається в асинхронному режимі: учні, одержавши вказівки, самостійно виконують завдання.

Асинхронний режим дозволяє розміщувати навчальні матеріали в інтернеті, й учні працюють у зручний для себе час. Спілкуючись один з одним та вчителем через дискусійні дошки, форуми та електронну пошту. Асинхронний режим може включати в себе різноманітні засоби інформації, аудіо та відеоуроки. За допомогою асинхронного режиму навчання учень може працювати у власному темпі та в зручний для себе час. Учителю важливо зазначити терміни виконання завдань, надіслані для зворотного зв'язку, надати

орієнтовний розклад уроків для учнів, щоб вони мали уявлення про те, що їм слід робити і коли. Асинхронний режим застосовується до різних форм цифрового на онлайн-навчання. Перевагами асинхронного навчання є незалежність, гнучкість, індивідуальний темп. В асинхронному режимі учень може працювати у власному темпі, що складно при синхронному навчанні. Додатково варто запропонувати щоденні зустрічі в конкретний час для тих учнів, кому потрібна консультація.

У початковій школі дистанційне навчання проходить у контексті вчитель - учень - батьки - вчитель. Як базову платформу для зв'язку з учнями зручно використовувати ZOOM. Сервіс простий у використанні. Важливо, щоб платформа була єдиною для класу - про це слід заздалегідь домовитися з іншими педагогами.

Складання "Кодексу поведінки" для дистанційних уроків:

- Домовтеся, що кожен учень за кілька хвилин до уроку перевіряє справність та рівень зарядки гаджета.
- Проговоріть, коли учні можуть вмикати та вимикати свої мікрофони.
- Повідомте дітям, який сигнал відповідає за опцію "Підняти руку".
- Проговоріть, що можна писати в загальному чаті, а що - ні.
- Зазначте, що під час уроку мають бути закриті будь - які ресурси, що не мають стосунку до навчання.

Ранкове коло кілька разів на тиждень.

У цьому допомагають чудові ритуали для всього класу, як от вже звичне для всіх ранкове коло, де кожен ділиться враженнями від вихідних.

Уроки з елементами гри для початкових класів.

Учні молодшої школи - особлива категорія дітей, яка сприймає навчання через гру. Тож вчителю потрібно буде продумати сценарій онлайн - уроку не лише з ігровими елементами, а й з обов'язковою комунікацією та співпрацею учнів одне з одним. Ваш урок мине намарно, якщо діти просто слухатимуть вас. Комбінуйте невеликі теоретичні блоки з цікавими завданнями.

Та як би дітям цього не хотілося - неможливо постійно використовувати інтерактив і гратися більшу частину часу. Основний навчальний матеріал можна подавати, створюючи презентації та демонструвати коротенькі відео.

Використання інструментів для візуалізації.

• *Онлайн - дошка*

На таку дошку вчитель може завантажувати власні файли та зображення і виводити їх на екран. Дошка чудово працює для залучення дітей до дискусії. Також її можна застосовувати для створення ментальних карт, мозкового штурму тощо.

• *Тематичні аватарки*

Змінюйте протягом тижня аватарки разом з дітьми: щотижня обирайте тему чи героїв, у яких кожен з вас буде "перевтілюватися".

• *Знайдіть собі помічника*

Захопити увагу дітей може вигаданий супергерой - помічник у ваших презентаціях, який щоуроку вноситиме родзинку в подання тем своїми

коментарями та зауваженнями. Або ж виходити онлайн разом з яскравим іграшковим персонажем - обрати йому ім'я, розказати, хто він та з якою метою буде на ваших заняттях.

Навчитися утримувати увагу дітей навіть крізь екран.

Це - чи не найскладніший виклик для вчителя, який запроваджує дистанційне навчання в початковій школі. На практиці будуть помічниками такі прийоми:

•Онлайн - квач

Діти уважно слухають одне одного, щоб не пропустити свою чергу. Починає вчитель : дає вправу на обчислення будь - кому з класу. Здобувач освіти озвучує відповідь і далі має "заквачувати" наступним запитанням - прикладом однокласника.

•Рефлексія за прочитаною книгою

Вчитель дає завдання дітям прочитати оповідання чи невелику книгу, озвучує дату презентації. У зазначений час учні обговорюють прочитане. Під час уроку кожному учню для мінівиступу надається не більше трьох хвилин. За цей час школярі озвучують, які фрагменти їм сподобались і чому вони рекомендують (чи ні) прочитати цю книжку іншим.

• Веселі паузи - руханки та "гнучкі" уроки

Дитина, яка більшу частину дня проводить біля екрана, рухатися має обов'язково. Тож дозволити потрібно учням самостійно обрати плейліст для динамічних пауз - руханок , а потім щодня вмикати певний трек.

Підтримувати постійний контакт з батьками

Перед початком дистанційного навчання варто хоча б коротко поспілкуватись із кожною родиною й дізнатися, чи мають вони можливість забезпечити дитині цей формат. Якщо є діти, які не зможуть відвідувати онлайн - уроки, треба буде продумати інший формат завдань для них.

Щоб правильно побудувати онлайн - урок в початковій школі, зручно спиратися на готову структуру та враховувати всі її етапи.

Подання інформації

Цей етап було б добре переносити в асинхронне навчання. Тобто, подання інформації не обов'язково має відбуватися в режимі реального часу та синхронної взаємодії з дітьми. Інформація цілком може бути самостійно опрацьована учнями, а присутність вчителя важливіша на інших етапах.

Робота над помилками

На цьому етапі вчителям дуже важливо правильно навчити дітей справлятися із помилками. Отже, учні виконують завдання, а педагог бере на себе діагностичну та корекційну функцію.. Так він побачить і переконається, що учень правильно застосовує певні інструменти.

Підсилення мотивації

Не всі учні достатньо мотивовані, щоб виконувати завдання в онлайн - форматі. Ще Леонардо да Вінчі підмітив: "Навчання без бажання псує розум, і він нічого не затримує в собі". Якщо школярі не розумітимуть, чому вивчають певну тему, та й взагалі - навіщо прийшли до школи, висновок сумний: дитина

не зможе навчатись якісно ні очно, ні дистанційно. Але цю ситуацію можна змінити, якщо на допомогу прийдуть захопливі цифрові інструменти.

Формувальне оцінювання

На цьому етапі участь вчителя є важливішою, ніж на етапі пояснення матеріалу. Оцінка має містити коментар до роботи. Саме тому варто вчителям спробувати надавати не лише кількісний, а й якісний зворотний зв'язок. А іноді й взагалі відмовлятися від кількісного.

Встановлення цілей

Цілі потрібно сформулювати так, щоб учень розумів: не цілі школи, вчителя чи міністерства, а його особисті. Дитина має знати, що вона одержить, засвоївши знання.

Використання різних каналів подання інформації

Спостерігайте за тим, як краще засвоюють інформацію ваші учні. Хтось добре засвоює матеріал, коли вчитель розповідає наживо. Для когось краще, коли виступ вчителя є в записі. А ще комусь зручніше подивитися презентацію з елементами інтерактиву.

Тести

Набагато краще використовувати тести як інструмент для навчання. Тести мають передусім допомагати учневі, а не вчителю. Учень завдяки їм може побачити, що саме йому ще потрібно зробити. Коли дитина це розуміє - спокійніше сприймає будь-які помилки.

Навчання - насамперед соціальна активність. Перебування в школі допомагає вчитися правильно будувати стосунки з однолітками й дорослими поза межами родини. А ще - практикувати різні види комунікації, формувати ставлення до процесу навчання, друзів і самих себе. Онлайн - навчання звужує можливість навчатися разом і поруч. Жодний розумний електронний засіб не може замінити вчителя - людину. Проте сучасні педагоги мають бути готовими до форс-мажорних обставин і володіти методикою дистанційного навчання, яка зараз тільки розвивається.

Марущак П.Д.

*старший викладач циклової комісії фізичного виховання
Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Ніжинський агротехнічний коледж»
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АПК

Фізична підготовка студентів аграрних навчальних закладів визначається рядом чинників, які обумовлені структурою і розвитком сільськогосподарського виробництва. Актуальність фізичної підготовки фахівців різних аграрних професій у сільському господарстві визначається високими темпами розвитку його галузей, в яких належить працювати фахівцю, великою долею особистого чинника у забезпеченні ефективності виробництва і підвищення продуктивності праці, а також високими вимогами до фізичної і психічної підготовленості трудівників села.

Суттєве значення для конкретного змісту фізичної підготовки фахівців сільського господарства мають такі типові показники праці, як сфера діяльності і вид праці, найважливіші виробничі операції, переважаючі типи діяльності, знаряддя і форми організації праці. Кожен з цих показників вимагає певних фізичних і психічних якостей і навичок [2].

Причини, які викликають втому в процесі професійної діяльності, фахівці сільського господарства розташували їх у такому порядку (у відсотковому відношенні до загального числа відповідей на дане питання): нервово-емоційна напруга - 28,6%; тривалість робочого дня - 19,4%; одноманітність (монотонність) роботи - 12,6%; відсутність, брак перерв на відпочинок - 9,7%; незадовільні санітарно-гігієнічні умови - 9,3%; висока інтенсивність роботи - 7,9%; несприятливий вплив кліматичних умов - 4,8%; відсутність інтересу до виконуваної роботи - 4,8%; погані взаємовідносини у виробничому колективі - 3,0%.

Психофізіологічні особливості професійної діяльності також багато в чому визначають спрямованість фізичної підготовки. Ними є: прийом і переробка виробничої інформації, прийняття рішень, моторні рухи, навантаження на окремі фізіологічні органи і системи, емоційні стани, втомлюваність і динаміка працездатності, психологічні труднощі, які виникають під час роботи, важкість роботи, сукупність впливу на організм людини всіх чинників, які складають умови праці тощо [1].

На характер і динаміку працездатності суттєво впливають добові коливання працездатності людини, характер праці та інші чинники. Принципово таку ж фазність має динаміка працездатності протягом тижня. Працездатність у понеділок відносно низька, у вівторок, середу і четвер вона зростає, а потім в п'ятницю і суботу знову знижується. Аналогічні результати

нами одержані при вивченні швидкості перебігу процесів мислення і якості виконання таких завдань у студентів протягом навчального дня і тижня.

Варто мати на увазі, що природний режим життєдіяльності організму обумовлений не тільки його внутрішніми (ендогенними), але й зовнішніми (екзогенними) чинниками. В процесі виробничої діяльності працездатність зростає на початку і знижується в кінці робочої зміни, що спричиняється втомлюваністю.

Усі чинники повинні враховуватися при визначенні необхідних студентам, майбутнім фахівцям сільського господарства, певних прикладних знань, фізичних і професійних якостей, а також умінь і навичок, які можуть бути сформовані, розвинуті, виховані в процесі фізичної підготовки (табл.1). На основі вищевикладеної інформації формуються завдання фізичної підготовки, відбираються найбільш ефективні засоби, методи, форми їх реалізації.

Таблиця 1

Перелік психологічних і соціально - психологічних показників

Група показників	Найменування показників
1. Фізичні	1. Витрати м'язової енергії. 2. Витривалість до фізичних зусиль (динамічне і статичне навантаження). 3. Витривалість до кліматичних змін. 4. Сила. 5. Гнучкість
2. Психосенсорні	1. Гострота і точність зору, слуху, тактильних і кінестетичних відчуттів. 2. Чутливість до розрізнення відчуттів. 3. Сприйняття предмета в статичному положенні і русі. 4. Сприйняття простору і часу.
3. Психомоторні	1. Темп руху. 2. Швидкість рухової реакції. 3. Ритм. 4. Координація рухів. 5. Стійкість рухів. 6. Точність рухів.
4. Інтелектуальна сфера	1. Особливості уваги. 2. Спостережливість. 3. Зорова, слухова і рухова пам'ять. 4. Уява. 5. Особливості мислення. 6. Розуміння технічних пристроїв.
5. Темперамент і характер	1. Тип вищої нервової системи. 2. Емоційно - вольові якості. 3. Цілеспрямованість. 4. Наполегливість. 5. Старанність. 6. Ініціативність. 7. Активність. 8. Організованість.
6. Соціально - психологічні	1. Спроможність до співробітництва. 2. Почуття колективізму. 3. Ставлення до праці.

Наявні дані показують виняткову актуальність пошуку в сучасних умовах ефективних шляхів і способів забезпечення фізичної надійності й готовності до продуктивної праці представників всіх галузей АПК.

Список використаних джерел

1. Канішевський С.М. Науково-методичні та організаційні основи фізичного самоудосконалення студентства. –К.: ІЗМН, 1999 – 270 с.
2. Краснов В.П. Физическое воспитание трудящихся агропрома. – К.: Здоров'я, 1990 – 120 с.

Ніжинець С.С.
магістрантка факультету психології та соціальної роботи
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна

ФЕНОМЕН УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА В СУЧАСНОМУ ПРОСТОРІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ЗНАННЯ

Інноваційні процеси та науково-технічний прогрес, які відбуваються сьогодні в суспільстві ставлять нові вимоги до рівня професійної кваліфікації управлінських кадрів, складовою якої є управлінська компетентність. Посилення управлінських навичок майбутніх керівників закладів освіти відбувається протягом усієї кар'єри спеціаліста, охоплюючи періоди академічної та практичної управлінської діяльності.

Управлінська компетентність керівника є одним з основних чинників забезпечення конкурентоспроможності закладу освіти у швидкозмінних умовах ринкової економіки. Вагомий внесок у дослідження управлінської компетентності керівника закладу освіти здійснили В.Болгаріна, В.Григор'єва, Г.Сльнікова, В.Олійник, Т.Чернова та ін..

Мета статті – на основі аналізу наукової літератури розкрити сутність поняття управлінської культури керівника закладу освіти.

У сучасній психолого-педагогічній літературі немає єдності відносно змісту поняття «управлінська компетентність керівника». Аналіз різних підходів до визначення проблеми компетентності в цілому свідчить, що більшість дослідників пов'язують це поняття з певною галуззю діяльності, з конкретною професією.

Компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу діяльність.

На відміну від терміну «кваліфікація», компетентність включає не тільки професійні знання й уміння, а й такі якості, як ініціативність, здатність до співробітництва, роботи в групі, вміння оцінювати ситуацію, логічно мислити, добувати, відбирати й аналізувати інформацію [4].

У дослідженні даного феномен виділяється два підходи:

1) функціонально-рольовий (його основними одиницями є управлінські функції, управлінські ролі, компоненти управлінської поведінки)

2) особистісно-діяльнісний (його основними елементами є мотиви, цілі, особистісний смисл і способи їх реалізації), між якими існують складні взаємозв'язки.

О.Борисюк управлінську компетентність трактує як «складне індивідуально-професійне утворення, яке інтегрує в собі професійні теоретичні знання, практичні уміння, навички, професійно-особистісні цінності і якості,

які забезпечують готовність ефективно здійснювати управлінську діяльність» [1].

А. Таюрський пояснює управлінську компетентність як «готовність і здатність фахівця виділяти, точно формулювати, цілісно та глибоко аналізувати проблеми закладу освіти і знаходити з великого числа альтернативних підходів до їх вирішення найбільш доцільний і ефективний підхід щодо конкретної ситуації» [8, с.6].

Дотичним до нашого дослідження є визначення управлінської компетентності, що подає О. Овчарук: «Управлінська компетентність – це сукупність особистих можливостей посадової особи, її кваліфікаційні знання, досвід, що дають змогу брати участь у виробленні певного кола рішень або самостійно вирішувати певні питання завдяки наявності відповідних знань і навичок» [3, с. 36].

Варто відмітити трактування управлінської компетентності, запропоноване В. Смирновим, який розглядає даний феномен як систему його внутрішніх ресурсів, необхідних для організації ефективного керівництва підлеглим підрозділом; як досконале знання своєї справи, можливих способів і засобів досягнення намічених цілей [7, с. 18].

Заслуговує на увагу дослідження В.Мельник, де управлінська компетентність керівника розглядається як системне утворення, що визначається сукупністю компонентів:

- знання, необхідні для даної спеціальності або посади;
- уміння і навички, необхідні для успішного виконання функціонально-посадових обов'язків; – професійні, ділові і особистісно значущі якості для більш повної реалізації власних сил, здібностей і можливостей у процесі діяльності;
- загальна культура, необхідна для формування гуманістичного світогляду, духовно-ціннісних орієнтирів, моральних і етичних принципів особистості;
- мотиваційна сфера професійної діяльності [5].

Управлінська компетентність дає змогу спеціалісту успішно виконувати різноманітні види управлінської діяльності, вона синтезує в собі широкий спектр знань та практичних дій, відображає ступінь сформованості управлінської культури керівника.

Під поняттям управлінської культури А. Грушева розуміє «соціально-детерміноване системне динамічне утворення в складі професійної компетентності, яке проявляється у процесі управлінської діяльності, зорієнтованої на досягнення цілей завдяки реалізації знань, умінь, навичок і професійно важливих якостей, що зумовлюють здатність особистості займатись продуктивною професійною діяльністю» [2, с. 7].

Науковці розглядають управлінську компетентність керівника як комплекс властивостей особистості, що за умови високого їх розвитку, взаємозв'язку, взаємодії і спрямованості на професійно успішну діяльність відображають системоутворювальну здатність фахівця до актуалізації сутнісних характеристик особистості у професійній діяльності.

На основі критичного аналізу та узагальнення наукових підходів Д.Серіков робить висновок, що управлінська компетентність керівника – це «складне професійно-особистісне утворення, яке актуалізується в процесі управлінської діяльності, забезпечує готовність і здатність до її виконання на нормативному рівні і включає знання, вміння, навички, особистісні якості й здібності, цінності, мотиви та оцінки» [6].

На наш погляд, управлінську компетентність варто трактувати, як складне індивідуально-професійне утворення, яке інтегрує в собі такі компоненти:

- особистісно-мотиваційний – сукупність ціннісних орієнтацій, мотивів, адекватних цілям і завданням управління; сформованість важливих для управління особистісних якостей;

- когнітивно-операційний – сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для практичного розв'язання завдань управління;

- аналітико-рефлексивний – аналіз, самоаналіз, осмислення, оцінка й рефлексія власної діяльності, поведінки, вчинків, спілкування, стосунків з оточенням, їх корекція, здатність до самоуправління (самоменеджменту).

Отже, управлінська компетентність є інтегрованою якістю особистості, що передбачає синтез управлінських знань, компетенцій і вмінь та слугує базисом формування управлінської культури як професійно-особистісної характеристики фахівця.

Теоретичний аналіз наукових досліджень управлінської компетентності дав підстави для формулювання концептуальних положень, які передбачають розгляд даного феномену як:

- а) складного і багатоаспектного явища, що відображає інтегративні новоутворення особистості;

- б) динамічну характеристику, яка відрізняється постійним розвитком, трансформацією професійної готовності в практичний управлінський досвід;

- в) творчу діяльність, що відображає креативність особистості менеджера як найважливішу професійну якість;

- г) комплекс загальних і спеціальних знань, умінь, навичок, здібностей, які забезпечують ефективність управління закладом освіти в сучасних ринкових умовах.

Список використаних джерел

1. Борисюк О. М. Сутність та структура управлінської компетентності керівника. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2014. Вип. 16. С. 11-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pepr_2014_16_4

2. Грушева А. А. Формування управлінської компетентності бакалаврів економічних спеціальностей у процесі професійної підготовки : автореф. дис..... канд. пед. наук. Київ, 2012. 20 с.

3. Компетентісний підхід у сучасному освіті : світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. К. : К.І.С., 2004. 112 с.

4. Кубенко І. М. Що таке компетентність і як її розуміють в освіті. *Додаток до електронного журналу «Теорія та методика управління освітою»*. Вип № 1, 2010 р. URL: http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/1_2010/kubenko.pdf

5. Мельник В. К. Модель розвитку управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу [Електронний ресурс]. *Теорія і методика управління освітою: електронне наук. фах. видання*. 2009. № 2. URL: http://www.nbuiv.gov.ua/old_jrn/e-journals/ttmuo/2009_2/09melcsd.pdf
6. Сериков Д. А. Сущность и структура управленческой компетентности руководителя. *Экономика и социум*. 2015. №1 (14). URL: http://www.visnykeconom.uzhnu.uz.ua/archive/14_2_2017ua/27.pdf
7. Смирнов В. Н. Профессиональная компетентность и стиль управления командира в экстремальных условиях. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. 2007. № 4 (31). С. 17-20.
8. Таюрский А.И. Факторы, влияющие на формирование управленческой компетентности руководителей образовательных учреждений всех уровней профессионального образования. *Вестник ТГПУ*. 2009. №1. С. 5-7.

Новгородська Ю.Г.
канд. пед. наук, доцент

*кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Модернізація вищої освіти в Україні зумовлює нові вимоги до підготовки кваліфікованого фахівця з чіткою життєвою позицією, здатного вибудувати стратегії особистісного та професійного зростання, а також спроможного до продуктивного партнерства та активної участі у соціальному житті країни. З огляду на це особливої ваги набуває проблема формування соціально активної особистості, яка має адекватно реагувати на виклики сьогодення, бути мобільною та соціально затребуваною в різних галузях життєдіяльності. У контексті нашого дослідження суб'єктом соціальної активності виступає студентська молодь, оскільки цей вік є сензитивним для розвитку основних соціогенних потенцій людини.

Аналіз здобутків і результатів наукових досліджень, практики професійної підготовки майбутніх менеджерів дозволив визначити суперечності між:

- запитом суспільства й роботодавців на гармонійно розвинену соціально компетентну особистість здобувача освіти, здатну до виконання соціальних ролей, ефективного співробітництва й соціального партнерства, та відсутністю обґрунтування змісту чіткої дидактичної системи формування активності зазначеного виду в умовах університетської освіти;

- наявним соціальним досвідом здобувачів освіти та недостатньою можливістю формування на його основі в майбутніх фахівців соціальних якостей, умінь працювати в групі, взаємодіяти з іншими суб'єктами освітнього процесу через домінування в науково-педагогічних працівників традиційних підходів стосовно організації навчальної діяльності студентів;

- потребою формування соціальної активності в студентів та відсутністю дидактико-методичного забезпечення реалізації цього процесу;

- необхідністю об'єктивного оцінювання рівня сформованості соціальної активності магістрантів і нерозробленістю відповідних критеріїв, показників та індикаторів комплексного оцінювання рівня сформованості цього феномену.

Різні аспекти формування соціальної активності студентської молоді представлено в дослідження широкого кола науковців, а саме: визначення змісту різних видів соціальної активності (Н. Дембицька, Л. Кияшко, Л. Коган, О. Лісовець, Т. Саврасова-В'юн, Л. Снігур та ін.); особливості прояву соціальної активності в різних вікових групах (А. Базиленко, С. Комарова, В. Лісовський, М. Мартинова, А. Мурзіна, Н. Солодюк та ін.); виокремлення засобів формування соціальної компетентності (А. Демчук, О. Колобова, Т. Наливайко, О. Спірін, М. Шинкорук та ін.).

Отже, актуальність означеної проблеми та необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили мету нашої статті, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні поняття «соціальна активність», що виступає інтегральною характеристикою діяльності студентської молоді.

Важливе значення у контексті нашого дослідження є з'ясування сутності поняття «соціальна активність». Нам імponує твердження А.Базиленко про те, що соціальна компетентність є «особистісним утворенням просоціальної спрямованості, внутрішньо детерміноване індивідуальними потребами, ціннісними орієнтаціями, вольовими характеристиками та особливостями людини, і назовні проявляється у перетворенні соціуму та особистості, тобто в соціальній діяльності» [1, с.10].

Заслуговує на увагу трактування соціальної активності М.Карамушки, яка розглядає даний феномен як «вищу форму активності особистості, яка забезпечує глибинні та різнобічні зв'язки особистості з соціумом, що реалізуються у процесі соціально корисної діяльності особистості, в якій вона, на основі сформованих психологічних якостей, реалізує потреби та інтереси суспільства загалом або окремих соціальних груп, перетворює дане соціальне середовище та саму себе» [5, с.7].

Р.Климків у своїх дослідженнях презентує соціальну активність як «системну соціальну якість, у котрій виражається та реалізується рівень її соціальності, тобто глибина й повнота зв'язків особистості з соціумом, рівень перетворення особистості на суб'єкт суспільних відносин» [6].

Слушну думку стосовно соціальної активності висловлює О.Безпалько, розглядаючи її у трьох аспектах: як характеристику способу життєдіяльності соціального суб'єкта, що фіксує свідому спрямованість його діяльності й поведінки на зміну соціального середовища, умов, інститутів відповідно до назрілих потреб, інтересів, цілей; як здатність людини здійснювати соціально значущі перетворення, ініціювати зміни у мікро- і макросередовищі; як сукупність методів, процедур, спрямованих на зміну соціальних умов відповідно до потреб, інтересів, цілей та ідеалів особистості, на висунення й реалізацію соціальних інновацій, формування в собі необхідних соціальних якостей [3, с. 81].

В.Торохтій, переймаючись проблемами соціальної педагогіки, розглядає соціальну активність як: соціальну якість особистості, що відбиває ставлення людини до соціального середовища, соціального досвіду і здатності самостійно вирішувати проблеми соціалізації як свої, так і інших, за допомогою надання їм допомоги; спосіб існування і розвитку особистості, як суб'єкта суспільного життя, заснований на її свідомому і несвідомому прагненні до зміни соціальних умов і формуванню власних якостей [7].

Розкриваючи змістове наповнення поняття «соціальна активність», С.Грабовська виділяє низку суттєвих характеристик досліджуваного феномену:

1) спрямованість особистості на інших людей чи суспільство загалом реалізується через соціальну активність;

2) соціальна взаємодія лежить в основі соціальної активності;

3) людина здійснює реалізацію певних цілей та задовольняє свої інтереси чи потреби за допомогою соціуму;

4) соціальна активність виявляється в певних діях (простих чи складних), спрямованих на досягнення бажаних для суб'єкта цілей, що можуть бути просоціальними або антисоціальними [2, с. 176].

Визначаючи зміст соціальної активності, М.Карамушка вказує на те, що зазначена активність є інтегративною характеристикою особистості, структурними компонентами якої є:

1. Лідерські якості – якості, необхідні для здійснення лідерської діяльності, яка є невід'ємним атрибутом соціально активної молоді в сучасних умовах.

2. Ціннісно-мотиваційний компонент виражається в цінностях, мотивах та установках, які визначають рівень та спрямованість соціальної активності молоді.

3. Емоційно-регулятивний компонент передбачає сукупність емоційно-регулятивних характеристик молоді, які визначають здатність молоді регулювати свою поведінку в різних ситуаціях соціальної активності.

4. Комунікативний компонент реалізується через комунікативні якості, які забезпечують успішне спілкування та взаємодію молоді з різними соціальними групами [4].

Заслуговує на увагу п'ятикомпонентна модель соціальної активності студентів, презентована в дослідженнях А.Базиленко (рис.1).

Рис.1. Структура соціальної активності студентів

Охарактеризуємо зміст кожного з виділених компонентів.

Мотиваційний компонент зумовлений особистісними потребами молоді у соціальній активності. До складу даного компоненту входять:

- просоціальні мотиви, що передбачають прагнення людини досягти суспільно значущих результатів в діяльності;
- мотиви афіліації й престижу, що виражаються в прагненні особистості здобути чи підтримати високий соціальний статус;
- мотиви саморозвитку характеризуються прагненням вдосконалювати й розвивати компетентність у сфері соціальної активності.

Ціннісний компонент виражається в ціннісному ставленні особистості до соціальної активності. Він охоплює цінності активного та продуктивного

життя, духовні й гуманістичні цінності (відчуття соціальної приналежності, значимість допомоги іншим, співучасті).

Емоційно-вольовий компонент відбиває стійке емоційне ставлення особистості до соціальної активності, виражається в здатності долати перешкоди на шляху здійснення соціальної активності.

Пізнавально-рефлексивний компонент виражається в розумінні змісту соціальної активності та вміння його аналізувати. Даний компонент має базуватися на прагненні отримувати та осмислювати нову інформацію про зміст, шляхи та можливості здійснення соціальної активності.

Діяльнісний компонент проявляється в умінні студента організовувати соціальну діяльність, залучати до неї інших. Показником даного компоненту є стійкість проявів соціальної активності у різних її видах – навчальній, трудовій, науковій, творчій, спортивній, громадській та ін. [1].

Отже, аналіз теоретичних поглядів до трактування поняття «соціальна активність» дає підстави розглядати її як особистісну якість людини, що реалізується шляхом задоволення власних та суспільних потреб у процесі взаємодії з соціумом, забезпечуючи усвідомлення себе як особистості в ньому.

Список використаних джерел

1. Базиленко А.К. Психологічні чинники формування соціальної активності студентської молоді (на прикладі студентського самоврядування) : автореф. дис..... канд.. психол. наук. 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Київ, 2018. 19 с.

2. Грабовська С. Л. Соціальна активність в процесі соціалізації особистості / С. Л. Грабовська, С. М. Чолій. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2010. Т. 12, Ч. 1. С. 171-181.

3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / [Алексєєнко Т. Ф. та ін.]; за заг. ред. І. Д. Зверєвої; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Ін-т проблем виховання НАПН України [та ін.]. Київ; Сімферополь : Універсум, 2012. 535 с.

4. Карамушка М.І. Особливості формування експерименту для розвитку психологічних якостей соціально активної молоді. *Актуальні проблеми психології*. Том І. Випуск 45. 2021. С.111-115. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v1/i45/21.pdf>

5. Карамушка М.І. Психологічні особливості розвитку соціально активної молоді: автореф. дис..... канд.. психол. наук. 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Київ. 2020. 27 с. URL: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/karamushka_1601096412.pdf

6. Климків Р. І. Соціальна активність у структурі просоціальних взаємин осіб, які відбувають покарання із випробуванням. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. №1. 2014. С.31-39. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/ky/nvsp/01_2014/1iv.pdf

7. Социальная педагогика / В. С. Торохтий [и др.]; под общ. ред. В. С. Торохтия. М. : Юрайт, 2015. 451 с.

Пархоменко Н. Ю.
*Вчитель початкових класів Ніжинської гімназії №3
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ, ЯК ПРОЦЕС, ЩО СТВОРЮЄ КОМФОРТНЕ ОСВІТНЄ ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Сучасний етап розвитку школи в Україні, введення нових освітніх стандартів, Закон про освіту різноманітні міжнародні угоди стимулюють формування нових підходів і розробку принципово нових критеріїв якості навчання. Все більший розвиток одержують нові освітні технології, засновані на ефективному використанні в навчальному процесі сучасних засобів і методів передачі знань. Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для підвищення освітнього процесу. Змінюється сама суть освіти. Велика роль надається методам активного пізнання та самоосвіти.

Одна з головних проблем запровадження інноваційного навчання – вибір оптимального співвідношення найкращих традицій існуючої освітньої системи, сучасних педагогічних інновацій та інструментарію інформаційно-комунікативних технологій.

У змішаному гібридному навчанні значна частина традиційного навчального часу, буде замінена он-лайн навчальною діяльністю. Он-лайн діяльність може включати в себе серед іншого, надання посилання на ресурси і завантаження текстів і матеріалів, управління он-лайн вікторинами і полегшення подання завдання на самостійну роботу. Таким чином, під змішаним навчаннями розуміється поєднання формальних засобів навчання – роботи в класах, вивчення теоретичного матеріалу і інноваційних форм навчання, наприклад, обговорення за допомогою електронної пошти та Інтернет - конференції, а також безперервним удосконалюванням методів навчання, професійних знань самих вчителів. Змішана форма навчання органічно поєднує в собі як денні, так і дистанційні форми навчання.

Змішане навчання допускає збереження загальних принципів побудови традиційного навчального процесу. Ідея застосування елементів асинхронного й синхронного дистанційного навчання при змішаному навчанні полягає в тому, що певну частину навчальних дисциплін учні освоюють у традиційних формах навчання, а іншу частину дисциплін - за технологіями мережевого навчання. Співвідношення частин визначається готовністю освітньої установи в цілому до подібної побудови навчального процесу, а також бажанням і технічними можливостями учнів. Такий підхід зветься "гнучке навчання" (flexible learning).

Прихильники дистанційного навчання часто критикують аудиторну систему:

- неможливість точно відстежити реальну результативність навчання;
- слабку систему контролю в режимі реального часу;
- несистематичне відвідування учнями занять;

- пасивний характер одержування знань і навичок;
- наявність учнів з різним рівнем підготовки в одному класі.

При аудиторних заняттях в одному класі опиняються учні з різним рівнем підготовки, а вчитель в основному орієнтується на середній рівень. Більш підготовленим учням нецікаво, а менш підготовленим – важко.

Електронна модель навчання дуже схожа на традиційну, але є деякі відмінності. Учасники процесу всі ті ж – вчителі та учні. Тільки тепер учню менше пояснюють і йому більше доводиться навчатися самому. Але розширюється спілкування вчителя та учня, і це спілкування може бути в будь-якій зручній кількості. Основними засобами спілкування стають чат, форум і електронна пошта. Існує так само "віртуальна класна кімната", що є сумішшю чату й форуму. Значну роль в електронній моделі грає виконання групових завдань - учень не повинен почувати себе прикутим до комп'ютера й мати можливість розвивати навички спільної роботи.

“Змішане навчання” (*англ. blended learning*) не є універсальним інструментом, який в один прекрасний момент переверне усе навчання з ніг на голову, але це той інструмент, який допоможе нам подивитись на процес отримання знань трішки іншими очима, змінить наше ставлення до технологій, і найголовніше – дасть можливість спробувати себе у новій ролі.

“Змішане навчання” – це методика формальної освіти, згідно з якою учень/учениця засвоює одну частину матеріалу онлайн, частково самостійно керуючи своїм часом, місцем, шляхом і темпом навчання, а іншу частину матеріалу вивчає у шкільному класі. Водночас, усі активності впродовж вивчення того чи іншого предмету логічно пов’язані між собою і, як результат, учень отримує цілісний навчальний досвід.

Особливості змішаного навчання:

матеріали подаються в електронному вигляді;
існує можливість здавати роботу в електронному вигляді;
відбувається регулярне оцінювання з коментарями;
надається можливість групової роботи;
існують засоби електронного відслідковування успішності;
очне навчання базується на принципах інтерактивності.

Змішане навчання складається із трьох етапів:

Дистанційне вивчення теоретичного матеріалу;
Освоєння практичних аспектів у формі денних занять;
Здача іспиту або виконання випускної роботи

У чому різниця між дистанційним та змішаним навчанням?

Дистанційне навчання:

однобічне спілкування;
учень пасивний, не діє, він є стороннім спостерігачем;
структура курсу схована від учня;
учень сам по собі;
текст лекцій написаний сухо й безособово;
учень майже не застосовує знання й уміння;

завдання даються тільки наприкінці глави;

Змішане навчання :

двостороннє спілкування;

учень активний, діяльний, залучений у навчальний процес;

учень знайомий зі структурою курсу;

учень перебуває під керівництвом;

текст навчального посібника написаний у дружній і підбадьорливій формі;

учень застосовує набуті знання й навички;

завдання й вправи розміщені по всьому тексту;

Змішане навчання має цілий ряд переваг, серед яких можна виокремити такі:

1. Викладач доступний поза аудиторією.

2. Навчатися можна в будь-якому місці та в будь-який час.

3. Дидактичний підхід

4. Індивідуальний контроль за навчанням

5. Зручний темп навчання, висока швидкість оновлення навчальної проблеми.

6. Можливість користуватися різноманітними мультимедійними засобами.

7. Зменшує навчальне навантаження учнів.

8. Розвиває навички самостійного навчання й самоконтролю.

9. Покращення навчального рейтингу.

10. Заощадження інвестицій.

Що означає “якісне змішане навчання”?

Цей метод враховує індивідуальні потреби кожного учня, а не цілого класу загалом.

Передбачає майстерність вивчення того чи іншого матеріалу, тобто учень продовжує вивчати наступну тему чи отримує оцінку лише тоді, коли він/вона засвоїли основний концепт. Тобто, коли учень відчуває, що він/вона готовий(-а) продемонструвати свою обізнаність в темі, тоді він/вона проходить тест/здає фінальне завдання. Учням не потрібно чекати, поки вчитель скаже “Зараз 7-ий тиждень, як ми вивчаємо цю тему, прийшов час скласти тест”

Високі очікування до учня означають, що кожен має чітко прописані стандарти, які готують його/її до успіху в коледжі і в подальшій кар’єрі, та старанно дотримується їх. право на автономність/самостійність учня, тобто кожна дитина має навички, інформацію, та інструменти, які допоможуть йому/їй в управлінні власним процесом навчання.

Основні моделі “змішаного навчання”

Спробуймо розглянути 3 основні моделі змішаного навчання на прикладах:

- **Ротаційна модель** (англ. *Station Rotation Model*) •

Місіс Сміт поділила свій клас на групи так, що з однією групою вона вивчає певну тему, в той час як інша група самостійно працює за комп'ютерами, а ще одна група – взаємодіє в команді і разом вирішує поставлені завдання. Всі групи роблять взаємопов'язану роботу, відштовхуючись від особистих потреб/рівнів кожного учня.

Особливості цієї моделі:

- діти переміщуються по класі за певний проміжок часу між різними навчальними “станціями”;

- хоча б одна міні-група (до прикладу, якщо в класі 25 учнів, то 1 міні-група

- складається із 6-7 учнів) повинна виконувати завдання онлайн, інші – працювати над проектом, використовувати папір чи олівці, або інші інструменти для ефективної роботи;

- учні повинні пройти усі “станції” під час уроку.

- **Модель “Flex”** (англ. *Flex Model*) •

Коли ви заходите у школу ABC, ви зауважуєте, що близько 100 учнів знаходяться у великій просторій кімнаті. Усі вони мають ноутбуки і сидять по різних куточках цього відкритого простору. Все виглядає дуже хаотично, але коли ви запитаете когось із учнів, що вони роблять, ви почуєте відповідь, що вони працюють над математичним завданням. Усі учні мають власний “плейлист” активностей, які вони повинні виконати за певний час. Коли щось не зрозуміло, вони можуть запитати свого однокласника чи вчителя. Водночас вчителі вивчають ситуацію і запрошують групки учнів у окремі кімнати для обговорення матеріалу, який діти не зрозуміли.

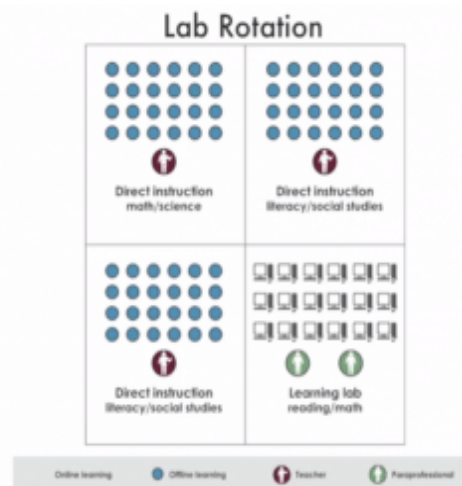
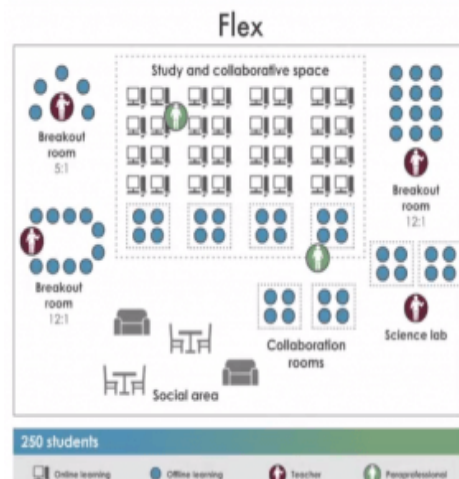
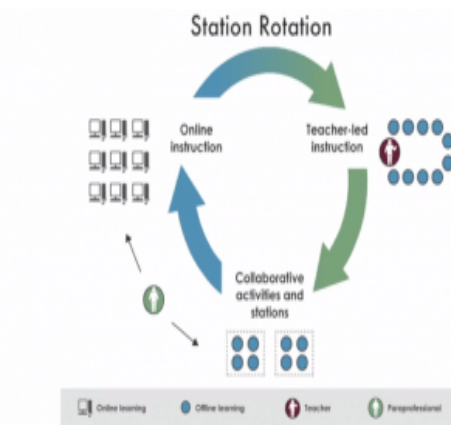
“Особливості цієї моделі:

- основою цієї моделі є онлайн-навчання, кожен учень має свій ноутбук і можливість переходити в інші приміщення;

- учні можуть бути максимально мобільними і враховувати свої потреби для вивчення теми;

- кожен учень має індивідуальний графік і завдання;

- разом з учнями є два вчителі (або більше) – той, який може відповісти на будь-які запитання учнів під час роботи, та

вчитель, який проводить персональні зустрічі з групами дітей, які щось не зрозуміли або ж мають труднощі з виконанням завдання.

Лабораторна ротація (англ. *Lab Rotation*) •

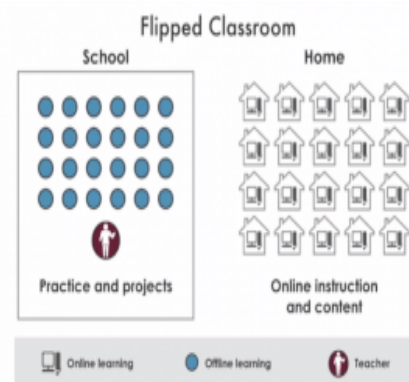
В школі XYZ учні мають 65-хвилинні перерви. Одну перерву вони проводять у навчальній лабораторії, вивчаючи онлайн концепт/основи теми, а іншу перерву – навчаються разом і з вчителем і глибше вивчають тему, застосовують вивчене на практиці.

Ця модель дуже схожа на ротаційну у класі, але її відмінність у тому, що діти рухаються не лише у класі від станції до станції, а переходять у онлайн-лабораторію, де працюють над виконанням завдання

“Перевернутий клас” (англ. *Flipped Classroom*).

Є ще одна популярна модель “змішаного навчання”, яку досить легко впровадити у класі.

Діти вивчають теорію вдома, самостійно керуючи своїм часом і темпом вивчення теми, а у класі – дискутують і глибше засвоюють матеріал. Вчитель лише фасилітує цей процес і допомагає вирішити спірні питання.

Зрозуміло, що на даний час а ні вчителі, а ні учні не готові перейти повністю до дистанційного навчання класу, але змішане навчання може значно полегшити роботу вчителя над зацікавленістю учнів. З чого можна розпочати:

- відходити від установки “я в класі – головний(-а)” і давати учням більше свободи та можливостей управляти власним процесом навчання;
- давати більше групової роботи і завдань, які передбачають самостійне вивчення з урахуванням певних потреб учнів (деяким дітям потрібно більше часу на освоєння матеріалу, але це не означає, що вони менш здібні за тих, хто виконує завдання швидше);
- пробувати складати індивідуальні плани навчання разом із дітьми;
- урізноманітнювати завдання та проводити ігри-симуляції;
- визначити, кому і які теми даються краще у класі, та давати учням можливість навчатися в один одного;
- елементарно, переставити парти у класі так, щоб дітям було краще взаємодіяти;

Тому на сьогоднішній день змішана форма навчання є оптимальним варіантом організації навчального процесу у навчальних закладах України. Попри вищезгадані фактори ризику, воно має низку очевидних переваг:

- модульний принцип побудови програми комбінованого навчання дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, що відповідає індивідуальним чи груповим потребам учнів
- різносторонній виклад матеріалу полегшує учням його сприйняття, а сучасні засоби навчання і комунікаційні технології оптимізують процес вироблення необхідних навичок практичного застосування набутих знань;

- попри те, що змішане навчання є до певної міри індивідуалізованим, воно вимагає більшої універсальності викладу навчального матеріалу, що робить його придатним для широкого кола учнів з різним рівнем підготовки та мотивації;

- Інтернет – зв'язок забезпечує наявність одночасного доступу до набагато ширшої аудиторії, що неможливо зробити в умовах традиційного навчання;

- поєднання традиційної і он-лайн форм навчання дає можливість учням, які не змогли чи не встигли опрацювати навчальний матеріал, надолужити пропущене або вдосконалити свій рівень знань самостійно, за необхідності звертаючись за консультацією до викладача або однокласників у дистанційній формі. Таким чином, учень має змогу вчитися, перебуваючи в будь-якому місці і в будь-який зручний для нього час;

- зручний темп навчання, висока швидкість оновлення навчальної програми, можливість користуватися різноманітними мультимедійними засобами та великою кількістю джерел інформації у поєднанні з традиційною системою контролю знань за менших затрат коштів вигідно відрізняють програми змішаного навчання від програм електронного чи дистанційного навчання.

- зменшує навчальне навантаження учнів;

- розвиває навички самостійного навчання й самоконтролю;

Виходячи з вищесказаного, можна констатувати, що у разі ретельного планування навчального процесу та обґрунтованого добору засобів, змішане навчання є набагато ефективнішим, ніж інші форми навчання і дає учням більше шансів навчатися і здобувати якісні знання.

Звичайно, впровадження змішаної форми навчання потребує значних зусиль. Це й необхідність внесення змін у нормативну базу, і інвестиції в розробку необхідного навчального контенту й перепідготовка вчителів. Фактично, розвиток змішаної форми навчання може стати одним із ключових напрямків модернізації освіти у сучасній школі.

Петруня В.В.
*вчитель фізичної культури Ніжинської гімназії №3
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ – ОСНОВА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

*Якщо хочеш бути сильним, бігай,
якщо хочеш бути красивим, бігай,
якщо хочеш бути розумним, бігай.*

Рухова і фізична активність є винятково важливим, фундаментальним чинником формування, збереження, зміцнення здоров'я та розвитку людини, особливо в дитячому, підлітковому та юнацькому віці.

Достатня щоденна фізична активність – одна основних складових здорового способу життя, з правильним харчуванням і відсутністю шкідливих звичок. ***Ніщо так не виснажує і не руйнує наш організм, як нестача руху.*** Фізична активність може бути найрізноманітнішою: ходьба (японські дослідники розрахували, що для нормального активного стану організму і підтримки здоров'я, людина повинна робити щодоби 10000 кроків «проходити за день 7-8 км»), біг, їзда на велосипеді, різні види спорту, танці, йога. До фізичної активності також відноситься і робота по дому (прибирання, перенесення предметів, догляд за оточуючими). Будь-яка форма фізичної активності за умови її регулярності, достатньої тривалості й інтенсивності, корисна для здоров'я [1]. Здоров'я – це висока працездатність, гарний настрій, упевненість у собі. Фізичне здоров'я дає гарне самопочуття, бадьорість, силу [2]. Тільки здорова дитина досягає успіхів у навчанні займає гідне становище у класному колективі, добре розвивається фізично, має врівноважений фізичний стан. Тим часом, здоров'я школярів різко погіршилося в останні роки. Крім об'єктивних причин цього явища, існують і суб'єктивні – неухвага до власного здоров'я, невміння його зберегти, не здоровий спосіб життя.

Як навчити школяра з дитинства цінувати своє здоров'я, докладати зусилля, щоб зберегти та зміцнювати його? Основними завданнями педагога є визначення місця фізичної культури в житті здобувачів освіти, виділення факторів, які сприяють здоровому способу життя, формування моральних почуттів, вироблення навички турбуватися про своє здоров'я.

Що таке здоровий спосіб життя? Здоровий спосіб життя з точки зору медиків – це гармонійний режим поєднання роботи та відпочинку, оптимальне харчування, фізична активність, дотримання гігієни, відсутність шкідливих звичок, а також доброзичливе ставлення до оточуючих і до життя взагалі в будь-яких його проявах. Одна з основних складових здорового способу життя, збереження, розвитку здоров'я – фізична культура. Вона передбачає заняття руховими вправами і загартування, вироблення корисних звичок. Можна

сказати, що фізична культура школяра – це його відношення до свого здоров'я, до розвитку і збереження можливостей свого організму.

Правильне фізичне виховання великою мірою сприяє повноцінному психічному розвитку дитини та вдосконалення її рухових функцій. Адже, організм всебічно розвивається, якщо систематично зазнає дії різноманітних фізичних навантажень, зокрема фізичних вправ. Відомо, що в організмі є понад 630 м'язів і 230 суглобів. Однак у виконанні певної вправи бере участь лише обмежена кількість м'язів і суглобів. Тому для оптимального фізичного розвитку необхідно використовувати комплекс різноманітних вправ, які б забезпечували функціонування всіх м'язів і суглобів [2]. В умовах карантину навчальний процес перемістився в онлайн-режим. Карантинні вимоги обмежили рух і діти почали вести менш рухливий спосіб життя. Саме тому питання збереження та покращення здоров'я школярів, зважаючи на реалії сьогодення, є одним із найактуальніших. Проте робити прості фізичні вправи можна й удома, було б бажання. Заняття здобувачів освіти з фізичної культури здійснювалися через сервіси Viber, Zoom, Classroom, електронної пошти. Вчителі фізкультури підбирають такі тренування, відео-уроки, мастер-класи, завдання та комплекси вправ для розвитку фізичних якостей, що не потребують спеціального обладнання, інвентарю та можуть бути виконані в домашніх умовах. *«Гімнастика, фізичні вправи, ходьба повинні міцно ввійти в повсякденний побут кожного, хто хоче зберегти працездатність, здоров'я, повноцінне і радісне життя»*

Підказка для гарного самопочуття

1. Розпочинати день із звичайної розминки – це покращить кровотік до хребта і суглобів, урятує від болю в спині та добре позначиться на продуктивності впродовж усього дня.

2. І не забувати, коли працюєте дистанційно, сидячи за комп'ютером, виконувати тричі на день п'ятихвилинну руханку. Це урятує від болю голови, болю в спині та шії.

3. Але для того, щоб тримати тіло в тонусі, потрібно виконувати три повноцінні тренування на тиждень(присідання, відтискання, планку, вправи на укріплення м'язів спини).

Після навантаження необхідно виконувати вправи на розтягування всіх груп м'язів. Тільки систематичне виконання фізичних вправ стає запорукою міцного здоров'я. Тримайте своє тіло в тонусі, адже здорове тіло - обов'язкова умова здорового способу життя. [1].

Список використаних джерел

1. Абаскалова Н. П Теорія і практика формування здорового способу життя учнів і студентів у системі «школа-вуз», 2010

2. Ареф'єв В. Г. Фізична культура в школі: навч. посіб. Для студентів навч. закл.: Абетка-Нова, 2004.

Похила Л.І.
магістрантка факультету психології та соціальної роботи
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна

МАРКЕТИНГ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

В умовах глобалізації світового освітнього простору з кожним роком зростає конкуренція між закладами освіти щодо забезпечення якості надання освітніх послуг. Тому одним із пріоритетів державної політики є створення ринку освітніх послуг.

Кожна освітня установа, маючи свою цільову аудиторію, повинна позиціонувати себе на ринку освітніх послуг шляхом підвищення якості освіти і формування у споживачів уміння самостійно здобувати знання впродовж життя. Це вимагає спрямування уваги керівників закладів освіти до маркетингу освітніх послуг як до діяльності, в процесі якої забезпечується створення, інформування, обмін пропозиціями, що мають цінність для потенційних споживачів, партнерів і суспільства в цілому.

За результатами теоретичного дослідження виявлено, що проблема маркетингу освітніх послуг перебуває в полі зору сучасних науковців О.Бондарчук, Н. Ільшанко, С.Казакової, Т. Оболенської, С. Телетової, Т.Оболенської, М.Фадєєвої та ін..

Мета нашого дослідження – розкриття сутності та особливостей маркетингу освітніх послуг, його ролі у підвищенні конкурентоспроможності сучасних закладів дошкільної освіти.

Важливою функцією менеджменту, що забезпечує регулювання ринку освітніх послуг, є маркетинг в освіті, який визначається як «вид людської діяльності, спрямованої на дослідження і прогнозування потреб, попиту та інтересів того чи іншого цільового ринку і забезпечення бажаного їх задоволення найбільш ефективними засобами зі збереженням та зміцненням благополуччя як окремого споживача, так і суспільства в цілому» [4, с.473].

За визначенням зарубіжних науковців, маркетинг освітніх послуг передбачає «дослідження, планування, здійснення і контроль за ретельно сформованими програмами, задумами, щоб викликати добровільний обмін цінностями з цільовими ринками з метою досягнення прагнень» [5, с.7].

Заслуговує на увагу трактування маркетингу освітніх послуг, запропоноване Н.Тихомировою: «Маркетинг освіти є системою управління ринковою діяльністю освітньої установи, спрямованою на регулювання ринкових процесів і вивчення освітнього ринку, що приводить до найбільш ефективного задоволення споживачів:

- особистості в освіті;
- освітнього закладу – у розвитку;
- фірм та інших організацій-замовників – зростанні кадрового потенціалу;

суспільства – у розширеному відтворенні сукупного особистісного та інтелектуального потенціалу» [8].

Слушною є думка З.Рябової, яка розглядає маркетинг освітніх послуг як процес, що передбачає вивчення, формування та задоволення освітніх потреб споживачів через розроблення та надання освітніх послуг на цільових ринках шляхом використання інструментарію – маркетинг-міксу (людські ресурси, освітні програми, ціноутворення, місце (доставка послуги), просування послуги, обладнання тощо) [6].

Узагальнюючи визначення науковців щодо сутності поняття «маркетинг освітніх послуг», будемо розглядати даний феномен як процес управління закладом освіти, що спрямований на вивчення й регулювання освітніх послуг з метою забезпечення вільного вибору пріоритетів з боку споживача, визначення його потреб та інтересів, реалізації особистісного й інтелектуального потенціалу споживача.

Згідно маркетингового підходу до управління основними функціями закладу дошкільної освіти є: формування пропозиції, надання самих освітніх послуг споживачам, просування освітніх і супутніх послуг на ринку. Виходячи з цього, ЗДО та їх клієнти є найактивнішими суб'єктами маркетингової діяльності.

Відправну точку для тлумачення поняття «освітня послуга» знаходимо у Законі України «Про освіту»: «Освітня послуга – це комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання» [3].

У контексті маркетингового підходу особливий інтерес для нашого дослідження становлять наукові напрацювання С.Телетової, яка визначила освітню послугу як «комплекс навчальної і наукової інформації, що створюється під час діяльності педагогічного колективу навчального закладу і передається учню, студенту чи слухачу у вигляді суми знань загальноосвітнього та спеціального характеру, а також практичних навичок для подальшого застосування у професійній роботі з метою задоволення різноманітних потреб особистості, суспільства, держави» [7, с.118].

В. Александров, здійснивши аналіз сучасних досліджень поняття «освітня послуга», дійшов висновку, що остання являє собою «особливий інтелектуальний товар, який надається стороною, що організує і здійснює процес навчання, та отримується іншою стороною, яка може бути одночасно і учнем, і контролером якості послуги, і платником за неї» [1, с.54].

Вагомий внесок у розв'язання проблеми регулювання ринку освітніх послуг здійснила В.Шилова. Дослідниця вважає, що «освітня послуга є комплексом цілеспрямованих дій юридичної або фізичної особи, результати яких виражаються в корисному ефекті, що задовольняє освітні, наукові і виховні потреби іншої юридичної або фізичної особи» [9]. Ми погоджуємося з думкою В.Шилової про те, що освітня послуга є особливим видом товару, який

створюється в освітній галузі і володіє споживчою вартістю, задовольняє освітні потреби особи, суспільства і держави в цілому.

Важливим надбанням для аналізу сутності маркетингу освітніх послуг має дослідження З.Рябової, що відображає основні особливості освітніх послуг (рис. 1) [6].

Рис.1. Основні особливості освітніх послуг

Згідно з результатами дослідження С.Білоусової, освітня послуга має свої характеристики, що відрізняють її від товару:

1) *невідчутність* (освітня послуга представляє собою нематеріальний продукт, який неможливо побачити, спробувати на смак, почути до моменту придбання);

2) *невід'ємність* від джерела (передбачається взаємодія виробника і споживача під час замовлення та здійснення освітньої послуги);

3) *мінливість якості або якісна невизначеність* (якість послуг обумовлюється специфікою процесу її надання і залежить від їх виробників, а також від часу і місця їх надання);

4) *нездатність послуг до зберігання* (послугу неможливо зберігати для подальшого продажу або використання) [2, с. 40].

Підсумовуючи вищезначене, а також спираючись на роботи науковців, можна стверджувати, що маркетингова діяльність закладу освіти передбачає задоволення потреб споживачів через надання комплексу освітніх послуг, які сприяють особистісному розвитку здобувачів освіти. Це дає можливість

закладу освіти затвердити свої переваги серед конкурентів, підтримувати свій імідж на ринку освітніх послуг та проектувати ефективну комунікаційну стратегію.

Список використаних джерел

1. Александров В. Освітня послуга: суть та моделі якості. *Економіка України*. 2007. №3 С. 53-60.
2. Білоусова С.В. Маркетинг освітніх послуг: стан, тенденції та перспективи. *Бізнес-навігатор*. 2015. № 1 (36). С. 39-43.
3. Закон України "Про освіту" від 05.09.2017 N 2145-VIII). URL: <https://drive.google.com/file/d/0B-IVqEUkWxZTb19kQ2RVbDNLbDQ/view>
4. Енциклопедія освіти / за ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Котлер, Ф. Стратегічний маркетинг для навчальних закладів / Ф.Котлер, Карен Ф.А. Фокс, [пер. з англ.]. К.: УАМ, Вид. Хімджест; 2011. 580 с.
6. Рябова З. В. Маркетинг і логістика освітніх послуг. *Адаптивне управління: теорія і практика: Електронне наукове фахове видання, серія «Педагогіка»*. Випуск 4 (6), 2017. URL: <http://am.eor.by>
7. Телетова С. Г., Телетов О. С. Педагогічний маркетинг у діяльності навчальних закладів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 3, Т. 2. С. 117-124.
8. Тихомирова Н.В. Дефиниции маркетинга образования. *Материалы семинара «Маркетинг образовательных услуг»*. М.: МЭСИ, 2002. С.123-132.
9. Шилова В. І. Державне регулювання ринку освітніх послуг в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 – Гуманітарний ун-т «Запорізький ін-т держ. та муніципального управління». Запоріжжя, 2007. 20 с.

Пришлюк А. В.
учитель початкових класів
Жашківської спеціалізованої школи №1
з поглибленим вивченням окремих предметів
Жашківської міської ради
Черкаської області

АСПЕКТИ ОНЛАЙН-СПІЛКУВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Важко не погодитися, але країна наша та й увесь світ переживають нелегкі часи. Світова пандемія, звичайно, торкнулася і освіти та внесла свої корективи. Як учитель початкових класів, розумію, що всебічний розвиток дитини, її таланти, компетентності та наскрізні уміння – це мета початкової освіти. Проте складна ситуація, яка охопила нашу Україну і весь світ, спонукала нас, вчителів, опанувати основи дистанційного навчання. Перехід з очної форми на дистанційну потребував досвіду, але його у нас не було. Виникали питання: Як діяти? Як скерувати процес відповідно до вікових, індивідуальних та психофізіологічних особливостей і потреб здобувачів освіти? І тут на допомогу «прийшли» знання, отримані з вебінарів, семінарів, майстер-класів.

Навчання організували... але ще потрібно забезпечити кожній дитині потребу у позитивних емоціях. Всі ми знаємо, що учені молодшого шкільного віку знаходяться у великій емоційній залежності від учителя. Стояло запитання: як забезпечити академічну доброчесність, поведінку під час онлайн-занять, адже це запорука якісного навчання. У нашій школі для дистанційного навчання ми використовуємо програмне забезпечення Education. Я вважаю, що гідна та моральна поведінка під час навчального процесу є запорукою успіху. Діалог між учнем і вчителем є важливим у ході не тільки письмового, але й усного онлайн-спілкування. У ході роботи спостерігався зворотній зв'язок, що, на мою думку, є додатковим стимулом та мотивацією.

Ділюся з вами, колеги, деякими напрацюваннями, як емоційно налаштувати учнів на продуктивний урок:

- ✓ попросити учнів увімкнути камери і за допомогою «смайлика» показати свій настрій;
- ✓ намалюйте предмет, який піднімає настрій;
- ✓ пропишіть у чаті вітання своїм однокласникам на урок;
- ✓ одним-двома реченнями скажіть (запишіть), які емоції виникають у вас, коли ви чуєте «Радий (рада) бачити тебе».

А також ділюся з колегами напрацюваннями, як спонукати дітей самостійно і чесно виконувати завдання під час дистанційного навчання:

- ✓ хвалити і заохочувати дитину, навіть якщо робота виконана не ідеально, але самостійно;
- ✓ завдання підбирати такі, де рівень складності наростає (від простого до складного). Якщо дитина виконала частину завдань, то вчитель дякує за зроблену роботу і додатково пояснює більш складніший матеріал;

- ✓ обов'язково готувати і давати учням індивідуальні завдання (не так часто, як під час очного навчання);
- ✓ давати завдання із готовими відповідями, де учні спочатку виконують завдання, а після роботи – перевіряють з відповідями;
- ✓ давати завдання, які передбачають власні висловлювання та міркування;
- ✓ надмірне навантаження для учнів, адже вони працюють на відстані;
- ✓ прогнозувати час, витрачений для самостійного виконання завдань, де учням чітко проговорювати їхній кінцевий час;
- ✓ чітко вимірювати час для домашнього самостійного опрацювання матеріалу.

Звичайно, я погоджуюся з думкою, що онлайн-спілкування не замінить живе спілкування. Але ми маємо пам'ятати, що дистанційне навчання має бути максимально наближене до очного. Що я маю на увазі? Моя думка полягає у тому, що вчитель, особливо учитель початкових класів, проводячи урок має використовувати такі форми і методи роботи, щоб учням було цікаво працювати, щоб вони із нетерпінням чекали наступного уроку. А це можливо лише тоді, коли вчитель добросовісно ставиться до своєї роботи, прагне до активного діалогу зі своїми учнями.

Також я зі своїми четвертокласника відпрацювали і склали на час карантину правила, за які учні проголосували і погодилися дотримуватися. З радістю ділюся з вами, колеги:

- ✓ за декілька хвилин до початку відео-зустрічі ми перевіряємо рівень зарядки свого телефону чи ноутбуку;
- ✓ мікрофон вмикаємо тільки тоді, коли відповідаю на запитання чи доповнюємо товариша;
- ✓ правило «піднятої руки» за допомогою спеціальної кнопки;
- ✓ правило письма у спільному чаті, тобто що пишемо, а що – не потрібно писати;
- ✓ користуватися склянкою з водою чи чашкою чаю;
- ✓ дотримуємося академічної доброчесності.

Дуже цікаво буде дітям, якщо ви починатимете день із коротких оповідок «Як пройшов вчорашній день?», «Що хотів би ти повторити сьогодні?», «Чого не варто повторювати і рекомендувати друзіві»...

А ще ми проводимо веселі онлайн-руханки, які дозволяють учням трішки відволікти увагу і відпочити. Намагалася руханки не повторювати кожного уроку, тобто протягом дня проводила п'ять різних руханок. Щоб навчання було цікавим, ми влаштовували челенджі: тобто учень відповідає, потім проговорює запитання і передає челендж іншому, називаючи ім'я учасника. Спробуйте і не пошкодуєте.

На завершення щиро бажаю усім нам натхнення та плідної праці на благо майбутнього наших дітей. Нехай завжди панує почуття задоволення, великої радості, щасливого стану нашої душі.

Список використаних джерел

1. 10 онлайн-ресурсів, що знадобляться на уроках [Електронний ресурс]. – 2019. –
Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/10-onlajn-resursiv-shho-znadoblyatsya-naurokah/>.
2. 35 інструментів для дистанційного навчання – добірка НУШ [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу : <https://nus.org.ua/articles/30-instrumentv-dlyadystantsijnogo-navchannya-dobirka-nush/>.
3. Всеукраїнська школа онлайн: початкова школа (1–4 класи) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/c/MONUKRAINE/playlists?view=50&sort=dd&shelf_id=17

РОЗРОБКА УРОКУ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 9 КЛАСУ «ШКІЛЬНЕ ЖИТТЯ»

Шкільний предмет «німецька мова» - це не тільки вивчення мовних явищ та формування мовленнєвих компетенцій, але й формування соціальної активності здобувачів освіти засобами іноземної мови. Урок, побудований не лише тільки на вивченні фундаментальних об'єктів пізнань як природа, суспільство, людина, праця, техніка, мова, але й на країнознавчому матеріалі про рідне місто та гімназію, виховує почуття патріотизму, усвідомлення себе значимою людиною в світовому просторі і часі, і того, що німецька мова – це засіб людського спілкування, одна з форм самореалізації здобувача освіти як особистості. Урок, проведений в 9 класі з теми «Шкільні традиції», повністю побудований за авторським матеріалом: твори надавача освітніх послуг та здобувачів освіти з використанням оптимальних форм та методів з урахуванням вікових особливостей та методики вітагенного навчання, яка визнає провідну роль вітагенного досвіду здобувача освіти в реалізації освітніх завдань, причому за основу береться не весь життєвий досвід, а вітагенний, тобто та частина досвіду, яка є найбільш значущою для індивіда, часто актуалізується в адекватних ситуаціях, дозволяє переосмислювати життєвий досвід особистості як самостійне джерело нових знань. Здобувач освіти виступає в ролі рівноправного учасника процесу пізнання, носія ціннісного знання. При такому підході здобувач освіти виступає не лише об'єктом, а й суб'єктом пізнавальної діяльності.

Клас: 9

Тема: Шкільне життя

Підтема: Шкільні традиції

Тип уроку. Урок формування вмінь й удосконалення знань, навичок.

Мета: сприяти формуванню вмінь зорового сприймання, усного та писемного продукування.

Очікувані результати: учень розуміє достатньо, щоб задовольнити конкретні потреби, якщо мовлення чітко й повільне; розуміє прості тексти на знайомі теми, побудовані на основі широковживаного мовного матеріалу, пов'язаного з темою уроку, ставить та відповідає на питання про шкільні традиції, пише простий текст на знайому тему.

Обладнання: тексти про традиції гімназії, роздавальний матеріал: картки для парної роботи, текст з пропусками, текст для письма («салат»), картки для гри «вчителі та учні», картки у вигляді українського та німецького прапорів для розподілу на групи, аркуш «Перша допомога» - словничок уроку, картки для оцінювання віршів, презентація, дзвіночок.

Перебіг уроку:

I. Початок уроку. Організаційний момент. Бесіда про готовність групи до уроку, настроїв .

II. Мовленнєва зарядка. Бесіда про новини шкільного життя учнів в режимі вчитель-учні фронтально.

Nun, was gibt es Neues und Interessantes in unserem Schulleben? Gibt es neue Schüler in eurer Klasse? Fächer? Lehrer? Habt ihr in den Herbstferien eine Klassenfahrt gemacht? Aus diesem kurzen Gespräch habt ihr das Thema unserer heutigen Stunde erfahren. Nicht wahr? Also, das ist... Schaut an die Tafel und ergänzt das Assoziogramm. Was fällt euch ein, wenn ihr an das Schulleben denkt?

(учні заповнюють на дошці асоціограму «Schulleben»)

III. Фонетична зарядка. Фонетичне опрацювання слів асоціограми в режимі хорової роботи (вчитель-учні).

IV. Основна частина уроку.

Вчитель: Jedes Mal, als ich in Deutschland war, interessierten sich die deutschen Lehrer und Schüler für unser Schulleben. Heute sprechen wir über unser Schulleben, unsere Schultraditionen, damit ihr einmal, wenn ihr nach Deutschland fahrt, darüber erzählen könnt.

1. Перевірка домашнього завдання у формі гри «вчителі та учні».

Вчитель: Zu Hause habt ihr „Elfchen“ vorbereitet. Nicht wahr? Präsentiert eure Gedichte! Beachtet die Aussprache und die Intonation! (Schüler wählen Kärtchen mit Zahlen. Wer bekommt die Karten von 1 bis 5 ist ein Schüler und muss sein Gedicht vortragen. Alle anderen sind Lehrer. Sie hören zu und geben eine Note von 1 bis 5 und begründen sie, benutzen dabei Wortschatzblätter zur Stunde).

2. Формування вмінь усного продукування на рівні фрази в режимі фронтальної роботи.

Вчитель: In unserem Schulleben passiert immer viel Neues und Interessantes, denn die Schule-das sind wir! Bald Stunden, bald Pausen, bald Prüfungen, bald Ferien, bald Wahlen der Hauptmanager, bald Süßigkeitenmarkt, bald Festival «Miss Herbst»....

Слайд 1- 6 Schaut an den Bildschirm! Erkennt ihr diese Veranstaltungen?

3.Формування вміння зорового сприймання на рівні фрази в режимі парної роботи.

Вчитель: Unser Gymnasium ist für seine gute Traditionen bekannt. Nicht wahr?
Was passt zusammen? Verbindet die Satzelemente! Arbeitet zu zweit!

1.In der Aktion „Fünf Kartoffeln“ haben die Schüler	a. unter diesem Motto fanden im Gymnasium verschiedene Veranstaltungen zum Internationalen Tag der Toleranz statt.
2.Jedes Jahr im Herbst findet im Schewtschenko- Park	b. an die Wohltätigkeitsstiftung zwecks Hilfe für die ATO- Soldaten gespendet.

3. Tolerant, geduldig zu sein, sich an Prinzipien des gegenseitigen Respekts zu halten –	c. das Fest zu Ehren Nishyner Gurke statt.
4. Das verdiente Geld auf dem Süßigkeitenmarkt wird	d. das Gefühl der Wärme, des Guten und der Familiengemütlichkeit.
5. Die Familienfeste hinterlassen in den Herzen von allen	e. Englisch und Deutsch sprechen, singen, tanzen, spielen, an einem Wettbewerb teilnehmen, seine eigenen Talente entdecken, sich bedeutend in der Zusammenarbeit mit anderen Schülern fühlen.
6. Man kann die Zeit im Sommersprachencamp sehr interessant verbringen,	f. immer viele Blumen in den Klassenzimmern auch im Lehrerzimmer.
7. An diesem Tag gibt es	g. viel Gemüse von Zuhause in die Schule mitgebracht.

Вчитель: Прäsентієт єурє Єрєбнїсє! (учнї в парєх зачитують рєчєннє: єдин-пєчатєк, другий прєдєвжєннє).

4.Формувєннє вмїнь зєрєвєгє спрїємєннє нє рївнї тєкстє в рєжїмї фрєнтєлнї рєбєтї.

Слєйд 7

Вчитель: Јєдєс Јєр бєгїннє unser Schulleben mit demselben Fest an demselben Tag, am 1.September. Der 1.September ist ein Feiertag für Groß und Klein. Stimmt das?

Слєйд 8: Лєст дєн Лүкєнтєкст єдгєнцт дїє Вєртєр: Feiertag, beginnt, Blumen, kommen, die ABC-Schützen, gratuliert, Lieder, in den Schulhof, die Hymne, Tradition, einer Glocke, halb neun

Der Erste September- der Feiertag für Groß und Klein

In den meisten Ländern der Welt beginnt die Schule am 1.September. In unserem Gymnasium sowie auch im ganzen Land ist das ein richtiger____. An diesem Tag kommen die Schüler feierlich gekleidet und bringen schöne ___mit, um ein Wiedersehen mit den Lehrern und Mitschülern zu feiern. Um____Uhr beginnt das Fest. Die Musik tönt und die Schüler der ersten Klassen kommen mit ihren

Klassenleiterinnen____. Man hört ___der Ukraine. Der Direktor eröffnet das Fest. Er ___den Schülern zum Feiertag und wünscht viel Erfolg beim Lernen.

Die Eltern und andere Gäste sind auch da. Es werden Gedichte vorgetragen, gesungen und es wird getanzt. Bald klingelt es. Nach einer alten ___trägt einer der größten Schüler der 11.Klassen auf Schultern das kleinste Mädchen aus der 1.Klasse mit ___in der Hand. Die Schüler ___ins Schulgebäude. Zuerst betreten ___das Schulgebäude. Bald setzen sich alle Schüler an die Schulbänke. In den Klassenzimmern ist alles sauber und schön. Es wird still. Die erste Stunde_____.

5.Формування вмінь писемного продукування в режимі індивідуальної роботи.

Слайд 9 Вчитель: Und jetzt haben wir hier einen Salat. Aber natürlich nicht zum Essen, sondern zum Schreiben. Das ist ein Textsalat. Diese tolle Aufgabe hat die Schülerin Wiktorija Swetlosarowa letztes Jahr geschrieben. Am letzten Tag vor den Herbstferien haben wir an dieser leckeren Aktion teilgenommen.

Schreibt den Text richtig: mit Groß- und Kleinschreibung und den Satzzeichen (, . :), betitelt ihn.

einmalimjahrfindetinunseremgymnasiumeinsüßigkeitenbasarstattdieschüler bringenvonzuhauseeselbstgebackenesüßigkeitenpfannkuchenkuchengebäckund leckeretortenmitindengroßenpausenverkaufendieschülersüßigkeitendas verdientegeldspendensiefürdieatosoldatenalsodiesertagistgleichzeitignützlichlustigund dsehrlecker

6.Музікаупауза (вчитель дзвонить у дзвіночок).

Вчитель: Was ist das? Das Glöckchen gehört auch zur Schule. Was bedeutet das? Eine Pause- und bei uns- eine Musikpause!

Слайд 10 (звучить мелодія «Учат в школе...», всі співають)

In der Schule lernt man viel:

Lesen, Rechnen, Sport und Spiel,

Basteln, Singen, Malen

Und...natürlich zahlen.

In die Schule gehen wir,

wollen fleißig lernen hier,

lachen, springen, tanzen

und...natürlich schreiben.

7.Формування вмінь усного продукування в режимі групової роботи.

Вчитель: Wir haben schon viel über Schultraditionen gelesen, geschrieben. Jetzt sprechen wir darüber. Wählt eine Karte! Die „schwarz-rot-goldene“ Gruppe geht nach rechts, sind deutsche Schüler, die fragen. Die „gelb-blaue“ Gruppe geht nach links, sind ukrainische Schüler, die antworten. Das Thema ist natürlich: „Schultraditionen“.

V. Заключна частина уроку.

1. Підсумок. Рефлексія.

Вчитель: Heute haben wir viel zum Thema „Schultraditionen“ gesprochen, gelesen, geschrieben. Zum Schluss habe ich ein Quiz vorbereitet.

Wählt richtige Variante, schreibt ins Heft so: 1a usw.

Слайд 11- 13

1. (фото – Familienfest) Was für ein Fest ist das?
  - a) der Tag des Lehrers;
  - b) der Tag der Toleranz;
  - c) das Familienfest.
2. Welche Tradition ist lecker?
  - a) der Süßigkeitenmarkt;
  - b) die Aktion „5 Kartoffeln“;
  - c) das Sportfest.
3. Für welche Aktion organisierten die Bibliothekmitarbeiter eine Diskussionsrunde „Im Land des Guten“?
  - a) das Fest zu Ehren Nishyner Gurke;
  - b) der Tag des Wissens;
  - c) der Tag der Toleranz.
4. Zu welchem Fest trägt der Schüler der 11.Klassen auf Schultern das Mädchen aus der 1.Klasse mit einer Glocke in der Hand?
  - a) zum Nikolaustag;
  - b) zum Valentinstag;
  - c) zum Ersten September.
5. Welches Fest findet am ersten Oktobersonntag statt?
  - a) das Familienfest;
  - b) der Tag des Lehrers;
  - c) das Fest zu Ehren Nishyner Gurke.
6. Wer hilft den Schülern beim Süßigkeitenmarkt?
  - a) die Bibliothekarin;
  - b) der Sportlehrer;
  - c) die Eltern.
7. Seit wann existieren in unserem Gymnasium Familienfeste?
  - a) seit 2015;
  - b) seit 2014;
  - c) seit 2016.
8. Слайд (фото мовного табору) Was für eine Tradition ist das?
  - a) die Klassenfahrt in die Karpaten;
  - b) Sommersprachencamp;
  - c) Altpapiersammeln.
9. Womit beginnt der Tag im Sommersprachencamp?
  - a) mit dem Frühstück;
  - b) mit der Morgengymnastik;
  - c) mit dem Deutschunterricht.
10. An welchem Tag feiern die Schüler Wiedersehen mit den Lehrern und Mitschülern?
  - a) am Tag der Toleranz;
  - b) auf dem Familienfest;
  - c) am Ersten September.

2.Перевірка результатів тесту.

Вчитель: Wer hat 5/4/3/2/1/keinen Fehler gemacht?

3.Оцінювання досягнень учнів. Пояснення домашнього завдання:

творче письмо: доповнити вірш.

Ich denke an meine Mitschüler.

_(Gefühl oder Assoziation)_____.

Ich denke an meine Schule.

_(Gefühl oder Assoziation)_____.

Ich denke an das Lernen.

_(Gefühl oder Assoziation)_____.

Ich denke an die Pausen.

_(Gefühl oder Assoziation)_____.

Ich denke an meine Lehrer.

_(Gefühl oder Assoziation)_____.

Ich denke an die Hausaufgaben.

_(Gefühl oder Assoziation)_____.

Ich denke an meine Tests.

_(Gefühl oder Assoziation)_____.

Ich denke an meine Schultraditionen.

_(Gefühl oder Assoziation)_____.

Ich denke an meine Ferien.

_(Gefühl oder Assoziation)_____.

Додатки

Творчі роботи здобувачів освіти, виконані до уроку і після, як домашні завдання:

Spannend, spannende Stunde. Ich lerne in der spannenden Stunde. Spannende Stunde macht Spaß. Super! Nikita Pawlenko, 9B	Flüssige, glückliche Zeit fliegt immer schnell wie ein Vogel im Himmel. Schulleben. Wadym Martynenko, 9B
Zielstrebig, zielstrebigiger Schüler. Er erreicht das Ziel. Solcher Schüler arbeitet fleißig. Erfolg! Anastassija Rudnyk, 9B	Aktiv, aktive Schüler. Spielen in der Pause. Lärm wie im Bienenstock. Wunderbar! Maryna Fessenko, 9B
Interessant, interessanter Schüler. Er geht in die Schule. Ich mag ihn. Toll! Milana Netschwal, 9B	Gut, gute Schule. Ich gehe in die Schule. Schule wie ein Bienenstock. Bombastisch! Olga Jaremtschnik, 9B

<p>Klug, kluge Lehrer geben den Schülern Wissen. Sie arbeiten hart wie Bienen. Respekt!</p> <p style="text-align: center;">Kateryna Siryk, 9B</p>	
<p>Ich denke an meine Mitschüler. Sie sind lustig. Ich denke an meine Schule. Ich erinnere mich an das Lernen. Ich denke an das Lernen. Es ist so aufregend. Ich denke an die Pausen. Möglichkeit sich zu entspannen. Ich denke an meine Lehrer. Sie geben uns Kenntnisse. Ich denke an die Hausaufgaben. Ich konzentriere mich. Ich denke an meine Tests. Ich fange an, Angst zu haben. Ich denke an meine Schultraditionen. Vorbereitungen auf die Feiertage. Ich denke an meine Ferien. Möglichkeit sich zu entspannen.</p> <p style="text-align: center;">Maryna Fessenko, 9B</p>	<p>Ich denke an meine Mitschüler. Ich liebe sie. Ich denke an meine Schule. Wunderbar. Ich denke an das Lernen. Es ist so interessant. Ich denke an die Pausen. Es macht Spaß. Ich denke an meine Lehrer. Sie sind die besten. Ich denke an die Hausaufgaben. Manchmal schwierig. Ich denke an meine Tests. Sie sind schwer. Ich denke an meine Schultraditionen. Ich mag sie. Ich denke an meine Ferien. Lange erwartet.</p> <p style="text-align: center;">Maryna Jarotzka, 9B</p>
<p>Ich denke an meine Mitschüler. Sie sind freundlich und hilfsbereit. Ich denke an meine Schule. Sie ist modern und unvergesslich. Ich denke an das Lernen. Es ist kompliziert und notwendig. Ich denke an die Pausen. Sie sind lärmig und lustig. Ich denke an meine Lehrer. Sie sind klug, gutherzig. Ich denke an die Hausaufgaben. Sie sind interessant und nicht immer verständlich. Ich denke an meine Tests. Sie sind aufregend und machen mir nervös. Ich denke an meine Schultraditionen. Sie sind wichtig und nützlich.</p>	<p>Ich denke an meine Mitschüler. Sie sind komisch und freundlich. Ich denke an meine Schule. Sie ist modern. Ich denke an das Lernen. Es ist kompliziert. Ich denke an die Pausen. Sie sind lang und kurios. Ich denke an meine Lehrer. Sie sind klug. Ich denke an die Hausaufgaben. Sie sind interessant. Ich denke an meine Tests. Sie machen mir nervös. Ich denke an meine Schultraditionen. Sie sind wichtig. Ich denke an meine Ferien.</p>

<p>Ich denke an meine Ferien. Sie sind flüssig und glücklich.</p> <p style="text-align: center;">Nikita Pawlenko, 9B</p> <p>Ich denke an meine Mitschüler. Ich liebe sie. Ich denke an meine Schule. Sie ist modern. Ich denke an das Lernen. Es ist interessant. Ich denke an die Pausen. Sie sind lustig und lang. Ich denke an meine Lehrer. Sie sind klug und brav. Ich denke an die Hausaufgaben. Sie verursachen Schwierigkeiten. Ich denke an meine Tests. Sie sind kompliziert. Ich denke an meine Schultraditionen. Sie sind großartig. Ich denke an meine Ferien. Es ist Zeit sich zu entspannen.</p> <p style="text-align: center;">Kateryna Siryk, 9B</p>	<p>Sie sind flüssig und glücklich.</p> <p style="text-align: center;">Veronika Frolowa, 9B</p> <p>Ich denke an meine Mitschüler. Ich liebe sie. Ich denke an meine Schule. Sie ist die beste. Ich denke an das Lernen. Es ist so interessant. Ich denke an die Pausen. Sie sind lang und spannend. Ich denke an meine Lehrer. Sie sind klug und nett. Ich denke an die Hausaufgaben. Sie sind immer unkompliziert. Ich denke an meine Tests. Sie sind kompliziert. Ich denke an meine Schultraditionen. Sie sind unvergesslich. Ich denke an meine Ferien. Sie rufen schöne Gefühle hervor.</p> <p style="text-align: center;">Anastassija Rudnyk, 9B</p>
---	---

<p>Ich denke an meine Mitschüler. Sie sind nett. Ich denke an meine Schule. Spaß. Ich denke an das Lernen. Es ist langweilig. Ich denke an die Pausen. Sie vergehen lustig. Ich denke an meine Lehrer. Sie sind böse oder gut. Ich denke an die Hausaufgaben. Viel Arbeit. Ich denke an meine Tests. Ich mag sie nicht. Ich denke an meine Schultraditionen. Hasse sie. Ich denke an meine Ferien. Bombastisch!</p> <p style="text-align: center;">Milana Netschwal, 9B</p>	<p>Ich denke an meine Mitschüler. Sie sind komisch. Ich denke an meine Schule. Wunderbar. Ich denke an das Lernen. Es ist kompliziert. Ich denke an die Pausen. Interessante Zeit. Ich denke an meine Lehrer. Schlecht oder freundlich. Ich denke an die Hausaufgaben. Ich werde mehr verstehen. Ich denke an meine Tests. Oft schwierig. Ich denke an meine Schultraditionen. Ich hasse sie. Ich denke an meine Ferien. Bombastisch!</p> <p style="text-align: center;">Olga Jaremtschuk, 9B</p>
---	---

Schreibt den Text richtig: mit Groß- und Kleinschreibung und den Satzzeichen

(, . - ; :), **betitelt ihn.**

Einmal im Jahr findet in unserem Gymnasium eine Wohltätigkeitsveranstaltung statt. Das ist ein Süßigkeitenmarkt. Die Schüler bringen von zuhause selbstgebackene Süßigkeiten: Pfannkuchen, Kuchen, Gebäck und leckere Torten mit in der großen Pausenrichtung. Die Schüler und Lehrer, die das Leckere einkaufen wollen, sammeln sich rasch im Foyer. Sie versuchen sich durch die Menschenmenge zu quetschen, um zu Süßigkeiten zu gelangen. Ist nicht immer ganz einfach. Das verdient Geld wird an die Wohltätigkeitsstiftung zwecks Hilfe für die ATO-Soldaten gespendet. Also, dieser Tag ist gleichzeitig nützlich, lustig und sehr lecker. Natürlich soll man sich bei den mitwirkenden Eltern; die kostenlos das Leckere Gebäck zur Verfügung stellen, bedanken. Ohne die konnte diese Veranstaltung kaum stattfinden.

Maryna Fessenko

Ergänzt den Lückentext!

Einmal im Jahr findet in unserem 1. _____ eine Wohltätigkeitsveranstaltung statt. Das ist ein 2. _____. Die Schüler bringen von zuhause selbstgebackene Süßigkeiten: Pfannkuchen, Kuchen, Gebäck und leckere 3. _____ mit. In der großen 4. _____ richten die Schüler das alles zum Verkauf her. Alle Schüler und Lehrer, die das Leckere einkaufen wollen, sammeln sich rasch im 5. _____. Sich durch die 6. _____ zu quetschen, um zu Süßigkeiten zu gelangen, ist nicht immer ganz einfach. Das verdient 7. _____ wird an die Wohltätigkeitsstiftung zwecks Hilfe für die ATO-Soldaten gespendet. Also, dieser Tag ist gleichzeitig nützlich, lustig und sehr lecker. Natürlich soll man sich bei den mitwirkenden Eltern; die kostenlos das leckere 8. _____ zur Verfügung stellen, bedanken. Ohne die konnte diese 9. _____ kaum stattfinden.

Torten, Gymnasium, Aktion, Geld, Süßigkeitenmarkt, Menschenmenge, Gebäck, Pausen, Foyer

Maryna Jarotzka

Der Tag des Lehrers

Richtig oder falsch?

- 1) Der Tag des Lehrers ist einer der Hauptfeiertage in unserer Schule.
- 2) Wir feiern dieses Fest im September.
- 3) Die Schüler schenken den Lehrern Herbstblumen.
- 4) Vor dem Unterricht eilen sich die Lehrer in die Aula.
- 5) Zuerst spricht unser Direktor in der Aula.
- 6) Die Schüler nehmen an dem Kulturprogramm teil.
- 7) Einmal fand in der Aula ein interessantes Festival der Lieder.
- 8) Ein besonderes Interesse der Zuschauer rief musikalische Aufgabe hervor.
- 9) Die Schülerschaft gewann.
- 10) Alle waren zufrieden.

Nastja Rudnyk

Пушкіна В.В.
директор Ніжинської гімназії № 3
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Розбудова українського суспільства базується на демократичних засадах, які активно впроваджуються у сферу освіти, а тому актуальною стає тісна взаємодія між школою та громадою в управлінській діяльності. Управління є складною соціальною структурою і неможливе без участі батьків, учнів, різноманітних верств суспільства.

Зауважимо, що в школі, де громада (сімейна, місцева, ділова, культурна та ін.) не має управлінських функцій, відбувається відоме у всьому світі поступове віддалення суспільства від школи. «Громада відчуває, що вона не має жодних повноважень, все вирішується без неї, і тоді вона поступово відвертається від школи. Результати загальновідомі – відсутня будь-яка матеріальна допомога громади школі, знижується громадська зацікавленість життям школи, зростає екстернат та репетиторство» [1].

Сьогодні і соціальні норми суспільства, і вимоги, які воно висуває до людей, значно змінюються. Школа зіткнулася з дуже непростими проблемами: якою повинна бути нова модель і як найбільш безболісно для всіх учасників педагогічного процесу змінити свою роботу відповідно до неї. На сьогодні стосунки, що складаються у школах між учнями й учителями, не є моделлю відносин, що існують у демократичному суспільстві й, отже, можуть зашкодити молодим людям стати повноправними членами суспільства.

Саме спільні зусилля держави та громади як рівноправних партнерів у створенні стратегій реформування освітнього простору, забезпечення контролю якості освіти, посилення соціального захисту всіх учасників, розширення мережі закладів освіти, підготовка компетентних кадрів може забезпечити повноцінне та всебічне розв'язання проблеми державного управління у сфері освіти. Управління освітою має бути державно-громадським.

Виходячи з цього, можна говорити про необхідність впровадження в освітній процес взаємодії між школою і соціальним середовищем. Наразі йдеться про формування підходів і принципових позицій, послідовне накопичення, нарощування конструкцій та інструментарію у вирішенні конкретних проблем ринку освітніх послуг. Проблеми виникли порівняно недавно і поряд з підтримкою зустрічають нерозуміння, сумніви. Однак у галузі освіти перехід до ринкових відносин отримує все більшу основу у всіх ланках, сферах системи освіти. Всі ці передумови, умови й фактори свідчать про актуальність і необхідність дослідження проблеми використання організації взаємодії школи і соціального середовища у структурі роботи заступника директора з навчально-виховної роботи. Адже значну роль у вихованні і навчанні школярів варто віддати спільним діям навчального закладу і сім'ї.

Соціальна педагогіка, визначаючи своїми базовими поняттями «життєвий світ дитини», «соціальне середовище», досліджує педагогічні можливості середовища життєдіяльності дитини та його вплив на її соціальне становлення [1, с. 21].

Значна роль у цьому контексті належить школі. Школа та сім'я є провідними складовими соціалізації школярів. Школа є середовищем найближчого оточення учня, вузловою сполучною ланкою всіх виховних середовищ, що оточують особистість, якій притаманні організованість, цілеспрямованість та керованість.

У школі, на думку Т. Лошакової, представлені всі механізми соціалізації:

- 1) традиційний – усвідомлення людських норм, еталонів поведінки, поглядів, стереотипів;
- 2) інституціональний – взаємодія особистості з різними інституціями суспільства;
- 3) стилізований – вплив субкультури;
- 4) міжособистісний – взаємодія особистості з іншими [2, с.3].

Аналіз педагогічної теорії й практики дає змогу розглядати середовище школи як соціально-виховне середовище, сутність якого розуміють як сукупність умов життєдіяльності особистості, що здійснюють цілеспрямований вплив на її свідомість і поведінку з метою формування певних якостей, переконань, духовно-ціннісних орієнтацій і потреб [4, с. 4].

Школа має надзвичайно важливу роль у становленні й розвитку соціальної практики. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [4].

У формуванні взаємодії школи із соціальним середовищем велику роль відіграє учнівське самоврядування. Шкільне самоврядування є прототипом самоврядування суспільства. Шкільний колектив, який складається з учнів, учителів та адміністрації, об'єднує низка спільних інтересів, вирішення яких потребує активності кожного та тісної співпраці.

Кожен шкільний колектив має власні традиції та звичаї, на основі яких і формуються засади шкільного та учнівського самоврядування. Тому немає конкретно визначених правил та структури шкільного самоврядування. Існують різні його моделі, але в кожному випадку воно створюється з певною метою, вирішує певні завдання, має свого голову, раду та дорадчі органи, свій статут, документи, якими керується [3].

Учнівське самоврядування виконує в школі такі функції:

- Функцію представництва. Завдяки участі учнівської ради в обговоренні шкільних проблем і ухваленні рішень, формуванні думки учнів з питань шкільного життя, участі в роботі органів загальношкільного самоврядування.

- Вирішення внутрішніх конфліктів шляхом посередництва на принципах добровільності.

- Інформування учнів про шкільні проблеми і шляхи їх розв'язання, діяльність учнівської ради.

- Функцію організації шефства старших учнів над молодшими.

- Функцію зовнішніх зв'язків, тобто організації взаємодії з позашкільними структурами, органами самоврядування сусідніх шкіл, залучення зовнішніх ресурсів до розв'язання проблем учнів і школи в цілому.

- Організаційну функцію, що виявляється у підтримці позашкільних, соціально значущих ініціатив школярів.

- Правозахисну функцію, через яку здійснюється захист прав учнів у школі [2].

Отже, ми можемо стверджувати, що коли учнівське самоврядування зароджувалося, йому відводилася лише певна роль в організації дозвілля, відпочинку, розваг. Але згодом у змісті його діяльності значне місце посіли суспільно корисні справи, спрямовані на організацію життя, навчання, праці учнів, участь в управлінні школою, на захист прав й інтересів учнів.

Участь в управлінні справами школи дозволяє підготуватися до життя в демократичному суспільстві, сформувати власну демократичну культуру. Засвоюючи навички самоврядування, вільного вибору і відповідальності, учні розвивають в собі бажання брати участь у громадському житті, реалізовувати свої права і свободи, відповідати за власні вчинки, вибирати свій шлях у житті [2].

Аналіз психолого-педагогічних джерел і педагогічної практики свідчить про те, що у середовищі навчальних закладів спеціально створюються й моделюються умови для самореалізації та самоствердження особистості, становлення її як свідомого суб'єкта соціальних відносин, що дозволяє говорити про нього як про соціально-виховне середовище. Виховну систему навчального закладу можна розглядати як соціально-педагогічну систему, як соціальний чинник, оскільки вона здійснює вплив на учнів шляхом залучення до навколишнього середовища, через відносини, які складаються між дітьми, педагогами, батьками, через психологічний клімат у колективі, що дозволяє об'єднувати дітей і дорослих у межах школи [3, с. 49].

З позицій системного підходу розглядає соціально-виховне середовище навчального закладу А. Золотарьова, яка говорить про соціально-педагогічну систему як про соціально обумовлену цілісність учасників педагогічного процесу, що взаємодіють на основі співробітництва між собою, навколишнім середовищем та його духовними й матеріальними цінностями, яка спрямована на формування і розвиток особистості. Виховання починається зі створення для людини, що зростає, виховного середовища. Саме такого, що виховує, тобто такого, що цілеспрямовано і позитивно впливає на процес розвитку особистості. Коли ми говоримо про вплив середовища, то вживаємо поняття «чинник» і «умова» [4, с. 14].

Спеціальна робота соціального педагога з конструювання і розвитку соціально-виховного середовища включає декілька специфічних напрямів: створення в «педагогічному просторі» дитини соціокультурного середовища розвитку; педагогічний вплив на сім'ю учня як чинник виховання; створення і розвиток учнівського колективу як середовища мешкання і самоактуалізації дитини; сприяння дитячому та молодіжному руху в закладі освіти і поза ним, допомога у створенні і функціонуванні позитивних організацій і об'єднань; співпраця з багатопрофільними творчими об'єднаннями [4, с. 16].

Ефективність процесу соціалізації учнів школи залежить від взаємодії школи з сім'єю [1, с. 51].

Розробка методики взаємодії школи і сім'ї полягає у використанні виховних можливостей соціально-виховного середовища школи; усвідомленні важливості насичення соціального середовища сім'ї виховним потенціалом – це саме ті напрями діяльності соціальних педагогів, які забезпечать ефективну соціалізацію учнів. Соціально-педагогічна робота – науково обґрунтоване культуровідповідне регулювання соціального виховання в усіх сферах з метою непримусового набуття розвитку соціальності суб'єктів соціуму [1, с. 47].

Мета соціально-педагогічної роботи в школі як навчальному закладі, що забезпечує реалізацію права громадян на загальну середню освіту, полягає в розвитку соціальності (соціальних цінностей, соціальних якостей, соціальної поведінки) учнів через збагачення середовища соціального розвитку особистості; організацію змістовного дозвілля учнів, батьків, учителів; оптимізацію учнівського самоврядування; розвиток шкільних традицій; участь у волонтерській діяльності; профілактику, корекцію, реабілітацію девіантної поведінки; підвищення рівня професійної соціальної компетентності педагогічних працівників; соціально-педагогічний супровід дитини в сім'ї; координацію роботи різноманітних соціальних інституцій у вирішенні проблем соціального розвитку та захисту дітей тощо [2, с. 5].

Наступним елементом соціально-виховного середовища школи як системи соціально-педагогічної діяльності загальноосвітнього закладу є управлінський компонент, який формується із сукупності заходів, що забезпечують цілеспрямованість і безперервність функціонування системи як цілісного організму. Зазначений компонент забезпечує інформаційний, методичний, координаційний, технологічний супровід соціально-педагогічної діяльності.

Під управлінською діяльністю розуміють діяльність, спрямовану на вироблення рішень, організацію їх реалізації, контроль, аналіз та підбиття підсумків. Основними елементами процесу управління системою соціальнопедагогічної профілактичної діяльності є: збір інформації; визначення цілей і завдань діяльності; прийняття рішень; організація виконання прийнятих рішень; визначення часу для вирішення завдання щодо досягнення цілей; контроль виконання [2, с. 4].

Соціально-виховне середовище школи – це складова виховного простору, в якому формується соціальність особистості завдяки цілеспрямованій, науково-обґрунтованій і системній соціально-педагогічній діяльності з метою

ефективного соціального становлення людини, активного перетворення її на суб'єкта соціального розвитку самої себе й соціуму [2, с. 3].

Виховне середовище школи, окрім всіх властивостей соціального середовища, має і власну специфіку, що визначається спрямованістю середовища на суб'єктне становлення, розвиток та виховання, специфікою суб'єктів середовища: вчителів та учнів; змістом та технологією діяльності, переважанням навчальної діяльності. Важливою потребою, яка повинна задовольнятися, є потреба в безпеці, постійності, надійності. Саме школа, середовище школи повинно забезпечувати таку надійність, захищеність. Це деякою мірою досягається розвитком колективних взаємовідносин. Але треба пам'ятати, що соціально-виховне середовище має виховну, формуючу силу настільки, наскільки індивід бере участь у різних видах діяльності, поділяє їх. Він приймає цілі цієї діяльності, засвоює її зміст та способи, а також емоційні відносини, пов'язані з нею [3, с. 4].

Соціально-виховне середовище школи включає декілька компонентів – організаційно-структурний, концептуальний, процесуальний, управлінський – та має власну специфіку. Формування соціально-виховного середовища школи забезпечується шляхом підвищення соціально-педагогічної компетентності педагогічного колективу та соціально-педагогічній просвіті батьків.

Отже, соціально-виховне середовище – ознака соціального середовища чи сукупність умов життєдіяльності особистості, які цілеспрямовано впливають на її свідомість і поведінку з метою формування певних якостей, переконань, духовно-ціннісних орієнтацій та потреб. Це конкретний прояв суспільних відносин, які сприяють соціалізації індивіда, адаптивності особистості до мінливого середовища, усвідомленню себе людиною, якій близькі і зрозумілі інтереси інших людей.

Список використаних джерел

1. Жуков В., Скуратівський В. Соціальне партнерство в Україні: Навч. Посібник / В.Жуков, В.Скуратівський. – К.: Видавництво УАДУ, 2001. – 200с.
2. Лавриненко М. Соціалізація молоді: перспективи сім'ї та школи. Директор школи. 2003. № 39. С. 3- 6.
3. Соціальне партнерство/С.В. Бакуменко, І.С. Левінець (кер. авт. кол.): Навч. посіб. – К., 1999. – 300 с.
4. Формуємо соціалізуючий простір: Методичні рекомендації / укладач: Л. М. Назаренко. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014.

Ременюк Л.О.
*вчитель української мови і літератури Ніжинської гімназії № 3
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПІД ЧАС УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В ОСНОВНІЙ ТА СТАРШІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО І ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

На сучасному етапі розвитку системи освіти в Україні пріоритетним завданням є підвищення її якості, що виступає основою формування соціально активної творчої особистості. Для цього необхідно процес навчання побудувати з максимальним наближенням до запитів і можливостей школярів. Нині перед учительством стоїть важливе завдання – створення таких умов, де б дитина могла самовизначитись, розкрити свої інтелектуальні й творчі здібності.

Викладання предметів «Українська мова» та «Українська література» під час дистанційного навчання – це заочне навчання з максимальним використанням в освітньому процесі інформаційно-цифрової компетентності. Нині комп'ютерні мережі дають змогу працювати з учнями онлайн. Спілкування вчителя й учня під час дистанційного навчання змінилося на спілкування «учень – комп'ютер – вчитель». Присутність учня на уроці зобов'язує учня брати участь у відеоконференції та онлайн-бесідах, завдяки якому створює ефект присутності й розширює рамки інтерактивної взаємодії [4, с. 23].

Під час уроків української мови та літератури потрібно активніше використовувати сучасні педагогічні технології: комп'ютеризоване навчання та інтерактивні форми роботи. Вони збільшують пізнавальну самостійність учителів, учнів та їх батьків, мотивують потребу розвитку їхньої інноваційної культури [1, с. 49].

Застосування технологій дистанційного навчання під час викладання української мови та літератури повинно відбуватись у двох напрямках: 1) при засвоєнні теоретичного розділу навчальної програми з дисципліни з використанням як традиційних засобів навчання, так і засобів ІКТ; 2) при засвоєнні практичних занять із застосуванням традиційної структури уроків, зокрема уроків розвитку мовлення.

Під час засвоєння теоретичного розділу з використанням засобів навчання, що функціонують на базі ІКТ, дієвим є використання платформи «Всеосвіта», яка дає можливість перевірити теоретичні знання учнів.

Завдяки використанню комп'ютерних технологій учні можуть отримати задоволення від захопливого процесу пізнання, занурюючись в яскравий барвистий світ українського слова. Таке заняття викликає в них емоційний підйом, навіть відсталі учні активно працюють під час уроку. Електронні презентації, навчальні відеофільми, електронні тексти, анімаційні зображення – це невичерпний потенціал для використання на уроках мови та літератури,

адже ці засоби навчання активізують процес розвитку творчих здібностей, умінь та навичок учнів, застосування знань для розв'язання нетрадиційних завдань [3, с. 17].

В умовах дистанційного навчання під час епідемії COVID-19 використання інформаційно-комунікаційних технологій є важливою складовою формування соціально активної особистості. Як і в класно-урочній системі навчання, так і під час дистанційного навчання зміст уроку визначається трьома складовими: мотивація навчання, виконання практичних навичок як одного з головних чинників навчання, оцінювання навчальних досягнень.

Навчальна мотивація ґрунтується на потребі, яка стимулює пізнавальну активність учнів, її готовність до засвоєння знань. Мотиваційна складова навчальної діяльності та теоретичні засади охоплюють пізнавальні потреби та мотиви навчання. Важливою умовою є власний приклад учителя. Під час цього етапу уроку вчитель знімає короткі 15-хвилинні відео, які перекидає для учнів на телефон за допомогою додатка «Viber» або соціальної мережі «Instagram», адже ці додатки є найпопулярнішими серед школярів.

Практичні навички та вправи є одним з головних чинників навчання. Самостійне виконання вправ за правильної організації може суттєво підвищити навчальну активність учнів. Водночас без кваліфікованої організаційної підготовки неможливо сформувати в школярів навички самостійних занять. Особливої уваги вимагають підбір і дозування мовно-літературних завдань. Тому учням пропонуємо виконання завдання з фотофіксації викладати в особисті кабінети на платформі «Classroom».

При оцінюванні навчальних досягнень з української мови та літератури враховуються особисті досягнення школярів та ступінь активності учнів. Після закінчення уроків вчитель виставляє бали та задає домашнє завдання, використовуючи можливості всеукраїнської системи освіти «Нові знання». Електронний журнал – інструмент, який робить процес управління освітою оперативним і зручним, даючи змогу вчасно інформувати про поточні зміни в результатах навчання всіх учасників освітнього процесу. Завдяки електронному журналу учень та батьки можуть ознайомитися не лише з навчальними досягненнями, а й можливими помилками у вправах, домашніми завданнями.

Нині світ перебуває на етапі розвитку, в якому інформація відіграє важливу роль. В умовах упровадження дистанційного навчання, в час інтенсивного потоку інформації і нових способів її передачі, вимагають перед вчителем нових підходів до навчання гуманітарних дисциплін.

Розвиваючи в школярів інформаційно-цифрову компетентність, учитель готує учня до самостійного життя в інформаційному суспільстві. Орієнтуючись на ці умови, у яких будуть вчитися, розвиватися, зростати учні нової формації – як вчитель, добираю нові методи та форми навчання.

Першочерговим завданням є перетворення інформаційної лавини в ефективний освітній інструмент, основною метою якого є формування в учнів уміння орієнтуватися в потоці інформації, систематизувати й відбирати

потрібне, розвиваю в учнів навички критичного та системного мислення, уміння працювати з інформацією та медіазасобами, ставити та вирішувати проблеми, направлені на саморозвиток, творчість і допитливість.

Отже, використовувати інформаційно-комунікаційних технологій під час дистанційного навчання уроків української мови та літератури доцільно, оскільки вони сприяють розвитку ініціативи, соціальної активності, самостійності, творчості та цінності українського слова.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навчальний посібник/ Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко; за ред. Гуревича Р. С. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. – 348 с.
2. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс] Режим доступу <http://mon.gov.ua/activity/education>.
3. Освітні технології: навч.-метод. посіб./ [Пехота О.М., Кіктенко А.З., Любарська О.М. та ін.]; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: АСК, 2002. – 255 с.
4. Цифрова компетентність сучасного вчителя Нової української школи: зб. тез доп. всеукр. наук. наук.-практ. семінару, м. Київ, 28 лютого 2018/ за заг. ред. О.Е. Коневщинської, О.В. Овчарук. – К.: Інститут інформаційних технологій України, 2018 – 61 с.

Рибак Н.В.
*вчитель англійської мови Ніжинської гімназії №3
Ніжинської міської ради Чернігівської області
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

ПОЗАКЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ ЗАХІД З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ЕЛЕМЕНТАМИ ОЧНОГО ТА ОНЛАЙН-ФОРМАТІВ РОБОТИ

Назва заходу: Хеловін Квест

Мета позакласного заходу: активізувати навички вживання лексичного матеріалу із теми «Хеловін», розширити освітній кругозір та познайомити учнів зі звичаями англійських країн та традиціями святкування одного з головних свят року; сприяти розвитку в учнів сприймання на слух, зорового сприймання, усного та писемного продукування та творчої уяви засобами дистанційного навчання.

Форми роботи: командна та індивідуальна.

Формати роботи: очний та онлайн.

Очікувані результати: на кінець позакласного заходу учні володітимуть лексикою з теми та вмітимуть обговорювати особливості святкування Хеловін; виготовлятимуть та презентуватимуть традиційну символіку та співатимуть традиційні святкові пісні; демонструватимуть розуміння цінності культурного розмаїття.

Обладнання: презентація, відео запис, телевізор, роздатковий матеріал, ключі входу на онлайн-платформу Classroom, використання месенджера Viber, набори для творчості.

ХІД ПОЗАКЛАСНОГО ЗАХОДУ

День перший (очно-командний формат роботи)

Знайомство з країнознавчим матеріалом про звичаї та традиції святкування Хеловін: уведення та активізація лексичного матеріалу, перегляд навчального відеофільму з теми, перевірка розуміння сприйнятого матеріалу з використанням PDF презентації.

<https://www.youtube.com/watch?v=s1yGXu9K7aw>

<https://www.youtube.com/watch?v=8GUu41jqIHQ>

https://www.youtube.com/watch?v=BZFpvW_Lcz8

“Pack of Zombie Wolves”

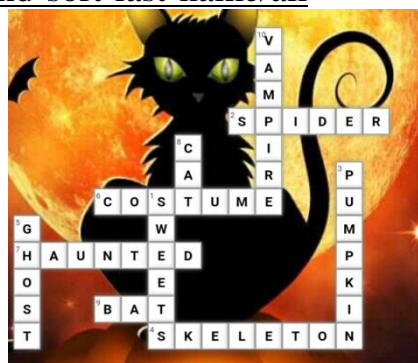
“Jack o'lanterns”

День другий (онлайн-індивідуальний формат роботи)

Команди учнів через месенджер Viber отримують своє перше завдання: до вказаного часу обрати назву для команди. Також з'являється код доступу до онлайн-платформи Classroom (Код курсу: euwsa7k), де можна знайти друге завдання на цей день – вирішити кросворд на основі лексики з теми «Хеловін», зробити скріншот виконаного завдання та відправити його на вказаний номер.

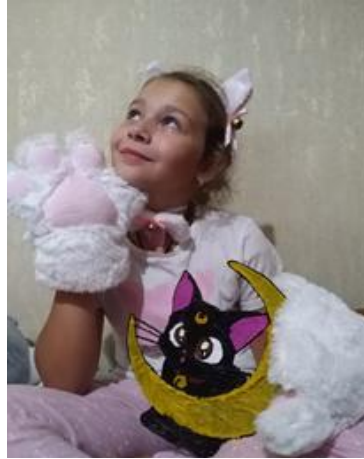
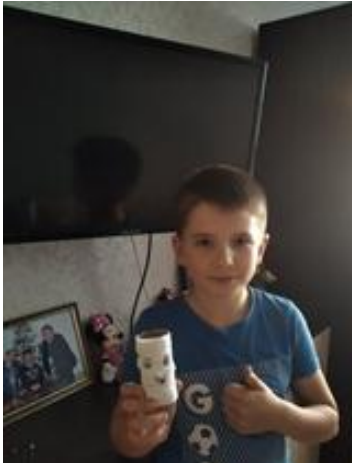
<https://classroom.google.com/c/MTYzOTc2ODA5OTYx/a/MTU3Nzg1NDg4ODc2/submissions/by-status/and-sort-last-name/all>

День третій (онлайн-індивідуальний формат роботи)

Цього дня учні отримують завдання, пов'язане із традиційною символікою. Необхідно переглянути відео на онлайн-платформі Classroom (майстер-клас по виготовленню святкового декору) та створити один із запропонованих елементів самостійно, зробити скріншот та презентувати свій витвір.

<https://www.youtube.com/watch?v=JVyQAxDRCy0>

День четвертий (онлайн-індивідуальний формат роботи)

В цей день на учнів чекає музичне випробування. Потрібно переглянути відеоролик на онлайн-платформі Classroom, вивчити й заспівати запропоновану традиційну святкову пісню "Five little pumpkins". Відеозапис виконання необхідно надіслати на вказаний номер.

<https://www.youtube.com/watch?v=cm1qvX1ygOo>

<https://classroom.google.com/c/MTYzOTc2ODA5OTYx/a/MTU3Nzg3OTkyMDc5/details>

День п'ятий (очно-командний формат роботи)

День підрахунку отриманих командами балів, підведення підсумків Хеловін Квесту, рефлексія, вручення сертифікатів та нагород.

Робота по створенню відео звіту позакласного заходу.

ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДМЕТНО-ТЕМАТИЧНИХ ОСВІТНІХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.

Формування соціальної активності учнів під час уроків, у позаурочній та позакласній діяльності в основній і старшій школі в умовах дистанційного та змішаного навчання можна здійснювати через використання предметно-тематичних освітніх ресурсів. Предметно-тематичні освітні ресурси є ефективним засобом реалізації індивідуальної траєкторії навчання школяра при формуванні інформаційної компетентності, які розвивають аналітичні, проектні, прогностичні та технологічні вміння та навички при засвоєнні і практичному застосуванні інформації [1]. Інформаційна складова інформаційної компетентності при роботі з інформаційними ресурсами передбачають такі уміння, здібності та навички як:

- визначати інформаційну потребу та предмет дослідження;
- користуватися інформаційними ресурсами у навчальній діяльності та повсякденному житті;
- знаходити потрібні відомості та використовувати для цього різні інформаційні джерела;
- проводити критичний аналіз та оцінку повідомлень [2].

Технологічна складова формування інформаційної компетентності передбачає такі практичні знання та уміння як:

- знання теоретичних основ функціонування комп'ютерної техніки;
- знання основ збереження даних та вміння працювати з операційними системами;
- уміння працювати з офісними програмами;
- знання основ гіпертекстової технології;
- уміння працювати в мережі Internet;
- уміння працювати з електронною поштою;
- уміння працювати з електронними довідниками і базами даних;
- уміння працювати зі спеціалізованим програмним забезпеченням [3].

У власній педагогічній діяльності технологію дистанційного навчання використовую в урочній діяльності під час роботи з учнями 7-го класу при вивченні курсу «Історія України». Для цього потрібно вчителю підготувати «Е-Контент з теми **«Русь-Україна за перших Рюриковичів» (індивідуальну освітню дорожню карту)** для 7 класу з історії України, який буде складатися з таких освітніх кейсів як інформаційні матеріали (**Кейс 1**), практичні вправи (**Кейс 2**) та контрольні завдання (**Кейс 3**). Під час роботи з індивідуальною освітньою дорожньою картою здобувач освіти має:

- опрацювати кейс інформаційних матеріалів;

- виконати практичні завдання до них;
- виконати контрольні он-лайн тестові завдання [Додаток А].

ДОДАТОК А

КЕЙС 1 «ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ»

Завдання:

1. Проаналізуйте характерні риси внутрішньої та зовнішньої політики князя Русі-України Ігоря? **Додаток 1**

Київський князь Ігор протягом правління з 912-945 рр.:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ зміцнив центральну владу; ➤ відновив владу над повсталими древлянами; ➤ успішно боровся з уличами; ➤ збільшив розмір полюддя (данини); ➤ здійснив не успішні походи на Візантію 941 та 944 рр.; ➤ боровся з печенігами.
--	--

2. Проаналізуйте характерні риси внутрішньої та зовнішньої політики княгині Русі-України Ольги? **Додаток 2**

Київська княгиня Ольга протягом правління 945-964 рр.:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ була регентом при малолітньому синові Святославі; ✓ помстилася древлянам за смерть Ігоря, спаливши столицю древлян місто Іскоростень; ✓ встановила норми податків і повинностей у формі уроків, уставів, оброків; ✓ спробувала прийняти християнство; ✓ створила погости (адміністративно-господарські одиниці для збору податків); ✓ здійснила візит до Константинополя та уклала угоду з візантійським імператором Костянтином Багрянородним; ✓ не мала воєнних зіткнень з хозарами та печенігами.
--	--

3. Проаналізуйте характерні риси внутрішньої та зовнішньої політики князя Русі-України Святослава?

Додаток 3

<p>Київський князь Святослав протягом правління з 964-972 рр.:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ залишився прибічником язичництва; ❖ руйнував християнські храми; приєднав племена в'ятичів, ясів, уличів і тиверців; ❖ розгромив Волзьку Булгарію та Хозарський каганат; ❖ зазнав поразки від Візантії; ❖ загинув від рук печенігів, найнятих Візантією; перемога над болгарами під Доростолом.
--	--

КЕЙС 2 «ПРАКТИЧНІ ВПРАВИ»

1. Поясніть зміст поданих нижче слів: Мал, уроки та погости?
2. Складіть порівняльну таблицю «Спільні та відмінні риси внутрішньої та зовнішньої політики перших князів Русі-України»?
3. Заповніть текстову таблицю «Позитивні та негативні сторони внутрішньої та зовнішньої політики князя Святослава»:

Ім'я історичного діяча:	Позитивні сторони правління:	Негативні сторони правління:
Князь Ігор		
Княгиня Ольга		
Князь Святослав		

4. Назвіть риси внутрішньої та зовнішньої політики княгині Ольги були і залишаються важливими як для X ст., так і для XXI ст.?
5. Складіть складний план з теми «Русь-Україна за перших Рюриковичів»?

Список використаних джерел

1. Боремчук Л. І. Дистанційне навчання як педагогічна технологія / Л. І. Боремчук. URL: <http://intkonf.org/boremchuk-lidistantsiyne-navchannya-yak-pedagoginatehnologi ya/>.
2. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. Дистанційний курс. Навчальний посібник / В. М. Кухаренко Харків: ХГПУ. 1999. 182 с.
3. Рибалко О. В., Молодих Г. С. Щодо питання про педагогічні принципи дистанційного навчання. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць / Редкол. К: НПУ ім. М. П. Драгоманова. Випуск 4. 2001. С. 45-48/

Самойленко Г. Е.,

*методист вищої категорії сектору експериментальної педагогіки
відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи
Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»*

м. Київ, Україна

Бойко С. М.,

*кандидат філософських наук
завідувач сектору авторського педагогічного новаторства
відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи
Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»*

м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Модернізація змісту освіти в Україні в умовах сучасних глобалізаційних процесів [7; 2; 10] передбачає підготовку здобувачів освіти, здатних налагоджувати стосунки в соціумі, вибудовувати стратегії власного особистісного та професійного зростання, а також спроможних до продуктивного партнерства, використання й упровадження інновацій у майбутній професійній діяльності.

Сучасне суспільство зацікавлене в підготовці саме таких здобувачів освіти, які мають адекватно реагувати на виклики сьогодення, бути мобільними та соціально затребуваними в різних галузях життєдіяльності. Проте, чимало здобувачів освіти на сучасний період незалежності України виявляються не готовими до реалізації вимог, що ставляться до них як до гармонійно розвинутих особистостей, спроможних жити в злагоді із самим собою та суспільством. Так, О. Жукова звертає увагу, наприклад, на те, що нині є проблеми у розумінні специфіки міжособистісних відносин між носіями тих чи інших соціальних статусів (як основних, так і епізодичних); виконанні різноманітних соціальних ролей (суспільно-політичних, професійних, сімейно-побутових тощо); забезпеченні власної успішної життєдіяльності [8]. Результати дослідження, в яких взяли участь 948 здобувачів освіти вітчизняних класичних університетів, показали, що 74 % респондента недостатньо чітко уявляють роль і значення сформованості соціальної компетентності особистості; 48 % опитаних відчують труднощі не лише в процесі формування знань, умінь і навичок соціальної компетентності, а й у здатності до комунікації. Такі показники свідчать про актуальність проблеми формування соціальної активності дітей, учнівської та студентської молоді.

За визначенням К. Аверіної, соціальну активність розуміємо як інтегральну якість особистості, що реалізується в різних видах самодіяльності, у процесі якої відбувається її самореалізація, обумовлена об'єктивними і суб'єктивними факторами [1].

Досліджуючи процес формування соціальної активності здобувачів освіти, *по-перше*, варто вказати на необхідність розгляду соціальної активності у двох значеннях: як соціальної якості особистості (певної характеристики її діяльності, самодіяльності, добровільної діяльності особистості) і як єдності особистого та громадського; *по-друге*, більш детально звернути увагу на прояви соціальної активності, обумовлені історично об'єктивними факторами й інтересами самої особистості (до об'єктивних факторів належать: держава (політичний курс та ідеологія), економіка країни, діяльність інститутів соціалізації (сім'я, система освіти, ЗМІ, громадські організації); *по-третє*, досліджувати прояви соціальної активності в процесі самореалізації особистості в певній соціальній сфері.

Важливою для нашого дослідження є й класифікація рівнів і сфер соціальної активності, запропонована С. Тетерським. Він виділяє такі рівні: людина-людина (благодійний рівень), людина-виробництво (соціально-економічний рівень), людина-природа (екологічний), людина-держава (соціально-політичний) і людина-суспільство (культурний та інформаційний рівень) [14].

Суттєво вплинула на розгляд теми дослідження й думка А. Сапронова, який зазначає, що соціальна активність має дві основні форми прояву – адаптивну та творчу. Науковець звертає увагу на те, що адаптивна соціальна активність характеризується пристосуванням індивідів до умов навколишнього середовища (при цьому формами адаптивної активності можуть виступати, наприклад, рекреаційна, споживча та ін.). А соціальна творчість є вищою формою соціальної активності особистості, що здатна змінити фундаментальні закономірності розвитку суспільства [13].

В цілому, в науково-педагогічній літературі загальні положення формування соціальної активності розкривають у своїх працях І. Бех, Н. Бібік, Г. Васьківська, С. Вітман, І. Зимня, Н. Кузьміна, Д. Майхенбаум, Т. Мальковська, Н. Остапенко, І. Павлова, Г. Селевко, Ю. Татур, Р. Хінш, А. Хуторський, О. Чугунова, М. Шуре; особливості формування соціальної компетентності в дітей шкільного віку висвітлюють О. Галакова, Н. Калініна, Т. Самсонова; процес формування соціальної активності в учнівської молоді досліджують Н. Рототаєва, Г. Марасанов; формування соціальної активності в студентства вивчають С. Бахтеєва, О. Жукова, Л. Карімова, С. Краснокутська, Н. Лупанова, Н. Ляхова, Н. Малюткіна, І. Ярцева та інші.

На основі праць науковців, можна зробити висновок, що проблема формування соціальної активності здобувачів освіти є сьогодні однією з ключових для українського суспільства і держави. Адже надзвичайно актуальними є питання залучення широких верств населення у процес демократичних перетворень, подолання духовної відчуженості громадян від своєї держави та створення модерної української нації європейського типу.

Вагомий вплив на формування соціальної активності здобувачів освіти мають й непрості умови панування пандемії COVID-19, через яку весь світ шукає альтернативні шляхи для економічного та соціального життя. У цьому

випадку дистанційне навчання є перспективною сферою розвитку освіти. в умовах її цифровізації [16; 5]. «Водночас таке навчання у разі потреби дозволяє забезпечити індивідуальну освітню траєкторію здобувача освіти, а також неперервність освітнього процесу у випадках надзвичайних обставин, які об'єктивно унеможливають відвідування закладів освіти», – зазначив Міністр освіти і науки Сергій Шкарлет [3].

Поряд з організаційними засадами забезпечення неперервності освітніх процесів важливо також звернути увагу на те, щоб поза увагою адміністрації закладів освіти, вчителів та викладачів не залишилося питання соціально-психологічного супроводу учасників освітнього процесу, адже ситуація навколо поширення COVID-19 деструктивно впливає на психофізіологічний стан людини [15; 12; 11]. Очікування зараження хворобою себе або рідних, яка має потенційно смертельно небезпечні ускладнення, виступає суттєвим стресовим фактором (О. Бойко, Т. Медведева, С. Еніколопов, О. Воронцова, О. Казьміна).

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває необхідність надання психологічного супроводу здобувачам освіти в онлайн-режимі або віддалено (забезпечення телефонного зв'язку, взаємодії та підтримки учнів під час навчання), особливо, в умовах невизначеності. А для цього потрібно вирішити деякі питання технологічного характеру.

Метою статті є представлення одного із шляхів вирішення проблеми формування соціальної активності здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання, який передбачає використання в освітньому процесі цифрових технологій.

На законодавчому рівні впровадження цифрових технологій в освітній процес здійснюється відповідно до законів України «Про Національну програму інформатизації» (1998 р.), «Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (2007 р.); на основі дії державних програм «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» (2006–2010 роки), «Впровадження і застосування гідтехнологій» (2009–2013 роки), «Забезпечення загальноосвітніх, професійнотехнічних і вищих навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних та технологічних дисциплін» (2004 р.), «Наука в університетах» (2007–2015 роки), «Сто відсотків» (2011–2015 роки) та Указу Президента України № 344/2013 від 25.06.13 року «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року».

Цифрова трансформація освіти і науки є однією з ключових цілей Міністерства освіти і науки України на 2021 рік, – зазначав Сергій Шкарлет [16].

Цифрові технології є потужним і універсальним засобом отримання, обробки, передачі, аналізу та інтерпретації різноманітної інформації [9]. Використання цифрових технологій передбачає: створення позитивного емоційного фону взаємодії в системі «вчитель-учень», «учень-учень», «учитель-батьки», «батьки-вчитель», «адміністрація закладу освіти- учитель»;

формування в здобувачів освіти позитивної мотивації до процесу навчання; здійснення «м'якого контролю».

У Державній науковій установі «Інститут модернізації змісту освіти» станом на 01 лютого 2020 року здійснюється науково-методичний супровід і координація декількох експериментів усеукраїнського рівня, які пов'язані з цифровізацією освіти. До них належать:

1) «Науково-методичні засади створення та функціонування всеукраїнського науково-методичного віртуального STEM-центру (ВНМВ STEM-центр)» (Наказ МОН України від 17.05.2017 № 708);

2) «Технологія навчання учнів початкової школи «Розумники» (SmartKids)» (Наказ МОН України від 30.08.2017 № 1234). (Мета – формування сучасного освітнього середовища початкової школи з використанням електронних освітніх ігрових ресурсів).

3) «Науково-методичні засади формування єдиного мережецентричного інформаційно-освітнього середовища загальноосвітніх навчальних закладів України» (Наказ МОН України від 08.06.2017 № 818);

4) «Електронний підручник для загальної середньої освіти» (Наказ МОН України від 31.08.2018 № 957).

5) «Організаційно-педагогічні умови створення і функціонування STEAM-центру» (Наказ МОН України від 10.07.2019 № 954);

6) «Впровадження сучасних інформаційних технологій («Єдина школа») в освітню управлінську діяльність» (Наказ МОН України від 13.03.2019 № 341) [6].

Більш детально розглянемо особливості реалізації експерименту всеукраїнського рівня за темою: «Впровадження сучасних інформаційних технологій («Єдина школа») в освітню управлінську діяльність» (науковий керівник – С. Кириленко, кандидат педагогічних наук, начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»; координатор – С. Бойко, завідувач сектору авторського педагогічного новаторства, кандидат філософських наук). Адже саме завдяки цьому експерименту на сьогоднішній день поступово створюється єдина система впровадження сучасних інформаційних технологій («Єдина школа») в освітню управлінську діяльність.

Відповідно до програми дослідно-експериментальної роботи станом на початок 2021 року:

проаналізовано нормативно-правові та локальні акти, що регулюють управлінську діяльність закладів освіти-учасників експерименту й опрацьовано пропозиції щодо їх удосконалення;

проведено аналіз стану організації управлінської діяльності та діловодства в експериментальних закладах, визначено перелік документів, ведення яких можливо забезпечити лише в електронній формі;

діагностовано науково-методичний супровід завдань експерименту, підготовлено методичні рекомендації з теми експерименту;

створено систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників з теми експерименту, організовано тематичні навчання, тренінги, семінари, здійснено консультування та проведено наради з теми експерименту;

розроблено Концепцію експерименту з впровадження інформаційних технологій («Єдина школа») в управлінську діяльність закладів освіти, метою якої є наукове обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка ефективності новітніх інформаційних технологій для автоматизації процесів управління закладами освіти, нормативне врегулювання та методичне забезпечення їх впровадження, формування потреб у використанні педагогами, батьками та учнями, розвиток відповідних цифрових компетенцій адміністрації та педагогів закладів освіти, а також посилення інституційної спроможності районних науково-методичних центрів для задоволення потреби в науково-методичному супроводі інноваційних процесів сфери освіти – від зародження інноваційної ідеї до її втілення та поширення досвіду реалізації (на сайті Міністерства освіти і науки України розміщено весь пакет документів з експериментальної роботи).

Стратегією Концепції визнано подолання законодавчих бар'єрів, формування потреб у використанні цифрових технологій педагогами, батьками та учнями, створення освітніх інформаційних ресурсів, технологій та цифрових платформ, упровадження сучасних принципів державно-громадської моделі управління, наукове обґрунтування і розробка інструментів автоматизації процесів управління закладом освіти, розвиток цифрових компетенцій педагогів.

На основі II етапу експерименту було з'ясовано, що на сьогоднішній день ефективно використання інформаційних технологій залежить, в першу чергу, від забезпечення закладами освіти вимог, що висуваються до інформації, яка обробляється в системі «Єдина школа» (наприклад, об'єктивність та достовірність, правильно визначені кількісні та якісні характеристики освітнього процесу; достатність, або мінімальна повнота; оперативність і своєчасність; гранична конкретність, лаконічність).

Основним критерієм ефективності використання інформаційних технологій та реалізації Концепції є створення єдиного інформаційного освітнього середовища через використання цифрових освітніх платформ та інструментів автоматизації освітньої управлінської діяльності.

Інформаційно-комунікаційна автоматизована система «Єдина школа» (далі – Система) складається з програмних продуктів, сервісів та засобів доступу до неї, розроблених ТОВ «ТАТЛ ТЕХНОЛОДЖІ» у вигляді web- та мобільних додатків для комп'ютерів, ноутбуків, планшетів чи смартфонів. Система підтримує перехід на безпаперове ведення класних журналів, забезпечує педагогів, дітей та їх батьків інструментами ефективної взаємодії, а керівників закладів освіти та органи управління освітою – засобами прийняття управлінських рішень.

Протягом експерименту здійснено заходи з доопрацювання модулів Системи («Адміністрування», «Електронний журнал», «Електронний

щоденник») з урахуванням функціональних завдань закладів освіти, а також пропозицій та зауважень педагогів.

Система «Єдина школа» має гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» за результатом експертизи Науково-методичної комісії з інформатизації закладів освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України (лист МОН від 18.10.2019 р. № 1/11-9213) та позитивний Висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи щодо її відповідності для учнів та педагогів вимогам санітарно-епідеміологічного законодавства (Висновок від 9.09.2019 р. № 12.2-18-1/20171).

Під час опитувань учителів та батьків, проведених протягом квітня-травня 2020 р самостійно експериментальними закладами освіти, а також КНП «Освітня агенція міста Києва» та Службою освітнього омбудсмена, було відмічено одночасне використання вчителями різноманітних платформ та технологій, неузгодженість розкладу онлайн-уроків, вивчення нових тем через розміщення на сайті завдань для самостійного виконання, перевантаження учнів домашнім завданням, брак чи низька якість технічних засобів та інтернету, не виставлення оцінок в Електронний журнал. Ці питання обговорені на засіданнях педагогічних рад експериментальних закладів освіти протягом квітня-травня 2020 року.

Для підтримки закладів освіти у подоланні проблем організації дистанційної роботи, з метою забезпечення неперервності й доступності якісного навчання, зокрема і під час карантину, в «Єдиній школі» розпочато створення єдиного електронного освітнього простору для ведення шкільної документації у безпаперовому вигляді, здійснення автоматизованого обміну достовірними даними з усіма учасниками освітнього процесу, надання вчителю інструментів підтримки класно-урочної системи, технологій дистанційного навчання та розвитку індивідуальних траєкторій учнів.

За результатом консультацій з учасниками експерименту Систему «Єдина школа» доповнено новими модулями «Дистанційне навчання», «Аналітика та звітування». Модуль «Дистанційне навчання» дозволяє проводити онлайн-урок та зберігати його для подальшого перегляду, тестувати/ опитувати учнів та виставляти оцінки, задавати питання та отримувати миттєві відповіді, завантажувати навчальні матеріали, вести публічні чи приватні чати з учнями класу, проводити онлайн наради з педагогами та зустрічі з батьками.

Модуль «Аналітика та звітність» забезпечує інформаційну взаємодію між закладом освіти та органом управління освіти через щоденний моніторинг даних щодо освітньої діяльності закладу освіти та формування звітів офіційної статистики, розвиток інформаційного освітнього простору певної території.

Звертаємо увагу на те, що Концепція розвитку електронного урядування в Україні (розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649) та Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 рр. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 №67) визначили наскрізний багатоплатформний характер використання освітніх цифрових технологій та передбачили необхідність розвитку інформаційних систем для

автоматизації основної роботи закладів освіти (електронного щоденника, електронного підручника, дистанційної форми навчання).

Відповідно до наказу про ведення електронного класного журналу» в 1-4 класах закладів освіти міста Києва (наказ від 30.06.2020 р. № 118), прийнятим Департаментом освіти і науки виконавчого органу Київської міської Ради (Київської міської державної адміністрації), КНП «Освітня Агенція м. Києва» розробила рекомендації щодо запровадження класних журналів, які містять загальні, функціональні та технічні вимоги до електронних журналів, рекомендації щодо створення умов переходу на безпаперове ведення шкільної документації.

Система «Єдина школа» відповідає законодавству України та функціональним завданням закладів освіти, тому досвід її впровадження поширено на інші заклади освіти, зокрема в рамках регіонального експериментального проекту із запровадження дистанційного навчання в закладах освіти Херсонської області на базі «Єдиної школи» (Розпорядження Голови Херсонської обласної державної адміністрації від 21.04.2020 р. № 311), та в рамках співпраці з органами управління освіти та закладами освіти згідно укладених меморандумів чи договорів про співробітництво.

5 серпня 2020 р. на основі Меморандуму про співробітництво між Управлінням освіти Оболонської районної в м. Києві державної адміністрації та ТОВ «ТАТЛ ТЕХНОЛОДЖІ» до «Єдиної школи» приєдналися 44 заклади освіти Оболонського району, що дозволить створити єдиний освітній інформаційний простір відповідної території. Подібні Меморандуми укладені з іншими управліннями освіти районних державних адміністрацій м. Києва (зокрема, з Голосіївським, Дарницьким, Дніпровським, Подільським, Святошинським районами). Значна кількість закладів освіти ще знаходиться у процесі приєднання.

Після підписання Меморандумів про співпрацю закладам освіти надається доступ до системи «Єдина школа» за умови обов'язкової підтримки такої діяльності на засіданнях педагогічних рад, видання наказу про приєднання до Системи з визначенням відповідальної особи за її впровадження та адміністратора від закладу освіти, розробки планів впровадження Системи, формування експериментальних груп педагогів для їх виконання, навчання педагогічних працівників роботі в Системі та роз'яснення батькам ідей експериментальної роботи.

Безперечно, що вибір інноваційних проєктів (інформаційно-комунікаційних систем/ платформ/сервісів) для впровадження в закладах освіти має здійснювати педагогічна рада, оскільки згідно законів України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту» саме педагогічна рада розглядає питання вдосконалення освітнього процесу та приймає рішення про впровадження в освітній процес найкращого педагогічного досвіду та інновацій, участі закладу освіти в експериментальній, інноваційній діяльності.

Але при цьому важливо звертати увагу і на те, що не всі вчителі одразу готові прийняти нові ідеї, адміністрація закладів освіти може вимагати ведення

класних журналів як в електронному, так і в паперовому вигляді. Проте, система «Єдина школа» передбачає ведення документації лише в електронному вигляді. Вона дозволяє на початку надання своїх послуг один раз ввести необхідні дані до електронного журналу і вони зберігатимуться щодо кожного здобувача освіти протягом його навчання в закладі освіти. Навіть, якщо учень переходить з одного закладу освіти вчитися в інший, дані автоматично передаватимуться в інший заклад освіти. Умови зберігання даних здійснюються відповідно до чинного законодавства України.

З метою надання консультацій вчителям, батькам, адміністрації закладів освіти, управлінь освіти представники системи «Єдина школа» проводять щотижня зустрічі на платформі ZOOM (наприклад, щовівторка – для вчителів, щосереди – для батьків) або надають консультації по телефону (телефон служби підтримки: [+38 073 011 01 11](tel:+380730110111)).

Про досвід впровадження системи «Єдина школа» можна більш детально дізнатися на офіційному сайті «Єдина школа» <https://eschool-ua.com/>, на сторінці «Єдина школа» у Фейсбук: www.facebook.com/eschoolUA/, з науково-практичних семінарів, які часто проводяться для освітян і розміщуються на платформі YouTube. Зокрема, один із них можна переглянути за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=okF7JLGXR4>, або ознайомитися з електронною версією збірника тез доповідей І Всеукраїнського науково-практичного онлайн-семінару «Впровадження інформаційних технологій («Єдина школа») в управлінську та освітню діяльність закладів освіти: досвід, виклики, перспективи», який відбувся 25 березня 2021 року в м. Київ [4].

У більшості областей України система «Єдина школа» поступово впроваджується. Щоб зрозуміти чому саме обирається ця система, необхідно брати участь у мотиваційних бесідах, фасилітованих зустрічах, науково-практичних семінарах, на яких вчителі мають отримати відповіді на всі свої питання: для чого це мені, яку користь матимуть з цього батьки та учні, чому саме зараз обирати цю систему, чому саме система «Єдина школа» та інші питання.

Велика перевага системи «Єдина школа» в тому, що вона відповідає викликам карантинних обмежень і дозволяє проводити уроки онлайн, має постійну технічну підтримку, простий інтерфейс. Уже немає потреби роздруковувати, наприклад, індивідуальні завдання на картках, достатньо просто прикріпити файл у відповідну колонку. Головне – активно співпрацювати із спеціалістами «Єдиної школи», не бути байдужими, надавати свої пропозиції щодо вдосконалення системи, ділитися певними конкретними кроками та починати впровадження цифрових інновацій в управлінську діяльність закладу загальної середньої освіти.

Таким чином, цифрові технології поступово допомагатимуть вчителю автоматизувати більшу частину своєї роботи, вивільняючи час для самовдосконалення, сприятимуть кращому формуванню соціальної активності здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання.

Перспективними напрямками дослідження виступають питання розробки та впровадження дієвої системи формування соціальної активності здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання, визначення структурних компонентів цієї системи та основних суб'єктів, з'ясування технологічного рішення та технічного супроводу. Особливу увагу заслуговує аспект наукового обґрунтування програми навчально-методичної підтримки вчителів щодо широкомасштабного впровадження онлайн-технологій, підготовки до ґрунтовних змін у підходах до організації освітнього процесу та змін в кожній дисципліні, оволодіння відповідними методичними підходами, формуванням цифрової грамотності вчителів, учнів, батьків, розробки нових навчально-методичних матеріалів.

Список використаних джерел

1. Аверіна К. Фактори формування соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип.3. Бердянськ : БДПУ, 2019. 453 с. С. 171–181. URL: <http://bdpu.org/pedagogy/ua/>
2. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексеєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін.]; за заг. ред. акад. В. Г. Кременя; НАПН України. Київ: Інформ. системи, 2010. 342 с.
3. Відсьогодні набувають чинності оновлені умови дистанційного навчання у школах. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vidsogodni-nabuvayut-chinnosti-onovleni-umovi-distancijnogo-navchannya-u-shkolah>
4. Впровадження інформаційних технологій («Єдина школа») в управлінську та освітню діяльність закладів освіти: досвід, виклики, перспективи. URL: <https://imzo.gov.ua/2021/04/01/vprovadzhennia-informatsiynykh-tekhnologiy-yedyna-shkola-v-upravlins-ku-ta-osvitniu-dial-nist-zakladiv-osvity-dosvid-vyklyky-perspektyvy/>.
5. Діджиталізація в освіті – що саме змінюють в українських школах. URL: <https://acmc.com.ua/didzhytalizacziya-v-osviti-shho-same-zminyuyut-v-ukrayinskyh-shkolah/>
6. Дослідно-експериментальна робота всеукраїнського рівня у закладах освіти України: інформаційно-аналітичний довідник / Упорядники: С. М. Бойко, Л. М. Павлова, О. І. Кіян, Г. Е. Самойленко, І. Д. Кондратюк та ін. / За заг. ред. Ю. І. Завалевського, С. В. Кириленко. Київ: редакційно-видавничий центр Київського Палацу дітей та юнацтва, 2020. 72 с.
7. Дубасенюк О. А. Модернізація системи освіти в Україні в умовах сучасних глобалізаційних процесів. *Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія* : монографія / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огневюка, Світлани Сисоєвої. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. С. 253-262.
8. Жукова О. Дидактична система формування соціальної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей класичних університетів засобами ігрових технологій : дис. ...доктора пед. наук : 13.00.09 / Жукова Оксана Анатоліївна. Тернопіль, 2019. 555 с.

9. Мінцифри презентувало екосистему цифрових рішень для закладів середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifra-prezentovala-ekosistemu-cifrovih-rishen-dlya-zakladiv-serednoyi-osviti>

10. Освіта в Україні: виклики та перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. Міністерство освіти та науки. Інститут освітньої аналітики. 293 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2020/metod-zbirka-osvita-ta-covid-2020.pdf>

11. Психологія і педагогіка у протидії пандемії COVID-19: Інтернет-посібник / за наук. ред. В. Г. Кременя ; [координатор інтернет-посібника В. В. Рибалка ; колектив авторів]. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 243 с.

12. Результати опитування батьків «Навчання дітей під час карантину». Освітній омбудсмен України. 18 с.: <https://eo.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/Rezultaty-opytuvannia-22Navchannia-ditey-pid-chas-karantynu22.pdf>

13. Сапронов А. В. Социальная активность как конструктивная основа образа жизни молодежи в условиях социокультурных трансформаций : автореф. дис. ... канд. социол. наук: 22.00.06 / Сапронов Алексей Викторович, Курск. 2007. С. 36.

14. Тетерский С. В. Воспитание социальной инициативности детей и молодежи [Текст] : автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.02 / Тетерский Сергей Владимирович, Тамбов. 2004. 43 с.

15. У доступі – інтерактивний poradnik «Школа в умовах пандемії» для керівників і педагогів шкіл та профтехів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/u-dostupi-interaktivnij-poradnik-shkola-v-umovah-pandemiyi-dlya-kerivnikiv-i-pedagogiv-shkil-ta-proftehiv>

16. Цифрова трансформація освіти і науки є однією з ключових цілей МОН на 2021 рік, – Сергій Шкарлет. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/cifrova-transformaciya-osviti-i-nauki-ye-odniyeyu-z-klyuchovih-cilej-mon-na-2021-rik-sergij-shkarlet>

ІННОВАЦІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

«Дистанційна освіта – це щось більше, ніж читання, більше, ніж прослуховування або перегляд, більше, ніж заздалегідь приготовані навчальні матеріали, більше, ніж технологія, більше, ніж самостійне вивчення, більше, ніж тренінг, більше, ніж відкрите навчання ...»

Введення нових стандартів освіти пріоритетними напрямками визначило формування предметних і між предметних компетенцій, провідними з яких є – дослідні, комунікативні, ІКТ компетенції. Робота вчителя математики сьогодні неможлива без застосування різних Інтернет-технологій як в умовах класно-урочної системи, так і при організації дистанційного консультування, самостійної, проектної та дослідницької діяльності учнів [4].

Основою безперервної освіти на сучасному етапі, які інтенсивно розвиваються і впроваджуються в освітній простір дистанційні освітні технології, активна реалізація яких в даний час здійснюється в загальноосвітніх школах. Перспективною тенденцією в розвитку безперервної освіти, його доступності, особистісної орієнтації є оптимальне поєднання дистанційних, змішаних і традиційних форм та методів навчання [4].

І нехай на таку інновацію, як дистанційне навчання, багато консерваторів дивляться зверхньо і недовірливо, але саме воно – дистанційне навчання – і дозволяє реалізувати сучасні рівні можливості.

Поява дистанційного навчання призвело до зміни традиційної моделі взаємодії «вчитель-учень», хоча всі ознаки навчання взагалі є в наявності і в навчанні дистанційному. Тобто, мають місце учень, педагог і освітній процес, в якому вони беруть участь.

Сьогодні дистанційне навчання школярів пропонується використовувати:

- при вивченні базових курсів різних навчальних дисциплін;
- в процесі навчання в рамках додаткової освіти (курси за вибором і спецкурси з різних дисциплін);
- в навчанні в позакласній роботі (онлайн-олімпіади, вікторини, турніри школярів) [1].

Математика як навчальна дисципліна має великі можливості для реалізації дистанційного навчання, так як використання комп'ютерів дозволяє підсилити прикладну і практичну спрямованість курсу математики і створює умови для реалізації індивідуального підходу на якісно новому рівні. Використання дистанційних та традиційних методів для навчання математики обумовлена активним впровадженням в шкільному навчальному процесі дистанційних освітніх технологій, широким застосуванням комп'ютерних методів при вивченні математичних дисциплін, що надають додаткові можливості

(обчислювальні, графічні, візуалізаційні, довідково-інформаційні) для вдосконалення та інтенсифікації процесу навчання [2].

Сьогодні технології дистанційної освіти розвиваються дуже активно, і якщо в недалекому минулому в розпорядженні вчителя була лише електронна пошта, на даний момент спеціальні навчальні середовища дозволяють організувати навчальний процес, ні в чому не поступається за своїми дидактичними можливостям традиційному, а ще й перевершує його.

Ось лише деякі структурні елементи занять:

- 1) лекція (в режимі реального часу, з елементами контролю, з елементами відео, з елементами аудіо);
- 2) вивчення ресурсів (інтернет-ресурсів, на електронних носіях, текстових з включенням ілюстрацій, з включенням відео, з включенням аудіо, з включенням анімації);
- 3) самостійна робота за сценарієм (пошукова, дослідницька, творча, ін.);
- 4) конференція в чаті; конференція в форумі, тренувальні вправи;
- б) контрольна робота (тестування, відповіді на контрольні питання).

Широко використовую під час дистанційного та змішаного навчання платформи Google Клас, Zoom, GeoGebra, learningapps.org.

Варіюючи комбінації з таких «цеглинок», вчитель може створювати уроки самих різних типів – в залежності від віку дітей, від ступеня їх активності і самостійності, від специфіки предмета і ін.

Я пропоную розглянути структуру уроку з учнями 11 клас на тему: «Обчислення площі плоскої фігури за допомогою певного інтеграла».

Учні та їх вчителі спілкуються через Zoom. Уроки проводяться через спеціальне навчальне середовище – Google Клас

(<https://classroom.google.com/u/2/c/MTU4MDQ2MzY2ODEy>)

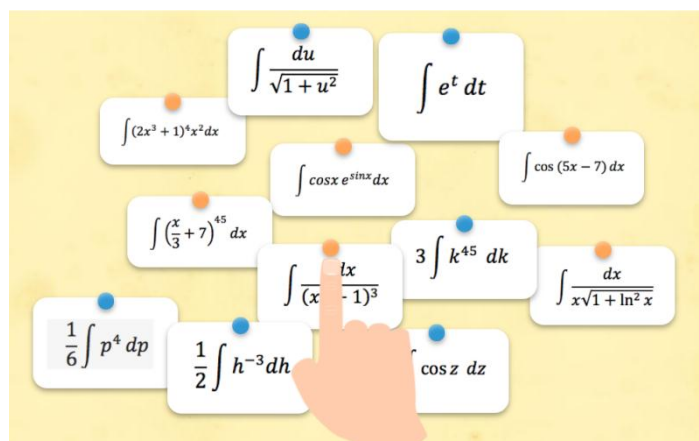

Рис.1. Тест

Урок розпочинаю з повторення минулого матеріалу і відбувається це у вигляді комп'ютерного тестування учнів на тренажері – слайдах програми <https://learningapps.org>. (див. рис. 1) Задані завдання для повторення: визначення одного з інтегралів, властивості, методи обчислення цього інтеграла, завдання на обчислення інтеграла з застосуванням властивостей.

Після того, як кожен учень закінчує тестування, вся група розбирає завдання. На цьому опитування пройденого закінчено. Переходимо до етапу вивчення нової теми.

Розглянемо задачу. Перед будівлею школи вирішено розбити клумбу. Але за формою клумба не повинна бути круглою, квадратної або прямокутної. Вона повинна містити в собі прямі і криві лінії. Нехай вона буде плоскою фігурою, обмеженою лініями $y = \frac{4}{x} + 2$; $x = 4$; $y = 6$. Необхідно ще підрахувати скільки грошей можна отримати з цієї клумби, якщо за кожен м² оплачується 50 грн.?

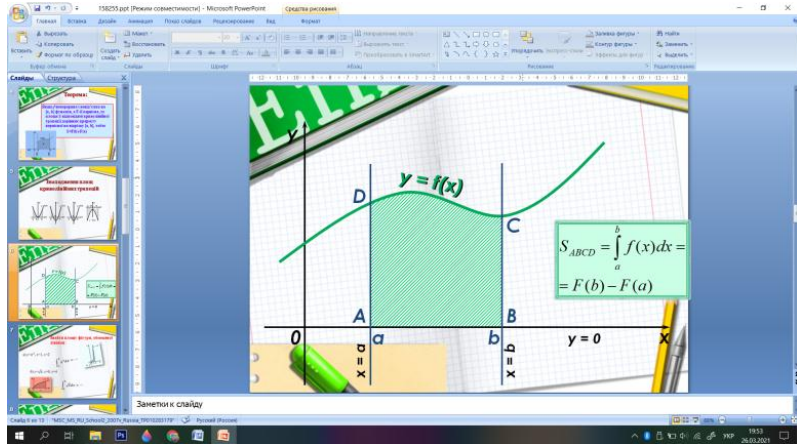

Рис.2. Приклад криволінійної трапеції

Розв'язання. Для обчислення даного завдання спочатку необхідно побудувати креслення. Далі розбирається теорія по темі. Розглядається криволінійна трапеція, три випадки знаходження площі плоскої фігури за допомогою певного інтеграла і формули для кожного випадку. Після пояснення теорії можна приступити до вирішення завдання. Зобразимо лінії на координатній площині і виділимо шукану фігуру.

Знайдемо межі інтегрування: $x = 4$ - за умовою, отже, абсциса точки перетину графіків $y = \frac{4}{x} + 2$ і $y = 6$. Маємо рівняння $\frac{4}{x} + 2 = 6$; розв'язавши, отримаємо $x = 1$. Так як за кожен квадратний метр виплачується 50 грн, тоді отримаємо $6,4 * 50 = 320$ (грн). Завдання виконано. Значна перевага цього завдання в тому, що вона прикладна. Крім цього, при обчисленні її застосовуються правила і формули інтегрування. Завдання дуже зручне для закріплення обчислення певного інтеграла.

Далі, проводиться групова робота. На слайді два завдання, які розподіляються між двома групами. Розподіл проводиться методом випадкового вибору.

Задача 1. Матеріальна точка рухається по прямій з швидкістю, яка визначається формулою $\vartheta = 3t^2 - 4t + 1$. Який шлях пройде точка за 3 секунди? Відповідь: 12 м.

Задача 2. М'яч кинули вертикально вгору зі швидкістю, яка змінюється за законом $\vartheta = (29,4 - 9,8t)$ м/с. Знайти найбільшу висоту підйому м'яча. Відповідь: 44 м.

На вирішення завдань виділяють 7-10 хв. Після закінчення запланованого часу представники рядів надають свій розв'язок. Йде детальний розбір кожного з двох завдань. Переходимо до закріплення, тобто повертаємося до тренажер-слайдів в програмі тестування «learningapps.org». На цей раз задаю програмі певну кількість питань, налаштовую час відповідно до кількості питань (на одне питання одна хвилина) і проводжу тестування – опитування, який

проходить по-різному. Іноді питаю індивідуально двох - трьох учнів.

Виставляю оцінки, які за результатами тестування отримують всі студенти групи. Задається домашнє завдання, дається коротка характеристика пунктів, які планується розібрати на наступному уроці і на цьому урок закінчується. Як ви помітили, урок проходить дуже насичено із застосуванням різноманітних форм і методів роботи. Кожен учень охоплений роботою, що змушує мислити, розвивати свої ідеї, вони вчаться працювати в команді.

Характерною особливістю цих уроків є їх успішність.

У практиці своєї роботи я використовую інформаційні Інтернет-ресурси, які містять довідники, хрестоматії та журнали, матеріали яких спрямовані на розширення, поглиблення знань з предмета, відеозаписи лекцій. Учням старших класів допомагає в підготовці до ЗНО Інтернет-ресурси, які містять збірники, що включають як набір завдань з відповідями, так і їх розв'язки.

Однією з основних завдань освітньої системи є надання всім учням рівного доступу до якісної освіти. Адже освіта – це пропуск у доросле життя, на яку шанс має кожен.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. — Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 176 с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
2. Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – Х.: Вид. група «Основа», 2003. – 80 с.
3. Математика. Алгебра і початки аналізу та геометрії. Рівень стандарту: підруч. для 11 кл.: закладів загальної середньої освіти / Г.П. Бевз, В.П. Бевз. —К.: Видавничий дім «Освіта», 2019. – 272 с. : іл.
4. Інтернет-ресурси

Соколенко О. П.
соціальний педагог Михайло-Коцюбинської гімназії
смт. М-Коцюбинське, Чернігівська обл., Чернігівський район, Україна

ТРЕНІНГ ДЛЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПАРЦІВНИКІВ ПО РОБОТІ З ДІТЬМИ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ «МИ ХОЧЕМО, ЩОБ НАС ЛЮБИЛИ»

Організація роботи з дітьми схильними до девіантної поведінки та дітьми, сім'ї яких опинилися в складних життєвих обставинах залишаються провідними питаннями для системи освіти України. Постійна актуальність психологічної просвіти та розвитку соціально-педагогічної компетентності педагогів обумовлюється: динамічністю системи освіти та педагогічної науки; необхідністю оволодінням педагогами знаннями з вікової психології та вікових соціальних компетенцій учнів, як запоруки успішної соціалізації та розвитку дитини, для підтримки у неї позитивних змін; необхідністю психологічної підтримки педагогів зокрема з метою попередження професійного деформування та емоційного вигорання. Подолання специфічних соціально-психологічних проблем у шкільному середовищі не можливе без участі компетентного педагога, здатного до ефективної взаємодії тому систематичне проведення просвітницьких заходів для вчителів і стає одним із першочергових завдань працівника психологічної служби.

Пропонуємо для просвітницької роботи соціального педагога з педагогічними працівниками тренінг щодо підвищення рівня обізнаності по роботі з дітьми з девіантною поведінкою *«Ми хочемо щоб нас любили»*.

Тривалість тренінгу: 2 годин 40 хвилин.

Мета тренінгового заняття підвищити рівень поінформованості вчителів про можливі причини виникнення девіантної поведінки в дитини, особливості профілактичної роботи з дітьми даної категорії.

Завдання:

1. Розкрити поняття «девіантна поведінка».
2. Проаналізувати можливі причини виникнення «девіантної поведінки».
3. Ознайомити з інтерактивними методами та прийомами профілактичної роботи.

Оптимальна кількість учасників: 10-15 осіб.

Обладнання: стільці по кількості учасників тренінгу, фліп-чарт, ноутбук, проектор, аркуші паперу формату А 1 – 4 шт., папір формату А 4 – 1 пачка, кольорові олівці, кольоровий папір, ножиці.

Розміщення учасників: учасники тренінгу розміщуються по колу на стільцях в просторій кімнаті.

Хід тренінгу

Кожна особистість - геніальна. Проте, якщо оцінювати рибу за її вмінням лазити по деревам то вона так і проживе все своє життя впевненою, що вона незграба.

Альберт Ейнштейн

Слово тренера (3 хв.).

Тренер робить анонс заняття.

Вправа «Візитівка» (15 хв.).

Мета: познайомити учасників заняття між собою.

Вправа проводиться з педагогами, які знайомі між собою. Учасникам тренінгу пропонується зробити ескіз своєї візитівки та написати на ній девіз, який допомагає їм працювати з дітьми або займатися педагогічною діяльністю. Головна умова – не показувати свої візитівки іншим людям

Тренер збирає всі візитівки і, показуючи їх одна за одною, зачитує девізи та пропонує відгадати хто автор.

Після того, як всі візитівки будуть ідентифіковані власники прикріплюють їх собі на одяг.

Вправа очікування «Квітуче дерево» (10 хв.).

Мета: визначення очікувань від тренінгового заняття та активізація пізнавального інтересу.

Учасникам пропонується написати на стікерах у формі квітки свої очікування від сьогоднішнього заняття. Потім кожен учасник прикріплює стікер на схематичне зображення «дерева» на плакаті.

Учасники заняття озвучують свої очікування по колу: «Я очікую від заняття...».

Мозковий штурм (5 хв.).

Запитання для учасників групи «Що таке девіантна поведінка?».

Всі відповіді учасників групи тренер фіксує на ватмані.

Слово тренера. Тренер, враховуючи відповіді учасників, робить висновок, що «девіантна поведінка» – це поведінка, яка відхиляється від вікової норми людини та суперечить сформованим правилам конкретного суспільства.

Проте, відхилення від норми можуть вважатися, як позитивними, так і негативними.

До прикладів позитивних відхилень від прийнятої норми можна віднести творчу, обдаровану людину, яка зуміла успішно адаптуватися в суспільстві. Однак, на сьогоднішньому тренінгу увага буде приділятися негативним формам прояву девіантної поведінки. Мова буде йти про дітей з так званою «важкою поведінкою».

Мозковий штурм (10 хв.).

Запитання для учасників групи:

Яка поведінка дитини вважається «важкою» для вчителя? Чому?

Хто в школі найчастіше навішує на дітей ярлики «важкий учень», «хороший учень»?

Як може проявлятися девіантна поведінка?

Всі відповіді учасників групи тренер фіксує на ватмані.

До уваги тренера. Тренер зазначає, що всі перераховані прояви «важкої» поведінки можна класифікувати за її спрямуванням.

Слово тренера. За основу візьмемо класифікацію С.О. Белічевої.

Класифікація соціальних відхилень:

– *Корисної орієнтації:* правопорушення, проступки, пов'язані з прагненням отримати матеріальну, грошову, майнову користь (крадіжки, спекуляція, протекція, обман).

– *Агресивної орієнтації:* дії, спрямовані проти особистості (образа, хуліганство, побої, вбивства, згвалтування).

– *Соціально-пасивного типу:* прагнення відійти від активного способу життя, ухилитись від громадських обов'язків, небажання вирішувати особисті та соціальні проблеми (ухиляння від роботи, навчання, бродяжництво, алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, суїцид). (Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки. – К. – 2009.).

Всі педагоги стикаються в своїй діяльності з дітьми, які демонструють девіантну поведінку. І перед кожним вчителем настає момент коли від стоїть перед вибором: прикласти зусилля, щоб «достукатися» до дитини, налагодити з нею контакт або прикласти зусилля, щоб позбавитися від такої дитини. Останнє зовсім не складно. Довести адміністрації навчального закладу, що дитина не осилює навчальну програму, дуже просто. Далі – направлення на комісію. Перед іншими фахівцями діти ще частіше плутаються в матеріалі й відповідають ще гірше ніж у школі. Дитину направляють до спеціалізованого навчального закладу і в класі залишаються знову тільки «хороші» діти.

Інтереси самої дитини залишаються її власною проблемою. Тому, перед тим, як починати розмову про перехід дитини до іншого навчального закладу, дайте собі відповідь на питання: так буде краще для дитини чи для вчителів та особисто вас.

Проте, ризиковано вибудовувати свою роботу через демонстрацію жалості до дитини. Оскільки жалість не принесе сил ні вам ні дитині. Слід пам'ятати, що ви не можете відкрутити час назад та змінити її долю на іншу. Дана стратегія може призвести вас до нервового виснаження.

Краще віднестися до ситуації по-діловому, як до нового життєвого виклику та і професійна деградація у такому випадку вам не загрожує. Головне, починаючи працювати з дітьми з девіантною поведінкою, – це правильне налаштування та мотивація. Для цього пропонуємо виконати наступну вправу.

Вправа «Барикади» (5 хв.).

Мета: показати інший погляд на роботу з дітьми з девіантною поведінкою. Тренер пропонує учасникам уявити наступну картину. «Ви – втомлений,

зклопотаний вчитель. Навпроти вас стоїть – ваша Проблема – «незручний», «важкий учень». Між вами – барикада. Вам потрібно розпочинати боротьбу, нерівну та заздалегідь програшну».

Питання для обговорення:

- Як ви себе зараз відчуваєте?
- Чи є у вас сили та бажання працювати з дитиною?
- Як ви сприймаєте цю «важку» дитину?

Тренер пропонує учасникам продовжити вправу та уявити ще одну картину. «Ви. Поряд з вами – дитина. Попереду вас – барикада, а за нею – Проблема (труднощі пов'язані з дитиною). І ми разом (не лише ви, а й колеги, батьки, спеціальні організації) розпочинаєте боротьбу не з дитиною, а з Проблемою».

Питання для обговорення:

- Як ви себе зараз відчуваєте?
- Чи є у вас сили та бажання працювати з дитиною?
- Як ви сприймаєте цю «важку» дитину?

Слово тренера. Можливо дитина і не зразу стане вашим союзником.

Проте, одразу стоятиме на одному боці барикад з вами, а це вже не так і мало.

Працюючи з дитиною варто пам'ятати, **проти чого, а не кого** ви можете боротися.

Стикаючись з дитиною з девіантною поведінкою закономірно виникає питання: «Чому він такий?».

Вправа «Андрійко та Богданко» (20 хв.).

Мета: показати можливі причини ворожого ставлення дітей до світу та свого оточення.

Для виконання вправи учасників об'єднують у 2 групи. Одна група буде виконувати роль хлопчика Андрійки, інша – Богданка.

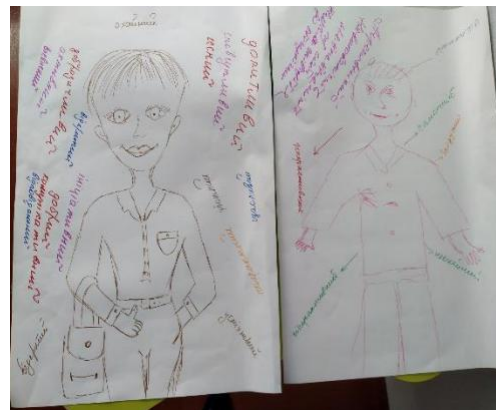
Слово тренера. «Одного сонячного дня в пологовому будинку народилися 2 малюки, 2 хлопчики Андрійко та Богданко. Діти зраділи від того, що вони з'явилися на цей світ.

Батьки Андрійка з нетерпінням чекали на його появу, оскільки вже давно мріяли про дитину. Мати відразу ж взяла хлопчика на руки та почала ласкаво до нього промовляти.

Батьки Богдана теж були раді народженню синочка, хоча і не планували вагітність. Мати теж почала проявляти до дитини увагу та ласку.

Питання для обговорення:

- Як себе відчуває Андрійко та Богданко?
- Що Богдан та Андрій можуть вже зараз знати про світ та про дорослих?

Протягом часу коли мами дітей знаходилися в лікарні батько Андрійка постійно відвідував їх, приділяв увагу сину та дружині. Батько Богдана в лікарні не з'являвся, оскільки святкував народження сина в компанії своїх друзів. Мати Богдана дуже переймалася з цього приводу бо чоловік був схильний до зловживання алкоголем. На фоні переживань у неї пропало молоко та погіршилося здоров'я, тому вона не годувала дитину та не могла (хотіла) її бачити. Дитину на деякий час відлучили від матері і за нею доглядали медичні сестри.

Питання для обговорення:

- Як себе почуває Андрійко та Богданко?
- Що Богдан та Андрій зараз знають про світ та дорослих?

Йшов час і мам разом із дітьми виписали із лікарні додому. Андрійка та його маму вдома зустрічали всі рідні та друзі радіючи їх поверненню та дарували подарунки для хлопчика.

Богданка та його матір теж зустрічав вдома батько в компанії спільних друзів, що згодом переросло в компанію де вже зловживали спиртними напоями та ніхто не приділяв уваги дитині, яку потрібно було годувати та перепелінати. На деякий час про хлопчика забули і на його плач ніхто не реагував.

Питання для обговорення:

- Як себе почуває Андрійко та Богданко?
- Що Богдан та Андрій зараз знають про світ та дорослих?

Час спливав. Діти піросли і вже почали ходити. Гуляючи на дитячому майданчику поруч з Андрійком весь час знаходилась його мати: вона допомагала гратися в пісочниці, катала на гойдалці, допомагала знайомитися з іншими дітьми. Коли траплялася халепа, мати брала сина на руки, притискала до себе, обіймала та заспокоювала.

Богданко теж проводив час на вулиці але в пісочниці грався один, мати сиділа на лавці та була зайнята розмовами із своїми товаришками не приділяючи уваги сину, навіть коли він починав плакати.

Питання для обговорення:

- Як себе почуває Андрійко та Богданко?
- Що Богдан та Андрій зараз знають про світ та дорослих?

З часом діти подорослішали й пішли до дитячого садка. Андрійко постійно приходив до садочка з новими іграшками та яскравому одязі. Товаришував із дітьми та нетерпляче очікуючи того моменту коли по нього прийдуть батьки та заберуть додому.

Мати Богданка теж зранку приводила сина до садочка. Одяг хлопчика був хоч і не новим але чистим. Богданко ходив з однією своєю іграшкою – м'яким ведмедиком, проте намагався забирати яскраві іграшки в інших дітей, кусаючи їх та роздаючи стусанів. Мати Богдана змушена була піти на роботу з ненормованим графіком, тому хлопчик постійно залишався у садочку довше чим інші діти, часто його забирали додому подружки матері де він міг і

заночувати. Батько поїхав на заробіток і вже близько року від нього не було новин.

Питання для обговорення:

- Як себе почуває Андрійко та Богданко?
- Що Богдан та Андрій зараз знають про світ та дорослих?

Хлопці підростали. Настав час йти їм до школи. Батьки Андрійка разом із бабусями та дідусями накупували йому шкільного приладдя, вибрали найгарнішу шкільну форму, модний рюкзак та з нетерпінням чекали свято 1 вересня.

Богданка мати теж зібрала до школи купивши найнеобхідніше приладдя, шкільну форму «на виріст», за пенсію, яку отримувала дитина по втраті годувальника (батько дитини був признаний судом безвісті відсутнім). Однак жінка познайомилася з іншим чоловіком і вони почали проживати разом. Новий чоловік матері ніякого інтересу до дитини не проявляв і не піклувався про нього, поведився так нібито не помічає Богдана. Проте іноді в домі виникали сварки через дитину але мати майже завжди захищала Богдана.

Питання для обговорення:

- Як себе почуває Андрійко та Богданко?
- Що Богдан та Андрій зараз знають про світ та дорослих?

Ходячи до початкової школи Андрійка завжди завчасно приводили на уроки. Після школи батьки допомагали йому виконувати домашні завдання та відводили на гуртки за інтересами. Для того щоб дитина була під наглядом навіть під час уроків йому купили мобільний телефон.

Богданко в першому класі теж вчасно приводили до школи, однак після того як стосунки з новим чоловіком у матері погіршилися вона почала заглядати до чарки й зранку забувати вчасно приводити сина на навчання. Були випадки коли дитина декілька днів не відвідувала навчання перебуваючи вдома з матір'ю без поважних причин, у жінки нібито не було часу відвести дитину. Почавши пропускати навчання дитина стала погано вчитися, дома уроки з нею ніхто не робив, а в школі за невиконане домашнє завдання сварили та ставили погані оцінки, за що вдома лаяли, ображали та били. Хлопець втратив інтерес до навчання, на уроках весь час крутився, заважаючи іншим дітям та вчителям, на перервах міг вчинити бійку через те, що інші діти його обзивали називаючи дурнем та роблячи зауваження до його зовнішнього вигляду. Крім того йому теж хотілося хоча б подивитися та потримати в руках мобільний телефон однокласника...

Питання для обговорення:

- Як себе почуває Андрійко та Богданко?
- Що Богдан та Андрій зараз знають про світ та дорослих?
- Чи буде у Богдана надалі бажання ходити до школи?
- Які емоції Богданко міг відчувати до Андрійка і чому?
- Які емоції відчувати ті учасники тренінгу, які були в ролі Богданка та Андрійка?
- В чому причина девіантної поведінки Богдана?

Дякую за участь у вправі, знімайте ролі. Ви тепер знову Ви, а не інші люди.

Руханка «Нестандартне привітання» (5 хв.).

Мета: зняття емоційної напруги, встановлення контакту між учасниками групи, формування позитивного настрою.

Учасники тренінгу об'єднуються в 4 підгрупи.

1 підгрупа закладає руки за голову, так щоб лікті були спрямовані в різні боки.

2 підгрупа кладе долоні на пояс, так щоб лікті були спрямовані в різні боки.

3 підгрупа кладе долоні на бедра, так щоб лікті були спрямовані в різні боки.

4 підгрупа схрещує руки перед собою, так щоб лікті були спрямовані в різні боки.

Учасникам потрібно протягом 3 хвилин привітатися з як можна більшою кількістю учасників інших підгруп, просто назвавши своє ім'я та доторкнувшись один до одного ліктями.

Через 3 хвилини учасники повинні привітати по команді тренера вже членів своєї підгрупи.

Мозковий штурм (10 хв.).

Запитання для учасників групи «Які фактори впливають на формування девіантної поведінки?»

Всі відповіді учасників групи тренер фіксує на ватмані та обговорюючи їх об'єднує в 4 групи відповідно до факторів формування девіантної поведінки:

1. Сімейне виховання.
2. Віковий розвиток дитини (фізіологічні та психологічні новоутворення).
3. Соціальне оточення (однолітки, неадекватність педагогічного впливу).
4. Вроджені або набуті психо-фізіологічні відхилення (гіпер-кінетичний синдром – дисбаланс системи збудження та гальмування).

Інформаційне повідомлення «Вплив сімейного виховання на розвиток дитини» (10 хв.).

Якщо в родині про дитину піклувалися фрагментарно, «час від часу», аби тільки не кричала, то дитина надалі буде ставитися до себе таким же чином (до здоров'я, розвитку, майбутнього). Дитина не буде вміти піклуватися про себе. Це може проявлятися по-різному, від нерозуміння потреби в дотриманні особистої гігієни, отримання освіти, до готовності підкорятися авторитетній особистості та приналежності до злочинного угруповання.

Часто девіантна поведінка проявляється в дітей, батьки яких самотійно не справляються з життєвими ситуаціями та починають зловживати алкоголем, наркотичними речовинами. Усі сили дитини йдуть на те, щоб вгадати вчинки батьків: чого можна очікувати наступної миті – стусана, ласки, сліз? Що мені робити: сховатися, допомогти? Дитині стає не до дитячих ігор, розвитку, відвідування навчального закладу. Тут вже хоча б вижити.

Відповідно в дітей виникають свої реакції та вміння справлятися з життям: хитрість, вміння маніпулювати, відстороненість від проблем – «ступор», гіпервідповідальність за батьків. Однак, якою б відповідальною не була б дитина перебираючи на себе функцію дорослих – піклування про батьків, братів, сестер, вона залишається дитиною. Шматок дитинства, якого її було позбавлено вдома вона буде підсвідомо компенсувати в іншому місці – школі (хуліганство та баловство).

Як наслідок неповноцінного сімейного виховання в дитини виникає занижена самооцінка, рівень домагань від життя, низький рівень прив'язаності до людей. Це відображається на навчанні. Наприклад, щоб щось вивчити треба спочатку себе вмовити це зробити, а дитина не навчена самодисципліні та ще й не має мотивації до навчання. Тому така дитина не бачить перспектив у навчанні. Отже, розпочинати їх навчання варто спираючись на позитивні, сильні сторони дитини рухаючись у напрямку поступового розвитку інших необхідних їй якостей. А якщо і сварити дитину то показувати альтернативу: так робити – неправильно, а так – правильно. Варто надавати дитині шаблони, як доречно поводитись в різних життєвих ситуаціях.

Слово тренера. Дорослому треба знати можливі причини девіантної поведінки дитини навіть для того щоб не стати на позицію її обвинувача. Для того щоб зрозуміти вчинки дитини необхідно з'ясувати для чого дитина демонструє подібну модель поведінки. Для цього треба навчитися розуміти яке інформаційне повідомлення може нести дана поведінка дитини.

Мозковий штурм (10 хв.).

Запитання до учасників групи *«Які мотиви приховує дитина за своєю девіантною поведінкою».*

Відповіді учасників групи тренер фіксує на ватмані та об'єднує в 4 групи, відповідно до поглядів педагога Рудольфа Дрейкурса:

1. Привертання уваги до своєї особи.
2. Боротьба за владу, місце в соціумі.
3. Помста за минулі образи (дитина може переносити образу з одного дорослого-кривдника на інших дорослих людей).
4. Бажання уникнути невдачі або покарання.

Головне завдання педагога – це з'ясувати мотиви девіантної поведінки дитини та чого вона прагне досягти своєю поведінкою.

Інформаційне повідомлення «Виявлення причин та мотивів девіантної поведінки» (10 хв.).

Як частіше за все характеризують дитину з девіантною поведінкою? «Петро зовсім нестерпна дитина». Однак, така відповідь говорить про вас і ваш стан, а не про поведінку Петра. По-друге, відповідь не несе корисної інформації.

Працюючи з дітьми з девіантною поведінкою слід задавати собі питання «Що бить Петро? В яких ситуаціях він так себе поводить? Можливо, він себе погано поводить лише в певні моменти (на деяких уроках, в присутності певних

дорослих або дітей)? Як він реагує на спроби вплинути на його поведінку?».

Для цього необхідно певний час спостерігати за дитиною під час уроків, на перерві, та по можливості, у вільний від занять час.

Також треба систематично аналізувати й особисті почуття. Відомо, що спілкуючись, люди відчувають почуття один одного й навіть можуть переймати почуття співрозмовника або в них може виникнути схоже почуття. Наприклад, коли на вас хтось нападає то ви відчуваєте злість та страх, бажання протистояти та захиститися. Якщо при спілкуванні з дитиною у вас раптово виникає почуття образи, то дитина може підсвідомо прагнути помститися, і, скоріш за все, не вам, а іншій людині. Якщо основне почуття в спілкуванні з дитиною – безвихідь, відчай то можливо ви перейняли почуття дитини, яка переживає стрес. Якщо під час спілкування ви відчуваєте гнів, роздратування або виникає бажання самому вибігти з класу гучно хлопнути дверима, то скоріш за все мета дитини – кинути вам виклик, показати хто тут головний.

Часто працюючи з дітьми педагога одолевають сумніви «Чи все правильно я роблю, а якщо я помилюся в інтерпретації?». Проте нічого страшного не буде, оскільки ви відразу помітите помилку спостерігаючи за реакцією дитини. Є лише один шлях не досягти взаєморозуміння – нічого не робити, а звинувачувати дитину, навішуючи на неї ярлики.

Притча «Розв'яжіть вузлики» (10 хв.).

Одного разу Вчитель прийшов до своїх учнів з носовою хусткою. Якийсь цар подарував її йому. Зазвичай він не брав таких речей, і тепер всі учні дивилися й думали, чому це він несе хустку в руці, нібито промовляючи до кожного: «Дивись, уважно дивись!»

Всі дивилися на хустку, але ніхто нічого не бачив, окрім гарної шовкової носової хустки. Потім Вчитель почав зав'язувати на ній вузли. Зав'язавши п'ять вузлів, запитав:

- Це той же самий носовичок, який я приніс з собою, або інший?

Учень сказав:

-Той же самий.

- Подумай ще раз. У тієї хустки не було вузлів, а на цій а ж п'ять. Як же вона може бути тією ж хустинкою?

Тут Учень зрозумів сенс і сказав:

- Я все зрозумів. Хоча це той же самий носовичок, але тепер він у вузлах, подібно страждає й людина.

- Цілком правильно! Я - носовичок без вузлів! Ти - носовичок з п'ятьма вузлами. Ці вузли - агресивність, жадібність, брехливість, неусвідомленість і егоїзм.

Потім Вчитель запитав:

- Я спробую розв'язати ці вузли. Подивіться, це допоможе мені розв'язати їх?

Він потягнув за обидва кінці носової хустки, і вузли зробилися ще меншими і тугішими.

Хтось вигукнув:

- Що ж ви робите? Так вузли ніколи не розв'яжуться. Адже шовк такий тонкий, а ви так сильно тягнете! Вузли стали маленькими, і тепер їх майже неможливо розв'язати!

- О, ви можете так ясно зрозуміти все відносно цієї носової хустки. Чому ж ви не можете зрозуміти самих себе? Хіба ви не в такій же ситуації? Ви тягнете свої вузли, тому вони продовжують ставати все менше і менше, все тугіше і тугіше.

Потім Вчитель запитав:

- Хто скаже, як розв'язати вузли?

Один учень встав і запропонував:

- Спочатку потрібно підійти ближче і подивитися, як були зав'язані вузли. Він глянув на носовичок, і промовив:

- Вузли були зроблені таким чином, що якщо ми послабимо їх і дозволимо їм стати більш вільними, вони розв'яжуться; це не важко. Це прості вузли.

Учень взяв хустку і обережно розв'язав вузли один за іншим.

Питання для обговорення:

Чого вчить нас дана притча у роботі з учнями?

Слово тренера. Працюючи з дітьми вчителю необхідно розуміти, які вузлики є у нього самого. Треба пам'ятати, що кожна дитина особлива, зі своїм специфічним способом мислення і звичками. Частіше за все доросла людина терпляче і з розумінням ставиться до тих проблем або звичок, які притаманні їй. Ми ж живемо з ними, і нічого. А проблеми, які нам не притаманні дуже нас дратують: ну, як можна не розуміти елементарного або не вміти? Наприклад, людину зібрану, пунктуальну, акуратну буде зводити з розуму дитина, яка все губить, плутає і спізнюється. А те, що у дитини яскрава уява, самостійне, вільне мислення не виправдовує її. Людину творчу, навпаки, будуть дратувати діти, які працюють за шаблоном і при виконання творчих завдань не можуть підключити уяву та творче мислення. Ми всі лише люди – це нормально!

Професіоналізм розпочинається з уміння стримувати свою нетерплячість і знайти підхід до кожної дитини.

Вправа «Рецепт» ефективної співпраці з дитиною» (20 хв.).

Мета: узагальнити отриману інформацію від тренінгу та виробити практичні поради по роботі з дітьми з девіантною поведінкою.

Крок 1. Тренер пропонує учасникам протягом 5 хвилин написати 5 своїх правил або рекомендацій по роботі з дітьми з девіантною поведінкою.

Крок 2. Тренер об'єднує учасників у 3 підгрупи по 7-8 осіб та пропонує спробувати написати узагальнені рекомендації по роботі з дітьми з девіантною поведінкою.

Результати напрацювань презентуються на загальній групі.

Притча «Насіння» (5 хв.).

Одного разу жінці наснився сон, що вона потрапила до магазину, де продавалися чарівні товари.

-Добрий день. Який чудовий магазин! – вигукнула вона з радістю.

-І вам доброго дня. – відповів продавець.

-А що у вас можна купити? – запитала жінка.

-У мене можна купити все. – прозвучала відповідь.

-У такому випадку дайте мені, будь-ласка, здоров'я, щастя, любові, успіхів і багато грошей.

Чоловік доброзичливо посміхнувся і пішов у комірчину по товар. Через деякий час він повернувся з маленькою паперовою коробочкою.

- І це все?! – вигукнула здивована і розчарована жінка.

- Так, це все. – відповів продавець. І додав:

- Хіба ви не знали, що в моєму магазині продається тільки насіння?

Слово тренера. Готових «рецептів» по роботі з дитиною не існує, оскільки не існує як двох однакових дітей та життєвих ситуацій, так і однакових вчителів чи просто дорослих людей які працюють з дітьми. Кожен вчитель повинен виробити свій власний «рецепт» ефективної співпраці з дитиною керуючись певними правилами по роботі з ними.

Доволі часто дорослим з першої спроби не вдається встановити контакт з дитиною, налагодити ефективну співпрацю або ж досягти поставленої мети, позитивно вирішити конфліктну ситуацію.

Притча «Що робити, якщо впав?» (5 хв.).

Учень запитав свого наставника:

- Учителю, що ти скажеш мені, коли дізнаєшся, що я впав?

- Уставай!

- А якби я впав іще раз, то що б ти сказав мені тоді?

- Те ж саме!

- Цікаво, скільки ще ти говоритимеш мені: «Уставай»? Адже це може тривати дуже довго. Невже ти щоразу віритимеш у мене, прощатимеш й підбадьорюватимеш: «Піднімайся!»?

- Падай і піднімайся, допоки живий! Ти рухаєшся в тому режимі, який доступний тобі цієї миті твого життя. Учися бути витривалим. І запам'ятай, що ті, хто впав і не піднявся, уже мертві. А ти Живий! Уставай!

Слово тренера. Життя – це рух. Невдача – те ж результат. Свідчення того, що дана технологія не спрацювала й необхідно застосувати іншу. Це час для переосмислення отриманого досвіду та пошуку іншого підходу.

Вправа очікування «Квітуче дерево» (10 хв.).

Мета: визначити чи справдилися очікувань від тренінгового заняття. Учасникам пропонується по колу проговорити чи виправдалися ті їх очікування від тренінгу, які вони написати на стікерах у формі квітки на початку заняття.

Список використаних джерел

Козлов Н.Н. Лучшие психологические игры и упражнения / Н.Н. Козлов.

[Переиздание] — Екатеринбург: Издательство АРТ ЛТД, 1997 — 144 с.

Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків : навч.-метод. посібник до спецкурсу соц.-пед. циклу «Профілактика девіантної поведінки підлітків» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» / Л. М. Вольнова. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 224 с.

Літковська О.В. 100 притч для тих, хто вчить, і тих, хто вчиться / Олена Літковська. – К.: Шк. світ, 2012. – 224 с.

Петрановская Л. В класс пришел приемный ребенок / Л. Петрановская [2-е изд.]. – Москва: Студио-Диалог., 2009. – 172 с.

СВЯТО ПЕЧЕНОЇ КАРТОПЛІ

Мета: розвивати інтерес у вихованців до туризму, вчити колективізму, дружбі, взаємодопомозі, виховувати культуру рухів, силу волі, витримку, вчити любити і берегти природу.

Обладнання: м'яч, ножі, ложки, сірники, хустинки для зав'язування очей.

Місце проведення свята: лісова галявина.

Програма свята:

1. Слово про картоплю.
2. Спортивні змагання.
3. Конкурси. Ігри.
4. Спільне багаття. Пісні. Смакування печеною картоплею.

Слово про картоплю

Напевне, жодна городня рослина не обросла такою кількістю легенд, слухів, пригод, як картопля.

А чи відомо вам, що картоплю люди відкривали тричі?

А про те, що картопля – королівська квітка?

А чи знаєте ви, що картопля була заборонена церквою?

Це було насправді так. А сьогодні картопля звичайна, буденна.

Звичайно, тепер немає такої сім'ї, де б до столу не подавали різноманітні і смачні страви з картоплі. Картопля широко використовується як сировина в деяких галузях господарства, особливо у харчовій, а також йде на відгодівлю тварин. Чи давно існує такий нині популярний овоч? Ми так звикли до нього, що не можемо обходитися без нього, як і без хліба. Здається, картопля існувала завжди. А чи насправді це так...

Відомо, що картоплю вперше почали культивувати приблизно 5 тисяч років назад мешканці басейну озера Тітікака, яке розташоване на кордоні між Перу та Чилі. В середині XVIст. іспанці привезли бульби картоплі у Європу. Але тут на картоплю чекала довга дорога до признання. Історія картоплі у європейських країнах була опутана багатьма пересторогами та повір'ями. На слов'янських нивах по-справжньому стали картоплю садити лише після Семирічної війни 1756-1763 років, коли наші солдати пройшли Польщу і Пруссію, наочно побачили картоплю, яка там росла, скуштували її і принесли до себе, в рідні краї. В 1765 році при Катерині II російський уряд офіційно визнав корисність вирощування картоплі.

Вважається, що вперше картоплю посадили в Україні у 1805 році на Харківщині. Картопля була знайома ще запорізьким козакам. Напевно, вони привезли її з походів.

На сьогоднішній день картопля стала другим хлібом і не лише продуктом харчування, але й прекрасною технічною сировиною.(3)

Спортивні змагання

1. **«Працьовиті комахи»** - кожна команда в складі 6 чол. повинна за певний інтервал часу назбирати якомога більше соснових шишок. Перемагає та команда, яка назбирала більше.

2. **«Бувалі туристи»** - з кожної команди виходять 2 гравці і по команді ведучого швидко споруджують багаття.

3. **«Влучні стрільці»** - кожен гравець команди повинен влучити картоплиною в центр кола. Кожна команда стає напроти свого кола і за командою починають змагання. Виграє та команда, гравці якої справляться із завданням краще: картопля вся в колі і ближче до його середини.

4. **«Розпали вогнище»** - Від кожної команди виходить гравець, який отримує 3 сірники, щоб запалити багаття. Хто з цим завданням впорається раніше, та команда перемогла.

5. **«Хто найспритніший»** - Кожна команда отримує ложку і стільки картоплин, скільки учасників гри в кожній команді. Потрібно першим гравцям взяти картоплину в ложку і швидко перенести її у вказане місце, а потім з ложкою повернутися до наступного гравця і передати її йому і т. д. Перемагає та команда, яка швидше упорається з цим завданням.(2)

Вікторина про вогнище

1. Чи знаєте ви, чому сухі дрова палають краще, ніж сирі? *(При вогких дровах, в яких багато води, частина тепла йде не на згорання, а на випаровування води. Тому сам процес горіння проходить слабше. Заважає також і пар, який окутує дрова при висиханні.)*

2. Ми починаємо розпалювати вогнище за допомогою дрібних трісок, хмизу, сухих гілок ялини. Вони краще горять. Чому? *(Чим тонший розпал, тим більша його поверхня горіння. Горіння проходить якраз на поверхні. Нагрівається маленький розпал легше, ніж більші дрова.)*

3. Якщо тиха погода, то полум'я та дим вогнища підіймаються угору. Що тягне їх від землі? *(Іноді говорять, що тепле повітря легше, ніж холодне, і саме собою підіймається. Це не правильно. Саме по собі тепле повітря, хоч воно і легше за холодне, не може підійматися, так як воно все-таки має вагу. Його витискує оточуюче повітря, більш холодне, яке опускається під дією ваги. Якщо б не було ваги, тепле повітря не йшло б уверх.)*

4. Чому вогнище потріскує? *(Вода й смола, які наповнюють порожнини деревини, під час нагрівання перетворюються у пар, який накопичується у великій кількості, і, не маючи виходу, з силою розриває стінки порожнини, утворюючи звук потріскування)*

5. Що представляють собою іскри вогнища? Чи однакові вони з іскрами, які проскакують під час розриву електричних дротів? *(Спільне у іскор багаття і електричних – тільки назва. Електричні іскри – це частки повітря й парів металу, розпечені струмом. Іскри вогнища – просто дрібні вуглики, які відриваються від палаючого дерева.)*

6. Дим вогнища підіймається дуже високо над землею. Цією особливістю користуються для подачі сигналів біди. А що таке дим? *(Дим – це*

частка твердої речовини неспаленого палива. Частки ці дуже малі, вони у тисячу разів менші пилинок. Димові частки настільки легкі, що підтримуються потоками повітря над землею та завжди знаходяться у русі.)

7. Над самим вогнищем дим підіймається рівним стовпом, але на якійсь висоті він починає клубитися кучерявими шапками. Що створює клубки? (Струмені повітря, які здіймаються над вогнищем, зупиняються тертям об повітряні шари, які їх оточують. Зовнішні частини струменів повітря стримують свій рух, але середина продовжує швидко рухатися. Струмені повітря завихрюються та утворюють безформні клуби.)(2)

Ігрова програма

1. **Гра «Печена картопля».** Діти стають в коло і передають м'яч один одному зі словами «гаряче». За бажанням замість м'яча можна взяти сиру картоплину.

2. **Гра «Картопляна грядка».** Від кожної команди виходить 4 гравці. Першим в командах зав'язують очі, і вони повинні зробити 5 кроків та викопати ложкою ямку для посадки картоплі. Другий гравець із зав'язаними очима повинен знайти цю ямку і покласти в неї картоплину. Третій гравець із зав'язаними очима засипає цю ямку, а четвертий теж із зав'язаними очима ложкою повинен викопати урожай. Перемагає та команда, яка отримає при збиранні кращий «урожай».(1)

Конкурси:

1. Від кожної команди гравець намагається почистити картоплину із найдовшою шкіркою.

2. Команди по чергово називають страви, де присутня картопля.

3. Команди по чергово називають різне застосування картоплі, крім її основного призначення.

4. Команди оформлюють букет із сирої картоплі.

Свято продовжується співом пісень, де є слова про картоплю. Поки діти проводять ігрову та конкурсну програму, у багатті печеться картопля. Свято закінчується смакуванням печеної картоплі.

Список використаних джерел

1. Все для вчителя (Текст). – травень, 2004.
2. Кулик, П. П. Туризм – відпочинок, спорт, пізнання (Текст). – К. : Реклама, 2013.
3. Кравчук, П. А. Географічний калейдоскоп (Текст). – К. : Просвіта, 1998.

Хоменко Ірина
учениця 8-А класу
КЗЗСО I – III ст. «Варвинський ліцей №2»,
Стародуб А.В.
науковий керівник, практичний психолог

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА КАРАНТИНУ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ЛЮДИНИ

Пандемія COVID-19 стала серйозним випробуванням не лише для українського суспільства, а й для всього людства. Під час карантину ми почали життя в зовсім нових умовах. Відбуваються зміни як на рівні психіки окремої особистості, так й на макросоціальному рівні.

В сьогоденних умовах пандемії та карантину, фахівці з психологічної і соціальної допомоги підкреслюють нагальну потребу в підтримці психічного здоров'я населення.

Чи впливає спалах коронавірусної хвороби (COVID-19) на психологічний стан і психічну рівновагу людей? Скажу однозначно – так. На сьогодні дослідження того, як психологічно позначається і позначиться в майбутньому пандемія та карантин на людське життя, тривають. Однак, вже частково представлена низка цікавих даних з різних куточків світу, про те як саме реагує людство на COVID-19. Підмічено, що кожна культурна схема (національність) - має свої особливості реагування на кризові ситуації, які залежать і від рівня соціально-економічного розвитку, і від зрілості особистості. Частково це пояснюється різною якістю життя та рівнем освіти.

COVID-19 впливає на людей по-різному. Психологія надзвичайно швидко розвивається задля того, щоб надати відповіді на суспільні зміни і виклики. Затребуваність наукового інтелектуального потенціалу є індикатором кризи експертного знання. Саме наукова психологія має бути використана в перспективі для подолання тих чи інших реальних загроз людині та групі, особистості та суспільству. І якщо говорити відверто, то це один із найбільш могутніх засобів, який і висвітлює і реально може впливати на ту архітектоніку стосунків у суспільстві, яка складається. Розвиток психологічних наук спрямований на розвиток суспільства і особистості задля того, щоб в надзвичайних умовах, як то пандемія COVID-19, відбулася трансценденція Я, вихід за межі можливого, заснований на емпатії та рефлексії, що надає можливість ніби «підняти себе вище коронавірусу». Виклики, зумовлені соціальними чи природними катаклізмами мають бути успішно переборені завдяки тому, що свідомість, усвідомлення стане головною стратегічною лінією нашої поведінки.

Спалах COVID-19 через невідомі клінічні особливості та пов'язані з ним чутки дійсно призвів до значного психічного тиску та проблем для населення - тривогу, депресію, страх, що безпосередньо позначаються на поведінці, а саме зростанні дій, спрямованих на біологічне самозбереження, зменшення

альтруїстичної поведінки та навіть обман щодо інфікування та контактування з пацієнтами.

Для виявлення впливу пандемії та карантину на психологічний стан людини психологічна служба нашого ліцею також вирішила провести дослідження.

Експериментальне обґрунтування виявлених у теоретичних джерелах проблем впливу пандемії на психологічний стан людини, приводить нас до вирішення наступних завдань:

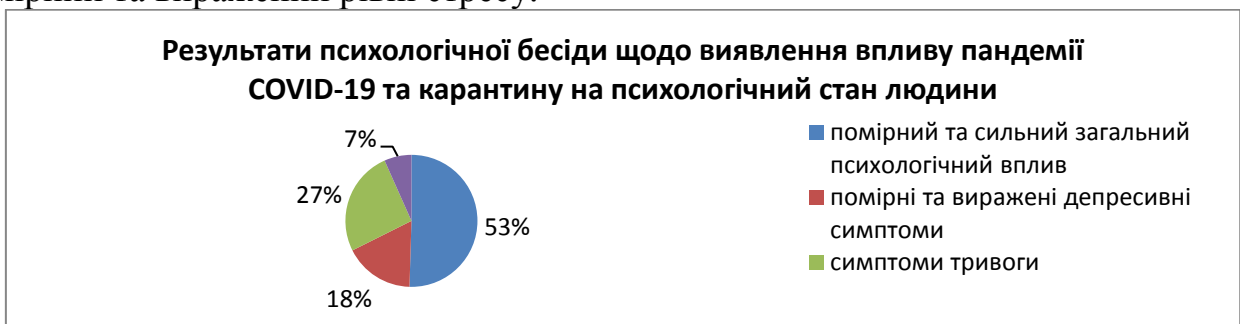
- 1) Дослідити особливості впливу пандемії на психічний стан людини.
- 2) Виявити причини впливу пандемії на психічний стан людини.
- 3) Вибір напрямку корекційної роботи для подолання негативного впливу пандемії на психічний стан людини.

Надійність та вірогідність отриманих результатів забезпечувалась застосуванням системного підходу до вивчення впливу пандемії COVID-19 на психологічний стан людини.

Емпіричне дослідження проводилося в кілька етапів:

- 1) бесіда з респондентами (досліджуваними) стосовно зміни їх психологічного стану в умовах пандемії та введення карантинних обмежень;
- 2) дослідження емоційно-почуттєвих станів особистості;
- 3) обробка та аналіз отриманих результатів;
- 4) розробка психолого – педагогічних рекомендацій та вибір напрямку корекційної програми з метою подолання негативних проявів на психологічний стан людини.

Згідно результатів психологічної бесіди з метою виявлення впливу пандемії COVID-19 та карантину на психологічний стан людини аналіз результатів дослідження показав, що 53% опитаних оцінили загальний психологічний вплив як помірний та сильний, 18% показали помірні або виражені депресивні симптоми; 27% - помірні та сильні симптоми тривоги; 7% - помірний та виражений рівні стресу.

Більшість респондентів, які проводили 20-24 години на добу вдома (88%); стурбовані контактами їхніх близьких з людьми, інфікованими COVID-19 (74%); задоволені обсягом інформації щодо коронавірусу (68%).

Можна зробити наступні висновки: спалах коронавірусної хвороби спричиняє суспільні психологічні реакції, такі як напруга, тривога та страх, втрата орієнтирів і планів на майбутнє, також може призводити до посттравматичного стресового розладу, депресії, до загострення психопатологічної симптоматики та психологічних труднощів.

Також, аналізуючі дані психологічного дослідження можна зробити висновок про вплив карантину на психологічний стан людини та підкреслити специфічні стресові фактори:

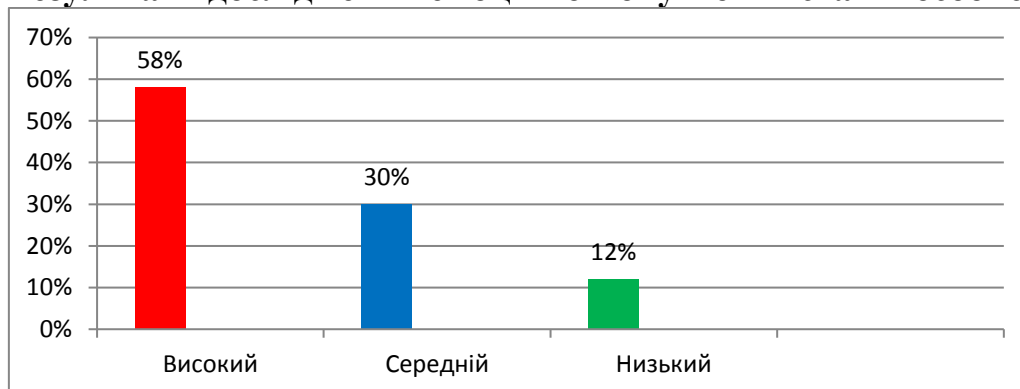
- тривалість карантину (більше 10 днів провокує значно більш високий ризик розвитку симптоматики (посттравматичного стресу);
- побоювання зараження;
- розчарування, нудьга та відчуття ізоляції від решти світу;
- недостатня інформація, відсутність чітких вказівок.

За результатами методики дослідження емоційно-почуттєвих станів особистості ми виявили, що у більшості респондентів (58%) переважає низький рівень актуалізованості духовного потенціалу в емоційно-почуттєвій сфері особистості. Це вказує на недостатність позитивних емоцій і почуттів у житті людини, обмежений спектр емоційного реагування (що може бути пов'язано з домінантністю одного негативного стану), свідчить про незадоволення власним становищем або ситуацією з близькими.

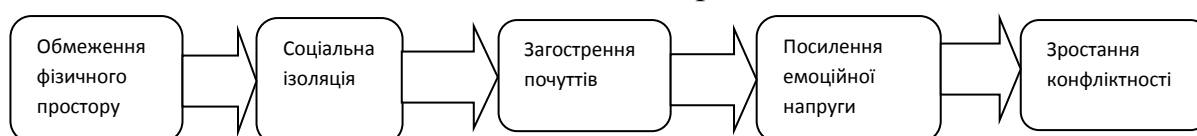
30% досліджуваних мають середній рівень актуалізованості духовного потенціалу в емоційно-почуттєвій сфері особистості, що свідчить про часткове переважання позитивних емоційно-почуттєвих станів, епізодичність прояву піднесених почуттів і емоцій та можливу нерівномірність актуалізації духовного потенціалу в межах 4-х модальностей.

Високий рівень актуалізованості духовного потенціалу в емоційно-почуттєвій сфері властивий 12% опитуваних. Це свідчить про духовну зрілість особистості, естетичну, моральну та творчу спрямованість, емоційну силу, оптимізм, здатність отримувати задоволення від життя.

Результати дослідження емоційно-почуттєвих станів особистості

Також нам стало відомо, що вимушена індивідуальна чи групова ізоляція негативно впливає на самопочуття та емоційний стан людини. При цьому виникає така послідовність психологічних реакцій:

Глобальна коронавірусна пандемія COVID-19 зумовлює необхідність осмислення наукових позицій у розумінні природи цього явища, пошук нового концептуально-поняттєвого апарату, що має відповідати докорінній зміні

способу життя людства та функціонування соціальних інституцій. За таких умов очевидною є недостатність традиційних підходів і постає гостра потреба формування нового наукового розуміння напрямів трансформації поведінки людини під час коронавірусної пандемії як глобального явища.

Таким чином, теоретичне і емпіричне дослідження впливу пандемії COVID-19 та карантину на психологічний стан людини дає можливість зробити наступні узагальнюючі висновки.

Пандемія – це надзвичайно сильна епідемія, що характеризується найбільшим поширенням будь-якого інфекційного захворювання на території усієї країни та сусідніх держав, багатьох країн світу, різних материках. Відзначається відсутністю колективного імунітету в людства, і, зазвичай, ефективних засобів профілактики (вакцини) й лікування. Серед інфекційних захворювань, які сягали масштабу пандемії: чума, холера, грип, коронавірусна хвороба (COVID-19).

Усвідомлення причин спалахів пандемії і виправлення помилок є ознакою високого рівня свідомості. Слід розуміти, що чим раніше ми усунемо причини, які зумовлюють вірусні атаки, тим меншими будуть їх наслідки. Свідома психологічна протидія вірусним захворюванням вимагає розробки та дотримання обґрунтованої стратегії і тактики.

В сьогоденних умовах пандемії та карантину, фахівці з психологічної і соціальної допомоги підкреслюють нагальну потребу в підтримці психічного здоров'я населення.

Психологія надзвичайно швидко розвивається задля того, щоб надати відповіді на суспільні зміни і виклики. Затребуваність наукового інтелектуального потенціалу є індикатором кризи експертного знання. Саме наукова психологія має бути використана в перспективі для подолання тих чи інших реальних загроз людині та групі, особистості та суспільству. І якщо говорити відверто, то це один із найбільш могутніх засобів, який і висвітлює і реально може впливати на ту архітектоніку стосунків у суспільстві, яка складається.

Чорненко Ю. С.

*практичний психолог комунального закладу
«Ніжинський фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ УМОВАХ

Глобальні соціальні зміни, військові дії на території України, політична та економічна нестабільність, що спричинені впливом пандемії COVID-19, розбудова сучасної демократичної держави та громадянського суспільства поставили перед системою освіти завдання сформувати розвинену, соціально адаптовану особистість, яка має активну життєву позицію. І все це за умови впровадження дистанційної або змішаної (очно-дистанційної) форм навчання. Формування та розвиток соціальної активності особливе значення мають для здобувачів освіти старшої школи та вищих навчальних закладів (професійно-технічних, фахових передвищих та ВНЗ), які активно залучаються до соціального життя та формують новий соціальний досвід. Саме учнівська та студентська молодь найближчим часом стане провідником демократичних ідей розвитку країни, тому важливим завданням є виховання соціально свідомої особистості, яка здатна поєднувати власні інтереси з інтересами держави. Заклади фахової передвищої освіти, як наступні освітні ланки, є одними із провідних соціальних інститутів, у яких здійснюється процес формування соціально активного молодого покоління. Період навчання у вищезгаданих закладах є найбільш сприятливим часом для здійснення психолого-педагогічного впливу на особистість здобувача освіти: відбувається розвиток особистісних якостей, соціальної активності, що веде до успішної соціалізації та самореалізації з метою соціальної адаптації та інтеграції в суспільстві [4, с. 208].

Соціальна активність молодшої людини напряму пов'язана зі здатністю до соціалізації. Все частіше сучасні освітні заклади стикаються з питанням, як допомогти здобувачу освіти увійти в сучасну освітню середу, допомогти більш ефективно соціалізуватися в умовах, що переживає сучасне суспільство. Щодо самого питання соціалізації, то існує цілий ряд визначень. Міжнародний словник педагогічних термінів дає таке типові визначення процесу соціалізації особистості: «Соціалізація – процес освоєння ролей та очікуваної поведінки в стосунках з сім'єю та суспільством і розвитком задовільних зв'язків з іншими людьми». Іншими словами: соціалізація - це процес становлення особистості, під час якого відбувається засвоєння індивідом мови, соціальних цінностей і досвіду (норм, установок, зразків поведінки), культури, властивих даному суспільству, соціальної спільності, групі, і відтворення їм соціальних зв'язків і соціального досвіду. Тобто за допомогою соціалізації людина адаптується до оточуючих його умов. У процесі соціалізації особистість розвивається в різних сферах життя, засвоює певну систему норм.

Здатність швидко та безболісно адаптуватись до вимог мікросоціуму допомагає спілкуватися з друзями, однокласниками, одногрупниками, а надалі – з колегами, що в свою чергу допомагає робити кар'єру, налагоджувати особисте життя. Коли абітурієнт вступає до вищого навчального закладу, то тут дуже багато залежить від якості викладання. Але показовим є й те, що і самі студенти мають великий вплив один на одного. Зрозуміло, що в мікросоціумі дворядного середовища своє становище людина досягає іншими способами, соціалізується по-іншому, через прийняття інших соціальних ролей.

Важливим є знайти відповідний до інтересів здобувача освіти соціум, мікросередовище, де йому цікаво і його приймають за «свого». А також: знайти справжнє захоплення, що є поза навчальною діяльністю, яка часто не приносить ніякого душевного чи морального задоволення. А життя та спілкування серед тих, чий захоплення в площині, що є близькою, дають додаткові сили і натхнення. Інтернет надає можливість спілкуватися з тими, хто має однакові інтереси. І, за великим рахунком, таке спілкування — це і є соціалізація.

Питання соціальної активності здобувача освіти на сучасному етапі розвитку суспільства постало надзвичайно гостро через умови, які спричинені впровадженням карантинних обмежень. Особливо це стосується безпосереднього очного спілкування між людьми, а передусім – здійснення навчально-виховного процесу в освітніх закладах різного рівня. Через впровадження дистанційного навчання соціальна активність здобувачів освіти перейшла в інше функціональне поле спілкування: інтернетпростір, електронну пошту, соціальні мережі, чати і т.д.

Під «соціальною активністю» в даній роботі розуміється динамічний стан особистості, що відображається у соціально значущих діях, вчинках, спрямованих на забезпечення соціальних інтересів й прав людини, а також зміну соціального середовища, умов, інститутів відповідно до соціальних цінностей і актуальних суспільних завдань. Існують різні види соціальної активності: громадянська, спортивна, культурна, релігійна, політичні, тощо. Спрямованість видів і чинників соціальної активності змінюється відповідно до того, про яку соціальну групу йдеться. Так, О. М. Серьогін визначає соціальну активність здобувачів освіти як самостійну суспільно значущу діяльність, обумовлену її пізнавальною, трудовою та суспільно-політичною групами потреб [3, с. 31]. Отже, саме діяльність молодіжних громадських організацій, соціальне та освітнє середовище, система суспільних і групових цінностей є важливими чинниками соціальної активності учнівської та студентської молоді. Залежність від зазначених чинників визначає специфіку процесу формування соціальної активності молоді людини, впливає на рівень її сформованості.

Соціальна активність особистості – це особистісна якість людини, яка проявляється в ініціативності й відповідальності, самостійності й незалежності. Безперечним є той факт, що соціальна активність може бути як позитивною, так і негативною. Відповідно, дії кожної людини можуть бути спрямовані на благо або на шкоду суспільству. Саме тому особливої актуальності нині набуває

питання про те, як правильно організувати навчально-виховний процес в сучасному навчальному закладі, щоб сформувати позитивно активну особистість, яка живе заради суспільних інтересів, а не тільки для себе [1, с. 54].

Негативна спрямованість соціальної активності особистості може охоплювати як усвідомлені антисоціальні дії, так й імпульсивні. Зважаючи на це, можемо констатувати, що є певна спрямованість у соціальній активності: конструктивний та деструктивний вектори. До основних складових соціальної активності особистості відносять такі складові, як стійкі особистісні якості, що характеризують людину як суспільну істоту, забезпечуючи її самоцінність як індивідуальності. Ці якості формуються у процесі розвитку, виховання та активної взаємодії людини з навколишнім світом і поділяються на конструктивні (почуття симпатії до однолітків, товарищескості, дружби; толерантність, емпатія, турбота, допомога та ін.), які потрібно заохочувати, підтримувати, стимулювати, та деструктивні (тривожність, імпульсивність, ворожість, агресивність, брехливість, замкненість, невпевненість та ін.), які потрібно гальмувати, корегувати та контролювати. В залежності від якостей, якими володіє молода людина, знаходиться спрямованість соціальної активності, яка не завжди є позитивною. Соціальна активність особистості також розрізняється на просоціальну, асоціальну та антисоціальну [2, с. 3]. Просоціальною активністю позначаються дії, які приносять користь іншим людям, але не мають очевидної користі для людей, які їх здійснюють (характерний альтруїзм). Відхиленням від просоціальної є асоціальна активність – відсутність соціальної спрямованості у діяльності, байдуже ставлення до громадського життя (супроводжується шкідливими звичками, аморальною поведінкою). Що стосується молоді, то асоціальна активність виражається і досить часто переходить в антисоціальну. Відомо, що в асоціальних групах виникають серйозні передумови для криміналізації.

Другою складовою соціальної активності здобувача освіти є процес діяльності: інтенсивність тих змін, які здобувач освіти вносить у процес свого навчання, позанавчальну діяльність, різноманітність поєднання елементів практичної діяльності зі спілкуванням та пізнанням, що надає соціальній діяльності індивідуально неповторного характеру. Третя складова – умови й фактори соціальної ситуації, в якій діє індивід: умови родинного середовища; інтенсивність участі в колективних формах діяльності (художньо-ігровій, предметно-маніпулятивній, навчально-пізнавальній, соціально-комунікативній, суспільно корисній); взаємодія в системі «педагог – здобувач освіти», що забезпечує ситуацію продуктивної спільної діяльності, під час якої виникають найтісніші мотиваційні контакти [4, с. 194].

Комплексний процес формування соціальної активності здобувачів освіти має передбачати створення усіма учасникам навчально-виховного процесу сприятливого соціального середовища для самовираження і самореалізації шляхом організації різноманітних видів соціально значущої діяльності та формування соціальних цінностей особистості.

Важливою для прояву соціальної активності молоді є сфера життєдіяльності, в якій ця активність розгортається. Проте, зважаючи на сучасний розвиток суспільства та вплив інформатизації на нього, доцільним є аналіз впливу сучасних технологій (Інтернет, віртуальний простір, соціальні мережі тощо) на розвиток соціальної активності молоді, зокрема можливість їх використання для формування позитивної соціальної активності у молодих людей. Інтернетпростір може сприяти соціальній активності молоді та її формуванню завдяки своїм унікальним можливостям: здолання географічних дистанцій; стирання расових, вікових та гендерних бар'єрів; зняття обмеження часових поясів і розпорядку дня та ін. Означені переваги сприяють розвитку взаєморозуміння, толерантності та готовності прийняти чужі погляди і відмінності, виробленню спільних цінностей та ін. [5, с 112]. У зв'язку з частковим переміщенням основних видів діяльності молодих людей (зокрема навчальна діяльність, здобування освіти) до інформаційного простору Інтернет та їх трансформацією, поширення набула віртуалізація реалізації соціальної активності молоді.

Серед найбільш популярних сьогодні відмічається волонтерство у мережі Інтернет, поширення корисної і позитивної інформації у соціальних мережах, створення та об'єднання у просоціальні групи та ін. Завдяки такому згуртуванню молодих людей спостерігаються позитивні прояви соціальної активності, наприклад: порятунок життя людини шляхом збору коштів на операцію або пошук загублених людей завдяки поширенню дописів у соціальних мережах, мобільна допомога постраждалим від стихійного лиха та ін.

Проте, розглядаючи Інтернет як простір соціальної взаємодії молоді, в якому розгортається їх соціальна активність, маємо «іншу сторону медалі» у вигляді проблем, що діляться на два блоки: перший – збільшення розриву між молодими людьми: тими, хто бере участь, і тими, хто не підтримує взаємодію у віртуальному середовищі, обумовлено нерівномірністю доступу до інформаційних технологій в світі («інформаційний» тип нерівності); другий – зміна якості соціальної взаємодії, що пояснюється зниженням різноманітності комунікацій через скорочення реальних соціальних зв'язків здобувачів освіти, зниження активності масової участі внаслідок зростаючої ізольованості, спричиненою карантинними заходами для запобігання поширенню вірусу COVID-19.

Перетворення Інтернету в засіб масової комунікації сприяло різкому зниженню освітнього, вікового, професійного, матеріального і культурного рівня аудиторії Інтернет спільноти, а також робить його об'єктивним «дзеркалом» молоді, що відображає, часом, найнегативніші сторони. Цьому сприяє неконтрольованість нового неосяжного віртуального простору, що дозволило створити комерційні платформи та розважальні ресурси, що є неминучим наслідком збільшення аудиторії Інтернету. З означеного слід констатувати взаємозалежність формування соціальної активності молоді та сучасних інформаційних технологій (Інтернет), що сприяють формуванню

нового покоління. Некерованість і неконтрольованість Інтернетпростору можуть спричинити асоціальний та антисоціальний розвиток активності молоді. Тому подальшого дослідження потребує формування та розвиток Інтернеткультури й інформаційної обізнаності, що дозволить зменшити негативні прояви розвитку особистості здобувачів освіти та сприятиме формуванню їх позитивної соціальної активності в нових соціальнокультурних умовах.

Список використаних джерел

1. Лавренко О. Формування соціальної активності підлітків шляхом використання виховного потенціалу педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського / О. Лавренко // Рідна школа. – 2012. – № 7. – С. 54-57.
2. Мастерова Ю. І. Політична діяльність молоді в умовах поширення інформаційних технологій: дис. ... к-та політ. наук: 23.00.02 / Москва, 2009. 186 с.
3. Серьогін А. Н. Управління формуванням соціальної активності студентської молоді університетів: дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.08 / Москва, 2009. – 170 с.
4. Тельна О. А. Формування соціальної активності незрячих учнів молодшого шкільного віку засобами рольової гри : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / Ольга Анатоліївна Тельна // Інститут спеціальної педагогіки національної академії педагогічних наук України. – Київ. – 2011. – 208 с.
5. Шепелева Н. В. // Актуалізіція формування соціальної активності молоді в Інтернеті [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/27728/1.pdf>

Чутченко С.О.
викладач всевітньої історії
*Ніжинського коледжу культури і мистецтв ім. М. Заньковецької
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна*

РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ

Актуальність проблеми. В умовах освітніх перетворень, що відбуваються у всьому світі загалом, та в Україні зокрема, пов'язаних з пандемією ковід-19, виникає суттєва проблема соціальної активності здобувачів освіти. Повномасштабне, або часткове запровадження дистанційної освіти ніби заганяють сучасного студента у соціальну активність лише в онлайні. Життя вносить свої корективи в якому поняття «онлайн» стає невід'ємною її частиною. Тому удосконалення освітнього процесу, враховуючи всі аспекти дистанційного навчання, повинно бути спрямоване на формування в особистості соціальної активності, від якої залежить розвиток усього суспільства.

Мета статті. Розкрити роль дистанційного навчання у формуванні соціальної активності студентів.

Виклад основного матеріалу. Зародження і формування громадянського суспільства сьогодні потребує самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних свідомо приймати обґрунтовані рішення та виявляти активність у розв'язанні соціальних проблем. Як зазначається у Програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні: «Сучасне виховання має відігравати випереджальну роль в демократичному процесі, ставати засобом відродження національної культури, припинення морально-духовної деградації, стимулом пробудження таких якостей, як совість, патріотизм, людяність, почуття власної гідності, творча ініціатива, підприємливість тощо; гарантом громадянського миру і злагоди в суспільстві» [1].

Соціальна активність характеризується рисами способу життєдіяльності особистості, що у свою чергу відображає рівень спрямованості її здібностей, знань, навичок, прагнень, концентрації вольових, творчих зусиль на реалізацію нагальних потреб, інтересів, цілей, ідеалів. Соціальна активність здійснюється, як в індивідуальній, так і груповій, чи колективній, або масовій, а також дозвільній формах життя самого суспільства [2, с. 15]. Навчальний процес у цьому сенсі не є виключенням. Навіть, якщо навчання здійснюється дистанційно. Навпаки, треба більше уваги приділяти самій соціальній активності при дистанційному навчанні, бо у багатьох складається враження, що в онлайн-навчанні у студентів повністю атрофується соціальна активність.

За концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірнього, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання [4]. При цьому, слід зазначити, що дистанційне навчання – це така форма організації

навчального процесу в основі якої є керована самостійна робота студентів, учнів та широке застосування у навчанні сучасних інформаційних технологій. Основною метою дистанційного навчання є виховання особистості, яка має бажання і здатність до спілкування, навчання та самоосвіти. Тому, якщо студент чи учень не має бажання або здатності до такої самостійної роботи та самоосвіти, то бажаний результат не буде досягнутим.

Дистанційна форма навчання має ряд переваг. Зокрема, здобувач освіти може навчатися у зручний для нього час, та у будь-якому темпі. На дистанційному навчанні можна отримати більший обсяг інформації у найкоротші строки. Слід зазначити також і те, що вартість такого навчання є значно нижча, оскільки відпадає потреба в оренді приміщень, оплаті значної кількості персоналу та економію часу. Відсутність географічних бар'єрів, за якої відпадає необхідність дорогого переїзду та проживання в інших країнах, а натомість надається можливість спілкування з викладачами та студентами по всьому світу без обмежень.

Проте, система дистанційного навчання має і недоліки. По-перше, для успішної корекції навчання та оцінювання важливо мати безпосередній контакт із студентом чи учнем. Крім того, неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання чи це робить хтось інший, якщо це завдання здійснюється без відео зв'язку. Тому остаточний контроль перевірки знань все ж таки слід проводити або на очній сесії, або за допомогою веб-конференції, де є візуальний контакт. Крім того, не у всіх населених пунктах є можливість доступу до якісної мережі Інтернет. І найголовніше, при дистанційному навчанні втрачається безпосередній контакт між викладачем та студентом. При тривалому дистанційному навчанні студент перестає правильно формулювати свої думки, висловлюватись та проводити дискусійне обговорення. Разом з тим, така форма навчання потребує свідомого і мотивованого підходу до отримання освіти. Можливість навчатися у зручний час може перетворитися не на систематичне навчання, а на постійне знецінення цього виду навчання. Саме тому дистанційна форма потребує особливої самоорганізованості та вміння розраховувати свій час [3, с. 12].

Щодо дистанційної форми навчання і її впливу на формування соціальної активності, то структурна складність соціальної активності зумовлює її поліфункціональність:

1) ідентифікаційна функція полягає в усвідомленні свого «Я» як представника соціальної спільноти;

2) цілеутворююча функція, за якої цілі даної спільноти перетворюються на особистісні цілі;

3) мотиваційна функція виявляється в спрямуванні людини, її соціальній активності в процесах державотворення, різних видах суспільно корисної діяльності (еколого-економічній, навчально-трудовій, техніко-технологічній тощо) [5].

У цьому сенсі слід згадати про форми соціальної активності, такі як навчально-просвітницька, і соціально-культурна. Навчально-просвітницька

форма соціальної активності особистості є вираженням спонукань людини до задоволення потреби в отриманні нової інформації освітніх предметів, інформації про події, явища навколишньої дійсності. Одним із джерел такого роду активності є самостійна робота з інтернет джерелами. Соціально-культурна форма соціальної активності визначається відповідною приналежністю особистості до конкретних норм і правил поведінки, пріоритетні образи самовираження, спілкування. Подібного роду активність відображає відносини людини до навколишньої дійсності.

Висновки. Соціальна активність здобувача освіти – це його особистісна якість, яка проявляється у вияві ініціативи і відповідальності. Соціальна активність особистості розглядається як один з важливих чинників розвитку громадянського суспільства. Запровадження дистанційного навчання сприяє засвоєнню соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціальні якості особистості.

Список використаних джерел

1. Програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=gsuk_2015_12-13_25
2. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. — Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. — 750 с.
3. Власенко І.Г. Впровадження дистанційного навчання – вимога сучасності. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія [Електронний ресурс] : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л.Б.Ліщинська. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – 102 с.
4. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.)
5. Маріям Уйсінбаєва. Соціальна активність особистості як чинник соціального розвитку. Режим доступу: https://www.cuspu.edu.ua/ua/2014-rik/2-mizhnarodna-internet-konferentsiya-2014/section-3/1273-socialna_aktivnist_osobistosti_yak_chinnik_suspilnogo_rozvitku

Шашенок Ю.А.
*магістрантка факультету психології та
соціальної роботи Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна*

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ СФЕРИ ОСВІТИ

У сучасних соціально-економічних умовах розвитку суспільства особливої актуальності набуває проблема професійної підготовки нової генерації управлінських кадрів, спроможних працювати на випередження, гнучко реагувати на нові виклики в розвитку науки й техніки. Забезпечення сфери освіти фахівцями, здатними працювати на вітчизняному ринку освітніх послуг, приймати рішення в складних ситуаціях, в умовах невизначеності, проявляти компетентність і мобільність, зумовлює пошук ефективних шляхів їх підготовки у ЗВО.

Вагомий внесок в обґрунтування теоретичних засад формування професійної мобільності особистості в контексті її професійної підготовки зробили вітчизняні науковці (А. Ващенко, Є. Іванченко, Б. Ігошева, О. Нікітіна, Р. Пріма, С. Савицький, Г. Яворська та ін.). Розкриття організаційно-педагогічних умов формування професійної мобільності у представників різних професійних груп стало предметом дослідження Л. Амірової, Л. Меркулової, І. Нікуліної, Л. Сорокіної та ін..

Актуальними є дослідження науковців (С. Капліна, Л. Пономарьова, Ю. Сенько) щодо ролі гуманітарних дисциплін у формуванні професійної мобільності студентів закладів вищої освіти. Вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на формування професійної мобільності молоді розкрито Л. Аміровою, Л. Горюновою, Б. Ігошевим, О. Любімовою та ін..

Мета дослідження: розкрити сучасні наукові підходи щодо висвітлення професійної мобільності як інтегрованого феномену.

У ході наукового пошуку встановлено, що актуальність проблеми формування професійної мобільності у майбутніх менеджерів обумовлена низкою існуючих суперечностей:

- між суспільною потребою у професійно мобільних управлінських кадрах та недостатнім рівнем їх підготовки у закладах вищої освіти й відсутністю соціально-психологічних умов для особистісного розвитку;
- між недостатньою ефективністю існуючих інноваційних технологій навчання та необхідністю пошуку додаткових умов і засобів результативного формування зазначеного феномену в умовах професійної підготовки;
- між необхідністю для особистості бути професійно мобільною й усвідомленням можливих деструктивних наслідків мобільності.

Незаперечним є той факт, що професійна мобільність є новою категорією, що швидко розвивається, але достатньо ємною та неоднозначною. Численні

дослідження засвідчують глибокий інтерес до вивчення поняття «професійна мобільність» у багатьох педагогів сучасності. Зокрема, у словнику «Професійна освіта» мобільність професійна визначається як «здатність швидко змінювати вид праці, переключатися на іншу діяльність у зв'язку із змінами техніки і технології виробництва, що проявляється у володінні системою узагальнених прийомів професійної праці та застосуванні їх для успішного виконання будь-якого завдання на суміжних за технологією ділянках виробництва» [5, с. 195].

У науковій розвідці Д.Прохоренка професійна мобільність розглядається як «один із видів соціальної мобільності, який визначається не лише здатністю особистості змінювати свою професію, місце і напрямок діяльності, але й умінням приймати самостійні і нестандартні рішення, спрямовані на підвищення рівня свого професіоналізму, а також здатністю швидко освоювати нове освітнє, професійне, соціальне і національне середовище» [6, с. 68].

Поділяємо думку дослідниці Л.Сушенцевої, яка під професійною мобільністю розуміє «якість, що є необхідною для успішної життєдіяльності особистості в сучасному суспільстві, яка виявляється в праці та в прагненні змінити не тільки себе, а й професійне поле та життєве середовище, забезпечує самовизначення, самореалізацію в житті та професії через сформованість ключових компетенцій та ключових кваліфікацій» [7, с. 158].

О.Демент'єва характеризує професійну мобільність як «якість особистості, що дозволяє їй бути соціально активною, конкурентоспроможною, професійно компетентною, здатною до саморозвитку й модернізації власної діяльності та зміни видів діяльності» [2].

Дослідниця В.Дюніна обстоює думку про те, що професійну мобільність слід визначити як готовність до швидкої зміни виконуваних завдань у межах своєї спеціальності на основі набутих знань і вмінь використання різних інформаційних технологій, здатність до швидкого та якісного освоєння й упровадження нових для суб'єкта діяльності інформаційних технологій в професійну діяльність [3, с. 39].

Повною мірою поділяємо позицію І.Шпекторенка стосовно того, що під професійною мобільністю фахівця слід розуміти «його рухливість, здатність до швидкої зміни стану, статусу, соціальної категорії, готовність та здатність особи до набуття нових знань, навичок, умінь швидко орієнтуватися в ситуації, саморегулюватися, самоорганізовуватися, знаходити потрібні форми діяльності» [9, с. 468].

Не менш важливими в контексті нашого дослідження є наукові праці Л.Теремінко, в яких професійна мобільність розглядається як особистісна якість, надзвичайно важлива для соціалізації майбутнього фахівця, що являє собою здатність особистості реалізувати свою потребу в певному виді діяльності відповідно до її нахилів та можливостей; уміло переходити від одного рівня професійної діяльності до іншого, розширюючи чи поглиблюючи її характер чи рівень; оновлювати свою професійну компетентність» [8, с. 173].

Важливим для розуміння природи такого складного поняття, як професійна мобільність, є думка Р.Карелової, яка розглядає професійну мобільність фахівця як «характеристику, що дозволяє йому в динамічно мінливих умовах навчально-професійної діяльності або ситуаціях невизначеності на базі наявних знань і умінь... організовувати швидко та якісне виконання навчально-професійних завдань, у тому числі за рахунок організації міжпрофесійної взаємодії з іншими суб'єктами незалежного освітнього процесу, вибір найбільш ефективних методів і засобів вирішення поставленого завдання...» [4].

Л.Горюнова слушно зазначає, що професійна мобільність є інтегративним явищем, що включає в себе:

- якість особистості (забезпечує внутрішній механізм розвитку людини через сформованість ключових та загально професійних компетентностей);
- діяльність людини (детермінована подіями, що змінюють середовище і результатом якої є самореалізація людини в житті та професії);
- процес перетворення людиною самої себе, а також навколишнього професійного та життєвого середовища) [1, с. 12].

Дослідження явища «професійна мобільність» у працях вітчизняних та зарубіжних науковців дає можливість виокремити зовнішні та внутрішні чинники, які впливають на формування цієї важливої якості сучасного управлінця в умовах університетської освіти (рис. 1).

Рис.1 Чинники, що визначають розвиток професійної мобільності майбутніх менеджерів

Отже, аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє зробити висновок, що професійна мобільність майбутніх менеджерів виявляється в здатності успішно змінювати види діяльності у сфері освіти; швидко адаптуватися залежно від ситуації; у володінні високим рівнем фахових

та психолого-педагогічних знань, досвідом їх удосконалення й самостійного набуття; у готовності до саморозвитку в діяльності. Саме тому професійна мобільність майбутнього менеджера є виявом активності індивіда, яка проявляється в готовності ініціювати зміни в професійному житті.

Список використаних джерел

1. Горюнова Л. В. Составляющие профессиональной мобильности современного специалиста. *Естествознание и гуманизм: сборник научных трудов* / под ред. Н. Н. Ильинских. Томск: ТГУ, 2005. Т. 2. Вып. 5. С. 8-11.

2. Дементьева О. М. Формирование социально-профессиональной мобильности студентов в учреждениях среднего профессионального образования: автореф. дисс. канд. пед. наук: спец. 13.00.08 – Теория и методика профессионального образования. Москва, 2009. 22 с.

3. Дюнина В. Н. Формирование профессиональной мобильности студентов информационных специальностей в техникуме : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 – Теория и методика профессионального образования Нижний Новгород, 2009. 139 с.

4. Карелова Р. А. Формирование профессиональной мобильности будущих ИТ-специалистов в процессе становления субъектного опыта учебно-профессиональной деятельности : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 – Теория и методика профессионального образования. Екатеринбург, 2017. 22 с.

5. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб / [Уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало]. Київ: Вища школа, 2000. 380 с.

6. Прохоренко Д.В. Формализация модели высшего образования Украины, как крупномасштабной динамической системы [Электронный ресурс]. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2012. № 15(2). С. 68-76.

7. Сушенцева Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах : теорія і практика : монографія; за ред. Н. Г. Ничкало ; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2011. 439 с.

8. Теремінко Л. Г. Професійна мобільність фахівця з інженерії програмного забезпечення: дефінітивний аналіз. *Вісник Національного авіаційного університету. Сер. Педагогіка. Психологія*. 2016. Вип. 2(9). С. 171-176.

9. Шпекторенко І. В. Поняття та структура феномену професійної мобільності державного службовця. *Університетські наукові записки*. 2007. №4 (24). С. 467-472.

Шевченко С. П.
учитель української мови і літератури Ніжинської гімназії №3
м. Ніжин, Чернігівська обл., Україна

МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ДИСТАНЦІЙНОГО УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 8 КЛАСІ ЗЗСО НА ТЕМУ «ВИДИ ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ»

Технологічна карта уроку

Урок розроблено відповідно до Програми з української мови для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів, вимог до сучасного уроку.

Учитель: Шевченко Світлана Петрівна

1. Предмет: українська мова

2. Клас: 8

3. Тема уроку: **Види односкладних речень**

4. Тип уроку: засвоєння нових знань і формування вмінь

5. Мета уроку: ознайомити здобувачів освіти з особливостями односкладних речень, їхньою будовою, структурними типами, з'ясувати роль односкладних речень у мовленні; учити моделювати їх відповідно до комунікативного завдання; розвивати діалогічне та монологічне мовлення, образне мислення, вміння аналізувати й узагальнювати мовні факти, грамотно висловлювати власні думки, почуття, спостереження, працювати в парах та групах; виховувати в учнів мовленнєву культуру, інтерес до вивчення української культури, любов до поезії П. Тичини.

6. Завдання уроку:

Предметні (освітні): навчити учнів визначати види односкладних речень, аналізувати їхню граматичну основу, характеризувати спосіб вираження головного члена в них, правильно використовувати односкладні речення у своєму мовленні.

Метапредметні (розвивальні): розвивати вміння будувати зв'язне висловлювання, самостійно робити висновки на основі виконаних завдань, дати можливість учням проаналізувати свої навички співробітництва та вдосконалити їх.

Виховні (розвиток особистісних якостей): розвивати й удосконалювати навички роботи в парах та групах, відповідальність за виконання завдань, вміння слухати один одного.

6. Міжпредметні зв'язки:

література, культура, історія.

7. Ресурси: Zoom, мультимедійний проектор,
комп'ютер, екран.**8. Діяльність учителя та учнів на кожному етапі уроку, електронні освітні ресурси, способи оцінювання діяльності учнів та форми зворотного зв'язку:**

Етап уроку	Види роботи, форми, методи та прийоми, ЕОР	Дії вчителя	Дії учнів	Уміння й навички, які формуємо	Очікувані результати
Організаційний момент	Zoom	Декламування поезії.	Емоційне налаштування на урок.	Уміння сприймати на слух поезію.	Готовність учнів та вчителя до уроку.
Повідомлення теми й мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.	Розповідь, демонстрація мультимедіа. Zoom	Обґрунтування теми уроку.	Слухання й розуміння.	Уміння сприймати й розуміти почуте.	Зосередження уваги злобучачі в освіти на новій темі, вироблення в них стійкої мотивації.
Актуалізація опорних знань учнів	Бесіда, Мовне спостереження. Zoom	Ставить запитання, залучає учнів аналізу мовних фактів, виправляє помилки у відповідях учнів.	Читають і записують двоскладні й односкладні речення, аналізують граматичні основи в них.	Формувати критичне мислення, уміння застосовувати міжпредметні зв'язки мови та літератури.	Учні критично сприймають інформацію, відтворюють засвоєні на попередніх уроках знання.
Засвоєння навчального матеріалу	Лекція з елементами бесіди,	Викладає теоретичний матеріал,	Сприймають лекційний	Формувати критичне мислення,	Розуміння наступності

	робота з підручником, інформаційне групо, робота в групах, робота в парах, мультимедій-на презентація. Zoom	залучає учнів до співпраці.	матеріал, занотовують основні положення, висловлюють власні думки щодо почутого.	уміння сприймати та аналізувати матеріал, виділяти головне, самостійно опрацювати статтю підручника.	вивчення мовного матеріалу, засвоєння ключових термінів, уміння визначати види односкладних речень.
Узагальнення й систематизація знань.	Бесіда. Перегляд відео. Робота в групах. Мінітвір-опис зовнішності людини. Zoom	Проводить узагальнюючу бесіду.	Відповідають на запитання, роблять узагальнення, формулюють висновки.	Уміння виділяти головне, робити висновки.	Усвідомлення значущості вивченого матеріалу, розвиток творчих умінь, образного мислення й зв'язного мовлення.
Підбиття підсумків уроку й повідомлення домашнього завдання. Рефлексія.	Бесіда з елементами рефлексії.	Залучає учнів до підбиття підсумків, оцінює роботу здобувачів освіти (бал з обґрунтуванням).	Відповідають на запитання вчителя, оцінюють власну діяльність та діяльність інших учнів (самооцінка та взаємооцінка).	Уміння формулювати висновки, критично оцінювати свою діяльність та діяльність інших учнів.	Залученість здобувачів в освіті до аналізу навчальної діяльності, уміння оцінювати результати навчальної діяльності

Перелік завдань для виконання учнями

• Мовне спостереження на розмежування двоскладних та односкладних речень. Дедлайн – 2 хв.

• Інформаційне гроно «Види односкладних речень». Дедлайн – 2 хв.

• Робота з підручником. Опрацювання таблиці. Дедлайн – 2 хв.

• Бесіда за прочитаним. Дедлайн – 2 хв.

• Робота з таблицею (презентація «Способи вираження головного члена в односкладних реченнях»). Дедлайн – 2 хв.

• Творче спостереження з елементами аналізу. Дедлайн – 2 хв.

• Дослідження-зіставлення. Дедлайн – 2 хв.

• Культурологічне завдання.

• Прослухайте пісню на слова Павла Тичини «Гаї шумлять».

• Які образи постали у вашій уяві?

• Які емоції викликав у вас прослуханий музичний твір? Дедлайн – 7 хв.

• Робота в парах. Вибірковий диктант. Дедлайн – 3 хв.

Робота в групах. Складіть мінітвір-опис зовнішності П. Тичини за його автопортретом. Дедлайн – 5 хв.

Узагальнювальна бесіда. Визначте за способом вираження головного члена вид односкладного речення. Дедлайн – 1 хв.

Домашнє завдання:

• опрацюйте §16 за підручником, вивчіть способи вираження головного члена в односкладних реченнях.

• складіть твір-мініатюру «Хор лісових дзвіночків» (9–10 речень), використовуючи односкладні конструкції (за бажанням).

• виконайте тестові завдання за трьома варіантами (відповідно до свого порядкового номера в списку учнів класу: I варіант – 1–5, II варіант – 6–10, III варіант – 11–16). Культурологічна розвідка: усі речення в тестах належать українському поетові Б.-І. Антоничу, сучаснику П. Тичини. Порівняйте способи зображення природи у віршах обох митців слова.

Мета тестових завдань: перевірити рівень розуміння структурно-граматичних особливостей односкладних речень та вміння визначати їхні види, застосовувати здобуті на уроці знання під час виконання репродуктивних і творчих завдань.

Тести «Види односкладних речень» (за творами Б.-І. Антонича)

I варіант

1. Виберіть правильний варіант визначення односкладного речення:

А це речення з однією граматичною основою;

Б це речення, у якому граматична основа виражена одним головним членом;

В це речення, у якому є один головний член, а другий пропущений.

2. Укажіть односкладне речення:

- А Повними грудима будемо вітер пити...
- Б Заіржуть баскі бігуни на реміннім припоні...
- В Розпускають коні сиві гриви...

3. Односкладне називне речення наведено в рядку:

- А Поете, не журись...
- Б Так тихо.
- В Зелені сутінки.

4. Визначте, у якому реченні головний член виражений дієсловом дійсного способу:

- А Дощем квітневим, весно, не тривож!
- Б Скажи твоє ім'я.
- В Зі собою тугу заберу свою та радість в чемодані.

5. Визначте односкладне називне речення:

- А Так радісно, весняно!
- Б Нитяний місток.
- В Тепер на хвалу Божу складати прості ямби.

6. З'ясуйте вид односкладного речення *Справді, вже йдуть*:

- А означено-особове;
- Б неозначено-особове;
- В узагальнено-особове.

7. Неозначено-особові односкладні речення найчастіше вживаються:

- А в усній народній творчості;
- Б у художньому стилі;
- В в офіційно-діловому стилі.

8. Назвіть вид односкладних речень, у яких головний член виражений неозначеною формою дієслова:

- А безособові;
- Б неозначено-особові;
- В означено-особові.

9. Визначте, до якого виду односкладних належить речення *За вітром у полі не вгонишся*:

- А означено-особові;
- Б неозначено-особові;
- В узагальнено-особові.

10. Укажіть рядок, у якому названо спосіб вираження головного члена в односкладному називному реченні:

- А іменник;
- Б особове дієслово;
- В прислівник.

11. Односкладне означено-особове речення наведено в рядку:

- А Червона молодість півоній.
- Б Не думай! Спи!
- В Синь неба.

12. Односкладне безособове речення наведено в рядку:

А Тужу за сміхом і весною.

Б Несу в долоні обважнілій кіш, повний спілих місяців.

В І хочеться хлопчині конче від весняних воріт ключа.

II варіант

1. Правильно названо види односкладних речень із головним членом у формі присудка в рядку:

А означено-особові, неозначено-особові, безособові, інфінітивні, узагальнено-особові;

Б означено-особові, неозначено-особові, безособові, називні, узагальнено-особові;

В означено-особові, неозначено-особові, безособові, узагальнено-особові.

2. Укажіть двоскладне речення:

А Наші очі далеччю гартуймо.

Б Навпростець переїдемо всі перепони...

В В холоднім сутінку сухого льоху по стінах тиша кане зерном граду.

3. Односкладне називне речення подано в рядку:

А Тремчу над книжкою у вічності холодній тіні.

Б Червона молодість півоній.

В Запрягти до саней чотири чалі коні!

4. Укажіть односкладне безособове речення:

А Живу коротку мить.

Б Небавом сяду одинцем в гаю, а нині разом вкидаю з листом в поштову скриньку молодість свою.

В Обняти всіх людей з великої, ясної радості...

5. Знайдіть односкладне означено-особове речення, у якому головний член виражений дієсловом у формі множини:

А Руки кладемо на вітер запашний.

Б Приносиш ясний усміх долі...

В Вірю у велику несподіванку душі.

6. Укажіть речення, яке НЕ належить до називних:

А Весно – слов'яно синьоока, тобі мої пісні складаю!

Б Левконій теплий шепіт.

В Насущний хліб натхнення.

7. Укажіть односкладне означено-особове речення, у якому головний член у формі присудка виражений дієсловом наказового способу:

А Устами спраглими в цю мить всю хмільність світу хочу спити.

Б Іду в захопленні й нестямі, весни розспіваної князь.

В О, відкрий нам свої таємниці, дивний місяцю мідянорогий!

8. Правильно названо вид односкладного речення *Не втекти вже, дарма, від жорстоких цих днів...* та визначено спосіб вираження

присудка в ньому:

А безособове, головний член виражений інфінітивом недоконаного виду;

Б безособове, головний член виражений інфінітивом доконаного виду;

В означено-особове, головний член виражений дієсловом дійсного способу теперішнього часу другої особи однини.

9. Визначте, яке з поданих речень НЕ належить до односкладних:

А Це будяться міста прадавні над пісками.

Б Не смійтеся!

В Годі дивуватися.

10. Назвіть вид односкладного речення *Ставало смішно й сентиментально*, визначте спосіб вираження головного члена в ньому:

А головний член виражений прислівником;

Б головний член виражений дієсловом і прислівником;

В головний член виражений безособовим дієсловом.

11. З'ясуйте вид односкладного речення *Не вмію писати віршів*:

А означено-особове;

Б неозначено-особове;

В безособове.

12. Виберіть правильну характеристику речення *Стрільчастий день*.

А речення просте, розповідне, неокличне, стверджувальне, односкладне, називне, поширене, повне;

Б речення просте, розповідне, неокличне, заперечне, односкладне, називне, поширене, повне;

В речення просте, розповідне, неокличне, заперечне, двоскладне, поширене, неповне.

III варіант

1. Укажіть помилкове твердження:

А односкладні речення можуть бути поширені й непоширені;

Б односкладні речення завжди неповні;

В в односкладних реченнях є один головний член.

2. Односкладне називне речення подане в рядку:

А Даремно воду ллють з криниць й озер.

Б Квадратова площа. Нитяний місток.

В Сонце любимо та спорт.

3. Односкладне безособове речення подане в рядку:

А В очах танок шалений чорних літер.

Б Запали на небі смолоскип білого місяця, зорями темноту ночі просвіти.

В Сміятися безжурно, радо.

4. Неповне речення подане в рядку:

А Крилата скрипка на стіні.

Б Складаєм дні в яскравих айстрів клумби.

В Віддамо без болю давню тугу й сум воді, лісам і полю.

5. Односкладне означено-особове речення наведене в рядку:

А Ой, нахилися, нахилися тільки, почувеш найтайніші з всіх слова.

Б Як важко, як важко, як важко забути щоденність нам.

В В годині п'ятій рано зірватись жваво з ліжка.

6. Визначте односкладне речення, у якому головний член виражений дієсловом дійсного способу:

А Грайте, арфи, грайте, ліри, грайте, лютні, грайте, гусла, радість лийте, журбу змийте, горе вкрийте весняним плащем.

Б Вірю у віднову духа в купелі надії весняній.

В О, нам світи, надіє.

7. НЕ належить до односкладних речення:

А У долоні у Марії місяць — золотий горіх.

Б Читаємо письмо, слова, розсипані на труш.

В Перебираю ночі й дні, мов чотки, поодинці.

8. Укажіть означено-особове речення.

А Понести радість і любов до бідних, до похилених, нуждарських хат.

Б Співати про весну, шалену, чудесну, зелену, небесну, про сонячну мить.

В І хочу знову пережить хлоп'ячі радості та бурі.

9. Укажіть вид односкладного речення *Червоні куби мурів, кола жовтих площ, квадрати скверів*:

А означено-особове;

Б безособове;

В називне.

10. Виберіть правильний варіант визначення виду односкладних речень у порядку їх розташування: *Живцем в землю вкладають; Вовкові барана з горла не видереш; Людино, думки циркулем відмірюй зорі і міста!*

А означено-особове, неозначено-особове, узагальнено-особове;

Б узагальнено-особове, неозначено-особове, узагальнено-особове;

В узагальнено-особове, узагальнено-особове, означено-особове.

11. Виберіть правильну характеристику речення *Праворуч темний, крутий провулок*:

А просте, розповідне, неокличне, стверджувальне, двоскладне, поширене, неповне;

Б просте, розповідне, неокличне, стверджувальне, двоскладне, поширене, повне;

В просте, розповідне, неокличне, стверджувальне, односкладне, поширене, неповне.

12. Односкладне речення наведене в рядку:

А Сцена пуста.

Б Перед домом довгий рундук, оплетений широким поруччям.

В Подай мені лютню з каміння, холодну, мов лід, і блискучу, мов сталь!

Інструкції учням з опрацювання теоретичного матеріалу та виконання завдань із зазначенням очікуваних результатів, яких має досягти учень, та дедлайнів виконання

Прочитайте теоретичний матеріал, зверніть увагу на значення головного члена речення в односкладних конструкціях. Дедлайн – 2 хв. Очікувані результати: розуміння структури й семантики односкладних речень.

Робота з підручником (с. 74-75)		
Види речень	Значення головного члена речення	Приклади
Означено-особове	Головний член речення означає дію, яку виконує конкретна особа (<i>я, ти, ми, ви</i>)	<i>Будем</i> на осінь добрі й багаті (І. Жиленко).
Неозначено-особове	Головний член речення означає дію, яку виконують невизначені особи (<i>вони</i>)	Нас <i>зустрічають</i> хлібом-сіллю (Леся Українка).
Узагальнено-особове	Головний член речення означає дію, яка стосується будь-якої особи	Друга <i>пізнають</i> у біді (Нар. творчість).
Безособове	Головний член речення означає дію, яка не має виконавця	А в теплій хаті <i>пахне</i> свіжим хлібом (О. Пахльовська).
Називне	Головний член речення стверджує наявність предметів чи явищ	Чудесна київська <i>осінь</i> (Остап Вишня).

1. Перегляньте презентацію, зробіть висновки про способи вираження головного члена в односкладних реченнях. Дедлайн – 2 хв.

Очікувані результати: уміння аналізувати спосіб вираження головного члена в односкладних конструкціях.

Типи односкладних речень	Способи вираження головного члена	Приклади
Означено-особові (художній і розмовний стилі)	1) дієсловом у формі 1-ї або 2-ї особи тепер. чи майб. часу дійсн. способу; 2) дієсловом наказ. способу (дія конкретної особи, предмета)	Не милуй мене шовково, ясно-соколово (П. Тичина)
Неозначено-особові (художній стиль)	Дієсловом у формі 3-ї особи множини тепер. чи майб. часу або у формі множини мин. часу (дія неозначеної особи)	І дзвонять десь в селі (П. Тичина) Гей, рубали ворогів та по всіх фронтах (П. Тичина)
Узагальнено-особові (художній, розмовний стилі) прислів'я і приказки	дієсловом у формі 2-ї особи однини (рідше – в інших особах); (дія узагальненої особи)	Дарованому коневі в зуби не дивляться (Нар. творч.)
Безособові (художній, офіційно-діловий, розмовний стилі)	1) безособовим дієсловом; 2) особовим дієсловом у безособовому значенні; 3) дієслівною формою на -но, -то; 4) словом нема(є) 5) прислівником; 6) інфінітивом.	Світає... Вже дніс поволі (П. Тичина) Хай слово мовлено інакше – та суть в нім наша зостається (П. Тичина) Тихо. Сумно (П. Тичина)
Називні (художній, публіцистичний, розмовний стилі)	Іменник у формі називного відмінка (при ньому можуть бути узгоджені та неузгоджені означення)	Тиша. Морок. Жах (П. Тичина) Тінь! Ясний день (П. Тичина)

Список використаних джерел

1. Українська мова. Програма для 5-9-х класів ЗНЗ, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804.
2. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова : підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Генеза, 2016. 224 с.
3. Антонич Б.-І. Твори. Київ : Дніпро, 1998. 591 с.
4. Тичина П. Сонячні кларнети : поезії. Київ : Дніпро, 1990. 399 с.
5. Шевченко С., Бронзенко Т. Українська мова. Завдання для тематичного контролю навчальних досягнень учнів (11 клас) : навч.-метод. посіб. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2005. 180 с.
6. Бронзенко Т., Шевченко С. Пунктуаційний тренажер : навч. посіб. Видання друге, доповнене й перероблене. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 277 с.

ФІНАНСОВЕ ВИХОВАННЯ, ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми. Розвиток сучасної ринкової економіки передбачає активну участь громадян в усіх сферах фінансової системи країни. Тому кожна людина намагається забезпечити себе та свою родину від наслідків економічних коливань у ринковій економіці, тобто створює особисту систему фінансової безпеки. У зв'язку з цим нагальною необхідністю є формування у школярів знань та практичних навичок з основ фінансової грамотності, що є основою фінансової безпеки кожного і дозволяє приймати грамотні фінансові рішення як у короткостроковому періоді, так і на перспективу.

Підвищення рівня фінансової безпеки і споживчої культури, готовності до ведення активної підприємницької діяльності повинно стати одним з пріоритетних напрямків розвитку шкільної економічної освіти. Створення умов, які стимулюють учнів до освоєння основ підприємництва, фінансової та споживчої культури, у тому числі як підґрунтя матеріального благополуччя, професійного зростання, соціальної адаптації, є основним завданням економічної освіти. Для досягнення цього необхідно сформувати в учнів стійкі економічні знання, розуміння механізму функціонування фінансових структур, розвинути вміння приймати оптимальні рішення у складній фінансовій ситуації.

Метою статті є висвітлення теоретичних аспектів фінансового виховання як основи формування соціально та економічно активної особистості.

Результати теоретичного дослідження. Фінансове виховання дітей сьогодні стало одним із пріоритетів формування адаптованої особистості до нових економічних умов. Проте, як показує аналіз наукової літератури окремих досліджень щодо фінансового виховання, яке спрямоване на формування соціально та економічно активної особистості в сучасних умовах господарювання, немає. Більшість наукових досліджень присвячена економічному вихованню дітей. Варто відмітити, що є розроблені навчальні програми, посібники з фінансової грамотності, але цього недостатньо для фінансового виховання особистості.

Виклад основного матеріалу. Знання у галузі фінансів з кожним днем стають усе більше затребуваними. Маються на увазі не формальні, а практичні знання, які необхідні будь-якій людині, що проживає в цивілізованій країні. Інтерес до фінансових знань проявляють люди всіляких професій, і самого різного статку. Хтось шукає нові знання, щоб навчитися, як «звести кінці з кінцями» і вижити, хтось замислюється: «куди витратити гроші?». Потреби й можливості у всіх різні, але шлях один – освоєння науки за назвою Економіка, нехай навіть у спрощеному, чисто прикладному аспекті. Беззаперечно ФІНАНСИ є невід'ємною частиною нашого сучасного життя.

Світовою практикою господарського і культурного розвитку давно і точно встановлено, що серед усіх можливих інвестицій найнадійнішими є інвестиції в людський капітал, від якості якого залежить майбутнє цивілізації, яка ввійшла не лише в нове століття і нове тисячоліття, але і в нову епоху – епоху глобалізації та універсалізації, стрімкого цивілізаційного переходу до нової форми розвитку, коли кількісне зростання змінюється ерою якісного вдосконалення людства [4].

Хіба не економічна безграмотність і зневажливе ставлення до законів суспільного розвитку привели нас в економічний глухий кут? Яку роль в цьому відіграє фінансова грамотність? Яку роль в цьому відіграє фінансове виховання? При більш ґрунтовному науковому підході, фінансову грамотність і фінансове виховання слід розглядати як дві різні, хоча й органічно поєднані сторони єдиного процесу і явища – фінансової підготовки. Адже фінансова освіта полягає у засвоєнні учнями фінансових знань, компетенцій, навичок і вмій. Фінансове виховання є систематичним, цілеспрямованим впливом суспільства на людину в інтересах формування знань, умінь і навичок, потреб і інтересів та інших соціально-психологічних якостей, а головне – способу мислення і діяльності, у виробленні певних рис економічно вихованої особистості, відповідних природі ринку. Воно забезпечує розвиток економічного мислення, формування фіскальних, моральних і ділових якостей, що є необхідними для економічної діяльності: суспільної активності, підприємливості, ініціативності, господарського дбайливого, фінансово грамотного, чесного ставлення до суспільного надбання, відповідальності, оновленню технологічних процесів і обладнання, високій якості, особистого успіху і благополуччя.

Фінансове виховання необхідне для існування особистості в певній сфері людської життєдіяльності – економіці – і притаманне всім учасникам сучасних ринкових відносин, незалежно від їх віку, статі, місця проживання тощо. Інша справа, наскільки воно продуктивне і корисне [1]. Воно сприяє формуванню та закріпленню певних зразків (моделей) поведінки в економічній системі, заснованих на знанні, нормах і правилах. Дотримання їх, хоча і робить життя людей більш прагматичним, але в той же час залишає велику ступінь свободи для самореалізації. Освоюючи нові для себе економічні ролі, люди змінюють своє мислення (тим самим підпорядковуючи його законам економіки). У нових для України економічних умовах молода людина піддається впливу багатьох чинників (політичних, економічних, соціальних, екологічних, моральних), вплив яких в попередні роки вона відчувала в набагато менше, ніж зараз. З одного боку, сучасна людина змушена протистояти економічній системі, а з іншого боку – бути активно в неї включеною. І те, і інше означає вирішення проблеми виживання в даній системі [3].

Зрозуміло, що адаптаційні механізми сучасної людини повинні бути розвинені в достатній мірі. При цьому нестача економічних знань, так само як і сформованих норм поведінки, робить проблему фінансового виховання підростаючого покоління дуже актуальною. Наслідками невирішеності цієї

проблеми для молодого людини є: невміння ставити, а потім досягати цілей своєї діяльності; нерозуміння (або обмежене, спотворене розуміння) економічної дійсності, відсутність інтересу до економічних подій і явищ; ігнорування економічних законів; несформованість особистих економічних (фінансових) інтересів; нерозуміння істинних потреб людини для успішного життя і підміна їх уявними потребами; відсутність звички діяти відповідно до моральних та етичних нормам і цінностей, їх заміна на спотворені зразки «успіху», культивовані ЗМІ; пасивність в складних економічних ситуаціях; відсутність самостійного мислення, невіра у власні сили, слабкі креативні навички; нерозуміння ролі економічної свободи як основи самореалізації людини в професійній діяльності і повсякденному житті [2].

А для всієї економічної системи «неправильні» вчинки і рішення її суб'єктів призводять до перевитрат коштів, неефективного використання ресурсів, що, в свою чергу, призводить до порушення координаційних механізмів господарювання, розривів економічних і соціальних зв'язків, макроекономічної нестабільності, соціальної напруженості тощо.

Фінансове виховання, з одного боку, являє собою самостійний тип виховання, необхідний для життя в певних умовах, а з іншого, виступає як компонент, частина загального виховання людини. Вихована людина характеризується своєю поведінкою, вчинками, ставленням до інших людей, що визначається рівнем її культури. Так само в економіці, лише з тією різницею, що поведінка людей багато в чому залежить від економічних законів і підкоряється їм. Тому незнання законів призводить до нерозумних з точки зору економіки «вчинків». Те, як люди «поводяться» в економіці, які «економічні вчинки» здійснюють, простежується в кінцевих результатах їх діяльності, досягненні (або недосягненні) поставлених ними цілей. Головне, що відрізняє економічно та фінансово виховану людину – це здійснення нею грамотних і раціональних «економічних вчинків», результат яких (купівля, продаж, сплата податків, інвестування тощо) позитивно впливає на відносини з іншими учасниками ринкової економіки та економічні процеси в цілому. Здавалося б, керуючись економічними принципами, вона здійснює вибір у власних інтересах, однак при цьому спонукає інших людей слідувати розумно, інакше вони не досягнуть своїх прагматичних цілей і не отримують вигоду.

Фінансове виховання через культуру зберігає, транслює, створює програми і моделі поведінки, спілкування, діяльності, фіксуючи і закріплюючи їх в нормах, переконаннях, принципах, які визначають в кінцевому підсумку ефективність і відтворюваність системи, а також виживання в ній індивідів. Дуже важливий аспект полягає у вихованні поваги до власності, праці, результату, успіху. Успіх, як нова соціоекономічної категорії, відображає ступінь розуміння і усвідомлення ролі особистості, прояви її ділових якостей, рівня інтелекту, освіченості, моральних основ, тому принципи організації ринкової економіки анітрохи не суперечать нормам моралі і моральності, а, навпаки, роблять більш цінними «економічні вчинки» людей [3].

Можна виділити два напрямки, за якими здійснюється вплив на особистість за допомогою фінансового виховання. Перший пов'язаний з розвитком психічних функцій, формуванням економічно значущих рис характеру, виділенням індивідуальних особливостей людей. Другий – з розвитком соціально-особистісних якостей, підвищенням рівня соціалізації.

Дуже важливим показником формування фінансового виховання є ставлення до грошей, засноване на розумінні природи і сутності грошей. Такі навички поводження з грошима як вміння заробляти і витратити, вважати, вимірювати грошима цінність речей і визначати їх власну цінність, а також економити, ділитися, повертати борги, захищати свої гроші стають необхідними.

Що ж характеризує фінансово виховану людину, необхідну сучасній економіці? Фінансово вихована людина: володіє сучасним економічним мисленням; удосконалює навички самостійного прийняття рішень; володіє фінансовою мовою, ясно викладає свої думки; володіє навичками ділового спілкування, усної та письмової комунікації; володіє основними елементами фінансової культури: діяльними, поведінковими, комунікативними, ціннісними; поважає свою і чужу власність, свою і чужу працю. Пишається своїми фінансовими досягненнями; бере активну участь у продуктивній діяльності, створює споживчі цінності, необхідні людям; вміє грамотно розпоряджатися коштами; володіє знаннями фінансової сфери економіки країни; керується нормами і моральними принципами, необхідними для ведення чесного бізнесу.

Висновок. То ж фінансове виховання учнів – це організована педагогічна діяльність спеціально продумана система роботи, спрямована на формування фінансової грамотності та економічної свідомості учнів. У процесі її здійснення школярі засвоюють суму понять і уявлень про фінансову сферу, про чинні фінансові механізми. Основною складовою фінансового виховання є фінансова грамотність.

Використані джерела

1. Блискавка О. Фінансова грамотність населення та розвиток національної економіки. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку / О. Блискавка, А. Зеленцова. – Режим доступу : <http://ua.for-ua.com/economics/.../131317.html>.
2. Бонд Р. Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: Факти та висновки / Р. Бонд. – Режим доступу : http://www.uaib.com.ua/files/articles/1369/84/finlit_survey6dec2010_ua.pdf
3. Кізима Т. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії / Т. Кізима // Вісник ТНЕУ. – 2012. – №2. – С. 64-71.
4. Приходько Б. Стратегічні напрями підвищення рівня фінансової грамотності населення України / Б. Приходько // Вісник Національного банку України. – Київ, 2014. – № 2 (216). – С. 11-16.

Штайнеккер О.В.
вчитель історії Ніжинської гімназії №3
м.Ніжин, Чернігівська область, Україна

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІСТОРІЇ, ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Шляхи розвитку освіти в Україні на найближчі роки та перспективу передбачають її ґрунтовне реформування в напрямку впровадження в освітню практику особистісно орієнтованого підходу, який би перетворював навчально-виховний процес в плані створення соціально-психологічних і педагогічних умов для фізичного, соціального, інтелектуального, духовного і культурного розвитку учня.

Навчально-виховний процес в школі має бути направлено на розвиток пізнавальної активності школярів, їх самостійності, творчих можливостей, розвиток пізнавальної активності учнів, тощо.

Нинішня школа повинна давати молодій людині, яка житиме в інформаційному суспільстві майбутнього, не лише фактичні знання, але й методику їх здобуття, сприяти виробленню власних цінностей та ставлень, тобто формувати життєві компетентності учнів. У зв'язку з цим все більшої актуальності набирає проблема формування предметних компетенцій.

Для вчителя історії, як і для будь – якого вчителя предметника, важливо виділити і формувати предметні компетенції. О. Пометун та Т. Фрейман перелічили такі предметні компетентності з історії : хронологічну, просторову, інформаційну, мовленнєву, логічну, аксіологічну.

Формування життєвих компетентностей повинно стати стратегічною метою для вчителя. Водночас досягнення стратегічної мети неможливо без здійснення проміжних цілей, якими є предметні компетентності. Безпосередньо учителі історії повинні зосередити свою увагу на забезпеченні виховання особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, сприяє розвитку і збагаченню українських культурно-історичних традицій, сприяє формуванню громадянської компетентності, вихованню культури міжетнічних і міжособистісних відносин, формуванню навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості.

Одне з першочергових завдань предмета – допомогти молоді побачити образи сучасності у світлі минулого, дати можливість зрозуміти суперечливі питання власного суспільства, сприяти вихованню толерантності.

Але сучасне життя вимагає зовсім інших підходів. На перше місце висувається інша мета: навчити учнів самостійно здобувати і відтворювати інформацію, розуміючи, що таке ж право на існування мають і інші інтерпретації.

Зовнішнє незалежне оцінювання суттєво вплинуло на методику навчання загальноосвітніх дисциплін, у тому числі й історії. В роботі зі школярами усе частіше застосовують методичні прийоми тестового моніторингу, контролю й оцінювання навчальних досягнень.

Українська система освіти має орієнтуватися на сучасний ринок праці, а тому до основного освітнього пріоритету сьогодення відносимо уміння учня оперувати такими технологіями та знаннями, що задовольняють вимоги інформаційного суспільства. Відповідно, актуальним постає поняття компетентності учня, яке є тим індикатором, що дозволяє визначити готовність учня до життя, його подальшого особистісного і професійного розвитку.

Сутність компетентнісного підходу полягає в спрямуванні навчального процесу на набуття учнями важливих компетенцій, тобто загальних здатностей особистості виконувати певний вид діяльності. Який ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, набутих завдяки навчанням, та є показником успішності.

Предметно-історичні компетенції пов'язані зі здатністю відтворювати різні аспекти історичної дійсності, які є об'єктом вивчення даного предмета. Щодо історії як навчального предмета, то такою комплексною здатністю ідеально відтворювати минулу й сучасну соціальну дійсність є історична свідомість.

Основні групи компетенцій, яких потребує сучасне життя, визначені в Критеріях оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти, до яких належать:

□ *соціальні*, пов'язані з готовністю брати на себе відповідальність, бути активним у прийнятті рішень, суспільному житті, урегулюванні конфліктів ненасильницьким чином, функціонуванні та розвитку демократичних інститутів суспільства;

□ *полікультурні*, що стосуються розуміння несхожості людей, взаємоповаги до їх мови, релігії, культури тощо;

□ *комунікативні*, що передбачають опанування важливими у роботі й суспільному житті усним і писемним спілкуванням, оволодіння кількома мовами;

□ *інформаційні*, зумовлені зростанням ролі інформації в сучасному суспільстві й передбачають оволодіння інформаційними технологіями, вміннями здобувати, критично осмислювати й використовувати різноманітну інформацію;

□ *саморозвитку та самоосвіти*, що пов'язані з потребою і готовністю постійного навчання як у професійному відношенні, так і в особистому та суспільному житті;

□ компетенції, що реалізуються в прагненні й здатності до *раціональної продуктивної, творчої діяльності*.

З роками навчання учнівські компетенції, які повинні бути сформовані в процесі шкільної історичної освіти, поступово ускладнюються. Результатом навчальної діяльності учнів з історії, на думку О. Пометун та Г. Фреймана, повинні стати такі компетенції:

- *хронологічна* – передбачає вміння учнів орієнтуватися в історичному часі;
- *просторова* – орієнтування учнів в історичному просторі;
- *інформаційна* – вміння учнів працювати з джерелами історичної інформації;
- *мовленнєва* – будувати усні та письмові висловлювання щодо історичних подій і явищ;
- *логічна* – аналізувати, пояснювати історичні факти, формулювати теоретичні поняття, положення, концепції;
- *аксіологічна* – формулювати версії й оцінки історичного руху та розвитку.

Набуття цих компетенцій учнями можливе за умови цілеспрямованої роботи під час навчального процесу з предмету за конкретними напрямками. Так, *формування хронологічної компетентності учнів забезпечать* розгляд суспільних явищ в розвитку та в конкретних історичних умовах певного часу; зіставлення історичних подій, явищ із періодами (епохами), а також орієнтація на використання наукової періодизації історії як способу пізнання історичного процесу.

Формування просторової компетентності повинне здійснюватися на основі співвідношення розвитку історичних явищ і процесів із географічним положенням країн та природними умовами; використання карти під час визначення причин та наслідків історичних подій, процесів; характеристика регіональних особливостей та геополітичних чинників розвитку країн на основі аналізу карти і факторів довкілля.

Інформаційна компетентність учня формуватиметься за таких умов: критичного аналізу й оцінки історичних джерел, виявлення тенденційної інформації та пояснення необ'єктивності; самостійної інтерпретації школярами змісту історичних джерел та відображених історичних фактів, подій, явищ; оцінювання, порівняння, пояснення учнями фактів і явищ дійсності на основі інформації, отриманої з різних джерел.

Задля формування мовленнєвої компетентності на уроках історії учні повинні – розповідати про історичні події та явища й описувати їх, давати усний відгук на відповідь однокласника, оцінювати власну відповідь, брати участь у дискусії, аргументувати власну позицію; письмово – писати оповідання (есе, аналітичні доповіді, реферати, рецензії) про події та історичні постаті, складати різні типи планів, формулювати доречні питання до історичних текстів; усно та письмово – надавати історичну характеристику (подіям, явищам, видатним діячам), складати таблиці та схеми, будувати на цій основі відповідь.

Формування логічної компетентності учня відбувається під час аналізу, синтезу й узагальнення школярем історичної інформації; використання на уроці наукової термінології; всебічній характеристиці учнями історичних постатей, розкритті внутрішніх мотивів дій, створення політичних та історичних портретів; самостійного визначення учнями сутності, наслідків та значення історичних подій і явищ; проведення нескладних досліджень, проектної роботи.

Задля формування аксіологічної компетентності учні повинні порівнювати, пояснювати, узагальнювати та критично оцінювати факти й діяльність осіб, спираючись на здобуті знання, власну систему цінностей із позиції загальнолюдських та національних цінностей; виявляти суперечності в позиціях, інтересах, потребах соціальних груп і окремих осіб та роль в історичному процесі, тенденції й напрями історичного розвитку; оцінювати різні версії й думки про минулі історичні події, визнаючи, що деякі джерела можуть бути необ'єктивними.

Отже, з'ясувавши сутність та окресливши основні особливості формування предметно-історичних компетенцій учнів як результату їхньої навчальної діяльності, варто зазначити, що ефективна реалізація компетентнісного підходу в шкільній освіті України потребує чіткого визначення переліку компетентностей у межах освітніх галузей і предметів, а також відповідно організованого процесу навчання (форм, методів, прийомів, засобів, системи оцінювання).

Навчання історії має розвивати в учнів навички самостійного мислення, роботи з документами, вміння ставити запитання, відрізняти упередження та робити обґрунтовані висновки. Тому останнім часом все більше уваги приділяється методам навчання, які в основу навчально-виховного процесу ставлять діяльність учня, спрямовують його пізнавальну активність, самостійність, розвивають мислення та надають широкі можливості для інтелектуального, морального, духовного розвитку. Орієнтація на всебічне інформування учнів, запам'ятовування ними великого об'єму знань поступово змінюється на всебічний розвиток особистості, самостійне здобуття знань, критичне ставлення до інформації.

Список використаних джерел

Баханов К. О. Традиції та інновації у навчанні історії в школі. Дидактичний словник – довідник / К. Баханов. – Запоріжжя: Просвіта.– 2002.

Десятов Д. Виховання толерантності на уроках історії // Історія в школах України – 2006. – №10.

Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, №38-39,ст.–Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>, вільний

Мокрогуз О.П. Інноваційні технології на уроках історії в школі / О.П.Мокрогуз. – К.: Генеза, 2006.

Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, А. В. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004.

Якосенко Т.В.

*практичний психолог Михайло-Коцюбинської гімназії
смт. Михайло-Коцюбинське, Чернігівський р-н, Чернігівська обл., Україна*

СЕМІНАР-ПРАКТИКУМ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ «ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ»

Вступ.

Інформаційне повідомлення «Складові емоційного інтелекту»

Поговоримо про те, що сприяє, що заважає успішній соціалізації дитини і як формувати просоціальну поведінку.

Соціалізація особистості – це процес формування особистості в певних соціальних умовах. *Фактори, що обумовлюють процес соціалізації: сім'я, відносини рівності, навчання, праця, ЗМІ, організації.*

Формування особистості – становлення людини, як соціальної істоти внаслідок впливу середовища. Особистість – це соціальна характеристика людини.

Просоціальна поведінка характеризується як позитивна, конструктивна, соціально бажана, соціально корисна, протилежна асоціальній.

□ її формуванні важливу роль відіграє наявність емоційного інтелекту. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту можуть ефективно керувати своєю емоційною сферою, тому їхня поведінка в суспільстві більш адаптивна і вони легше досягають своїх цілей у взаємодії з оточуючими.

Емоційний інтелект- група здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих.

Складові емоційного інтелекту:

Саморозуміння (усвідомлення власних емоцій, впевненість в собі, самоповага, самоактуалізація);

Комунікативний потенціал (емпатія, соціальна відповідальність);

Адаптаційні здібності (вміння вирішувати проблеми, долати труднощі, емоційна лабільність);

Антистресовий потенціал (стійкість до стресів, самоконтроль);

Загальний настрій (оптимістичність).

Ці здібності можна розвинути в будь-якому віці, враховуючи вікові зміни.

Кожен період соціалізації пов'язаний з певними особливостями, що залежать як від цілей, що ставить перед собою людина, так і від соціального середовища, яке активно на неї впливає. *Перехід від одного періоду до іншого – це критичні періоди, коли відбувається ломка старих соціальних взаємовідносин дитини і оточуючих. У ці періоди діти виявляють упертість, негативізм, непокору. Дорослим важливо вміти гнучко перебудовувати взаємовідносини з дитиною у зв'язку зі зміною її особистості і розвитком самостійності.*

Вправа в групах «Вікові етапи розвитку особистості»

Обладнання: три великі аркуші, паперові смужки, клей.

Тож пригадаємо вікові особливості школярів. За основу візьмемо вікові етапи розвитку особистості Еріксона.

Завдання групам: визначити характеристики певного вікового періоду (молодшого шкільного віку, підліткового, юнацького) та найбільш ефективні напрямки педагогічної роботи. Обрати правильні відповіді із запропанованого переліку і доповнити плакат, приклеївши паперові смужки. Потім презентувати його. Обговорення.

- група. Молодший шкільний вік

Метафоричний девіз віку: «Я відповідальна людина. Я гідний схвалення»

Глибинні хочу: «Я хочу навчитися самостійно мріяти, ставити перед собою певні завдання, самостійно їх виконувати. Радіти результату або виправляти помилки. Я хочу щоб мною пишалися, але ще більше хочу, щоб я міг пишатися собою»

Домінуюче соціальне середовище: сім'я, школа, сусіди

Провідна діяльність: навчальна діяльність

Провідна сторона соціалізації: розвиток пізнавальної сфери

Психологічна криза: працьовитість, старанність, на протизвагу відчуттю підпорядкованості, залежності

Сприятливий результат розвитку особистості: набуття почуття впевненості в своїх знаннях і уміннях, формування здатності докладати зусилля та досягати результату, закладаються основи самостійності і вольові риси

Напрямки психолого-педагогічної роботи: вплив особистісних особливостей педагога, стиль його педагогічного спілкування; вчителю створювати емоційно комфортну атмосферу в класі, де діти не бояться помилок, проявляти емоції, можуть попросити про допомогу; хвалити, заохочувати; допомога в адаптації до школи; розвиток пізнавальних процесів; заходи на розвиток емоційної сфери; залучення до гуртків, секцій; постійна взаємодія з батьками

- група. Підлітковий вік

Метафоричний девіз віку: «Я мислячий. Я розумію своє місце серед інших людей»

Глибинні хочу: «Я хочу зрозуміти «безцінні механізми» багатьох речей. Я ладен для цього експериментувати, розмірковувати, аналізувати. Та ще я дуже хочу зрозуміти – який я. Я шукаю своє місце серед подібних мені: друзів, однокласників»

Домінуюче соціальне середовище: група однолітків та зовнішні групи

Провідна діяльність: спілкування з ровесниками

Провідна сторона соціалізації: освоєння норм індивідуальних відносин між людьми

Психологічна криза: усвідомлення власної особистості на протиположності з соціальними ролями, невідповідність між прискореним фізіологічним дозріванням та відносним відставанням психологічного й соціального розвитку

Сприятливий результат розвитку особистості: розвиток самоідентифікації, автономія, ініціатива, довіра до світу, впевненість у своїй значущості, визнання себе з боку оточуючих

Напрямки психолого-педагогічної роботи: сприяти самопізнанню; отриманню власного досвіду у різних видах діяльності, що допоможе в майбутньому не помилитися у виборі професії; авторитет дорослих знижується, важливішою стає оцінка з боку однолітків, отже залучати до співпраці, взаємодії, спілкування з ровесниками в позакласній роботі, допомогти знайти позитивних лідерів у молодіжному середовищі; формування позитивної самооцінки, комунікативних навичок; навчання способам розв'язання міжособистісних конфліктів, профілактика булінгу

3 група. Юнацький вік

Метафоричний девіз віку: «Я розумію себе. Я шукаю своє місце у світі»

Глибинні хочу: «Я хочу якось звести до купи всі ті знання, які накопив раніше. Знання про світ, про людей, про самого себе. Я хочу зрозуміти, до чого я здатний у великому дорослому світі. І я дуже хочу відчувати, що потрібен своїм близьким людям. Мені дещо тривожно перед подорожжю у світ дорослих. Батьківська любов – то опора і підтримка»

Домінуюче соціальне середовище: друзі, приятелі в школі та за її межами, значимі дорослі

Провідна діяльність: навчальна фахова діяльність

Провідна сторона соціалізації: освоєння фахових знань, умінь

Психологічна криза: любов на противагу самотності

Сприятливий результат розвитку особистості: знаходження свого «Я», усвідомлення своїх цілей і бажань, професійне самовизначення, дружні відносини, відносини кохання

Напрямки психолого-педагогічної роботи: розвиток позитивної «Я-концепції», допомога у професійному самовизначенні, розвиток особистісної цілеспрямованості, соціальної компетентності, залучення до конкурсів, проєктів поза школою, громадської діяльності

□ Вправа «Перешкоди просоціальної поведінки»

Обладнання : Сюжетні картки Ю.Луценка «Проблеми Бульбашки»

Ми розглянули сприятливий результат розвитку особистості, але, на жаль, не завжди все так позитивно і легко відбувається. Є фактори, що перешкоджають формуванню просоціальної поведінки. Давайте звернемо на них увагу. Допоможуть нам у цьому сюжетні картки. Це типові проблеми, з якими ми найчастіше зустрічаємося в роботі.

Завдання групам: проаналізувати негативний фактор, ресурс та відповіді на запитання «Що може зробити в цій ситуації педагог?»

1 група. Негативний фактор - Труднощі в стосунках з однолітками : конфлікти, неприйняття до групи, дезадаптація, самотність, булінг, образа, злість тощо.

Дії педагога: Допомогти дитині налагодити стосунки з однолітками, не протиставляти дитину колективу, дати можливість відчувати що в неї є опора, допомогти показати себе у вигідному світлі, продемонструвати свої можливості, сприяти спілкуванню в класі, поза школою, профілактика булінгу

2 група. Негативний фактор - Несприятлива сімейна атмосфера: конфлікти, насилля, розлучення, пияцтво, конкуренція між дітьми за увагу тощо.

Дії педагога: Дослідження сімейних стосунків, просвіта батьків, залучення соціальних служб.

- *група. Негативний фактор - Емоційні реакції та індивідуально-типологічні особливості: страхи, тривожність, невпевненість, агресія, тощо.*

Дії педагога: Звернутися до психолога. Консультативна, корекційна робота, спрямована на усунення негативних тенденцій.

□ **Інформаційне повідомлення «Форми і методи»**

Отже, просоціальної поведінці сприяють дружня доброзичлива атмосфера

З родині та освітньому середовищі, позитивні стосунки з батьками, вчителями, іншими дорослими та однолітками, а також попередження внутрішньоособистісних проблем.

Щоб забезпечити такі умови в навчальному закладі важливо постійно проводити:

-тренінги, спрямовані на розвиток комунікативних навичок, групової взаємодії, формування емпатії, асертивності, впевненості, позитивної самооцінки, гармонізацію образу «я», пошук внутрішніх і зовнішніх ресурсів;

-заняття, спрямовані на профілактику булінгу;

- індивідуальну та групову роботу по формуванню здатності до самореалізації та професійного самовизначення.

Неможливо обійтися без відеороликів, анімаційних фільмів, спрямованих на виховання просоціальних якостей (доброзичливості, емпатійності, толерантності), адже діти «цифрового покоління» так краще сприймають інформацію. По завершенню перегляду важливо організувати рефлексію - самоаналіз емоційного стану, змісту діяльності та її результатів. (наприклад: Які емоції Ви відчували? Що найбільше вразило? Що нового дізналися? Як би Ви вчинили у схожій ситуації?)

Ознайомлення з методичним посібником

«Зміст, форми і методи формування просоціальної поведінки підлітків уразливих категорій в закладах середньої освіти»

Пропоную провести деякі вправи на розвиток комунікативних здібностей, які можна використовувати під час тренінгу.

□ Вправа «Три речі»

Мета: розвиток позитивного настрою, відчуття спільності.

На кожному групу видається анкета.

Ось три речі, які любимо ми всі:

- 1.
- 2.
- 3.

Ось три речі, яких не любимо ми всі:

- 1.
- 2.
- 3.

Потім групи презентують результати.

Отже, ми бачимо, що в нас є багато спільного. Це допоможе нам порозумітися і бути більш емпатійними один до одного.

□ Вправа «Ми - різні, ми - рівні»

Мета: виховання уважності до інших людей, здатність бачити і розуміти відмінність іншої людини від себе, формування ціннісних установок на толерантне спілкування, розвиток позитивного самосприйняття, профілактика булінгу.

Кожному пропонується з аркушу паперу обірвати фігурку чоловічка.

Потім написати на фігурці своє ім'я, та в чому ваша унікальність.

Запитання для обговорення:

-Чи однакові ваші фігурки?

-Чи можемо ми сказати, що хтось виконав роботу неправильно?

-Чому аркуші відірвані по-різному?

-Чи можете ви сказати, що всі, хто відірвали аркуші інакше, ніж ви, є гіршими чи кращими за вас?

-Чому навчав ця вправа?

5. Ситуативні вправи на оволодіння навичками попередження конфліктних ситуацій або їх вирішення.

Група

Завдання: Конструктивно відреагувати на агресію (попередити конфлікт, виразити свої думки без оцінки опонента)

До тебе підходить знайомий (знайома) і запитує «Яку музику ти більше всього любиш?» Коли ти відповідаєш, він говорить, що «таку музику слухають лише дурні»

5. група

Завдання: Виразити своє незадоволення, незгоду, шляхом використання техніки «Я-повідомлень»

«Я повідомлення» – це промовляння вголос почуттів, які ви переживаєте у неприємній для вас ситуації, визнання та формулювання власної проблеми з цього приводу.

Схема «Я повідомлення»:

Назвати, що саме сталося: «Коли я бачу, що ти...», «Коли я потрапляю у таку ситуацію...», «Коли це відбувається...»

Визначити і назвати емоцію, яка у тебе при цьому виникає: «Я відчуваю...», «Я не знаю, що і сказати...», «У мене виникла проблема...»

- Висловити, як би ти змінив ситуацію: «Я просив би тебе...», «Я буду вдячний тобі, якщо...»

Оксана зустрічається з Сергієм. Він багато і часто палить. Оксані неприємно дихати димом і вона вирішила сказати Сергію про це.

2 група

Завдання: Асертивно сказати «ні»

Асертивна поведінка – модель поведінки, що передбачає відкрите висловлення своїх думок, почуттів і переконань без приниження почуттів і поглядів своїх співрозмовників.

Асертивна відмова – це відверта відмова, без обговорення, можливе пояснення лише причин такого рішення.

Колега вкотре просить у вас методичні матеріали для роботи. Це траплялося і раніше і жодного разу він (вона) не повертав (ла) їх своєчасно. Як відмовити, не образивши?

Вправа «Згуртування групи»

Обладнання: асоціативні картки «Креатив»

Кожному учаснику вибрати картку, яка найбільше привернула увагу. Далі поділ на групи. Кожна група отримує завдання: розглянути групу карток, які отримали учасники, та на їх основі скласти спільне оповідання. Потім презентувати свою творчість.

- Інформаційне повідомлення «Впевненість»

Зупинимось на важливій рисі, що допомагає соціальній активності учнів. Це впевненість. Але перш ніж формувати її в учнів, педагог має стати впевненим сам. Впевненість - це властивість особистості, в основі якої лежить позитивна оцінка власних навичок і здібностей, що сприяють досягненню важливих цілей і задоволенню потреб. На формування впевненості впливає достатній поведінковий репертуар та позитивний досвід вирішення соціальних задач. Поняття «впевненість» вчителя дуже тісно пов'язана з поняттям «знання». Здавалося б, якщо у вас достатній багаж знань, значить ви впевнена в собі людина. Це не завжди так. На нашому шляху встає велика кількість психологічних перешкод, страхів, сумнівів. Часто на формування впевненості впливає не стільки об'єктивний життєвий успіх, соціальний статус, скільки суб'єктивна оцінка дій з боку значимих людей. А також наш внутрішній критик: самооцінка.

Рефлексія. Проаналізуємо свій внутрішній світ, щоб краще зрозуміти, що перешкоджає, а що допомагає Вам бути впевненими.

Продовжуємо фрази «Я хочу.....Я боюсь....Я люблю...» *Залишаємо у себе. Зачитуємо по-бажанняю.*

Як же подолати ці перешкоди і підвищити свою впевненість? (педагоги отримують пам'ятки)

1. *Зосереджуйтесь на своїх позитивних рисах.* Ніколи не говоріть про себе погано, не приписуйте собі негативні риси «нерозумний, «негарний», «нездібний», «невдаха» Складіть список своїх сильних сторін. Щонайменше двадцять. Подумайте про ситуації, якими Ви пишаєтеся, з яких вийшли переможцем. Які риси характеру Ви продемонстрували? Напишіть перелік власних досягнень. Сюди входять і перемоги над самим собою.

- *Застосовуйте афірмації – позитивні надихаючі твердження.* Змініть погляд на самого себе. Знаходьте можливості привітати себе навіть за щось маленьке і незначне (Марк Твен: «Людині не може бути комфортно без її власного схвалення».)

- *Ідіть назустріч своїм страхам! Краще відчутти емоційний струс, ніж перебувати в ізоляції і бездіяльності.*

Страх забирає дуже багато уваги та енергії, іноді справляє паралізуючий вплив. Якщо ви лідер у якійсь справі і відчуваєте страх та невіру, люди теж це відчують і відступлять. Щоразу коли у вашу свідомість будуть приходити боязливі думки, говоріть їм ні. Використовуйте метод візуалізації. Уявіть ваш страх чорною хмарою, яка виходить із вас і розчиняється, а на її місце приходить біла хмара енергії. Поступово канал страху невдачі закриватиметься, а поряд з ним створюватиметься канал радості випробувань. Часто виявляється, що більшість страхів просто надумані, нав'язані вихованням і громадською думкою. Саме там, де страшно, для Вас відкриються найбільші можливості! Найкращий спосіб подолати страх – заглянути йому в очі. Кожного дня робіть те, що вас лякає.

- *Ставтесь до помилок як до корисного досвіду, шляху мобілізації сил, а не як до трагедії або провалу.* Аналізуйте свої помилки, просто прагніть не повторювати їх. І завжди шукайте в них користь. Вона там є!

- *Дійте рішуче. Не відкладайте те, що можна зробити зараз, на потім.*

Це «потім» зазвичай не настає ніколи!

- *Хочете бути впевненими - беріть на себе відповідальність.*

- *Налаштуйтеся на перемогу.* Багато людей переймається через свої здібності, тому що вони ставлять перед собою цілі, яких важко досягнути.

Тому *почніть з невеликої та легкої мети.* Після того як за спиною буде цілий список успішних справ, і він змушуватиме вас почуватися добре, можна перейти до складніших цілей. Замість того щоб фіксуватись на списку справ, які потрібно зробити, зверніть увагу на список зробленого. Так ви зміцните віру в себе та будете впевнені в своїх навичках.

- *Не порівнюйте себе з іншими.* Пам'ятайте про принцип рівності. Люди з низькою впевненістю в собі сприймають інших кращими за себе. Сприймайте себе як рівню іншим, і в той же час як унікальність. Єдина людина, з якою Ви можете порівнювати себе це Ви колишні. Намагайтеся перевершити себе, а не когось.
- *Допомагайте іншим людям.* Замість того, щоб зосереджувати увагу на власній слабкості, станьте волонтерами и наставниками, допомагайте іншим, і Ви побачите, як росте ваша впевненість в собі.
- *Хваліть інших.* Це убезпечить Вас від заздрощів, а отже підвищить самооцінку.
- *Навчися приймати компліменти.* Коли Вам говорять щось приємне не варто заперечувати, приймайте хороші слова з вдячністю.
- *Обмежте спілкування з людьми, які знижують Вашу самооцінку.* Не дозволяйте таким людям впливати на думку про себе.

13. *Створіть власні кордони.* Вчіться казати «ні». Вчіть інших поважати ваші кордони. Не приймайте чужих визначень стосовно вашого життя, творіть їх самостійно.

14. *Живіть так, як «хочеться», а не так, як «треба».* Не витрачайте свої безцінні ресурси на те, що Вам не потрібно.

15. *Проведіть рефлексію* – процес пізнання себе, свого внутрішнього світу, аналіз власних думок та переживань, роздумів про себе, щоб краще зрозуміти, що перешкоджає, а що допомагає Вам бути впевненими.

16. *Турбуйтеся про себе.* Впевненість в собі залежить від хорошого фізичного, емоційного та соціального здоров'я. Піклуючись про себе, задовольняючи власні потреби, ви почуватиметесь впевненими.

17. *Навчіться рефреймінгу.* Тобто навчіться бачити позитив в кожній ситуації. Використовуйте частку «зате». Більше зосереджуйтеся на позитивних моментах кожного дня, ведіть «Щоденник вдячності.»

18. *Усміхайтесь людям навколо і своєму відображенню у дзеркалі.*

Якщо Ви впевнені в собі, то перешкоди стають для Вас викликом і мотивують до звершень. І невпевненість відступить, тому що замість того, щоб перейматися як жити, ви занурюєтесь у вирій життя!

Список використаних джерел

1. Зміст, форми і методи формування просоціальної поведінки підлітків уразливих категорій в закладах середньої освіти: методичні рекомендації / [Кириченко В.І., Нечерда В.Б., Гарбузюк І.В., Тарасова Т.В.] – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2019. – 96 с.
2. Мерзлякова О. Учителі й учні: мистецтво діалогу\ газета «Психолог». – 2006. - № 45
3. Помиткін Е.О. Психологічне забезпечення духовного розвитку дитини: програми роботи з дітьми від 5 до 18 років /– Київ: Шкільний світ, 2008. – с.
4. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник.\ Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. – Київ: ТОВ Агентство «Україна», 2019. – 132 с.
5. Спілкуємося й діємо: навчально-методичний посібник\ Савич Ж.В., Безпалько О.В. – Київ: Наш час, 2006.- 120 с.
6. Турищева Л.В. Психологічні тренінги для школярів. – Харків: Видавнича група «Основа», 2010. – 124 с.

Ярешко В.В.
*магістрантка Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя,
спеціальності «Початкова освіта»
м.Ніжин, Україна*

ЗНАЙОМСТВО З МЕТОДОМ «НАВЧАННЯ НА ЛОКАЦІЯХ»

Актуальність проблеми. Напевне, кожен з нас у свої шкільні роки мріяв про таке навчання з максимальним зануренням у середовище, та ще й не після уроків, а під час. Сьогодні ідеї про навчання в середовищі, навчання на локаціях (place-based learning) усе більше втілюють у школах багатьох країн, а численні дослідження науковців у освітній галузі підтверджують його ефективність. А на конференції Innovating Pedagogy 2019, яку щороку проводить британський університет відкритої освіти метод place-based learning як сучасний метод увійшов до топ-11.

Мета статті. Опрацювати іншомовні джерела та з'ясувати суть інноваційного методу навчання place-based education.

Виклад основного матеріалу. Place-based education – це освітній підхід, який використовує різноманітні локації та місцевість для створення автентичного, осмисленого та привабливого індивідуального навчання для учнів. Отримуючи захопливий досвід від занурення в місцеву спадщину, культуру, науку та ландшафти, учні стають більш мотивованими у вивченні багатьох шкільних предметів, і бажання навчатися загалом підвищується [1].

Навчальний план із використанням “навчання на локаціях” є як педагогічним підходом, так і засобом підвищити результати навчання. Навички критичного мислення – види навичок, які ми хочемо, щоб наші учні застосовували впродовж усього життя, будучи активними учасниками життя суспільства – явно краще розвиваються в середовищі, де їх необхідно використовувати [2].

Переваги Place-based education:

1. Навчання орієнтоване на місцеві громади та контексти.
2. Учні мають можливість поглянути на світ через екологічні, політичні, економічні і соціальні лінзи.
3. Навчання на локаціях максимально близьке до індивідуальних освітніх цілей учня.
4. Учні мають можливість завести нові знайомства та діяти більш самостійно – підвищення мотивації і наполегливості.
5. Навчання – тематичне занурення.
6. Соціально-емоційне навчання може бути пріоритетним.
7. Уроки реалізують ідеї учнів, що вкрай важко зробити у шкільному приміщенні.
8. Реалізація інтегрованого навчання.
9. Заохочення дизайн-мислення.

10. Учні глибше пізнають предмети, нові професії та їхні особливості, що дуже важливо для профорієнтації та розуміння себе [2].

Навчання на локаціях – це стратегія навчання, яку педагоги можуть впроваджувати в міських, сільських та приміських районах. Можливості дійсно нескінченні. Для України це особливо актуально, адже в межах децентралізації формувати нові освітні осередки стає легше.

Відомий вчений Девід Собел, який довгий час досліджує place-based education, у своїй статті пише: «Краплі води і коріння об'єднують! Дайте мені ваших учнів, які прагнуть бути вільними! Це дуже проста пропозиція. Поверніть освіту назад в околиці. Поєднайте учнів з дорослими наставниками та представниками місцевого бізнесу. Нехай учителі та учні навчаються в громадах, у лісах і на вулицях, ближче до краси і справжнього піску» [3].

Висновки. Наша країна має багату культурну спадщину, талановитих митців та надзвичайних науковців – нам є, що не тільки показати учням, а й як занурити їх у різні середовища під час щоденних уроків, аби допомогти їм зрозуміти якомога краще.

Список використаних джерел

1. An Evaluation of Four Place-Based Education Programs Amy L. Powers The Journal of Environmental Education Volume 35, 2004 - Issue 4 <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3200/JOEE.35.4.17-32>

2. Gregory A. Smith Place-Based Education: Learning to Be Where We are <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/003172170208300806>

3. Офіційний сайт David Sobel <https://www.davidsobelauthor.com/>